

JSSR

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอยางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr>

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
Journal of MCU Social Science Review

ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2569

Vol. 15 No. 3 May-June 2026

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
JOURNAL OF MCU
ISSN (Print) : 2985-1319
ISSN (Online) : 2985-1335
ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน 2569
Vol. 15 No. 3 May-June 2026

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 15 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน 2569

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารฯ มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความคุณภาพสูงในด้านสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารธุรกิจและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

บรรณาธิการ:

สุมาลี บุญเรือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
sumalee31130@hotmail.com ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ:

พระเมธาวิญญูรส บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ประเทศ
psbud@hotmail.com ไทย

ธีรโชติ เกิดแก้ว คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ,
tongin2000@gmail.com ประเทศไทย

บุษกร วัฒนบุตร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, ประเทศไทย
busaaiey2516@gmail.com

ปริมปรัชญ์ คณินพศุตย์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,
jpkhaninphasut@gmail.com ประเทศไทย

วันชัย สุขตาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
wanchai2526@sru.ac.th สุรินทร์, ประเทศไทย

วันทนา เนาว์วัน คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,
wanthana_nt@hotmail.com ประเทศไทย

สายชล ปัญญชิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
saicholpa@swu.ac.th ประเทศไทย

อนันต์ อุปสอด คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ananupsod9541@gmail.com ลำปาง, ประเทศไทย

กองจัดการวารสาร:

ฝ่ายเลขานุการ:

นเรศ ฤทธิเดช คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

พลวัฒน์ สีทา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ฝ่ายศิลปกรรม:

สุริยา รักษาเมือง

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

พลวัฒน์ สีทา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ฝ่ายการเงิน:

กชพรรณ บุญเทียน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ฝ่ายพิสูจน์อักษร:

กิตติพัธ คำสุข

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

อุเทน ศิริกุลพัฒน์ผล

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

ฝ่ายกฎหมาย:

ธัชชนันท์ อิศรเดช

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
ประเทศไทย

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 3 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555-56 โทรสารต่อ 8545 www.chong0053@gmail.com

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU

Social Science Review

Vol. 15 No. 3 May - June 2026

Number of prints: 100 copies

International Standard Serial Number (ISSN):

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

Objectives and Scope of the Journal:

The journal has a policy to publish high quality articles in the field of social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Business Administration, and Education, including the problems analysis to provide solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai.

Types of works published in the journal:

- 1) Academic Articles
- 2) Research Articles
- 3) Book Review

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January - February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editor-in-chief:

Sumalee Boonrueang
sumalee31130@hotmail.com
Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Editorial Board Members:

Phramedhavinaiyaros
psbud@hotmail.com
Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Teerachoot Kerdkaew
tongin2000@gmail.com
Faculty of Liberal Arts, Huachiew Chalermprakiet
University, Thailand

Busakorn Watthanabut
busaaiey2516@gmail.com
Faculty of Liberal Arts, North Bangkok University, Thailand

Purimpratch Khaninphasut
jpkhaninphasut@gmail.com
School of Educational Studies,
Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Wanchai Suktam
wanchai2526@srru.ac.th
Faculty of Humanities and Social Sciences
Surindra Rajabhat University, Thailand

Wanthana Nowwan
wanthana_nt@hotmail.com
Faculty of Management Science
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand

Saichol Panyachit
saicholpa@g.swu.ac.th
Faculty of Social Sciences Srinakharinwirot University,
Thailand

Anan Upsod
ananupsod9541@gmail.com
Faculty of Humanities and Social Sciences
Lampang Rajabhat University, Thailand

Journal Manager Team:

Secretary:

Naret Ritthidej
Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Pollawat Seeta
Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Fine Arts Department:

Suriya Raksamueng Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Pollawat Seeta Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Finance Department:

Kotchaphan Bunthian Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Proofreading Department:

Kitipst Kamsuk Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Uten Sirikunphatthanaphon Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Legal Team:

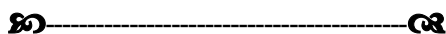
Tatchanan Isaradej Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

The Office Journal of MCU Social Science Review

Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali),
3th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

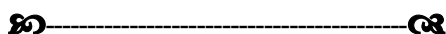
Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79Moo 1, Lam Sai, Wang Noi,
Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555-56 Fax.8545 www.chong0053@gmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 15 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. 2569 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอ บทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไข เพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิด ประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงาน ทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ ให้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่าง ถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทาง วิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการ ที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

สมศักดิ์ มณีเรือง

รศ.ดร.สมาลี บุญเรือง

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
บทบรรณาธิการ	(7)
สารบัญ	(8)

บทความวิจัย:

๓๐-๓๑

๓๐-๓๑

บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

๓๒ ณิชนนท์ กาทองทุ่ง, ววัชระ จตุพร 1-15

พุทธบูรณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูล
ฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

๓๓ พระภัทรชกร สิริภุโท, พระครูโสภณกิตติบัณฑิต, สมจิต ขอนวงศ์ 16-28

กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

๓๔ วทันย์ หมั่นเหมาะ, กษิณิณณ์ มีพรหม 29-43

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการ
สำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ของธนาคารออมสินสาขา
ตลาดโรงเกลือ

๓๕ จีระ กาวกระโทก 44-57

อิทธิพลของคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าเครือข่ายได้ประจำสุขใจ : กรณีศึกษาร้านอาหารออมสิน สาขาลำพูน

๘ ปิยะธิดา ปารมะมี, อิดารัตน์ พงษ์วิชรินทร์ 58-70

การประยุกต์หลักพลธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

๘ มัญชกร เชิดชู 71-85

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

๘ ถิษณันท์ เมธาศาสตร์, เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล 86-98

บทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา : ศึกษากรณีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในสมัยประชุมปี พ.ศ. 2562 - 2565

๘ ชญาดา วิภัติภูมิประเทศ, นันทนา นันทวโรภาส 99-113

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๘ ญาทิศา พันภัย, อภิญา ฉัตรช่อฟ้า, วัชรินทร์ ชาญศิลป์ 114-128

ความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์ในการกำจัดขยะ: กรณีศึกษาสถานีขนถ่ายขยะหนองแขม

๘ วีระเชษฐ รุ่งทอง 129-143

การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต: ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565

ณภัทร สุขศาลา

144-159

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงาน
บัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร

ชัยสิทธิ์ คล่องประทีปผล, ปริญานุช กิจรุ่งโรจน์เจริญ,
รุจิรัตน์ ปาลีพัฒน์สกุล, เสมอขวัญ สติตชัยทรัพย์

160-174

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชน
ขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

พระหลง อธิธิญาโณ (เคอคำ), บุญทัน ดอกไธสง,
เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ

175-189

การวิเคราะห์และสำรวจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบ
บทเรียนออนไลน์ด้วยกระบวนการโค้ชเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับ
ครูอาชีวศึกษาเอกชน

อธิพงษ์ จันทร์เสน, สายหยุด ภูปุย, ปวีณา ชันธศิลา

190-206

บทความวิชาการ:

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบ
การทำงานของภาครัฐ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)

207-218

เศรษฐศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจาก
ต่างประเทศ

๘ สิทธิชัย พิริยะวัฒน์ 219-232

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการยกระดับการจัดการภาครัฐ

๘ ณัชชาวีล วาณิชยสุรางค์ 233-244

ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการจัดการภาครัฐ

๘ พงศ์สิทธิ์ ปิจนันท์ 246-257

จากภาวนา 4 สู่พลเมืองตื่นรู้: แนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัย

๘ บรรณวัชร พลคำ 258-273

อภิปัญญา: การประยุกต์สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

๘ รัชชานนท์ อินทรพฤกษ์, ยลธร จุลปานนท์ 274-289

อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี
โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2: กรณีศึกษาสุนทรพจน์ของ มาร์โก รูบิโอ ในการประชุม
ด้านความมั่นคงที่นครมิวนิค ประจำปี 2026

๘ ทศพร มุ่งกรอบกลาง 290-304

พลวัตภาครัฐ: การพัฒนานวัตกรรมเพื่อรับมือโลกยุคเปลี่ยนผ่าน

๘ สุวีรรณ สุคนธรส 305-315

การบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัลด้วยหลักพละ 5

๘ พิชัย งามบุญอนันต์ 316-328

วิกฤตพลังงาน 2026 : การเผชิญหน้าของโลกกับจุดเปลี่ยนผ่านเชิงวิกฤต

ดรรชนี ศรีอนันต์รักษา

329-340

การพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน:
กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านแก่งขัวลิตวิทยาจิโรจ จิวแหยม, ทินกร พูลพัฒน์, นวลพรรณ วรรณสุธี,
โยธิน ศรีโสภา

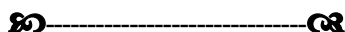
341-354

ภาคผนวก

355

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

356

บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

THE ROLES OF ADMINISTRATORS AFFECTING TEACHER PERFORMANCE IN SCHOOLS UNDER THE PHRAE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณิชนันท์ กาทองทุ่ง^{1*}, วัชรระ จตุพร¹

Nitchanan Katongtung^{1*}, Watchara Jatuporn¹

*Corresponding Author E-mail: diw.nitchanan@gmail.com

Received March 16, 2026; Revised April 8, 2026; Accepted April 19, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 2) การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 3) บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 และ 4) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 254 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารจำนวน 22 คน และ ครูจำนวน 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.989 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

¹ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ School of Education University of Phayao

ผลการวิจัยพบว่า 1) บทบาทของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ 3) บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา มี 3 ด้าน คือ ด้านการประสานความสัมพันธ์ ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการนิเทศ ติดตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังต่อไปนี้ สมการพยากรณ์รูปคะแนนดิบ $\hat{Y} = 0.735 + 0.214 (X_1) + 0.496 (X_3) + 0.581 (X_6)$ และสมการรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Z = 0.202Zx_1 + 0.455Zx_3 + 0.710Zx_6$

คำสำคัญ: บทบาทผู้บริหาร; การปฏิบัติงานของครู; สถานศึกษา

Abstract

This article research aimed to examine: 1) the roles of school administrators under the Phrae Primary Educational Service Area Office 1; 2) the work performance of teachers in schools under the Phrae Primary Educational Service Area Office 1; 3) the roles of school administrators affecting teachers' work performance in schools under the Phrae Primary Educational Service Area Office 1; and 4) to construct a predictive equation of the roles of school administrators affecting teachers' work performance in schools under the Phrae Primary Educational Service Area Office 1. This study employed a quantitative research design. The sample consisted of 254 participants, comprising 22 school administrators and 232 classroom teachers, drawn from schools under the Phrae Primary Educational Service Area Office 1 during the 2024 academic year. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability coefficient of 0.989. The statistical methods employed for data analysis included percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research findings were as follows 1) The overall roles of school administrators were at a high level. When considering each aspect, participatory

management had the highest mean, while personnel development had the lowest mean. 2) Teacher performance was overall at a high level. The aspect with the highest mean was student quality development, whereas self and professional development had the lowest mean. 3) Three aspects of administrator roles significantly affected teacher performance at the .05 level: coordination, motivation, and supervision and monitoring. 4) The predictive equations were developed as follows: the raw score equation was $\hat{Y} = 0.735 + 0.214 (X_1) + 0.496 (X_3) + 0.581 (X_6)$ and the standardized score equation was $Z = 0.202Zx_1 + 0.455Zx_3 + 0.710Zx_6$

Keywords: Administrator Roles; Teacher Performance; Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ท่ามกลางพลวัตแห่งศตวรรษที่ 21 ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาล้วนให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพระบบการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2023) และธนาคารโลก (World Bank, 2022) ที่ระบุว่า การลงทุนด้านการศึกษามีคุณภาพมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการแข่งขัน การเพิ่มประสิทธิภาพแรงงาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน สำหรับประเทศไทยการพัฒนาการศึกษาถูกกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่มุ่งเป้าพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้คนไทยเป็น “คนดี คนเก่ง มีคุณภาพ” และมีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ซึ่งการจะบรรลุเป้าหมายระดับชาติดังกล่าวได้นั้นจำเป็นต้องอาศัย “สถานศึกษา” เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

บุคคลที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาคือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ในปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ของผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Starfish Labz, 2567) ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่วางแผนกลยุทธ์ แต่ต้องเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานและสร้างความรู้สึกลดภัย เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ (อภิรัตน์ ช่างเกวียน, 2564) ในขณะเดียวกันครูผู้สอน คือ ผู้นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติใน

ห้องเรียนโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) อย่างไรก็ตาม ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูย่อมได้รับอิทธิพลจากปัจจัยแวดล้อมในองค์กร โดยเฉพาะบทบาทของผู้บริหารด้านการสนับสนุนทรัพยากร การสร้างแรงจูงใจ และการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ สอดคล้องกับงานการวิจัยของ (กนกทิพย์ สุขอนันต์ และกนกกร ศิริสุข, 2566) ที่กล่าวว่า บทบาทของผู้บริหารมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญต่อการปฏิบัติงานของครู การบริหารจัดการที่ดีย่อมเป็นตัวแปรสำคัญที่ช่วยให้ครูปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในพื้นที่ 4 อำเภอ ภายใต้วิสัยทัศน์ “องค์กรคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดีมีความสุข” โดยมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 จากรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2567 พบประเด็นปัญหาที่น่าสนใจว่า แม้สถานศึกษาในสังกัดจะดำเนินการภายใต้นโยบายและการกำกับดูแลเดียวกัน แต่กลับมีผลสัมฤทธิ์และผลการดำเนินงานที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ปรากฏการณ์นี้สะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยภายในของแต่ละสถานศึกษา โดยเฉพาะรูปแบบพฤติกรรมและบทบาทการบริหารงานของผู้บริหาร อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่สร้างความแตกต่างในด้านขวัญกำลังใจและประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูในแต่ละบริบท

จากสภาพปัญหาและบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู เพื่อวิเคราะห์ว่าบทบาทการบริหารด้านใดที่ส่งผลเชิงบวกต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างแท้จริง ข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นสารสนเทศสำคัญสำหรับหน่วยงานต้นสังกัดและผู้บริหารสถานศึกษา ในการนำไปเป็นแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ปรับปรุงกลยุทธการบริหารองค์กร และยกระดับคุณภาพการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ให้บรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1
2. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

3. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยมุ่งศึกษาบทบาทของผู้บริหารควบคู่กับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 จำนวน 101 แห่ง รวมทั้งสิ้นจำนวน 743 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 69 คน และครู 674 คน (ข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารจำนวน 22 คน และ ครูจำนวน 232 คน รวมทั้งสิ้น 254 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) จากประชากรประมาณ 750 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้กลุ่มเครือข่ายการศึกษา แล้วนำมากำหนดสัดส่วนตามขนาดของประชากรในแต่ละกลุ่มเครือข่ายการศึกษา เพื่อให้ได้ตัวแทนของประชากรอย่างเหมาะสม

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อระดับบทบาทของผู้บริหาร และ ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของครู ใช้รูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท

3.2 ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย 1) ศึกษาเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาตั้งข้อคำถาม ให้ครอบคลุมเนื้อหาตามนิยามศัพท์ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม 3) นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่

ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบ 4) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ผลการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (IOC) พบว่าทุกรายการมีค่าเท่ากับ 1.00 5) นำข้อมูลไปทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยผลการวิเคราะห์ พบว่า เครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูงมาก เท่ากับ 0.989

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองการยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามหลักจริยธรรมสากล จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เลขที่โครงการ HREC-UP-HSS 2.1/060/68

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปยังกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 โดยใช้แบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Form และกำหนดระยะเวลาในการตอบแบบสอบถามภายใน 30 วัน โดยผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามจำนวน 254 ชุด และได้รับกลับคืนมา 254 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

5. วิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในการปฏิบัติหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงาน วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา โดยใช้การแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

5.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อบทบาทของผู้บริหารและการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมกำหนดเกณฑ์การแปลผลตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

5.3 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) และแปลความหมายของคะแนน การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เทียบกับเกณฑ์ (เอลิสมศรี อรรถนกุล, 2558) ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ระดับของความสัมพันธ์

.81 ขึ้นไป	มีความสัมพันธ์กันระดับสูงมาก
.61-.80	มีความสัมพันธ์กันระดับสูง
.41-.60	มีความสัมพันธ์กันระดับปานกลาง

.21-.40

มีความสัมพันธ์กันระดับต่ำ

.20 ลงไป

มีความสัมพันธ์กันระดับต่ำมาก

5.4 นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศหญิง ร้อยละ 61.40 ดำรงตำแหน่ง ครูผู้สอน ร้อยละ 91.30 มีอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 47.20 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 60.60 และมีประสบการณ์ในการทำงาน 11 - 15 ปี ร้อยละ 28

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับบทบาทของผู้บริหารโดยรวม

ด้าน	บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา	(n = 254)		แปลผล	ลำดับที่
		($\bar{X}$)	(S.D.)		
1	ด้านการประสานความสัมพันธ์	4.41	0.58	มาก	2
2	ด้านการพัฒนาบุคลากร	4.35	0.75	มาก	6
3	ด้านการสร้างแรงจูงใจ	4.40	0.57	มาก	3
4	ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	4.42	0.61	มาก	1
5	ด้านผู้นำทางวิชาการ	4.39	0.73	มาก	4
6	ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล	4.38	0.76	มาก	5
รวมเฉลี่ย		4.40	0.60	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับบทบาทของผู้บริหาร โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, S.D.= 0.60) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 4.42, S.D. = 0.61) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.35, S.D.= 0.75) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา โดยรวม

ด้าน	การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา	(n = 254)		แปลผล	ลำดับที่
		($\bar{X}$)	(S.D.)		
1	ด้านการจัดการเรียนรู้	4.43	0.65	มาก	2
2	ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	4.44	0.57	มาก	1
3	ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ	4.34	0.92	มาก	5
4	ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.39	0.64	มาก	3
5	ด้านการให้ความร่วมมือ	4.36	0.78	มาก	4
รวมเฉลี่ย		4.39	0.62	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก ($\bar{X} = 4.39$, S.D.= 0.62) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.57) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.92) ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครู ในสถานศึกษา

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	Y_t
X_1	-	.792**	.771**	.680**	.741**	.720**	.709**
X_2		-	.842**	.596**	.766**	.761**	.740**
X_3			-	.782**	.822**	.812**	.777**
X_4				-	.787**	.803**	.719**
X_5					-	.954**	.825**
X_6						-	.859**
Y_t							-

**p < .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ในด้านการประสานความสัมพันธ์ (X_1) ด้านการพัฒนาบุคลากร (X_2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ (X_3) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (X_4) ด้านผู้นำทางวิชาการ (X_5) และด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล (X_6)

มีความสัมพันธ์เชิงบวกทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมี ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันอยู่ระหว่าง 0.596 ถึง 0.954

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบคัดเลือกเข้า (Enter) เพื่อพยากรณ์ การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

ตัวแปรพยากรณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficient	t	Sig.
	B	Std. Error	Beta		
X ₁	0.131	0.053	0.124	2.478*	0.014
X ₂	0.075	0.058	0.091	1.301	0.194
X ₃	0.179	0.065	0.164	2.756*	0.006
X ₄	0.018	0.062	0.017	0.283	0.778
X ₅	-0.096	0.091	-0.113	-1.052	0.294
X ₆	0.522	0.045	0.637	11.683*	0.000
R = 0.875	R ² = 0.765	Adj. R = 0.760	Std. Error = 0.30335		

* p < .05

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการวิเคราะห์ตัวแปรบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 6 ด้าน โดยนำมาพยากรณ์การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ปรากฏว่า สามารถพยากรณ์ได้โดยมีสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ร้อยละ 76.50 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดในรูปคะแนนมาตรฐานพบว่า ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประกอบ 3 ตัวแปรได้แก่ 1) ด้านการประสานความสัมพันธ์ 2) ด้านการสร้างแรงจูงใจ และ 3) ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อทำนายการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficient	t	P-Value
	B	Std. Error	Beta		
X ₆	0.581	0.089	0.710*	6.494*	0.000
X ₃	0.496	0.081	0.455*	6.158*	0.000
X ₁	0.214	0.069	0.202*	3.094*	0.002
R = 0.873	R ² = 0.763	Adj. R = 0.760	Std. Error = 0.30327		

*p < .05

จากตารางที่ 5 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 3 ด้านมีอำนาจพยากรณ์ การปฏิบัติงานของครูใน ได้แก่ ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล (X_6) ด้านการสร้าง แรงจูงใจ (X_3) และด้านการประสานความสัมพันธ์ (X_1) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ 0.873 โดยตัวแปรต่าง ๆ สามารถอธิบายความแปรปรวนของการปฏิบัติงานของครูใน สถานศึกษา ได้ร้อยละ 76.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความคลาดเคลื่อน มาตรฐานในการทำนาย 0.30327

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหาร ที่ ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

แหล่งข้อมูล	df	SS	MS	F	p
สมการถดถอย	3	73.923	24.641	267.915*	0.000
ความคลาดเคลื่อน	250	22.993	0.092		

จากตารางที่ 6 พบว่า บทบาทของผู้บริหาร ด้านการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล (X_6) ด้านการสร้างแรงจูงใจ (X_3) และด้านการประสานความสัมพันธ์ (X_1) สามารถพยากรณ์ การ ปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี ความเหมาะสม สามารถนำไปสู่การพยากรณ์ได้

ตารางที่ 7 ค่าสถิติที่ดีที่สุดที่ใช้พยากรณ์การปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา

ตัวแปร	b	S.E.b	β	t	p
X_1	0.214	0.069	0.202	3.094*	0.002
X_3	0.496	0.081	0.455	6.158*	0.000
X_6	0.581	0.089	0.710	6.494*	0.000
ค่าคงที่	0.735	0.159		4.627*	0.000

$R = 0.873$, $R^2 = 0.763$, $S.E.est = 0.303$

* $p < .05$

จากตารางที่ 7 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวพยากรณ์ทั้ง 3 ด้าน กับ ตัวแปร เกณฑ์ที่มีค่า 0.873* ความคลาดเคลื่อนเนื่องจากการพยากรณ์ 0.303 และ ค่าสัมประสิทธิ์ ถดถอยของตัวพยากรณ์รวมทั้งค่าคงที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อนำค่าต่าง ๆ มาแทนในการสร้างสมการพยากรณ์ ได้สมการการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 ในภาพรวมที่ดีที่สุด โดยได้สมการพยากรณ์คะแนนดิบและสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 0.735 + 0.214 (X_1) + 0.496 (X_3) + 0.581 (X_6)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z = 0.202Zx_1 + 0.455Zx_3 + 0.710Zx_6$$

อภิปรายผลการวิจัย

บทบาทของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การบริหารงานให้บรรลุเป้าหมายไม่สามารถกระทำได้โดยลำพัง ผู้บริหารจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย และเป็นแบบอย่างที่ดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้ครูได้ร่วมคิดและวางแผน ก่อให้เกิดความสามัคคีและความเป็นเจ้าขององค์กรร่วมกัน ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทรัพยากรและระยะเวลาอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาทัศนคติและเจตคติที่ดีในการทำงาน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ วลีษฐ์พล รอบจังหวัด (2564), ทวี จรูญ (2564) และ ธนิต กิตติวรพงษ์กิจ (2566)

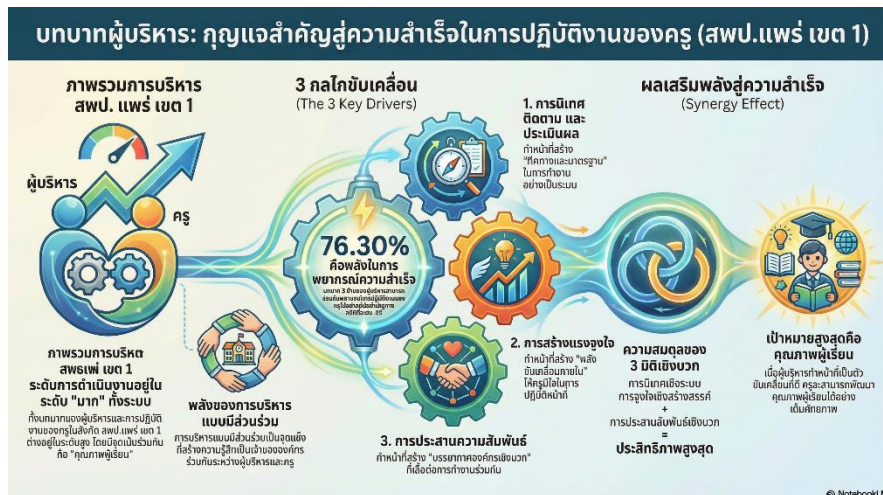
สำหรับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน สะท้อนให้เห็นว่าครูมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายและมีการพัฒนาความเชี่ยวชาญในวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ โดยด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งให้เห็นว่าครูให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อพัฒนาการและความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อดึงศักยภาพของผู้เรียนออกมาให้ได้มากที่สุด ขณะที่ด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งอาจเป็นผลมาจากข้อจำกัดด้านเวลาและความต่อเนื่องที่ต้องใช้ในการศึกษาค้นคว้า การทำวิจัยในชั้นเรียน และการสร้างเครือข่ายทางวิชาชีพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนพร เพชรเขาทอง และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ (2567), วลีษฐ์พล รอบจังหวัด (2564) ตลอดจน ภัทรพงษ์ สันเทพ และเพ็ญภา สุขเสริม (2563)

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยพบว่าบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งมีตัวแปรสำคัญที่สามารถร่วมกันพยากรณ์การปฏิบัติงานของครูได้ถึงร้อยละ 76.30 ได้แก่ ด้านการนิเทศติดตาม และประเมินผล ด้านการสร้างแรงจูงใจ และด้านการประสานความสัมพันธ์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เมื่อผู้บริหารมีการนิเทศงานอย่างเป็นระบบ ควบคู่ไปกับการสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมบรรยากาศความสัมพันธ์อันดีในองค์กร จะเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนและยกระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของครูให้สูงขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี แสงคำ (2566) พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการนิเทศติดตามและประเมินผล ด้านการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และด้านการสร้างความสัมพันธ์อันดีในองค์กร มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของจิราภรณ์ บุญสุนีย์ (2567) พบว่า บทบาทของผู้บริหารด้านการส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากร ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ และด้านการประสานความสัมพันธ์ สามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hallinger (2018) พบว่า ผู้บริหารที่ให้ความสำคัญกับการนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอน การสนับสนุนครู และการสร้างบรรยากาศการทำงานเชิงบวก ส่งผลให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานสูงขึ้นและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคือ การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพไม่ได้เกิดจากผู้บริหารเพียงลำพัง แต่เป็นผลจากการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบระหว่างผู้บริหารและครู โดยผู้บริหารทำหน้าที่สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่ การนิเทศติดตามและประเมินผล เพื่อกำหนดทิศทางและมาตรฐานการทำงาน การสร้างแรงจูงใจ เพื่อกระตุ้นพลังในการปฏิบัติงานของครู และการประสานความสัมพันธ์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในองค์กร เมื่อทั้งสามด้านนี้ดำเนินไปอย่างสมดุล จะช่วยเสริมพลังให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 การบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เกิดจากการร่วมมือของผู้บริหารและครู โดยผู้บริหารขับเคลื่อนผ่าน 3 บทบาทหลัก “นิเทศอย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ และเสริมความสัมพันธ์” เพื่อยกระดับการปฏิบัติงานครูและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ด้านบทบาทผู้บริหาร

1. ผู้บริหารควรส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยเปิดโอกาสให้ครู มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน และแก้ไขปัญหา แล้วนำข้อคิดเห็นที่ได้มาปรับใช้ให้เหมาะสม กับบริบทของสถานศึกษา

2. ผู้บริหารควรพัฒนาสมรรถนะของครูและบุคลากรอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ มีการประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุง และเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

ด้านการปฏิบัติงานของครู

1. ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณ สื่อการสอน และการนำเทคโนโลยีมาใช้ รวมถึงส่งเสริมให้ครูเข้าร่วมอบรมด้านนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้

2. ครูควรได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาตนเองและวิชาชีพมากขึ้น โดยจัดอบรม ศึกษา ดูงาน และเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พร้อมสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาโดยเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้อง อาทิ ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล วัฒนธรรมองค์กร และบรรยากาศองค์กร เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2. ควรประยุกต์ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยบูรณาการข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่ออธิบายผลการวิจัยได้อย่างรอบด้าน และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา

3. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังสถานศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษาที่มีความหลากหลาย เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). *บทบาทหน้าที่ของครูในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กนกทิพย์ สุขอนันต์ และกนกกร ศิริสุข. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. *วารสารทัศนมิติทางการศึกษา*, 1(2), 62–76.
- จิราภรณ์ บุญสุนีย์. (2567). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา)*. สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- เฉลิมศรี อรรถจนกุล. (2558). *สถิติสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทวี จรูญ. (2564). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน. วารสารการบริหารการศึกษา*, 12(3), 45–60.
- ธนิศ กิตติวรวงษ์กิจ. (2566). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำปาง เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา)*. ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ธนพร เพชรเขาทอง และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2567). *บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. วารสารสิทธิธรรมปริทรรศน์*, 25(2), 55–63.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ภัทรพงษ์ สันเทพ และเพ็ญภา สุขเสริม. (2563). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(3), 243–257.

- วสิษฐ์พล รอบจังหวัด. (2564). *บทบาทของผู้บริหารกับการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1. (2567). *ข้อมูลรายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2567*. สืบค้น 19 มีนาคม 2568, จาก <https://phrae1.go.th/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *รายงานประจำปี 2561*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุภาวดี แสงคำ. (2566). *บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- อภิรัตน์ ช่างเกวียน. (2564). *บทบาทผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครปฐม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Hallinger, P. (2018). Bringing context out of the shadows of leadership: Academic leadership and management. *Educational Management Administration & Leadership*, 46(1), 5–24.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *OECD skills outlook 2023: Skills for a resilient future*. OECD Publishing. Retrieved March 19, 2025, from <https://doi.org/10.1787/1d0f8c0b-en>
- Starfish Labz. (2024). *Future learning and 21st century skills development*. Starfish Labz. Retrieved March 19, 2025, from <https://www.starfishlabz.com>
- World Bank. (2022). *World development report 2022: Finance for an equitable recovery*. World Bank. Retrieved March 19, 2025, from <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1730-4>

พุทธบูรณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย
ของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

BUDDHIST INTEGRATION IN PROMOTING PEOPLE'S PARTICIPATION IN SOLID
WASTE MANAGEMENT OF THUNG KWAO SUBDISTRICT MUNICIPALITY,
MUEANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE

พระภัทรชกร สิริภทโท^{1*}, พระครูโสภณกิตติบัณฑิต¹, สมจิต ขอนวงศ์¹
Phraphatchakorn Siriphatto^{1*}, Phrakrusoponkittibundit¹, Somjit Konwong¹

*Corresponding Author E-mail: phatchakorn.ngamkham@gmail.com

Received March 25, 2026; Revised April 22, 2026; Accepted May 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย และ 3. นำเสนอพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 คน เเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ นักการเมืองท้องถิ่น ผู้ปกครองท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.25) 2. หลักการบริหารนิยธรรม 7 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงมาก และ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

3. พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม (DOBEM MODEL) ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ผ่านการบูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 ได้แก่ การหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ การพร้อมเพรียงกันประชุมและดำเนินกิจกรรม การยึดมั่นในกติกากุมนั้น การเคารพนับถือผู้ใหญ่ การให้เกียรติสตรี การเคารพสถานที่ปฏิบัติงาน และการอารักขาคุ่มครองผู้ทรงศีลผู้ทรงธรรม เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบและประสิทธิภาพการจัดการขยะมูลฝอยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; อปริหานิยธรรม; การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

This research article aimed to: 1. study the level of public participation in solid waste management of Thung Kwao Subdistrict Municipality, Mueang District, Phrae Province; 2. examine the relationship between the seven Aparihāniyadhamma principles and public participation; and 3. propose a Buddhist integration model to promote public participation in solid waste management. The study employed a mixed methods research design. Quantitative data were collected from 370 participants and analyzed using descriptive statistics and Pearson's correlation coefficient. Qualitative data were obtained from 10 key informants, including Buddhist scholars, political science scholars, local politicians, local leaders, and community members. Data were analyzed using descriptive content analysis.

The results revealed that: 1. The overall level of public participation was at a moderate level ($\bar{X}$ = 3.25); The seven Aparihāniyadhamma principles were positively correlated with public participation at a statistically significant level of 0.01, showing a very high correlation. 3. The Buddhist integration model (DOBEM MODEL) consisted of four dimensions: decision-making, implementation, benefit-sharing, and evaluation. This was achieved through the integration of Aparihāniyadhamma to enhance responsibility and the efficiency of sustainable solid waste management.

Keywords: Buddhist Integration; Aparihāniyadhamma; Public Participation

บทนำ

การบริหารจัดการภาครัฐและการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงาน และกิจกรรมสาธารณะของชุมชน อันจะนำไปสู่ความโปร่งใส ความรับผิดชอบร่วม และการพึ่งพาตนเอง (อุเชนทร์ เชียงเสน, 2561) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันปัญหาขยะมูลฝอยชุมชนมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยสูงถึง 26.95 ล้านตันต่อปี (นพรัตน์ ชูโสด, 2567) สะท้อนถึงภาระด้านสิ่งแวดล้อมที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับพื้นที่เทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนเฉลี่ยประมาณ 4.50 ตันต่อวัน หรือประมาณ 1,642.50 ตันต่อปี (เทศบาลตำบลทุ่งกวาว, 2567) และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของชุมชนและพฤติกรรมการใช้บริโภค ขณะเดียวกัน ประชาชนบางส่วนยังขาดความตระหนักและการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งผลให้การดำเนินงานยังไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย (นพรัตน์ ชูโสด, 2567; เทศบาลตำบลทุ่งกวาว, 2567)

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนควบคู่กับการบูรณาการแนวคิดเชิงสหศาสตร์ โดยเฉพาะการบูรณาการใช้หลักพุทธธรรมร่วมกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ในที่นี้ “หลักอภิธานิยธรรม 7” ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นไปเพื่อความเจริญของหมู่คณะ ประกอบด้วย 1) การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และกระทำกิจที่ควรทำ 3) การไม่บัญญัติ หรือลัทธิลัทธิข้อบัญญัติต่าง ๆ 4) การเคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) การให้เกียรติสตรี 6) การเคารพสถานที่ปฏิบัติงาน และ 7) การอารักขาคุ้มครองผู้ทรงศีลผู้ทรงธรรม (ที.ม. (ไทย) 10/133-134/78-80) หลักธรรมดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ผ่านกระบวนการประชุม การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และการยึดมั่นในกติกาของชุมชน ซึ่งจะช่วยยกระดับบทบาทของประชาชนจากผู้รับบริการสู่การเป็นหุ้นส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็ง

แม้ว่าจะมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในหลายพื้นที่ แต่การบูรณาการหลักอภิธานิยธรรม 7 เข้ากับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริบทของเทศบาลตำบลทุ่งกวาวยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอภิธานิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วม และนำเสนอแนวทางพุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

จัดการขยะมูลฝอย เพื่อพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ และนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอพุทธบูรณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.รูปแบบของการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

2.ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในเขตเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จำนวน 4,929 คน (เทศบาลทุ่งกวาว, 2568)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 370 ท่าน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกโดยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 รูปหรือท่าน แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ 1. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 ท่าน 3. นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 ท่าน 4. ผู้ปกครองท้องที่ จำนวน 2 ท่าน 5. ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 2 ท่าน

3.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งเป็น 4 ตอน ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60–1.00 และทดสอบความเชื่อมั่นโดยการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 ท่าน พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) อยู่ในระดับเชื่อถือได้

3.2 เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured In-depth Interview Guide) ที่ผ่านการตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

4.การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 370 ท่าน ในเขตเทศบาลตำบลทุ่งกวาว โดยใช้แบบสอบถาม

4.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูปหรือท่าน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และดำเนินการขออนุญาตผ่านหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดยภาพรวม

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ		ระดับการปฏิบัติ		
ขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว				
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2.88	0.93	ปานกลาง
2	ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3.47	0.89	ปานกลาง
3	ด้านการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	3.61	0.83	มาก
4	ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.02	0.99	ปานกลาง
รวมเฉลี่ย		3.25	0.91	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.25 , S.D. = 0.91) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.61, S.D. = 0.83) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.47, S.D. = 0.89) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.02, S.D. = 0.99) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.88, S.D. = 0.93) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิยธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอภิธานิธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ตัวแปรอิสระ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย	ตัวแปรตาม				
			1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	3. การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์	4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	
หลักอภิธานิธรรม 7		.815**	.737**	.682**	.667**	.661**	
1. ด้านการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์		.596**	.645**	.390**	.333**	.614**	
2. ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม		.611**	.611**	.480**	.449**	.514**	
3. ด้านไม่บัญญัติ หรือลบล้างข้อบัญญัติต่างๆ		.702**	.746**	.482**	.437**	.677**	
4. ด้านการเคารพนับถือผู้ใหญ่		.577**	.406**	.628**	.601**	.339**	
5. ด้านการให้เกียรติต่อสตรี		.617**	.518**	.509**	.548**	.511**	
6. ด้านการเคารพสถานที่		.668**	.448**	.696**	.729**	.412**	
7. ด้านอารักขาคุ้มครองโดยชอบธรรมแก่ผู้ทรงศีล ผู้ทรงธรรมบริสุทธิ์		.665**	.641**	.526**	.537**	.538**	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอภิธานิธรรม 7 กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ในทิศทางเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ($r = 0.815^{**}$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงทุกด้าน โดยด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าสูงสุด ($r = 0.737^{**}$) รองลงมา ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($r = 0.682^{**}$) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($r = 0.667^{**}$) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($r = 0.661^{**}$) ตามลำดับ

3. พุทธบูรณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอปริหานิยธรรม 7 มาบูรณาการกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบ “พุทธบูรณาการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย” เรียกว่า DOBEM Model ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่พัฒนาขึ้นจากการวิจัย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

D (Decision Making): การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจโดยเปิดโอกาสให้เข้าร่วมเวทีประชุมอย่างสม่ำเสมอ ตามหลักการหมั่นประชุมกันเนื่องนิത്യเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกำหนดแนวทางการจัดการขยะที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

O (Operation): การสร้างความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างพร้อมเพรียง โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการคัดแยกขยะจากต้นทางและการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม อาศัยหลักความพร้อมเพรียงของหมู่คณะในการขับเคลื่อนกิจกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

B (Benefit): การกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการจัดการขยะ เช่น สิ่งแวดล้อมที่สะอาด สุขภาพที่ดี และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อันนำไปสู่ความเสมอภาคและความสามัคคีในชุมชน

E (Evaluation): การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยยึดหลักการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และกติกาของชุมชน เพื่อเสริมสร้างวินัย ความรับผิดชอบ และความโปร่งใสในการดำเนินงาน

M (Management by Dhamma): การบริหารจัดการโดยบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างเอกภาพของชุมชน โดยเน้นการเคารพผู้นำ การให้เกียรติซึ่งกันและกัน การส่งเสริมบทบาทของสมาชิกในชุมชนอย่างเท่าเทียม และการสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตลอดจนการดูแลทรัพยากรส่วนรวม

โดยสรุป รูปแบบ DOBEM Model เป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงหลักอปริหานิยธรรม 7 กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกมิติ ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1.ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.25$, S.D. = 0.91) สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงาน และการประเมินผลในบางประเด็น ภายใต้ความร่วมมือและความสมัครใจในระดับหนึ่ง ส่งผลให้การจัดการขยะมูลฝอยมีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของประชาชนในพื้นที่ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาห่อทราย รตนเมธี และสายัณห์ อินันใจ (2568) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$ และสอดคล้องกับ พระครูพิจิตรวรเวท และคณะ (2563) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30$) โดยมีจุดเด่นในด้านการรับผลประโยชน์ สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมักเด่นในมิติของผลลัพธ์มากกว่ากระบวนการ

2.ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการบริหารนิธธรรม 7 กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า หลักการบริหารนิธธรรม 7 หลักการบริหารนิธธรรม 7 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ($R = 0.815^{**}$) แสดงให้เห็นว่าการยึดถือหลักธรรมที่เน้นความสามัคคี การเคารพกฎกติกา และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ สามารถส่งเสริมพฤติกรรมความร่วมมือของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ สุทธพงษ์ ขวดแก้ว และพระครูโสภณกิตติบัณฑิต (2567) ที่พบความสัมพันธ์ในระดับสูง ($R = 0.882$) และ กิตติพัธ คำสุข และรัชชนันท์ อิศรเดช (2566) ที่พบความสัมพันธ์ในระดับสูง ($R = 0.800^{**}$) เช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าหลักการบริหารนิธธรรมสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างเป็นรูปธรรมในชุมชน

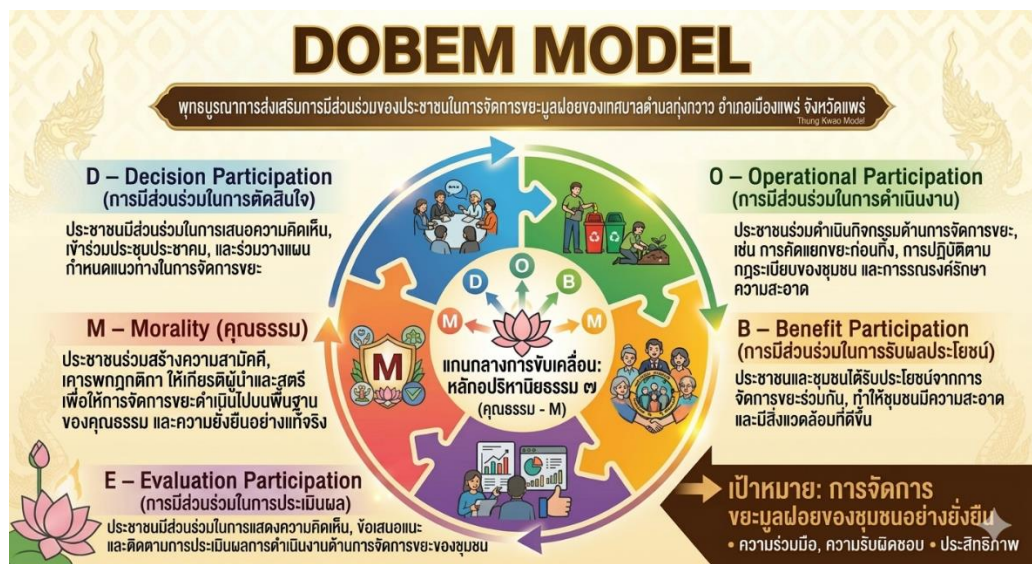
3.พุทธบูรณาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พุทธบูรณาการมีองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านกระบวนการ คือ การส่งเสริมการประชุมและการมีส่วนร่วมอย่างสม่ำเสมอ (2) มิติด้านบรรทัดฐาน คือ การยึดมั่นในกฎกติกาของชุมชน และ (3) มิติด้านตัวบุคคล คือ การประสานความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชน โดยเฉพาะบทบาทของสตรี ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สิกขุฉินิศา ธาราสกุลปรกรณ์ และสายัณห์ อินันใจ (2567) ที่เน้นบทบาทผู้นำและการสร้างความศรัทธาในชุมชน และมีความแตกต่างจากงานของ

ชุดินันท์ มุณีสุวรรณ์ ที่พบว่า การมีส่วนร่วมในบางพื้นที่ที่ยังอยู่ในวงจำกัด โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจ ทั้งนี้ กรณีของเทศบาลตำบลทุ่งกวาวแสดงให้เห็นถึงการบูรณาการหลักอปริหานิยธรรม เข้ากับการบริหารจัดการเชิงระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิด “ความรับผิดชอบร่วมของชุมชน” (Collective Responsibility) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความยั่งยืนในการจัดการขยะมูลฝอยในระยะยาว

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ การสังเคราะห์รูปแบบการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการที่เรียกว่า “DOBEM Model” ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างหลักธรรม กระบวนการมีส่วนร่วม และผลลัพธ์เชิงความยั่งยืน ดังปรากฏในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย (DOBEM MODEL)

ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย (2569)

จากภาพที่ 1 สามารถอธิบายองค์ความรู้เชิงพุทธบูรณาการ (DOBEM Model) ได้ดังนี้

1. ฐานรากเชิงจริยธรรม (Buddhist Foundation) หลักอปริหานิยธรรม 7 ทำหน้าที่เป็นฐานรากทางจริยธรรมในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นการหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ความพร้อมเพรียงในการดำเนินกิจกรรม การยึดมั่นในกติกาสังคม การเคารพนับถือกัน และการส่งเสริมบทบาทของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะวัดและผู้นำชุมชน

หลักการดังกล่าวช่วยยกระดับการปฏิบัติจาก “หน้าที่ตามกฎหมาย” ไปสู่ “จิตสำนึกรับผิดชอบร่วม” (Collective Responsibility)

2. กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ (Participation Process: D-O-B-E) องค์ความรู้ชี้ให้เห็นว่าการจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมครบทั้ง 4 มิติ ได้แก่ D (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายผ่านเวทีประชาคม O (Operation) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่น การคัดแยกขยะจากต้นทางและการรณรงค์ B (Benefit) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สุขภาวะ และมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ E (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อสร้างความโปร่งใสและความต่อเนื่องในการดำเนินงาน

3. ผลลัพธ์เชิงความยั่งยืน (Management for Sustainability: M) เมื่อบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว จะนำไปสู่การจัดการขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน ความเป็นเอกภาพในการดำเนินงาน และการลดภาระของภาครัฐในระยะยาว ทั้งนี้ โมเดล DOBEM จึงถือเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการทรัพยากรสาธารณะในบริบทท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

โมเดล DOBEM จึงเป็นกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงมิติทางจริยธรรมกับมิติการบริหารจัดการสาธารณะอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. เทศบาลตำบลทุ่งกวาวควรจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมเชิงรุก โดยบูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 ให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร และกำหนดให้การประชุมประชาคมด้านการจัดการขยะเป็นวาระสำคัญที่ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา

2. เทศบาลตำบลทุ่งกวาวควรกำหนดระเบียบหรือข้อบัญญัติท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ตัวแทนภาคประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มสตรีและผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความโปร่งใสและความเป็นเจ้าของร่วมกัน

3.เทศบาลตำบลทุ่งกวาวควรกำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครจัดการขยะระดับครัวเรือน โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมและรูปแบบ DOBEM Model เป็นกรอบในการดำเนินงาน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.เทศบาลควรปรับปรุงรูปแบบการประชุมประชาคมให้มีความน่าสนใจและเข้าถึงง่าย โดยเน้นการประชุมอย่างสม่ำเสมอและการมีส่วนร่วมอย่างพร้อมเพรียง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่ต้นทาง

2.เทศบาลควรจัดกิจกรรมรณรงค์และฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการคัดแยกขยะจากต้นทาง โดยส่งเสริมบทบาทของกลุ่มสตรีและผู้นำทางศาสนาเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตามกฎระเบียบของชุมชน

3.เทศบาลควรนำเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มาใช้เป็นช่องทางในการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและปรับปรุงการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1.ควรศึกษา “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”

2.ควรศึกษา “การสร้างรูปแบบเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”

3.ควรศึกษา “การนำหลักพุทธะปาปณิกสูตรมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลทุ่งกวาว อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่”

เอกสารอ้างอิง

กิตติพัธ คำสุข, รัชชนันท์ อิศรเดช, และสุมาลี บุญเรือง. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลบุโพธิ์ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(3), 14–28.

ชุตินันท์ มุณีสวรรณ. (2566). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่ง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสาร มจร ทวารวดีปริทรรศน์*, 2(1), 27–35.

เทศบาลตำบลทุ่งกวาว. (2566). *ทบทวนแผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) ครั้งที่ 1/2566*.

สืบค้น 10 เมษายน 2568, จาก <https://www.toongkwao.go.th/plan/local>
นพรัตน์ ชูโสด. (2567). *ขยะล้นเมือง*. สืบค้น 10 มีนาคม 2567, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340722>.

พระครูพิจิตรวรเวท, พระอุดมสิทธินายก, พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, และพระมหาสุเมฆ
สมาหิโต. (2565). การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขัน
เรือยาว จังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 1–14.

พระมหาหน่อทราย รตนเมธี และสายัณห์ อินันใจ. (2568). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการ
เมืองภาคประชาชนตามวิถีประชาธิปไตยในชุมชนบ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง
แพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารวิจัยและวิชาการบวรพัฒน์*, 3(2), 1–16.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สิทธิธัญญา ธารสกุลภรณ์ และ สายัณห์ อินันใจ. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อ
ส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของ
เทศบาลตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์
มจร วิทยาเขตแพร่*, 10(1), 53–69.

สุทธพงษ์ ขวดแก้ว และพระครูโสภณกิตติบัณฑิต. (2568). การประยุกต์หลักอภิธานิธรรม
เพื่อส่งเสริมบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วมเชิง
บูรณาการภาครัฐและประชาชนในเขตเทศบาลตำบลไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัด
ลำปาง. *วารสารวิจัยและวิชาการบวรพัฒน์*, 3(1), 1–18.

อุเชนทร์ เชียงแสน. (2561). *การเมืองภาคประชาชน*. กรุงเทพฯ: มติชน.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). Tokyo: Aoyama
Gakuin University.

กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

STRATEGIES FOR THE PREVENTION OF MISCONDUCT IN SCHOOLS UNDER THE PHAYAO PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

วทันย์ หมั่นเหมาะ^{1*}, กษิณฎ์ มีพรหม¹

Wathan Manmor^{1*}, Kasidit Meeprom¹

*Corresponding Author E-mail: wathan2536@gmail.com

Received March 14, 2026; Revised May 5, 2026; Accepted May 14, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความคิดเห็นระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 และ 2. เปรียบเทียบระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำนวน 285 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.993 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่า (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ 2. การเปรียบเทียบระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามเพศ และประสบการณ์ทำงาน พบว่าไม่แตกต่างกัน และการเปรียบเทียบ ระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่าแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: กลยุทธ์การป้องกัน; การกระทำผิดภายในสถานศึกษา; คดีปกครอง

¹ คณะวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

¹ School of Education, University of Phayao

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the level of strategies for preventing misconduct within educational institutions under Phayao Primary Educational Service Area Office 2, and 2. to compare the strategies for preventing misconduct within these educational institutions classified by gender, position, educational background, and work experience. The sample group consisted of 285 administrators and teachers under Phayao Primary Educational Service Area Office 2. The research instrument used was questionnaire with a reliability coefficient of 0.993. The statistics used for data analysis included percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-way ANOVA.

The research findings were as follows 1. The overall level of strategies for preventing misconduct within educational institutions under Phayao Primary Educational Service Area Office 2 was found to be at a high level. 2. The comparison of strategies for preventing misconduct within educational institutions under Phayao Primary Educational Service Area Office 2, classified by gender and work experience, showed no significant differences. However, the comparison classified by position revealed a statistically significant difference at the 0.05 level.

Keywords: Strategies for preventing; Misconduct within educational institutions; Administrative case

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงความคาดหวังของสังคมที่มีต่อคุณภาพการศึกษา ซึ่งภายใต้บริบทดังกล่าว กฎหมายและระเบียบปฏิบัติถือเป็นกลไกสำคัญในการกำกับดูแล แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าสถานการณ์คดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษามีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จากงานวิจัยของทัศนะ ศรีปัดดา (2567) พบว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 - พ.ศ. 2565 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีคดีที่ถูกฟ้องต่อศาลปกครองชั้นต้นถึง 1,818 คดี โดยเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับครูและบุคลากรทางการศึกษาจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประเด็นปัญหาในการปฏิบัติตามกฎหมายและวินัย เพื่อรับมือกับสถานการณ์เหล่านี้ การนำกลยุทธ์มาใช้ในการบริหารจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากกลยุทธ์เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ เชื่อมโยงทรัพยากรสู่เป้าหมาย และ

เป็นกลไกหลักในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ปลอดภัย มีคุณธรรม และส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน (สุพัตรา บ้างตำรวจ และคณะ, 2568) นอกจากนี้ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการยังเน้นย้ำให้ผู้บริหารและครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่ดี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ได้มีการประกาศเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยมุ่งเน้นที่จะบริหารจัดการองค์กรตามหลักธรรมาภิบาล ให้มีความสำคัญกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่สังคม และมุ่งหวังให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และปราศจากการทุจริตทุกรูปแบบ การประกาศเจตจำนงนี้ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการวางรากฐานการป้องกันการกระทำผิดในระดับเขตพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในระดับสถานศึกษาต่อไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2, 2566)

สภาพปัญหาการกระทำผิดภายในสถานศึกษาในปัจจุบัน แม้จะมีการกำหนดนโยบายและมาตรการป้องกัน แต่ในทางปฏิบัติยังคงพบปัญหาการกระทำผิดภายในสถานศึกษาที่เกิดขึ้นกับทุกภาคส่วน จากสถิติและงานวิจัยพบว่าแนวโน้มคดีปกครองของครูและบุคลากรทางการศึกษายังคงมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาด้านการรักษาวินัยและการปฏิบัติตามกฎระเบียบของผู้บริหารและครู (ทัศนะ ศรีปัดตา, 2567)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาและสถานการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เนื่องจากเป็นประเด็นที่มีความสำคัญจากที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ได้ประกาศเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 แบ่งเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 111 คน และข้าราชการครู จำนวน 964 คน รวม 1,075 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ซึ่งได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยการเทียบตารางของ Krejcie & Morgan (1970) ค่าความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 เทียบขนาดของประชากรที่ 1,100 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 285 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้แก่ เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Close-ended)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับแบบสอบถามความคิดเห็นระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบบ 5 ระดับ นำเครื่องมือที่ได้ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน นำผลการพิจารณามาทำการตรวจสอบค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้วิธีการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item-Objective Congruence) โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC Index of Item-Objective Congruence) เท่ากับ 0.67-1.00 ปรับปรุงและแก้ไขข้อคำถามในแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำแบบสอบถามฉบับปรับปรุงไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงกันได้แก่ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1 จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha-Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.993 ซึ่งอยู่ในระดับความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง หมายถึง แบบสอบถามทั้งฉบับสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้

นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ ที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปรวบรวมเก็บข้อมูลต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ ให้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยระยะเวลาการตอบแบบสอบถามหลังจากคิวอาร์โค้ด Google Forms ประมาณ 1 เดือน พร้อมกับให้กรอกข้อมูลไปตามความจริง ตามความคิดเห็นของตนเอง ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าเก็บข้อมูลในการวิจัย เสนอต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยการส่งแบบสอบถาม คิวอาร์โค้ด Google Forms

3. ผู้วิจัยได้รับข้อมูลแบบสอบถามที่สมบูรณ์จาก ในระบบ Google Forms ของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยนำแบบสอบถามที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 285 ฉบับ มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางการวิจัย และแปลผลข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางการวิจัย Jamovi มาประมวลผลข้อมูล ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ทั้งรายด้านและรายข้อ โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ 5 ระดับ และแปลความหมาย

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน ใช้การเปรียบเทียบหาค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม โดยใช้สถิติ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบองค์ประกอบเดียว (One-way ANOVA) หากพบว่ามี ความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีของเซฟเฟ (Sheffe's Method)

ผลการวิจัย

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	109	38.25
หญิง	173	60.70
ไม่ระบุ	3	1.05
รวม	285	100
ตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	18	6.32
ข้าราชการครู	267	93.68
รวม	285	100
ประสบการณ์ทำงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	30	10.53
5-10 ปี	108	37.89
มากกว่า 10 ปี	147	51.58
รวม	285	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 173 คน คิดเป็นร้อยละ 60.70 และเพศชาย จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 38.25 ด้านตำแหน่ง พบว่า ตำแหน่งครูที่ตอบแบบสอบถามมากที่สุด จำนวน 267 คน คิดเป็นร้อยละ 93.68 และตำแหน่งผู้บริหาร จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 6.32 ด้านประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี ตอบแบบสอบถามมากที่สุด จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 51.58 รองลงมา ประสบการณ์ในการทำงาน 5-10 ปี จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 37.89 และน้อยที่สุดประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 10.53

2. ความคิดเห็นระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

ด้าน	การใช้กลยุทธ์การป้องกัน ฯ	(n=285)		แปลผล	ลำดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.855	0.129	มาก	2
2	ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.850	0.127	มาก	3
3	ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.857	0.114	มาก	1
4	ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.848	0.106	มาก	4
รวมเฉลี่ย		3.853	0.104	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.853$, S.D = 0.104) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.857$, S.D = 0.114) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.855$, S.D = 0.129) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.850$, S.D = 0.127) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.848$, S.D = 0.106) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตาม เพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ทำงาน

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามเพศ

กลยุทธ์การป้องกัน ฯ	ชาย		หญิง		ไม่ระบุ		F	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการเสริมสร้างภาคี เครือข่ายเพื่อป้องกันการ กระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.877	0.103	3.842	0.142	3.788	0.095	2.891	0.057
2. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกัน องค์กรเพื่อป้องกันการ กระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.865	0.103	3.840	0.140	3.867	0.076	1.279	0.280
3. ด้านการเฝ้าระวัง พฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกัน การกระทำผิดภายใน สถานศึกษา	3.870	0.094	3.849	0.125	3.826	0.137	1.229	0.294
4. ด้านการพัฒนาศักยภาพ บุคลากรเพื่อป้องกันการ กระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.863	0.091	3.839	0.113	3.794	0.167	2.073	0.128
โดยรวม	3.869	.081	3.843	.115	3.819	.116	2.303	0.102

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยของระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามเพศ มีค่า P-value โดยรวมเท่ากับ 0.102 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง

กลยุทธ์การป้องกัน ฯ	ผู้บริหาร สถานศึกษา		ข้าราชการครู		t	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.919	0.212	3.850	0.121	-2.812	0.008*
2. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.925	0.193	3.845	0.120	-2.805	0.009**
3. ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.907	0.172	3.853	0.109	-2.051	0.050
4. ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.873	0.118	3.846	0.105	-1.207	0.234
โดยรวม	3.906	0.144	3.849	0.100	-8.828	0.354

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามตำแหน่ง มีค่า P-value โดยรวมเท่ากับ 0.354 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า 1) ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารสถานศึกษามีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.919) มีระดับการใช้สูงกว่าข้าราชการครู ($\bar{X}$ = 3.850) 2) ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 3.925) มีระดับสูงกว่าข้าราชการครู ($\bar{X}$ = 3.845) 3) ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา และ 4) ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน

กลยุทธ์การป้องกัน ฯ	น้อยกว่า 5 ปี		5-10 ปี		มากกว่า 10 ปี		F	P-value
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.862	0.100	3.832	0.108	3.870	0.146	2.796	0.063
2. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.842	0.096	3.842	0.095	3.858	0.150	0.552	0.576
3. ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.846	0.097	3.850	0.090	3.864	0.132	0.576	0.563
4. ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา	3.833	0.099	3.851	0.086	3.848	0.120	0.342	0.710
โดยรวม	3.846	0.079	3.844	0.078	3.860	0.123	0.826	0.439

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความแตกต่างของระดับการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน มีค่า P-value โดยรวมเท่ากับ 0.439 ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากที่สุดไปน้อยที่สุด อภิปรายรายด้าน ดังนี้

1.1 กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามีระบบตรวจสอบที่เข้มงวดและบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับ ปิยะณัฐ สงวนรัตน์ (2566) ที่พบว่าการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก

1.2 กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาดึงคณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานภายนอกมาร่วมตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส สอดคล้องกับ ชุตติกาญจน์ แม้นเมฆ (2565) ที่พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการป้องกันการทุจริตอยู่ในระดับมาก

1.3 กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมีระบบจัดการความเสี่ยง มีคู่มือปฏิบัติงาน และบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ สอดคล้องกับ ศิพร โกวิท และคณะ (2563) ที่ศึกษามาตรการทางกฎหมายป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

1.4 กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยที่ต่ำที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษามุ่งเน้นให้ความรู้ด้านกฎหมายและจรรยาบรรณเพื่อลดการกระทำผิดจากความไม่รู้หรือประมาท สอดคล้องกับ ชุตติกาญจน์ แม้นเมฆ (2565) ที่ศึกษารูปแบบการป้องกันการทุจริตในสถานศึกษา ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านทั้ง 4 ด้าน พบว่า การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ใน 2 ด้านมีความแตกต่างกัน เมื่อจำแนกตามตำแหน่ง พบว่า มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูที่มีเพศต่างกันมีระดับความคิดเห็นการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนโยบายการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมเป็นนโยบายระดับองค์กรที่บุคลากรทุกเพศต้องปฏิบัติร่วมกันภายใต้มาตรฐานเดียวกัน มีแผนรับมือความเสี่ยง และการเข้าถึงการฝึกอบรมและการพัฒนาดตนเองเปิดกว้างสำหรับทุกเพศ สอดคล้องกับ ศิพร โกวิท และคณะ (2563) เรื่องการใช้มาตรฐานกฎหมายเดียวกัน และ สอดคล้องกับ ปิยะณัฐ สงวนรัตน์ (2566) เรื่องการยึดหลักธรรมาภิบาลร่วมกันโดยไม่แบ่งแยก ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยด้านเพศไม่ใช่ตัวแปรหลักที่ทำให้เกิดความแตกต่าง

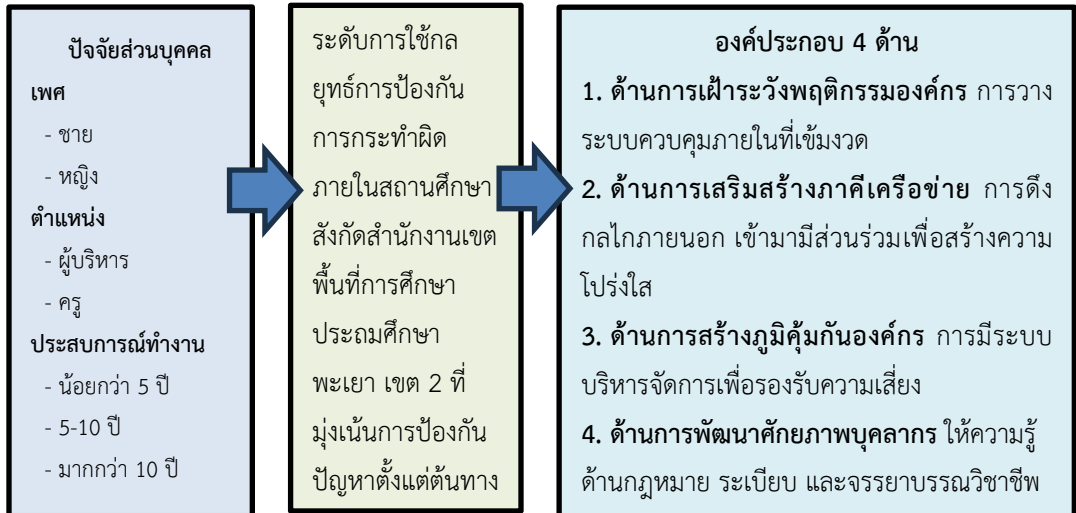
2.2 ผู้ตอบแบบสอบถามมีตำแหน่งต่างกันมีระดับความคิดเห็นการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพะเยา เขต 2 โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นใน ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่าย และ ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กร สูงกว่า ข้าราชการครู เนื่องจากผู้บริหารมีหน้าที่กำหนดนโยบายโดยตรงจึงรับรู้และตระหนักมากกว่า สอดคล้องกับ ปิยะณัฐ สงวนรัตน์ (2566) ที่พบว่าตำแหน่งที่ต่างกันมีความคิดเห็นต่างกัน สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ที่ส่งผลต่อการรับรู้ที่ต่างกัน ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของมาตรการต่างๆ มากกว่าฝ่ายปฏิบัติการ สอดคล้องกับ ปิยะณัฐ สงวนรัตน์ (2566) ศึกษาการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารการศึกษา และพบว่าเมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตาม ตำแหน่ง พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานภาพและบทบาทหน้าที่ที่ต่างกัน ส่งผลต่อทัศนคติและการรับรู้ในการบริหารงานและการป้องกันปัญหาในสถานศึกษาที่แตกต่างกัน

2.3 ผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีระดับความคิดเห็นการใช้กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีระบบนิเทศและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ทำให้ทุกคนมีมาตรฐานจรรยาบรรณเดียวกัน สอดคล้องกับ ชุตติกาญจน์ แม้นเมฆ (2565) เรื่องการปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมด้านทุจริตร่วมกัน และ สอดคล้องกับ ปิยะณัฐ สงวนรัตน์ (2566) ที่เน้นการพัฒนาครูเพื่อลดช่องว่างทางความรู้ ทำให้บุคลากรมีศักยภาพป้องกันปัญหาได้ทัดเทียมกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า กลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2 ที่มุ่งเน้นการป้องกันปัญหาตั้งแต่ต้นทาง ไปจนถึงการตรวจสอบร่วมกัน โดยมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กร การวางระบบควบคุมภายในที่เข้มงวด มีการกำกับติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างต่อเนื่อง เพื่อลดความเสี่ยงจากการถูกฟ้องร้อง
2. ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่าย การดึงกลไกภายนอก (ชุมชน, คณะกรรมการสถานศึกษา, หน่วยงานอื่น) เข้ามามีส่วนร่วมเป็นหูเป็นตาและร่วมตรวจสอบ ถือเป็นการสร้างความโปร่งใสจากภายนอกสู่ภายใน
3. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กร การมีระบบบริหารจัดการเพื่อรองรับความเสี่ยง มีคู่มือปฏิบัติงานที่ชัดเจน และการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ
4. ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร การแก้ปัญหาที่ตัวบุคคล โดยให้ความรู้ด้านกฎหมาย ระเบียบ และจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่ออุดช่องโหว่ของการทำผิดที่เกิดจากความไม่รู้หรือความประมาทเลินเล่อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านการเสริมสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อรับคำปรึกษาและสร้างกลไกใกล้เคียงข้อพิพาท ก่อนถึงชั้นศาล

2. ด้านการสร้างภูมิคุ้มกันองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ควรเสริมสร้างความรู้ด้านกฎหมายให้แก่บุคลากร เพื่อให้มีความมั่นใจในการรักษาสีบทและปกป้องผลประโยชน์ของราชการเมื่อเกิดข้อขัดแย้ง

3. ด้านการเฝ้าระวังพฤติกรรมองค์กรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ควรนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยติดตามและตรวจสอบการทำงาน เพื่อลดภาระงานเอกสาร ยกระดับความโปร่งใส และรักษาระดับมาตรฐานที่ดีไว้

4. ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากรเพื่อป้องกันการกระทำผิดภายในสถานศึกษา ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเฉพาะทาง เช่น กฎหมายปกครอง ระเบียบพัสดุ และการร่างสัญญา เป็นต้น เพื่ออุดช่องโหว่และลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของกลยุทธ์การป้องกันการกระทำผิด ด้านขนาดของสถานศึกษา หรือ วัฒนธรรมองค์กร

2. ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบริหารความเสี่ยงทางกฎหมาย เพื่อถอดบทเรียนเป็นแนวปฏิบัติที่ดี

3. ควรศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการป้องกันการกระทำผิดในสถานศึกษา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *นโยบายการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ 2568-2569*. สืบค้น 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2568, จาก <https://shorturl.asia/wLcbT>
- ชุดิภาญจน์ แม้นเมฆ. (2565). รูปแบบการป้องกันการทุจริตในสถานศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. *วารสารวิชาการธรรมทัศน์*, 22(3), 41-50.
- ทัศนะ ศรีปัดดา. (2567). คดีปกครองที่เกี่ยวข้องกับครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(12), 168-185.

- ปิยะณัฐ สงวนรัตน์. (2566). การบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารการศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดร้อยเอ็ด. *เสกขวิทย์ปริทัศน์*, 3(3), 161–172.
- ศิริพร โกวิท และคณะ. (2563). มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(5), 1947–1958.
- สุพัตรา บ้างตำรวจ และคณะ. (2025). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามหลัก พรหมวิหาร 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดหนองคาย (รายงานผลการวิจัย). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. (2566). เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. สืบค้น 11 พฤษภาคม พ.ศ.2568, จาก <https://shorturl.asia/08lpD>
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2. (2566). รายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. สืบค้น 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2568, จาก <https://shorturl.asia/PxBqG>
- Krejcie & Morgan. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับ
ข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ ของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ
FACTORS AFFECTING THE CUSTOMER SATISFACTION WITH WELFARE LOAN
SERVICES FOR GOVERNMENT OFFICIALS AND STATE ENTERPRISE EMPLOYEE
OF GOVERNMENT SAVING BANK, TALADRONGLUEA BRANCH

จิระ กาวกระโทก^{1*}

Chira Kaokrathok^{1*}

*Corresponding Author E-mail: chirakaokrathok@gmail.com

Received March 17, 2026; Revised May 9, 2026; Accepted May 21, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ และ 2. ศึกษาส่วนประสมทางการตลาด 7Ps มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ จำนวน 155 คน โดยใช้วิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามในรูปแบบ Google Form ผ่านช่องทางออนไลน์ในแต่ละหน่วยงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า $R=0.627$ แสดงถึงความสัมพันธ์กันในระดับสูง โดยด้านคุณลักษณะ มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านเงื่อนไข

¹ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

¹ Graduate School, University of the Thai Chamber of Commerce

ส่วนในด้าน ความสามารถในการชำระหนี้ เงินทุน และหลักประกัน ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ และ 2. ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า $R=0.767$ แสดงถึงความสัมพันธ์กันในระดับสูง โดยด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ ส่วนในด้าน ด้านราคา สถานที่ให้บริการ การส่งเสริมการตลาด และบุคลากร ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps; หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C

Abstract

This research article aims to: 1. Examine the influence of the credit analysis 5C on the satisfaction of customers using welfare loan services for government officials and state enterprise employees of Government Savings Bank, Taladrongkluea branch. And 2. Examine the influence of the marketing mix 7Ps on the satisfaction of customers using welfare loan services for government officials and state enterprise employees of Government Savings Bank, Taladrongkluea branch. It was conducted as quantitative. The population of this study consisted of 155 customers who used welfare loan services for government officials and state enterprise employees of the Government Savings Bank, Taladrongkluea branch. A census method was applied. The research instrument was a structured questionnaire distributed through Google Forms via online channels to the respective organizations. The data was analyzed using statistical methods including frequency, percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1. The Credit Analysis 5C jointly predicted customer satisfaction at a statistically significant level of 0.05 with an R value of 0.627, indicating a high level of combined relationship. The factors of Character had the strongest influence on satisfaction, followed by Condition. In contrast, Capacity, Capital and Collateral showed no significant influence. And 2. Marketing mix 7Ps jointly predicted customer satisfaction at a statistically significant level of 0.05 with an R value

of 0.767, indicating a high level of combined relationship. The factors of Product had the strongest influence on satisfaction, followed by Physical and Process. In contrast, Price, Place, Promotion and People showed no significant influence.

Keyword: Satisfaction; Marketing mix 7Ps; Credit Analysis 5C

บทนำ

ปัจจุบันเศรษฐกิจไทยเผชิญกับภาระหนี้ครัวเรือนที่อยู่ในระดับสูงต่อเนื่องจากรายงานของ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สัดส่วนหนี้ครัวเรือนของไทยต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) อยู่ในระดับมากกว่า 90% ของ GDP ภาระหนี้ส่วนใหญ่เกิดจากสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะสินเชื่อส่วนบุคคลและบัตรเครดิตที่มีแนวโน้มขยายตัวต่อเนื่องในด้านสถาบันการเงิน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568) ในขณะเดียวกันการแข่งขันธุรกิจธนาคารก็ไม่ได้มีแค่คู่แข่งระหว่างธนาคารด้วยกันเองแต่ยังมีคู่แข่งที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน (Non-Bank) ที่ให้บริการได้เหมือนธนาคาร จึงทำให้แต่ละธนาคารต้องเร่งพัฒนาและปรับปรุงการให้บริการเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันกับคู่แข่งเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของลูกค้าด้านการให้บริการทางการเงินได้อย่างครบวงจร

ธนาคารออมสินเป็นผู้นำด้านการสนับสนุนเงินทุนให้กับลูกค้าประชาชนฐานรากสามารถสร้างการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นธรรม ช่วยแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชน สร้างอาชีพให้มีรายได้แบบยั่งยืน และสนับสนุนภาครัฐเพื่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สำหรับสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ เป็นสินเชื่อที่ธนาคารให้กู้ยืมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอุปโภคบริโภคหรือชำระหนี้สินเชื่อรายย่อยประเภทอื่น คุณสมบัติของผู้กู้ต้องเป็นบุคลากรในหน่วยงานที่มีข้อตกลงกับธนาคาร ให้กู้ได้ไม่เกิน 40 เท่าของเงินเดือน อัตราดอกเบี้ยเป็นแบบลอยตัว (ธนาคารออมสิน, 2568) ซึ่งผลดำเนินงานจำนวนเงินจ่ายกู้สินเชื่อฐานราก ของธนาคารออมสินสาขาตลาดโรงเกลือ ปี พ.ศ. 2568 (ข้อมูลสะสม ณ วันที่ 30 มิถุนายน 2568) อยู่ที่ 22.24 ล้านบาท จากเป้าหมาย 54 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 41.19% ของเป้าหมาย 12 เดือน ยังต่ำกว่าเป้าหมาย 31.76 ล้านบาท เมื่อเทียบผลการดำเนินงานของสาขาอื่นในเขตสระแก้ว สาขาตลาดโรงเกลืออยู่ลำดับที่ 5 จาก 6 สาขา และเมื่อเทียบกับผลการดำเนินงาน ปี พ.ศ. 2567 ที่ผ่านมามีผลการดำเนินงานสูงถึง 170.00% ของเป้าหมาย จึงมองว่าปัญหาที่มี คือ ขาดประสิทธิภาพในการให้บริการหรือการสื่อสารข้อมูลที่ผิดพลาดจากการขาด

ความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของผลิตภัณฑ์ หากปัญหาดังกล่าวยังไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการให้บริการอาจส่งผลให้ลูกค้าเลือกใช้บริการกับทางธนาคารอื่นหรือธนาคารออมสินสาขาอื่นในพื้นที่ใกล้เคียง

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงปัญหาและโอกาสดังกล่าวที่ทำให้เกิดความสนใจในการทำวิจัย โดยการนำหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C และส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลที่สามารถประยุกต์ใช้ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการให้สอดคล้องและตรงกับความต้องการของลูกค้ารวมถึงการสร้างความพึงพอใจให้เกิดขึ้นกับลูกค้าอย่างต่อเนื่อง และใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อพัฒนาองค์กรต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ
2. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาด 7Ps มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในการศึกษาความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ จำนวน 155 คน โดยใช้วิธีสำมะโนประชากร (Census)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม โดยคำถามแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุงาน และรายได้ต่อเดือน โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C ประกอบด้วย Character (คุณลักษณะ) Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้) Capital (เงินทุน) Collateral (หลักประกัน) และ Condition (เงื่อนไข)

ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ประกอบด้วย Product (ผลิตภัณฑ์) Price (ราคา) Place (สถานที่ให้บริการ) Promotion (การส่งเสริมการตลาด) People (บุคลากร) Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ) และ Process (กระบวนการ)

ส่วนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ

โดยลักษณะแบบสอบถามส่วนที่ 2,3 และ 4 เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามในรูปแบบ Google Form ผ่านช่องทางออนไลน์ให้กับเจ้าหน้าที่การเงินของแต่ละหน่วยงานที่มีข้อตกลงกับธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ ในเขตพื้นที่จังหวัดสระแก้ว ที่มีหน้าที่หักเงินเดือนและรวบรวมนำส่งเพื่อชำระหนี้ให้กับธนาคาร ตามรายงานแจ้งการเรียกเก็บหนี้ตามหน่วยงาน (สข.3ค.)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนา ใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุงาน และรายได้ต่อเดือน โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงอนุมาน ทดสอบสมมติฐานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐาน 1 หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาตลาดโรงเกลือ

สมมติฐาน 2 ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาตลาดโรงเกลือ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 60.6 มีอายุ 31-40 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 42.6 สถานภาพสมรสไม่จดทะเบียน จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 32.3 ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 58.1 ตำแหน่งงานลูกจ้างประจำ/ชั่วคราว จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 46.5 มีอายุงาน 6-10 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001-17,500 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 56.8

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของหลักวิเคราะห์สินเชื่อ 5C

หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)	ระดับ ความคิดเห็น
Character (คุณลักษณะ)	4.35	0.601	มากที่สุด
Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้)	4.49	0.609	มากที่สุด
Capital (เงินทุน)	4.00	0.649	มาก
Collateral (หลักประกัน)	4.25	0.619	มากที่สุด
Condition (เงื่อนไข)	4.19	0.635	มาก
รวม	4.26	0.498	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 (S.D.=0.498) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้) รองลงมา คือ Character (คุณลักษณะ) Collateral (หลักประกัน) Condition (เงื่อนไข) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ Capital (เงินทุน)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในส่วนของผู้ประกอบการตลาด 7Ps

ส่วนประกอบการตลาด 7Ps	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)	ระดับ ความคิดเห็น
Product (ผลิตภัณฑ์)	4.40	0.603	มากที่สุด
Price (ราคา)	4.14	0.661	มาก
Place (สถานที่ให้บริการ)	4.06	0.689	มาก
Promotion (การส่งเสริมการตลาด)	3.62	0.824	มาก
People (บุคลากร)	4.60	0.421	มากที่สุด
Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ)	4.20	0.552	มาก
Process (กระบวนการ)	4.15	0.682	มากที่สุด
รวม	4.16	0.489	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ในภาพรวมระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 (S.D.=0.489) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ People (บุคลากร) รองลงมา คือ Product (ผลิตภัณฑ์) Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ) Process (กระบวนการ) Price (ราคา) Place (สถานที่ให้บริการ) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ Promotion (การส่งเสริมการตลาด)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณของหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาตลาดโรงเกลือ

หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C	Unstandardized coefficients		Standardized coefficients	t	Sig.	Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
ค่าคงที่	0.371	0.419		0.885	0.378		
Character (คุณลักษณะ)	0.348	0.118	0.278	2.958	0.004*	0.460	2.173
Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้)	-0.130	0.108	-0.105	-1.203	0.231	0.534	1.872
Capital (เงินทุน)	0.179	0.101	0.154	1.772	0.079	0.535	1.868
Collateral (หลักประกัน)	0.175	0.112	0.144	1.559	0.121	0.476	2.101
Condition (เงื่อนไข)	0.313	0.105	0.260	2.972	0.003*	0.531	1.882

R=0.627, $R^2=0.393$, Adjusted $R^2=0.373$, Std. Error of the Estimate=0.59541, F=19.321, p-values<0.05

หมายเหตุ : R คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์, R^2 คือค่าความผันแปรของตัวแปร, Std. Error of the Estimate คือ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์, F คือ ความถี่, p-value คือ ค่าโอกาส

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C แต่ละด้านมีค่า Tolerance ไม่เข้าใกล้ศูนย์ และค่า VIF ทุกตัวต่ำกว่า 10 ทำให้ไม่มีปัญหา Multi-collinearity ดังนั้นผลการวิจัย พบว่า หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า $R=0.627$ แสดงถึงความสัมพันธ์รวมกันในระดับสูง และมีค่า $R^2=0.393$ ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนความพึงพอใจได้ร้อยละ 39.3 และมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งหมด 2 ด้าน คือ ด้าน Character (คุณลักษณะ) ($B=0.348$, $t=2.95$, $p<0.01$) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมา คือ ด้าน Condition (เงื่อนไข) ($B=0.313$, $t=2.972$, $p<0.01$) ส่วนในด้าน Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้) ($B=-0.130$, $t=-1.203$, $p=0.231$) Capital (เงินทุน) ($B=0.179$, $t=1.772$, $p=0.079$) และ Collateral (หลักประกัน) ($B=0.175$, $t=1.559$, $p=0.121$) ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณของส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ

ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps	Unstandardized coefficients		Standardized coefficients	t	Sig.	Tolerance	VIF
	B	Std. Error	Beta				
ค่าคงที่	-0.236	0.404		-0.585	0.560		
Product (ผลิตภัณฑ์)	0.285	0.095	0.264	3.006	0.003*	0.365	2.743
Price (ราคา)	0.161	0.087	0.165	1.836	0.068	0.347	2.882
Place (สถานที่ให้บริการ)	0.070	0.089	0.064	0.789	0.431	0.429	2.331
Promotion (การส่งเสริมการตลาด)	-0.034	0.072	-0.036	-0.473	0.637	0.494	2.023
People (บุคลากร)	0.053	0.106	0.035	0.501	0.617	0.585	1.709
Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ)	0.247	0.114	0.188	2.176	0.031*	0.376	2.658
Process (กระบวนการ)	0.229	0.074	0.239	3.082	0.002*	0.467	2.143

R=0.767, $R^2=0.588$, Adjusted $R^2=0.568$, Std. Error of the Estimate=0.49426, F=29.916, p-values $\leq$ 0.05

หมายเหตุ : R คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์, R^2 คือค่าความผันแปรของตัวแปร, Std. Error of the Estimate คือ ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานการพยากรณ์, F คือ ความถี่, p-value คือ ค่าโอกาส

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps แต่ละด้านมีค่า Tolerance ไม่เข้าใกล้ศูนย์ และค่า VIF ทุกตัวต่ำกว่า 10 ทำให้ไม่มีปัญหา Multi-collinearity ดังนั้นผลการวิจัย พบว่า ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps สามารถร่วมกันพยากรณ์ความพึงพอใจได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า $R=0.767$ แสดงถึงความสัมพันธ์รวมกันในระดับสูง และมีค่า $R^2=0.568$ ที่สามารถอธิบายความแปรปรวนความพึงพอใจได้ร้อยละ 56.8 และมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทั้งหมด 3 ด้าน คือ ด้าน Product (ผลิตภัณฑ์) ($B=0.285$, $t=3.006$, $p<0.01$) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจมากที่สุด รองลงมา คือ Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ) ($B=0.247$, $t=2.176$, $p<0.01$) และ Process (กระบวนการ) ($B=0.229$, $t=3.082$, $p<0.01$) ส่วนในด้าน Price (ราคา) ($B=0.161$, $t=1.836$, $p=0.068$) Place (สถานที่ให้บริการ) ($B=0.070$, $t=0.789$, $p=0.431$) Promotion (การส่งเสริมการตลาด) ($B=-0.034$, $t=-0.473$, $p=0.637$) และ People (บุคลากร) ($B=0.053$, $t=0.501$, $p=0.617$) ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาหลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสิน สาขาตลาดโรงเกลือ พบว่า มีทั้งหมด 2 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ คือ ด้าน Character (คุณลักษณะ) และ Condition (เงื่อนไข) ทั้งนี้เป็นเพราะการกำหนดคุณสมบัติของผู้กู้ว่าต้องเป็นบุคลากรในหน่วยงานที่มีข้อตกลงกับธนาคาร ต้องมีอายุครบ 20 ปีขึ้นไป และเมื่อรวมกับระยะเวลาที่ชำระเงินกู้ต้องไม่เกิน 60 ปี หรือเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การมีมาตรการช่วยเหลือสำหรับผู้กู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกการ กุลวีสร (2558) กล่าวว่า การกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและเงื่อนไขอัตราดอกเบี้ยที่เป็นไปตามนโยบายเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน และยังช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจให้กับลูกค้า และมีอีก 3 ด้าน ที่ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ คือ ด้าน Capacity (ความสามารถในการชำระหนี้) ด้าน Capital (เงินทุน) และ ด้าน Collateral (หลักประกัน) เนื่องจากการตรวจสอบภาระหนี้ การใช้เกณฑ์อัตราส่วนรายได้ต่อหนี้สิน มีหลักประกันที่มีเอกสารสิทธิ์ชัดเจน เป็นกระบวนการพื้นฐานที่ธนาคารใช้ตรวจสอบและประเมินความสามารถในการชำระหนี้ จึงไม่ก่อให้เกิดความแตกต่างในระดับความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Aliftha Pebruant Achmad (2566) กล่าวว่า ความสามารถในการชำระหนี้ ระดับเงินทุนของลูกค้า และการมีหลักประกัน ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

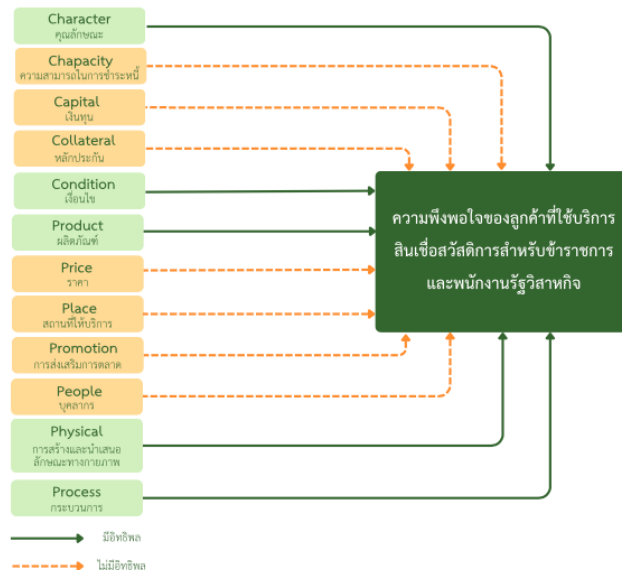
2. จากการศึกษาส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสิน สาขาตลาดโรงเกลือ พบว่า มีทั้งหมด 3 ด้าน ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ คือ ด้าน Product (ผลิตภัณฑ์) ทั้งนี้เป็นเพราะวัตถุประสงค์ของการขอสินเชื่อมีความหลากหลาย วงเงินและระยะเวลาการผ่อนชำระที่ได้รับมีความเหมาะสมและตรงกับความต้องการของลูกค้า จึงเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้า และด้าน Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ) ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญการสิ่งอำนวยความสะดวก การมีพื้นที่รองรับลูกค้าเพียงพอ การจัดบรรยากาศภายในมีความสะอาด สวยงาม จึงสร้างความพึงพอใจให้กับผู้ใช้บริการได้ ทั้ง 2 ด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของของณัฐพล มุกตาวัลย์ (2565) กล่าวว่า ผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ สภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยส่งผลให้ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจและคาดหวังการได้รับบริการที่ดีในอนาคต และด้าน Process

(กระบวนการ) อาจเป็นเพราะขั้นตอนและระบบการทำงานของธนาคารมีความถูกต้อง รวดเร็ว และโปร่งใส มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างรัดกุม ทำให้สามารถสร้างความพึงพอใจได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shao Wen (2024) กล่าวว่า ลูกค้ามีความพึงพอใจต่อกระบวนการให้บริการที่มีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ และสามารถใช้บริการได้อย่างราบรื่น และมีอีก 4 ด้านที่ไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ คือ ด้าน Price (ราคา) อาจเป็นเพราะอัตราดอกเบี้ย เป็นเงื่อนไขที่ธนาคารกำหนด ตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อกับความจำเป็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริประภา ประพทธิตระกูล (2565) กล่าวว่า ด้านราคาไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า ด้าน Place (สถานที่ให้บริการ) อาจเป็นเพราะว่าทำเลที่ตั้ง วันและเวลาเปิดให้บริการของธนาคารเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ลูกค้ารับรู้ และมองว่าสามารถเข้าใช้บริการทางการเงินผ่านช่องทางอื่นได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภกิตต์ พันธธราและคณะ (2567) กล่าวว่า ช่องทางการใช้บริการที่หลากหลายไม่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ด้าน Promotion (การส่งเสริมการตลาด) อาจเป็นเพราะการสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ เป็นการกระตุ้นให้ใช้บริการ มากกว่าการสร้าง ความพึงพอใจ และด้าน People (บุคลากร) อาจเป็นเพราะมองว่าการที่พนักงานให้บริการด้วยความซื่อสัตย์ สุภาพและให้บริการลูกค้าอย่างเท่าเทียม เป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของบุคลากรในธนาคารที่ควรมี จึงไม่ส่งผลต่อระดับความพึงพอใจ ทั้ง 2 ด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของกัญญาพัชร อารุงสุข และเสาวลักษณ์ จิตต์น้อม (2566) กล่าวว่า ในยุคปัจจุบันสามารถรับรู้ข่าวสารได้จากหลากหลายช่องทาง และการให้บริการที่ดีเป็นเป็นเรื่องพื้นฐานของบุคลากร ไม่สามารถส่งผลต่อความพึงพอใจได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าที่ใช้บริการสินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจของธนาคารออมสินสาขาทลาดโรงเกลือ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพล คือ Character (คุณลักษณะ) Condition (เงื่อนไข) Product (ผลิตภัณฑ์) Physical (การสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ) และ Process (กระบวนการ) ปัจจัยเหล่านี้สามารถนำไปต่อยอดเชิงกลยุทธ์และเชิงปฏิบัติการ ในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการ เพื่อยกระดับความพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวคิด Lucia and Peters (1993) และ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ที่ชี้ว่าการได้รับประสบการณ์ที่ดีจากการให้บริการมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5C ธนาคารควรให้ความสำคัญกับด้านคุณลักษณะ การกำหนดคุณสมบัติของผู้กู้ให้มีความหลากหลาย และด้านเงื่อนไขให้มีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสภาพสังคม เนื่องจากมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ

2. ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ธนาคารควรพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของลูกค้า ด้านกระบวนการทำงานมีความรวดเร็ว โปร่งใส รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก เนื่องจากสามารถยกระดับความพึงพอใจได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หลักการวิเคราะห์สินค้า 5C ปรับปรุงเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติของผู้กู้ให้มีความหลากหลาย เช่น การขยายกลุ่มลูกค้าไปยังหน่วยงานเอกชน ควบคู่กับการกำหนดเงื่อนไขให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน มีมาตรการช่วยเหลือหนี้ ช่วยลดการเกิดหนี้เสีย และลดความเสี่ยงของธนาคาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจให้กับลูกค้าในระยะยาว

2. ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า รวมถึงการสำรวจความความต้องการของลูกค้าเพื่อนำมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง ปรับปรุงกระบวนการให้สินเชื่อให้มีความรวดเร็ว นำระบบดิจิทัลมาช่วยลดขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อน มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของลูกค้าอย่างรัดกุมและปลอดภัย และมีการพัฒนาสภาพแวดล้อม การจัดพื้นที่ให้เพียงพอ สะอาด และเป็นระเบียบ มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย เพื่อสร้างความพึงพอใจและประสบการณ์ที่ดีในการใช้บริการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเพิ่มจำนวนของผู้ตอบแบบสอบถาม ขยายขอบเขตพื้นที่ รวมถึงการเก็บข้อมูลในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน จะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างด้านความคิดเห็น และความพึงพอใจที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์เศรษฐกิจและนโยบายทางการเงิน ส่งผลให้งานวิจัยมีความน่าเชื่อถือได้มากขึ้น

2. ทำการศึกษาปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ เช่น การรับรู้ความปลอดภัยด้านข้อมูลเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น

3. ทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึก และมุมมองของลูกค้า

4. ทำการเปรียบเทียบผลจากการวิเคราะห์ของสถาบันการเงินอื่น เพื่อให้เห็นภาพผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น และเห็นว่าผลการศึกษามีแนวโน้มเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กัญญาพัชร อารุงสุข และเสาวลักษณ์ จิตต์น้อม. (2566). ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการฟิตเนสในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *Journal of MCU Ubon Review*, 8(2), 1409-1420.

- ณัฐพล มุกดาวัลย์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการธนาคารอาคารสงเคราะห์ของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนาคารออมสิน. (2568). สินเชื่อสวัสดิการสำหรับข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2568, จาก https://www.gsb.or.th/gsb_govs/wfgov
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). รายงานผลการสำรวจภาวะและแนวโน้มสินเชื่อ. สืบค้น 14 กันยายน 2568, จาก <https://www.bot.or.th/th/thai-economy/econ-publication/credit-conditions-report.html>
- ศิริประภา ประพทธีตระกูล. (2565). ความพึงพอใจในการเข้ามาใช้บริการของลูกค้าธนาคารกสิกรไทย สาขาหัวหมาก (การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเงินและการธนาคาร). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). การบริหารตลาดยุคใหม่. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา.
- ศุภกิตต์ พันธันรา และคณะ. (2567). ส่วนประสมทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแอปพลิเคชันมายโม้ของธนาคารออมสิน. *Interdisciplinary Academic and Research Journey*, 4(3), 107-128.
- เอกการ กุลวีสร. (2558). หลักการวิเคราะห์สินเชื่อ 5Cs ที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการสมัครขอสินเชื่อผ่านโทรศัพท์มือถือกับบริษัท เอแคปปิตอล จำกัด กรณีศึกษาลูกค้ากลุ่มตลาด อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม (นิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Aliftha, P.A. (2023). The Influence of the Five “C’s” of Credit on the Process of Providing Credit (Study at PT Bank Tabungan Negara Tbk Kajoalalido Makassar Branch Office). *International Journal of Business and Quality Research*, 1(4), 53-64.
- De Lucia, R.D. & Peter, J. (1993). *Five-C (5’C)* (2nd ed.). New York: Harper & Row Publishers.
- Shao, W. (2024). *The Effects of the 7Ps Marketing Mix Strategy on Customer Satisfaction- A Case Study of Personal Finance Service of Bank of Communication in Bozhou Branch* (Independent Study, Master of Business Administration). Bangkok: Siam University.

อิทธิพลของคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มี
ต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ : กรณีศึกษา
ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน

THE INFLUENCE OF BRAND EQUITY, SERVICE QUALITY, AND CUSTOMER
RELATIONSHIP MANAGEMENT ON THE DECISION-MAKING PROCESS FOR USING
THE SUKJAI REGULAR INCOME LOAN SERVICE: A CASE STUDY OF THE
GOVERNMENT SAVINGS BANK, LAMPHUN BRANCH

ปิยะธิดา ปาระมี^{1*}, ติดาร์ตน พงษ์วชิรินทร์¹

Piyathida Paramee^{1*}, Tidarat Pongvachirint¹

*Corresponding Author E-mail: piyathida.pp08@gmail.com

Received March 17, 2026; Revised May 9, 2026; Accepted May 21, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาคุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน 2. ศึกษาคุณภาพการบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน และ 3. ศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน การศึกษาวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 255 คน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลกับผู้ใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน รวมทั้งมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณค่าตราสินค้า ด้านการรับรู้คุณภาพ ด้านภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า และด้านความภักดีต่อตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2. คุณภาพการบริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความน่าเชื่อถือวางใจ

¹ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

¹ Graduate School, University of the Thai Chamber of Commerce

ด้านการตอบสนองลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 3. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ทุกด้านส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: คุณค่าตราสินค้า; คุณภาพการบริการ; การบริหารลูกค้าสัมพันธ์; กระบวนการตัดสินใจ

Abstract

This research aims to 1. examine the influence of brand equity on the decision-making process for using the Sukjai Regular Income Loan service at the Government Savings Bank, Lamphun Branch 2. investigate the effect of service quality on the decision-making process for using the Sukjai Regular Income Loan service at the Government Savings Bank, Lamphun Branch and 3 study the impact of customer relationship management on the decision-making process for using the Sukjai Regular Income Loan service at the Government Savings Bank, Lamphun Branch. This study employs a quantitative research approach with a sample of 255 respondents. Data were collected using questionnaires administered to customers who use the Sukjai Regular Income Loan service at the Government Savings Bank, Lamphun Branch. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation, and multiple regression analysis was applied to test the hypotheses at a statistical significance level of 0.05.

The results indicate that 1. brand equity in terms of perceived quality, brand association, and brand loyalty significantly influences the decision-making process for using the Sukjai Regular Income Loan service at the 0.05 level 2. service quality in terms of tangibility, reliability, responsiveness, and empathy significantly affects the decision-making process at the 0.05 level and 3. all dimensions of customer relationship management significantly influence the decision-making process for using the Sukjai Regular Income Loan service at the 0.05 level.

Keywords: Brand Equity; Service Quality; Customer Relationship Management; Decision-Making Process

บทนำ

ภาคการเงินมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการให้สินเชื่อแก่ประชาชนและภาคธุรกิจซึ่งเป็นกลไกหลักในการสนับสนุนการบริโภคและการลงทุน อย่างไรก็ตาม ความต้องการใช้สินเชื่อของผู้บริโภคมีความผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจและระดับความเชื่อมั่น โดยรายงานของ ธนาคารแห่งประเทศไทย (2568) ระบุว่าความต้องการสินเชื่อมีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลา สะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านการรับรู้ ความเชื่อมั่น และประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ ในบริบทของการแข่งขันที่เพิ่มขึ้น สถาบันการเงินจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ เพื่อสร้างความได้เปรียบและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในระดับพื้นที่ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของประชาชน และได้ดำเนินความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อขยายฐานผู้ให้บริการ อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานพบว่าจำนวนผู้ให้บริการสินเชื่อยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน, 2568) ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาที่สำคัญว่าการขยายเครือข่ายเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอในการเพิ่มจำนวนผู้ให้บริการ จำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของลูกค้า

งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า คุณค่าตราสินค้า (Aaker, 1991) คุณภาพการบริการ (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988) และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (Kotler & Keller, 2016) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค โดยเฉพาะในธุรกิจบริการทางการเงินที่ลูกค้าให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นและประสบการณ์ในการใช้บริการ ทั้งนี้ การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวช่วยให้สามารถอธิบายกลไกการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อได้อย่างเป็นระบบและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าตราสินค้าที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน
2. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน
3. เพื่อศึกษาการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการสินเชื่อบริษัทธนาคารออมสิน สาขาลำพูน ปี 2567 จำนวน 628 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการสินเชื่อบริษัทธนาคารออมสิน สาขาลำพูน จำนวน 255 คน โดยคำนวณมาจากการใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ซึ่งกำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าความคาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน ลักษณะแบบสอบถามเป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกตอบ (Check List) ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณค่าตราสินค้า ได้แก่ การรู้จักสินค้า การรับรู้คุณภาพ ภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือก 5 ระดับ ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองลูกค้า การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้า โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือก 5 ระดับ ส่วนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ได้แก่ การสร้างความผูกพันกับลูกค้า การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า การเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ และการรักษาลูกค้า โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือก 5 ระดับ ส่วนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจ ได้แก่ การรับรู้ถึงปัญหา การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจเลือกใช้สินเชื่อ และพฤติกรรมภายหลังการใช้สินเชื่อ โดยเป็นแบบสอบถามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) ให้เลือก 5 ระดับ

3.2 การทดสอบเครื่องมือศึกษาวิจัย โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เท่ากับ 0.93 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรทั้งหมดมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาในการเก็บข้อมูล และการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ปัจจัยทั้ง 4 ด้าน มีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.7 สามารถนำไปเก็บข้อมูลเพื่อทำวิจัยครั้งนี้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้บริการสินเชื่อธนาคารออมสิน สาขาลำพูน จำนวน 255 คน โดยแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง 255 คน ซึ่งมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) ในรูปแบบการสุ่มตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยทางผู้วิจัยแจกในรูปแบบออนไลน์ (Google Form)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านการตรวจสอบอย่างถูกต้องมาทำการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistic Package for The Social Science) เพื่อวิเคราะห์ผลทางสถิติ

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ต่อเดือน ซึ่งมีการใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เพื่อเป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยมีการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 55.3 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 47.5 รองลงมาคือ มีอายุ 21 – 30 ปี จำนวน 107 คน คิดเป็นร้อยละ 42 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่มีระดับการศึกษานุปริญญา / ปวส. จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 52.9 รองลงมาคือ ระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 36.9 ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด 170 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 รองลงมาคือ สถานภาพสมรส / อยู่ด้วยกัน จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 และรายได้ต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 10,001 – 20,000 บาท จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามใน ส่วนของคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับความคิดเห็น
คุณค่าตราสินค้า	3.86	0.549	เห็นด้วยมาก
การรู้จักสินค้า (X_1)	3.61	0.784	เห็นด้วยมาก
การรับรู้คุณภาพ (X_2)	3.96	0.628	เห็นด้วยมาก
ภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า (X_3)	3.98	0.658	เห็นด้วยมาก
ความภักดีต่อตราสินค้า (X_4)	3.90	0.678	เห็นด้วยมาก
คุณภาพการบริการ	4.02	0.556	เห็นด้วยมาก
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_5)	3.95	0.669	เห็นด้วยมาก
ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (X_6)	4.04	0.642	เห็นด้วยมาก
การตอบสนองลูกค้า (X_7)	4.02	0.673	เห็นด้วยมาก
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (X_8)	4.06	0.639	เห็นด้วยมาก
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (X_9)	4.03	0.632	เห็นด้วยมาก
การบริหารลูกค้าสัมพันธ์	3.97	0.564	เห็นด้วยมาก
การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (X_{10})	3.83	0.697	เห็นด้วยมาก
การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า (X_{11})	4.00	0.647	เห็นด้วยมาก
การเสนอแนะบริการที่เป็นประโยชน์ (X_{12})	3.98	0.650	เห็นด้วยมาก
การรักษาลูกค้า (X_{13})	4.05	0.643	เห็นด้วยมาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ด้านคุณค่าตราสินค้า พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับ ความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า โดยรวมในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.549 ด้านคุณภาพการบริการ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมี ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ โดยรวมในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.02 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.556 ด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ โดยรวมในระดับ เห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.97 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.564

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณด้านคุณค่าตราสินค้าที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการ ตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสัปดาห์ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน

คุณค่าตราสินค้า	b	B	S.E.	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.657		0.180	3.655	0.000		
การรู้จักสินค้า (X_1)		0.097	0.040	1.849	0.066	0.617	1.621
การรับรู้คุณภาพ (X_2)		0.351	0.059	5.692	0.000	0.445	2.246
ภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า (X_3)		0.259	0.046	5.069	0.000	0.650	1.538
ความภักดีต่อตราสินค้า (X_4)		0.216	0.048	3.984	0.000	0.580	1.725

R = 0.759, R² = 0.576, Adjusted R² = 0.569, SE_{est} = 0.392, F = 84.809, Sig = 0.000

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้า พบว่า การรับรู้คุณภาพ ภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้าสามารถร่วมกันพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตอมสิน สาขาลำพูนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.000 โดยแสดงว่าทั้ง 3 ปัจจัย สามารถที่จะพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตอมสิน สาขาลำพูนได้ร้อยละ 56.9 โดยมีความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.392 นอกจากนี้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่า ค่าTolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าไม่เข้าใกล้ศูนย์ (มากกว่า 0.1) และค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity ซึ่งสามารถนำมาสร้างสมการถดถอยได้ ดังต่อไปนี้

$$\hat{Y} = b + (B_2 X_2) + (B_3 X_3) + (B_4 X_4)$$

$$\hat{Y} = 0.657 + (0.351 X_2) + (0.259 X_3) + (0.216 X_4)$$

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณด้านคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตอมสิน สาขาลำพูน

คุณภาพการบริการ	b	B	S.E.	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.898		0.195	4.595	0.000		
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_5)		0.277	0.061	4.055	0.000	0.422	2.368
ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (X_6)		0.134	0.061	2.053	0.041	0.462	2.166
การตอบสนองลูกค้า (X_7)		0.182	0.066	2.460	0.015	0.359	2.784
การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (X_8)		0.072	0.065	1.035	0.302	0.405	2.468
การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (X_9)		0.162	0.068	2.248	0.025	0.380	2.634
R = 0.713, R ² = 0.508, Adjusted R ² = 0.499, SE _{est} = 0.423, F = 51.505, Sig = 0.000							

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยด้านคุณภาพการบริการ พบว่า ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองลูกค้า และการรู้จักและเข้าใจลูกค้าสามารถร่วมกันพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตอมสิน สาขาลำพูนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.000 โดยแสดงว่าทั้ง 4 ปัจจัย สามารถที่จะพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตอมสิน สาขาลำพูนได้ร้อยละ 49.9 โดยมีความคลาดเคลื่อนของการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.423 นอกจากนี้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่า ค่าTolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าไม่เข้าใกล้ศูนย์ (มากกว่า 0.1) และค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับ

ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity ซึ่งสามารถนำมาสร้างสมการถดถอยได้ ดังต่อไปนี้

$$\hat{Y} = b + (B_5 X_5) + (B_6 X_6) + (B_7 X_7) + (B_9 X_9)$$

$$\hat{Y} = 0.898 + (0.277 X_5) + (0.134 X_6) + (0.182 X_7) + (0.162 X_9)$$

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารอมสิน สาขาลำพูน

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์	b	B	S.E.	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	0.452		0.153	2.957	0.003		
การสร้างความผูกพันกับลูกค้า (X ₁₀)		0.227	0.046	4.225	0.000	0.436	2.293
การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า (X ₁₁)		0.333	0.049	6.227	0.000	0.443	2.259
การเสนอแนะค่าบริการที่เป็นประโยชน์ (X ₁₂)		0.198	0.049	3.753	0.000	0.453	2.209
การรักษาลูกค้า (X ₁₃)		0.204	0.048	3.969	0.000	0.477	2.097
R = 0.827, R ² = 0.684, Adjusted R ² = 0.679, SE _{est} = 0.338, F = 135.233, Sig = 0.000							

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ระหว่างปัจจัยด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ พบว่า การสร้างความผูกพันกับลูกค้า การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า การเสนอแนะค่าบริการที่เป็นประโยชน์ และการรักษาลูกค้าสามารถร่วมกันพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารอมสิน สาขาลำพูนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.000 โดยแสดงว่าทั้ง 4 ปัจจัย สามารถที่จะพยากรณ์กระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารอมสิน สาขาลำพูนได้ร้อยละ 67.9 โดยมีความคาดเคลื่อนของการพยากรณ์เท่ากับ ± 0.338 นอกจากนี้การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระพบว่า ค่า Tolerance ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าไม่เข้าใกล้ศูนย์ (มากกว่า 0.1) และค่า VIF ของตัวแปรอิสระทุกตัวมีค่าน้อยกว่า 10 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแปรอิสระทุกตัวไม่มีระดับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงว่าไม่มีปัญหา Multicollinearity ซึ่งสามารถนำมาสร้างสมการถดถอยได้ ดังต่อไปนี้

$$\hat{Y} = b + (B_{10} X_{10}) + (B_{11} X_{11}) + (B_{12} X_{12}) + (B_{13} X_{13})$$

$$\hat{Y} = 0.452 + (0.277 X_{10}) + (0.333 X_{11}) + (0.198 X_{12}) + (0.204 X_{13})$$

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยด้านคุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารอมสิน สาขาลำพูน จากการศึกษพบว่า คุณค่าตราสินค้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารอมสิน สาขาลำพูน อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานของแจ่มใส โสภิตชา และปราณี เอี่ยมละออ ภักดี (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. ลูกค้าในเขตสกลนคร โดยศึกษาปัจจัยคุณภาพการบริการ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. ประกอบด้วย การตระหนักถึงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พบว่า เมื่อให้ความสำคัญในด้านการตระหนักถึงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า จึงจะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. เช่นเดียวกับ อิทธิศักดิ์ มูลทา และ พินิจ แก้วเกษตรกรรม (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้ง ธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงาน ในเขตจังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาปัจจัย กลยุทธ์การตลาด ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงาน ประกอบด้วย ด้านการขึ้นขอบผลิตภัณฑ์ ด้านการตัดสินใจ และด้านการสนับสนุน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 พบว่า เมื่อให้ความสำคัญในด้านการขึ้นขอบผลิตภัณฑ์ ด้านการตัดสินใจ และด้านการสนับสนุน จึงจะส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงานเพิ่มขึ้น ส่วนด้านที่ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงาน ประกอบด้วย ด้านการรู้จักผลิตภัณฑ์ และด้านการสอบถามและตอบ

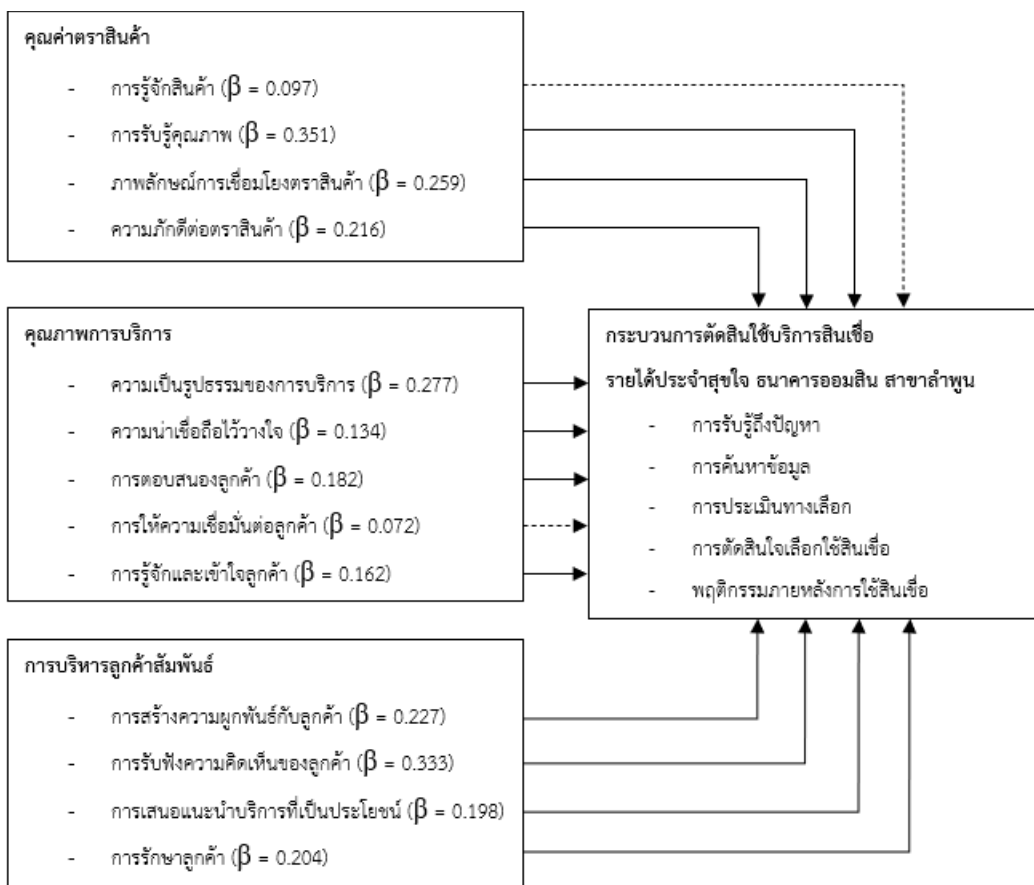
2. ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน จากการศึกษาพบว่า คุณภาพการบริการส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ธนาภา ญาติพิมล (2566) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธุรกิจรายปลีก ธนาคารกรุงเทพ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธุรกิจรายปลีกธนาคารกรุงเทพ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ประกอบด้วย ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เช่นเดียวกับ ปัทิตตา กลิ่นรอด และจารุพร ตั้งพัฒนกิจ (2567) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการสินเชื่อของผู้ประกอบการที่มาใช้บริการ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย สาขาชลบุรี โดยศึกษาปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ซึ่งส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการของ SME Bank ในจังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเชื่อมั่น และด้านการรับรู้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัจจัยด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อรายได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูน จากการศึกษาพบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์

ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ อนาคตออนไลน์ สาขาลำพูน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยท่านที่หนึ่ง คือ แจ่มใส โสภิตา และปราณี เอี่ยมละออภักดี (2567) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. ลูกค้าในเขตสกลนคร โดยศึกษาปัจจัยคุณภาพการบริการ ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. ประกอบด้วย การสร้างความผูกพัน และการรักษาลูกค้า พบว่า เมื่อให้ความสำคัญในการสร้างความผูกพัน และการรักษาลูกค้า จึงจะส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส.

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยคุณค่าตราสินค้า คุณภาพการบริการ และการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ มีความเชื่อมโยงกันในลักษณะ การเสริมแรงเชิงระบบ (Synergistic

Effect) โดยส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อบริการได้ประจำสุขใจ ซึ่งช่วยให้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการ ตลอดจนการปรับปรุงกลยุทธ์ทางการตลาดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและเพิ่มจำนวนผู้ใช้บริการสินเชื่อบริการได้ประจำสุขใจ ธนาคารออมสิน สาขาลำพูนในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คุณค่าตราสินค้า ควรให้ความสำคัญในด้านการรับรู้คุณภาพ ภาพลักษณ์การเชื่อมโยงตราสินค้า และความภักดีต่อตราสินค้า เนื่องจากส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่าง
2. คุณภาพการบริการ ควรให้ความสำคัญในด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า การตอบสนองลูกค้า และความน่าเชื่อถือไว้วางใจ เนื่องจากผลจากการศึกษาพบว่า จะทำให้ผู้ใช้บริการตัดสินใจเลือกใช้บริการมากขึ้น
3. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ควรให้ความสำคัญในด้านการสร้างความผูกพันกับลูกค้า การรับฟังความคิดเห็นของลูกค้า การเสนอนำบริการที่เป็นประโยชน์ การรักษาลูกค้า ซึ่งหากให้ความสำคัญด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์เพิ่มขึ้นทั้ง 4 ด้าน จะส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อบริการของผู้ใช้บริการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คุณค่าตราสินค้า ควรกำหนดนโยบายที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นสำคัญ ควบคู่กับการพัฒนาภาพลักษณ์ตราสินค้าให้มีความน่าเชื่อถือและเชื่อมโยงกับคุณค่าที่ลูกค้าคาดหวัง รวมถึงการส่งเสริมความภักดีต่อตราสินค้าในระยะยาว ทั้งนี้ควรสนับสนุนการสื่อสารทางการตลาดที่เน้นข้อมูลเชิงคุณภาพและประสบการณ์จริงของผู้ใช้บริการ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความเสี่ยงในการตัดสินใจของลูกค้า
2. คุณภาพการบริการ ควรกำหนดนโยบายในการยกระดับมาตรฐานการให้บริการ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถตอบสนองลูกค้าได้อย่างรวดเร็ว มีความเข้าใจความต้องการของลูกค้าแต่ละราย และสร้างความน่าเชื่อถือไว้วางใจผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและโปร่งใส ซึ่งจะช่วยสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ควรกำหนดนโยบายเชิงรุกในการบริหารความสัมพันธ์กับลูกค้า โดยเน้นการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้าอย่างเป็นระบบ การสร้างความผูกพันกับลูกค้าในระยะยาว การรักษาลูกค้าเดิม และการนำเสนอผลิตภัณฑ์หรือบริการที่สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ควรมีการพัฒนากระบวนการข้อมูลลูกค้า เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์และออกแบบบริการเชิงเฉพาะบุคคล ซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความเชื่อมั่น อันนำไปสู่การตัดสินใจใช้บริการและการกลับมาใช้บริการซ้ำ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายกรอบแนวคิดการวิจัย โดยเพิ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับบริบททางการเงินและพฤติกรรมผู้บริโภค เช่น ปัจจัยด้านอัตราดอกเบี้ย เงื่อนไขสินเชื่อ ความเสี่ยงที่รับรู้ และการเข้าถึงบริการทางการเงินในรูปแบบดิจิทัล เพื่อให้สามารถอธิบายการตัดสินใจของผู้ใช้บริการได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง เช่น กลุ่มอาชีพ ระดับรายได้ ช่วงอายุ หรือประสบการณ์การใช้บริการ เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
3. ควรทำการศึกษาเชิงปริมาณควบคู่กับเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้สามารถอธิบายเหตุผลเชิงลึกและบริบททางความคิดของผู้ใช้บริการที่ไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบสอบถามเพียงอย่างเดียว
4. ควรทำการเปรียบเทียบผลจากการวิเคราะห์ของสถาบันการเงินอื่น เพื่อให้เห็นภาพผลการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น และเห็นว่าผลการศึกษามีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

- แจ่มใส โสภิตา และปราณี เอี่ยมละออภักดี. (2567). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสลากออมทรัพย์ธอส. ลูกค้าในเขตสกลนคร. *วารสารศรีวันลัยวิจัย*, 14 (1), 33 – 46.
- ธนาคารออมสินสาขาลำพูน. (2568). *ผลการดำเนินงานธนาคารออมสินสาขาลำพูน* (รายงานผลการวิจัย). ลำพูน: ธนาคารออมสินสาขาลำพูน.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). *รายงานผลการสำรวจภาวะและแนวโน้มสินเชื่อ*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธนาภา ญาติพิมล (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อธุรกิจรายปลีกธนาคาร กรุงเทพ ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *Procedia of Multidisciplinary Research*, 1(5), 52.
- ปัทมดา กลิ่นรอด และจารุพร ตั้งพัฒน์กิจ (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้บริการสินเชื่อของผู้ประกอบการที่มาใช้บริการ ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไทย สาขาชลบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 10(1), 368-381.
- อิทธิศักดิ์ มูลทา และพินิจ แก้วเกษตรกรณ์ (2567). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการโมบายแบงก์กิ้งธนาคารพาณิชย์ผ่านแอปพลิเคชันของกลุ่มคนวัยทำงาน ในเขตจังหวัดปทุมธานี. *วารสารบริหารธุรกิจ*, 14(1), 15 – 29.

- Aaker, D. A. (1991). *Managing brand equity: Capitalizing on the value of a brand name*. New York: Free Press.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.
- Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). *Marketing management* (15th ed.). Pearson Education Limited.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักพลธรรมาเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของ
ผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
THE BALADHAMMA APPLICATION TO PROMOTE POLITICAL KNOWLEDGE AND
UNDERSTANDING OF LOCAL ADMINISTRATORS AT CHO HAE SUBDISTRICT,
MUEANG DISTRICT IN PHRAE PROVINCE

มัญชกร เชิดชู^{1*}

Mancharikon Choedchu^{1*}

*Corresponding Author E-mail: munchareekorn@gmail.com

Received March 22, 2026; Revised May 12, 2026; Accepted May 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 2.ศึกษาปัจจัยหลักผล 4 ที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่น และ 3.นำเสนอการประยุกต์หลักพลธรรมาเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่น การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 379 คน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ส่วนเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1.ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก 2.หลักพลธรรมาที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่น ได้แก่ สังคหผล ($\beta = .505$) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับค่อนข้างสูงในการส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน วิริยผล ($\beta = .335$) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับปานกลางต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเอง และ อนุวัชผล ($\beta = .152$) มีอิทธิพลเชิงบวกในระดับค่อนข้างต่ำต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในการส่งเสริมให้บุคคลมีการพิจารณาและตัดสินใจทางการเมืองอย่างรอบคอบ สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 76.00 แต่ปัญญาผลไม่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครอง

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus

ท้องถิ่นในตำบลช่อแฮเนื่องจากประชาชนให้ความสนใจในด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเมือง 3.หลัก
พละธรรมมีบทบาทสำคัญ ได้แก่ ปัญญาพละ ส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมืองการ
ปกครองอย่างถูกต้อง วิริยพละ ส่งเสริมความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและปฏิบัติหน้าที่เพื่อ
ประโยชน์ชุมชน อนวัชพละ ส่งเสริมความซื่อสัตย์ โปร่งใส และหลักธรรมาภิบาล และสังคหพละ
ส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยหลักธรรมทั้ง 4 ด้าน
ได้รับการบูรณาการเป็น TRESF Model (The Four Bases of Power Rights & Liberties
Equity Sovereignty Fraternity Model) รูปแบบการประยุกต์หลักพละธรรมเพื่อส่งเสริม
ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพละธรรม; ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง; ผู้ปกครองท้องถิ่น

Abstract

This mixed-methods study aims to 1. examine the level of political knowledge and understanding of local administrators in Cho Hae subdistrict, Mueang district, Phrae province, 2. investigate Bala principles affecting their political knowledge and understanding, and 3. propose the application of Bala principles to enhance political knowledge and understanding. The quantitative data were collected from 379 participants using questionnaire and then analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression. The qualitative data were gathered from 10 key informants using in-depth interviews and analyzed by using descriptive content analysis.

The findings were as follows: 1. The level of political knowledge and understanding of local administrators was at a high level. 2. Bala principles affecting political knowledge and understanding of local administrators were as follows: Saṅgha-bala: ($\beta = .505$), which demonstrated a relatively strong positive influence on the political knowledge and understanding of local administrators in both their professional duties and communal coexistence; Viriya-bala ($\beta = .335$), which showed a moderate positive influence on political knowledge and understanding, particularly in knowledge acquisition and self-development; and Anavajja-bala ($\beta = .152$), which indicated a relatively low positive influence on political knowledge and understanding, particularly by encouraging careful consideration and decision-making on political issues. The variables can collectively predict 76.0% of the variance. However, Paññā-bala: has no significant

effect on political knowledge and understanding of local administrators in Cho Hae subdistrict, as the public places greater importance on economic than political ones. 3. Bala principles play a significant role: Paññā-bala enhances accurate knowledge and understanding of political and administrative systems; Viriya-bala strengthens commitment to self-development and fulfillment of duties for community benefit; Anavajja-bala promotes integrity, transparency, and good governance; and Saṅgaha-bala fosters cooperation, social cohesion, and public participation. The four principles are synthesized into TRESF Model (The Four Bases of Power: Rights & Liberties, Equity, Sovereignty, and Fraternity), representing a framework for applying Bala principles to sustainably enhance political knowledge and understanding among local administrators.

Keywords: Bala principles; Political knowledge and understanding; Local administrators

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นโครงสร้างพื้นฐานของระบบราชการไทยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยเฉพาะในระดับตำบลที่มีผู้ปกครองท้องถิ่น เช่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน ทั้งในด้านการถ่ายทอดนโยบาย การบริการสาธารณะ และการดูแลความสงบเรียบร้อยในชุมชน อย่างไรก็ตาม ในหลายพื้นที่ รวมถึงตำบลช่อแฮ จังหวัดแพร่ ยังประสบปัญหาหลายประการที่กระทบต่อบทบาทและประสิทธิภาพของผู้นำท้องถิ่นซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (กระทรวงมหาดไทย, 2564) หนึ่งในปัญหาสำคัญคือการขาดความรู้และความสามารถในการบริหารจัดการ ผู้นำท้องถิ่นหลายรายไม่มีพื้นฐานด้านการวางแผน การจัดทำงบประมาณ หรือการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในเรื่องความเข้าใจกฎหมายและระเบียบราชการ ซึ่งส่งผลต่อความล่าช้าและความผิดพลาดในการดำเนินงานของภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ปัญหาด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาลก็เป็นอีกประเด็นที่น่ากังวล การบริหารงานที่ไม่เปิดเผยข้อมูลต่อประชาชน และการขาดกลไกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความโปร่งใส และอาจนำไปสู่การทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบนอกจากนี้ อิทธิพลจากกลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มการเมืองในระดับจังหวัดยังมีบทบาทอย่างมากในพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของตำบลช่อแฮซึ่งมีการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับกลุ่มผู้มี

อิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้การตัดสินใจของผู้นำท้องถิ่นมักเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากกว่าผลประโยชน์ของประชาชนโดยรวมแม้ผู้นำท้องถิ่นที่จะมีความใกล้ชิดกับประชาชน แต่ในหลายกรณีพบว่าโครงการพัฒนาที่ถูกผลักดันกลับไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สาเหตุหลักคือการไม่ลงพื้นที่และไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างแท้จริง ทำให้โครงการขาดประสิทธิภาพและความร่วมมือจากชุมชน การสื่อสารที่ไม่ทั่วถึงและไม่เป็นระบบยังเป็นข้อจำกัดสำคัญ ช่องทางการสื่อสารแบบเดิม เช่น เสียงตามสายหรือป้ายประกาศ ไม่สามารถกระจายข้อมูลให้ถึงประชาชนทุกกลุ่มได้ อีกทั้งยังไม่เอื้อต่อการรับฟังความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมจากประชาชนนอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่มักประสบปัญหาด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการดำเนินงาน ซึ่งแม้ผู้นำจะมีวิสัยทัศน์และความตั้งใจ แต่ก็ไม่สามารถผลักดันโครงการต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่นบางรายยังขาดวิสัยทัศน์เชิงพัฒนา เน้นเพียงโครงการที่เห็นผลในระยะสั้น เช่น การก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐาน มากกว่าการส่งเสริมอาชีพ การศึกษา หรือสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (พระสังวณ เขมปบุญ (สายเนตร) และคณะ, 2565)

ตำบลช่อแฮเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะทางวัฒนธรรมเฉพาะตัว โดยได้รับอิทธิพลจากทั้งวัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมไทยภาคกลาง โดยเฉพาะบทบาทของวัดพระธาตุช่อแฮในฐานะศูนย์กลางจิตวิญญาณของชุมชน ส่งผลให้ค่านิยมทางการเมืองมีลักษณะอนุรักษนิยม ผสมผสานกับระบบอุปถัมภ์ที่เน้นความสัมพันธ์เชิงเครือญาติและความเคารพต่อผู้มีอำนาจแม้จะมีการเลือกตั้งท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง แต่กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนยังอยู่ในระดับต่ำ โดยประชาชนส่วนใหญ่มีบทบาทเพียงแค่ “ผู้เลือกตั้ง” มากกว่าการร่วมกำหนดนโยบายหรือการตรวจสอบการทำงานของผู้นำ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำท้องถิ่นที่ยังคงอยู่ภายใต้กรอบของระบบราชการแบบอำนาจนิยม เน้นการรับคำสั่งจากส่วนกลาง มากกว่าการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นหรือเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ จึงสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังมีความรู้ (เทศบาลตำบลช่อแฮ, 2568) จากผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการรับรู้ทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร โดยข้อค้นพบที่สำคัญคือ การไม่สนใจทางการเมืองทำให้ประชาชนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร เช่น การเรียกประชุม การรณรงค์การเลือกตั้งหรืออื่น ๆ ทำให้ต้องประชาสัมพันธ์แจ้งข่าว หรือจัดทำเอกสารเพื่อแจกตามบ้าน ต่าง ๆ ในภายหลัง แต่ก็ยังถือว่าเป็นประชาชนแค่จำนวนน้อยกว่า ผู้ให้ความร่วมมือ เพราะส่วนใหญ่ผู้นำชุมชน เข้าไปให้ความช่วยเหลือ คลุกคลี และรับทราบปัญหาเกี่ยวกับประชาชนอยู่เสมอ ๆ ทำให้ส่วนใหญ่เมื่อมีการร้องขอก็มาร่วมประชุมกัน มาให้ความช่วยเหลือกัน ซึ่งการจะได้รับความร่วมมือนั้นผู้นำชุมชนต้องเข้มแข็งเสียก่อน ชุมชนจึงจะเข้มแข็งตามไป

ด้วย และเมื่อชุมชนเข้มแข็งขึ้นประชาชนก็จะให้ความร่วมมือเองประชาชนต้องให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชน เมื่อมีการขอความร่วมมือ (สำเริง ราชฉวาง, 2566)

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนยังไม่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเท่าที่ควร จึงสมควรในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองให้กับประชาชนและผู้ปกครองท้องถิ่นต่อไป การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นให้ประสบผลสำเร็จได้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริม ซึ่งหลักธรรมนั้นได้แก่ หลักพระ ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดกำลังในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นได้ทั้งทางด้านกำลังปัญญา กำลังความเพียร กำลังสุจริต และกำลังสังเคราะห์ การประยุกต์หลักพระธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เพื่อแก้ไขปัญหาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นและนำผลวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองและพัฒนา สนับสนุน การปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยหลักพระ 4 ที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพระธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ ขึ้นไปในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน 7,178 คน (เทศบาลตำบลช่อแฮ, 2568) โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 (สุรพล สุ

ยะพรหม และสุทธิรัก ศรีจันทร์เพ็ญ, 2553) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (ปัญญา คล้ายเดช, 2560)

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน ด้วยวิธีการแบบเจาะจง (ปัญญา คล้ายเดช, 2560) ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จำนวน 2 คน 3. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน และ 4. กลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

3.1 เครื่องการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ และนำแบบสอบถามที่ได้หาค่าดัชนีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของแต่ละข้อ (สมนึก ภัททิยธนี, 2565) ได้ค่า IOC 0.950 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความเชื่อมั่นได้เท่ากับ 0.817

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างด้วยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ และนำแบบสัมภาษณ์ให้กรรมการควบคุมสารนิพนธ์ตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ เพื่อขอความเห็นชอบ

4. วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับประชาชนผู้สิทธิ์เลือกตั้งและอาศัยอยู่ในพื้นที่เทศบาลตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 ชุด ผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับมาแล้ว นำมาตรวจสอบความถูกต้องได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน 379 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด และนำข้อมูลดิบที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับข้อมูลสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

1.ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน 1. ด้านอำนาจอธิปไตย 2. ด้านสิทธิเสรีภาพ 3. ด้านความเสมอภาค 4. ด้านภราดรภาพ ซึ่งแสดงด้วยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางต่อไปนี้

ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านอำนาจอธิปไตย	3.70	0.65	มาก
2. ด้านสิทธิเสรีภาพ	3.66	0.63	มาก
3. ด้านความเสมอภาค	3.69	0.62	มาก
4. ด้านภราดรภาพ	3.73	0.70	มาก
รวม	3.69	0.57	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านภราดรภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้แก่ ด้านอำนาจอธิปไตย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสิทธิเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

2.ปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ตารางที่ 2 หลักพละธรรมที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

ตัวแปรหลักพละ 4	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.646	.092		7.017**	.000
สังคหพละ (กำลังการ					
สงเคราะห์)	.423	.030	.505	14.332**	.000
วิริยพละ	.273	.029	.335	9.538**	.000
อนวัชพละ	.130	.029	.152	4.523**	.000

Multiple R = .872^a R Square = .760 Adjusted R Square = .758 Std Error = .285 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 พบว่า หลักพละธรรมที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยเรียงลำดับตามสมการ ดังนี้คือ ด้านสังคหพละ ด้านวิริยพละ ด้านอนวัชพละ แต่ด้านปัญญาพละ ไม่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮเนื่องจากประชาชนให้ความสนใจในด้านเศรษฐกิจมากกว่าการเมืองจึงทำให้ด้านปัญญาพละไม่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ ผลการวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (Multiple R) เท่ากับ.872 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R Square) เท่ากับ .760 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับแล้ว (Adjusted R Square) เท่ากับ.758 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการตัดสินใจ (Std. Error) เท่ากับ .285 แสดงว่าปัจจัยในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ได้ร้อยละ 76.00 ซึ่งสามารถเขียนสมการได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .646 + (.423) \times X_4 + (.273) \times X_2 + (.130) \times X_3$$

$$Z_y = (.505)Z_{X_4} + (.335)Z_{X_2} + (.152)Z_{X_3}$$

3.การประยุกต์หลักพละ 4 เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

การประยุกต์หลักพละธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ พบว่า หลักพละธรรมมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของผู้ปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านความรู้ ความประพฤติ และการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม โดยสามารถสรุปได้ 4 ด้าน

1. ด้านปัญญาผล พบว่า ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรมีความตระหนักรู้ในการเพิ่มความเข้าใจทางการเมือง อีกทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างรอบด้าน ตลอดจนวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารและข้อกฎหมายได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งนำไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน
 2. ด้านวิริยผล พบว่า ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรมีความเพียรพยายามในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตน ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีความอดทนต่ออุปสรรคและแรงกดดันทางการเมือง และมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม
 3. ด้านอนวัชขผล พบว่า ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน และเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานได้
 4. ด้านสังคหผล พบว่า ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ควรมีจิตสาธารณะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และใส่ใจต่อปัญหาของประชาชน พร้อมทั้งให้ความช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชน
- การประยุกต์หลักผลธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ปัญญาผล วิริยผล อนวัชขผล และสังคหผล มีส่วนช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ ทำให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้อง กับแนวคิดของวิสุทธิ โปธิแท่น (2554) ที่กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้ปกครองท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ดีย่อมสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ด้านภราดรภาพและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองในการให้บริการและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ (2566) ที่กล่าวว่า หลักภราดรภาพอาจเป็นแนวทางทางหนึ่งที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ความเข้าใจอย่างตระหนักรู้ในภราดรภาพจะช่วยให้ผู้คนร่วมสังคม

ทั้งหมดทั้งภาครัฐและพลเมืองมองความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคมด้วยความรู้สึกของความ เป็นพี่น้อง และยอมรับความแตกต่างของกันและกัน

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่า ด้านสิทธิและเสรีภาพมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แม้จะยังอยู่ใน ระดับมาก แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ปกิจ พรรัตนานุกุล (2564) กล่าวว่า ความเข้าใจในด้านสิทธิและเสรีภาพของประชาชนยังมีข้อจำกัด จึงจำเป็นต้องมีการ ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในด้านนี้อย่างต่อเนื่อง

2. ปัจจัยหลักผล 4 ที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นใน ตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ พบว่า หลักผล 4 สามารถร่วมกันทำนายความรู้ความ เข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นได้ร้อยละ 87.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมี 3 ด้านที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านสังคหผล ด้านวิริยะผล และด้านอนวัชชผล ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ที่กล่าวถึง ผล 4 ว่า เป็นกำลังที่สำคัญในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่

ด้านสังคหผล (กำลังการสงเคราะห์) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ ความเข้าใจทางการเมือง ของผู้ปกครองท้องถิ่นมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559) ที่กล่าวว่า สังคหผลเป็นกำลังในการสงเคราะห์ การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ความ ช่วยเหลือผู้อื่น และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ผู้นำท้องถิ่นที่ต้องทำงานร่วมกับประชาชนอย่างใกล้ชิด ผลการวิจัยนี้ยัง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระลิขิต สุขะจิตโต (สอนมา) และคณะ ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลัก ผลธรรม 4 ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดหัวถนน อำเภอสะเดา จังหวัด สงขลา” พบว่า สังคหผลมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นและการทำงาน เป็นทีม

ด้านวิริยะผล (กำลังความเพียร) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นเป็นอันดับสอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต) (2553) ที่กล่าวว่า วิริยะผลเป็นกำลังความเพียรพยายามที่จะทำให้สำเร็จซึ่งการงาน ไม่ย่อท้อต่อ อุปสรรค มีความอดทนและความมุ่งมั่นในการทำงาน ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของผู้นำที่ดี ผลการวิจัย นี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อวยชัย รวงชัยกุล (2560) ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้ผล 4 เพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากร สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี” พบว่า วิริยะผลมี ความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนด้านอนวัชช ผล (กำลังสุจริต หรือกำลังความบริสุทธิ์) เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นเป็นอันดับสาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระศรีธีรพงษ์ (อุดม สารเมธิ) (2557) ที่กล่าวว่า อนวัชชผลเป็นกำลังความบริสุทธิ์ การมีจิตใจที่บริสุทธิ์ ไม่มีมลทิน การประพฤติปฏิบัติ

ตามหลักศีลธรรมอย่างเคร่งครัด เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นผู้นำที่ดี ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาเชมปัตต์ สุทธิธมโม (2564) ที่ศึกษาเรื่อง “การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพระ 4 ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี” พบว่า อนุวัชพระมีความสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ที่น่าสนใจคือ ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัญหาพระ (กำลังปัญญา) แม้จะมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในการปฏิบัติ แต่กลับไม่ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในสมการการถดถอยพหุคูณ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัญหาพระเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกับวิริยะพระและอนุวัชพระ ซึ่งทำให้เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกันในสมการการถดถอยพหุคูณแล้ว อิทธิพลของปัญหาพระถูกอธิบายโดยปัจจัยอื่น ๆ แล้วอย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ปัญหาพระยังคงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการวิเคราะห์ปัญหาการเมืองอย่างรอบด้าน การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการไม่ยึดติดกับอคติหรือผลประโยชน์ส่วนตน

3. การประยุกต์หลักพระธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดแพร่ สามารถนำมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2553) กล่าวว่า หลักธรรมพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงานในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระใบฎีกาไพโรจน์ กนฺตธมฺโม (สุปิ่น) (2567) ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลจริม อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดอุตรดิตถ์” พบว่า หลักพุทธธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และงานวิจัยของ พระมหาเอกกวิณ ปิยวิโร (อะซิม) (2564) ที่ศึกษาเรื่อง “การนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช” พบว่า หลักพุทธธรรมมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประยุกต์ใช้หลักพระ 4 ในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นที่สามารถทำให้ผู้ปกครองท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีความเพียรพยายามในการศึกษาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ และมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการช่วยเหลือประชาชน ซึ่งจะส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม นำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาการประยุกต์หลักพละธรรมเพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่จึงเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในการพัฒนาชุมชนและพื้นที่อื่น ๆ โดยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นต้นแบบหรือรูปแบบที่เรียกว่า TRESF Model ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 TRESF Model หรือ ทิวอาร์อีเอสเอฟ โมเดล

ภาพที่ 1 แสดงแบบจำลองที่เชื่อมโยง “หลักพละธรรม” กับ “หลักประชาธิปไตยสากล” เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในบริบทพื้นที่จริง โมเดลนี้สะท้อนว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นไม่อาจแยกออกจากฐานทางศีลธรรมและคุณธรรมส่วนบุคคล โดยใช้ หลักพละ 4 (T: The Four Bases of Power) ได้แก่ ปัญญา ความเพียร ความซื่อสัตย์ และการสังเคราะห์ เป็นรากฐานสำคัญในการยกระดับพฤติกรรมทางการเมือง

จากฐานดังกล่าว นำไปสู่การพัฒนาองค์ประกอบประชาธิปไตย 4 ด้าน ได้แก่

R: Rights & Liberties (สิทธิและเสรีภาพ) ส่งเสริมการเคารพสิทธิ การแสดงออก และการคุ้มครองประชาชน

E: Equity (ความเสมอภาค) สร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียม

S: Sovereignty (อำนาจอธิปไตย) เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองระดับท้องถิ่น

F: Fraternity (ภราดรภาพ) เสริมสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความเข้มแข็งของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กระทรวงมหาดไทยและสำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรจัดทำหลักสูตรอบรมพัฒนาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นโดยบูรณาการหลักพระธรรม 4
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการใช้หลักพระธรรม โดยเฉพาะสังคหะและวิริยพละ
3. ควรมีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ปกครองท้องถิ่นที่ใช้หลักพระธรรม 4 เป็นตัวชี้วัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบความรู้ทางการเมืองของผู้ปกครองท้องถิ่นในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน เพื่อให้ใช้ได้อย่างหลากหลาย
2. ศึกษาการพัฒนาแนวทางประยุกต์ใช้หลักพระธรรม 4 อย่างเป็นรูปธรรม เช่น หลักสูตร คู่มือ และสื่อการเรียนรู้
3. ศึกษาผลของการใช้หลักพระธรรม 4 ต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน และความพึงพอใจของประชาชน
4. ศึกษาปัจจัยอื่นที่มีผลต่อความรู้ทางการเมือง เช่น ประสบการณ์ การศึกษา การอบรม และการสนับสนุนจากองค์กร
5. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น อิทธิบาท 4 ธรรมราชาธรรม 10 เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสม
6. ศึกษาแบบระยะยาว เพื่อติดตามผลและความยั่งยืนของการใช้หลักพระธรรม 4

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2564). *แนวทางการบริหารราชการส่วนภูมิภาค: แนวทางการประเมินส่วนราชการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาดไทย.
- เทศบาลตำบลช่อแฮ. (2568). *จำนวนประชากรตำบลช่อแฮ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่*. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2568, จาก <https://www.chohae.go.th/home>

- ธนสิทธิ์ ฉัตรสุวรรณ. (2566). การสร้างภราดรภาพในสังคมพหุวัฒนธรรม: มุมมองจากพุทธศาสนา. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30(2-3), 72-90.
- ปกิจ พรรัตนานุกุล. (2564). ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2560). ระเบียบวิธีการวิจัยทางรัฐศาสตร์. ขอนแก่น: หจก.ขอนแก่นการพิมพ์
- พระครูใบฎีกาเกษมปัตต์ สุทธิธมโม. (2564). การบริหารการพัฒนาตามแนวทางของหลักพละ 4 ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2553). วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร (อะซิม). (2564). การนำหลักพุทธธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช (ดุฎฐินิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระลิขิต สุขชีโว (สอนมา), และคณะ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักพละธรรม 4 ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดหัวถนน อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 937-952.
- พระศรีธีรพงษ์ (อุดม สารเมธี). (2557). จริยธรรมผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสังวาน เขมปญโญ (สายเนตร), และคณะ. (2565). การสื่อสารทางการเมือง. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(3), 357-368.
- พระใบฎีกาไพโรจน์ กนตธมโม (สุปิยะ). (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นเทศบาลตำบลจirim อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิสุทธิ์ โปธิแท่น. (2554). ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองกับการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2565). การวัดผลการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *พลิกโฉมประเทศไทย ก้าวไปด้วยกัน: รายงานสถานการณ์สังคมไทยไตรมาส 4 ปี 2565*. สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำเริง ราชฉวาง. (2566). *การรับรู้ทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรพล สุยะพรหม และสุทธิรักษ์ ศรีจันทร์เพ็ญ. (2553). *ระเบียบวิธีการวิจัยทางการจัดการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อวยชัย ราชชัยกุล. (2560). *การประยุกต์ใช้พละ 4 เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา
GUIDELINES FOR DEVELOPING THE EFFICIENCY OF THE VILLAGE COMMITTEE
MEDIATION (VMC) IN KHAM THALE SO DISTRICT,
NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

ถลัษนันท์ เมธาทพลเศรษฐ์¹, เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล^{1*}

Thalassanan Methapolseth¹, Settawat Chokworakul^{1*}

*Corresponding Author E-mail: dr.settawat2019@gmail.com

Received March 9, 2026; Revised May 20, 2026; Accepted June 4, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา และ 2. ศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 232 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 11 คน และวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านทรัพยากรที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ 2. แนวทางการพัฒนาควรเน้นการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ ทั้งความรู้ด้านกฎหมาย ทักษะการสื่อสาร และจริยธรรม ควบคู่กับการสนับสนุนงบประมาณ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยให้มีความชัดเจนและยืดหยุ่น

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา; ประสิทธิภาพ; การไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท; คณะกรรมการหมู่บ้าน; ขามทะเลสอ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Ratchasima Rajabhat University

Abstract

The objectives of this research were: 1. to examine the level of effectiveness of dispute mediation and conciliation conducted by Village Committees (VCs) in Kham Thale So District, Nakhon Ratchasima Province; and 2. to explore guidelines for enhancing the efficiency of their operations. A mixed-methods research design was employed. For the quantitative component, data were collected via questionnaires from a sample of 232 Village Committee members and analyzed using mean and standard deviation. The qualitative component involved in-depth interviews with 11 key informants, with the data subsequently analyzed through content analysis.

The research findings revealed that: 1. The overall effectiveness of dispute mediation and conciliation was at a high level. The dimension with the highest mean score was mediation resources, while the dimension with the lowest mean score was training and skill development. 2. Development guidelines should emphasize systematic capacity building, focusing on legal knowledge, communication skills, and ethics. This should be implemented alongside budget support, information technology integration, and the development of clear yet flexible mediation processes.

Keywords: Development guidelines; Effectiveness; Dispute mediation and conciliation; Village Committee; Kham Thale So

บทนำ

การไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยลดความตึงเครียดและข้อขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะในระดับชุมชน ซึ่งมักเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งจำนวนมาก ทั้งจากปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยจึงถือเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทอย่างสร้างสรรค์ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพากระบวนการยุติธรรมทางศาลที่มีความซับซ้อนและใช้ระยะเวลานาน อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งในแง่ของเวลา ค่าใช้จ่าย และความสัมพันธ์ของคู่กรณี แนวทางการไกล่เกลี่ยและการประนีประนอมข้อพิพาทในประเทศไทยได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้ในหลากหลายระดับ ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งหน่วยงาน

และกลไกต่าง ๆ เพื่อรองรับการดำเนินงาน เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใต้กระทรวงยุติธรรม รวมถึงการผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการข้อพิพาทด้วยตนเองผ่านกลไกภาคประชาชน (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2564)

เพื่อให้การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านบรรลุผลสำเร็จ จำเป็นต้องพิจารณาผ่านแนวคิดประสิทธิภาพ (Efficiency Concept) ซึ่ง Best (1977) และทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ระบุว่า ความสำเร็จขององค์กรหรือกลไกใด ๆ มิได้เกิดจากปัจจัยด้านใดด้านหนึ่งเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

ด้านทรัพยากร (Resources) ความพร้อมด้านงบประมาณ สถานที่ และเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนให้การปฏิบัติงานไหลลื่น

ด้านวิธีการและกระบวนการ (Process) การมีมาตรฐานการทำงาน (SOP) ที่ชัดเจนแต่ยืดหยุ่น ช่วยลดความผิดพลาดและสร้างความโปร่งใส

ด้านศักยภาพบุคคล (Human Competency) ซึ่งครอบคลุมทั้ง ประสพการณ์ ที่สะสมมา และการฝึกอบรมทักษะ เฉพาะทาง

ทฤษฎีการไกล่เกลี่ยและทุนทางสังคม ในบริบทของชุมชน การไกล่เกลี่ยยังวางอยู่บนฐานของ ทฤษฎีความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มุ่งเน้นการซ่อมแซมความสัมพันธ์และการสร้างความพึงพอใจร่วมกันแบบ Win-Win โดยอาศัย ทุนทางสังคม (Social Capital) เช่น บารมีของผู้นำ ความเชื่อใจ และความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นกลไกขับเคลื่อนหลัก อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมเปลี่ยนผ่านสู่ความทันสมัย ข้อพิพาทมีความซับซ้อนมากขึ้น การพึ่งพาเพียงประสพการณ์ส่วนตัวของผู้นำอาจไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องมีระบบการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะกฎหมายและจริยธรรมอย่างเป็นระบบ

คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบด้วยผู้นำและตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ในหมู่บ้าน มักเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ และมีความเชื่อมั่นในความเป็นกลาง และความยุติธรรมของพวกเขา การที่ชุมชนมีบุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน หรือคนกลางในการเจรจาแก้ไขข้อพิพาท ย่อมช่วยลดโอกาสที่ความขัดแย้งจะบานปลายกลายเป็นความรุนแรง และยังส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน ผ่านการพูดคุยและเข้าใจกันมากขึ้น ในทางปฏิบัติ การไกล่เกลี่ยโดยคณะกรรมการหมู่บ้านมักเกิดขึ้น ในรูปแบบไม่เป็นทางการ เช่น การเชิญคู่กรณีมาพูดคุย การรับฟัง

ทั้งสองฝ่าย การเสนอทางออก ที่เป็นธรรม หรือแม้แต่การเชื่อมโยงไปสู่หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหากเรื่องมีความซับซ้อนหรือเกินขอบเขตของการไกล่เกลี่ยภายใน (ธารรงค์ แก้วกุล, 2563)

อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ถือเป็นหนึ่งในพื้นที่ที่สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของสังคมไทยร่วมสมัย ซึ่งมีความซับซ้อนและความหลากหลายทางโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในเชิงเศรษฐกิจ เป็นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการบริการได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างแรงงานและรายได้ ครึ่งเรือนจำนวนมากต้องปรับตัวจากการพึ่งพาเกษตรกรรมมาเป็นแรงงานรับจ้างหรือการประกอบธุรกิจขนาดย่อม ขณะที่ในมิติทางสังคมและวัฒนธรรม ความหลากหลายของประชากรและรูปแบบการดำรงชีวิตส่งผลให้เกิดการปะทะกันระหว่างค่านิยมดั้งเดิมกับแนวคิดสมัยใหม่ เช่น การจัดการทรัพยากรส่วนรวม การสืบทอดมรดก หรือแม้แต่บทบาทของครอบครัว และชุมชน ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดข้อพิพาทที่หลากหลาย อาทิ ข้อพิพาทด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินและทรัพยากรร่วม เช่น แหล่งน้ำ และพื้นที่ป่าไม้ ข้อขัดแย้งภายในครอบครัว จากข้อมูลสถิติ ของที่ว่าการอำเภอขามทะเลสอ (2567) พบว่า ตลอดปีที่ผ่านมา มีข้อพิพาทที่คณะกรรมการ หมู่บ้านได้รับเรื่องและดำเนินการไกล่เกลี่ยรวม 95 คดี โดยในจำนวนนี้สามารถไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีบรรลุข้อตกลงได้สำเร็จถึงร้อยละ 82 หรือประมาณ 78 คดี ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านในฐานะ ผู้ประสานประโยชน์และผู้สร้างสมดุล ทางสังคม ที่มีบทบาทในการระงับข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการ การไกล่เกลี่ยในลักษณะนี้อาศัยทุนทางสังคม (social capital) ที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ความเชื่อถือไว้วางใจ ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และความเคารพต่อผู้นำท้องถิ่น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจในการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยในพื้นที่ สามารถใช้ประกอบการวางแผนหรือกำหนดนโยบาย ของหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัดอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและแนวทางการพัฒนาการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) นำร่องเพื่อสำรวจระดับประสิทธิภาพ และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อเจาะลึกแนวทางการพัฒนา แล้วนำผลที่ได้มาสังเคราะห์ร่วมกัน

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยเชิงปริมาณ: ประชากร: กรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในอำเภอขามทะเลสอ จำนวน 552 คน กลุ่มตัวอย่าง: จำนวน 232 คน (คำนวณตามสูตร Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05) Yamane, T. (1967) โดยใช้วิธี สุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนหมู่บ้าน/ตำบล

การวิจัยเชิงคุณภาพ: ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants): จำนวน 11 ท่าน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย นายอำเภอ, ผู้กำกับการสถานีตำรวจ, ผอ.ศูนย์ดำรงธรรมจังหวัด, นายกและปลัด อบต., นิติกร และผู้นำชุมชนที่มีประสบการณ์ใกล้เคียงสำเร็จ 5 เรื่องขึ้นไป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม (Questionnaire): แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลทั่วไป (Checklist) และระดับประสิทธิภาพ 4 ด้าน (Rating Scale 5 ระดับ)

คุณภาพเครื่องมือ: ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (เกณฑ์ 0.67 - 1.00) และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่า Cronbach's Alpha (เกณฑ์ 0.70 ขึ้นไป)

แบบสัมภาษณ์ (Interview Form): เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เน้นคำถามปลายเปิดเพื่อหาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพ

4. การเก็บข้อมูล

ขั้นตอนการเข้าถึง ขอนหนังสือรับรองจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา และประสานผู้นำชุมชนในพื้นที่

ภาคสนาม ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม (พฤษภาคม - กรกฎาคม 2567) และลงพื้นที่ สัมภาษณ์เชิงลึก (สิงหาคม - กันยายน 2567) จนข้อมูลมีความอิ่มตัว (Data Saturation)

จริยธรรมการวิจัย มีการทำ Informed Consent ชี้แจงวัตถุประสงค์ และปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลโดยนำเสนอผลในภาพรวมเท่านั้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

สถิติพรรณนา ความถี่ (Frequency), ร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลทั่วไป

สถิติระดับประสิทธิภาพ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยแปลผลตามเกณฑ์ของ Best (1977)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จัดหมวดหมู่ สังเคราะห์ประเด็น และสรุปผลในรูปแบบความเรียง (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอม ข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา

ข้อ	ประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1.	ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ	3.94	0.52	มาก	4
2.	ด้านประสบการณ์ของคณะกรรมการหมู่บ้าน	4.01	0.50	มาก	3
3.	ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการใกล้เคียง	4.22	0.45	มาก	1
4.	ด้านวิธีการและกระบวนการใกล้เคียง	4.09	0.55	มาก	2
โดยรวม		4.07	0.30	มาก	-

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับประสิทธิภาพของการใกล้เคียง ประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการใกล้เคียง ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.45) รองลงมา คือ ด้านวิธีการและกระบวนการใกล้เคียง ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.55) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.52)

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการใกล้เคียงประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

2.1 ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ คณะกรรมการหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในข้อกฎหมายเฉพาะทาง และต้องการการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำมากกว่าการฟังบรรยาย ดังนั้น พ.ร.บ. การใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น กฎหมายแพ่งและอาญาอุทธรณ์ เป็นต้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเน้นย้ำว่าควรใช้ "สถานการณ์จำลอง (Simulation)" และกรณีศึกษาจริงในพื้นที่เพื่อให้เห็นภาพการปฏิบัติงานที่ชัดเจน รวมถึงการควบคุมอารมณ์และการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ถูกระบุว่าเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการตกลงกัน

2.2 ด้านการเรียนรู้จากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลของผู้นำต้องถูกเปลี่ยนให้เป็นระบบ ที่เลี้ยง เพื่อความยั่งยืน ควรมีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (After Action Review: AAR) หลังเสร็จสิ้นการใกล้เคียง เพื่อไม่ให้ความรู้สูญหายไปกับตัวบุคคล และควรมีการจัดให้คนรุ่นเก่าที่มีบารมีคอยให้คำแนะนำรุ่นใหม่ จะช่วยลดความผิดพลาดและสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติงาน

2.3 ด้านทรัพยากรและการสนับสนุน ประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดงบประมาณที่ชัดเจนและเทคโนโลยีมาช่วยบริหารข้อมูล ควรมีงบประมาณเฉพาะสำหรับค่าตอบแทนการใกล้เคียงและค่าวัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้การทำงานมีความต่อเนื่อง การนำระบบ IT มาใช้บันทึกข้อมูลและติดตามผลจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและลดการสูญหายของข้อมูลคดี และการทำงานร่วมกับนิติกรท้องถิ่น ตำรวจ และศูนย์ดำรงธรรม จะช่วยแบ่งเบาภาระและเพิ่มความน่าเชื่อถือทางกฎหมาย

2.4 ด้านกระบวนการใกล้เคียง ต้องมีมาตรฐานการทำงาน (SOP) ที่ชัดเจนแต่ต้องไม่แข็งตัวจนเสียความสัมพันธไมตรีในชุมชน ทุกหมู่บ้านควรมีขั้นตอนการรับเรื่อง คัดกรอง และบันทึกที่

เป็นรูปแบบเดียวกัน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชน หัวใจสำคัญ คือ การให้คู่กรณีเสนอทางออกด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของข้อตกลงและยินดีปฏิบัติตาม และกระบวนการไม่ควรจบแค่ที่ใบลงนาม แต่ต้องมีการติดตามผลความสัมพันธ์และความพึงพอใจในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าประสิทธิภาพโดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการใช้ทุนทางสังคมและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาบริหารจัดการความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถแยกอภิปรายตามลำดับด้านได้ดังนี้

1. ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย (ค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.22) เนื่องจากในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอมีทุนทางสังคม (Social Capital) ที่เข้มแข็ง มีความพร้อมของอุปกรณ์สำนักงานพื้นฐาน และมีคณะกรรมการที่มีประสบการณ์เพียงพอในพื้นที่ สิ่งเหล่านี้เป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญที่ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินไปได้อย่างราบรื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภกานต์ มังกรสุรกาล และลือชัย วงษ์ทอง (2564) ที่ระบุว่าความพร้อมด้านสถานที่และการเตรียมการเป็นปัจจัยเสริมประสิทธิภาพให้การยุติข้อพิพาทสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น

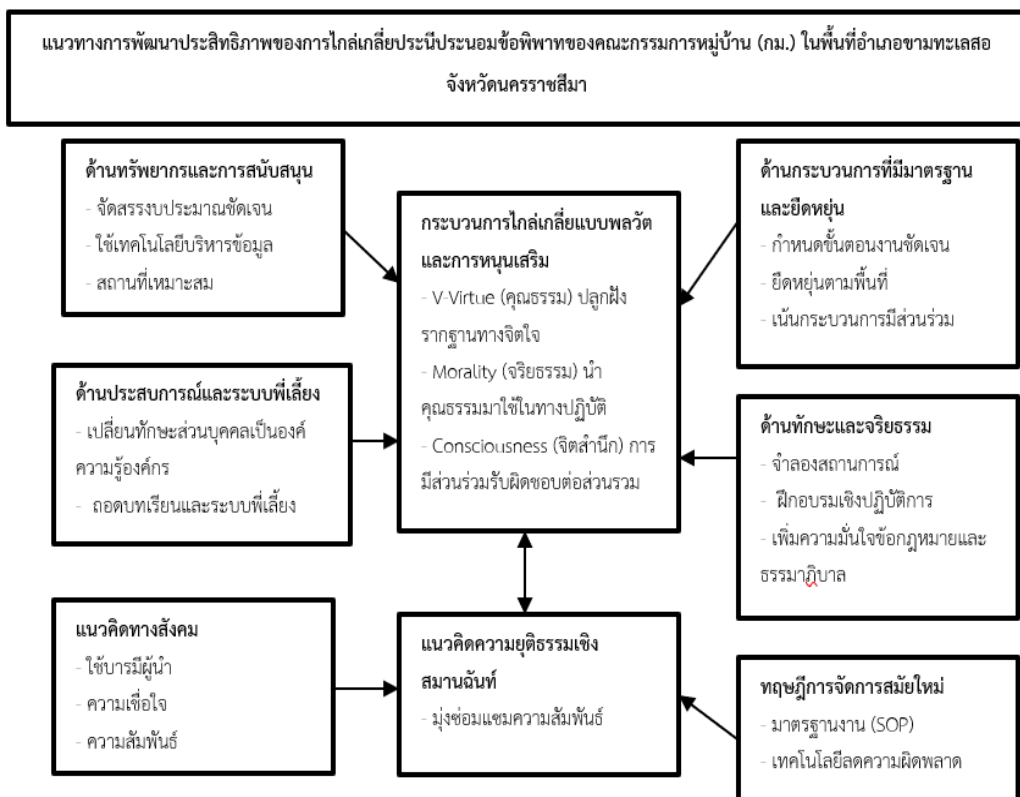
2. ด้านวิธีการและกระบวนการไกล่เกลี่ย (ค่าเฉลี่ย 4.09) คณะกรรมการหมู่บ้านยึดถือหลักการเจรจาเพื่อให้เกิดความพึงพอใจร่วมกันแบบ Win-Win และมีการดำเนินการตามหลักกฎหมายควบคู่กับศีลธรรม การสรุปผลที่เป็นธรรมทำให้กระบวนการนี้เป็นที่ยอมรับและลดความตึงเครียดในชุมชนได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Cloke & Goldsmith (2019) ที่ว่าการไกล่เกลี่ยที่สมบูรณ์ต้องนำไปสู่การยอมรับในกระบวนการและการรักษาสัมพันธภาพที่ดีอย่างยั่งยืน

3. ด้านประสบการณ์ของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ค่าเฉลี่ย 4.01) ความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการมีและทักษะส่วนบุคคลของผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน ซึ่งเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ การมีความเข้าใจในขั้นตอนกฎหมายและการใช้ภาษาที่เหมาะสมกับบริบทคู่พิพาท เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การไกล่เกลี่ยสำเร็จถึงร้อยละ 82 สอดคล้องกับงานวิจัยของจักรกริญ์ ทอดสูงเนิน และอรนนท์ กลั่นทพฺระ (2557) ที่ยืนยันว่าความรู้และความสามารถส่วนบุคคลของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นปัจจัยหลักต่อความสำเร็จในศูนย์ยุติธรรมชุมชน

4. ด้านการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ (ค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3.94) แม้จะอยู่ในระดับมาก แต่เป็นด้านที่ได้คะแนนน้อยที่สุด ซึ่งให้เห็นว่าคณะกรรมการส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจในเรื่องจริยธรรมเฉพาะทาง และการอธิบายสิทธิกฎหมาย ที่ชัดเจน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องยกระดับจากการใช้เพียงประสบการณ์ส่วนตัว ไปสู่การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจากกรณีศึกษาจริง (Real-world case studies) เพื่อรับมือกับข้อพิพาทที่ซับซ้อนขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับรายงานของ สำนักงานศาลยุติธรรม (2563) ที่ระบุว่า การฝึกอบรมผ่านการจำลองสถานการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องพร้อมรับมือกับคดีที่มีความซับซ้อนได้ดีกว่าการอบรมทฤษฎีเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากข้อมูลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ในพื้นที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา ได้ดังนี้

1. โครงสร้างและส่วนประกอบของโมเดล

โมเดลนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลักที่ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกันเพื่อสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรและการสนับสนุน (Resources & Support) การจัดสรรงบประมาณที่ชัดเจน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศบริหารข้อมูล และการจัดเตรียมสถานที่ที่เหมาะสม

ด้านกระบวนการที่มีมาตรฐานและยืดหยุ่น (Process & Flexibility) กำหนดขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน (Standard Procedures) แต่มีความยืดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่และเน้นการมีส่วนร่วมของคู่กรณี

ด้านประสบการณ์และระบบพี่เลี้ยง (Experience & Mentoring) การเปลี่ยนทักษะส่วนบุคคลของผู้นำให้เป็น “ความรู้ขององค์กร” ผ่านการถอดบทเรียนและระบบพี่เลี้ยง (Mentoring)

ด้านทักษะและจริยธรรม (Training & Ethics) มุ่งเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจากกรณีศึกษาจริง (Simulation) เพื่อเพิ่มความมั่นใจในข้อกำหนดและธรรมาภิบาล

2. คำอธิบายรูปแบบของโมเดล

โมเดลนี้ทำงานในลักษณะ "พลวัตการเรียนรู้และการหนุนเสริม" โดยเปลี่ยนจากการใกล้เคียงตามยถากรรมมาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ มีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นศูนย์กลางที่ต้องได้รับแรงหนุนจากปัจจัยภายนอก (ทรัพยากร/เทคโนโลยี) ควบคู่กับการขัดเกลาปัจจัยภายใน (ความรู้/จริยธรรม) เพื่อเปลี่ยนจากความขัดแย้งไปสู่ความพึงพอใจร่วมกันแบบ Win-Win

3. ฐานคิดและทฤษฎีที่มา

องค์ประกอบของ VMC

V - Virtue (คุณธรรม) เน้นการปลูกฝังรากฐานทางจิตใจ ความดีงาม และค่านิยมที่ถูกต้อง

M - Morality (จริยธรรม) เน้นการนำคุณธรรมมาใช้ในทางปฏิบัติ การตัดสินใจว่าอะไรถูกหรือผิดในสถานการณ์ต่างๆ

C - Consciousness (จิตสำนึก) เน้นการตื่นรู้ การเข้าใจตนเอง และการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อส่วนรวม

โมเดลนี้สังเคราะห์มาจากฐานคิดสำคัญ 3 ประการอย่างกระชับ

แนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ใช้บารมีผู้นำ ความเชื่อใจ และความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นฐานรองรับกระบวนการเจรจา

แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มุ่งเน้นการซ่อมแซมความสัมพันธ์และการสรุปผลที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย มากกว่าการหาคนผิด

ทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ (Modern Management): การนำมาตรฐานการทำงาน (SOP) และเทคโนโลยีมาลดความผิดพลาดและเพิ่มความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะ

เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการหมู่บ้านจำเป็นต้องระบุเจ้าภาพ หรือหน่วยงานหลักที่จะรับผิดชอบในแต่ละระดับ โดยบูรณาการเข้ากับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ปฏิบัติการ และการวิจัย ได้ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านงบประมาณและทรัพยากร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ร่วมกับสำนักงานงบประมาณ ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านให้ชัดเจน โดยเฉพาะค่าตอบแทนในการปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ย งบประมาณด้านวัสดุอุปกรณ์สำนักงาน และการจัดหาระบบฐานข้อมูลเพื่อรองรับภารกิจเชิงรุก
2. ด้านการขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัล กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ควรกระชับความร่วมมือกับกระทรวงยุติธรรมและกรมการปกครอง เพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลกลาง (Big Data) สำหรับการบันทึกสถิติและผลการไกล่เกลี่ยในรูปแบบดิจิทัล เพื่อความโปร่งใส ความต่อเนื่องของข้อมูล และสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ได้
3. ด้านมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพ กระทรวงยุติธรรมโดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ (Standardization) และประมวลจริยธรรมสำหรับผู้ไกล่เกลี่ยระดับชุมชน เพื่อยกระดับความเชื่อมั่นและลดปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ (Conflict of Interest)

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. การพัฒนาสมรรถนะเชิงทักษะ ที่ทำการอำเภอขามทะเลสอควรบูรณาการความร่วมมือกับสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น (เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นสถานการณ์จำลอง (Simulation) และการศึกษากรณีตัวอย่าง (Case Studies) เพื่อเพิ่มทักษะการเจรจาต่อรองและความเข้าใจในข้อกฎหมายที่จำเป็น

2. กลไกการสร้างเครือข่ายพี่เลี้ยง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ควรร่วมกับที่ทำการอำเภอ จัดตั้งระบบ “ผู้ไกล่เกลี่ยอาวโโส” หรือระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์จากกรรมการรุ่นสู่รุ่น และจัดกิจกรรมถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) อย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

3. การผลิตนวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้ ควรมีการจัดทำ “คู่มือการไกล่เกลี่ยฉบับประชาชน” ที่ใช้ภาษาท้องถิ่นและเข้าใจง่าย รวมถึงการผลิตสื่อมัลติมีเดียที่เข้าถึงได้ผ่านสมาร์ตโฟน เพื่อให้คณะกรรมการสามารถสืบค้นและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning)

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยติดตามผลเชิงประเมิน (Evaluative Research) ควรมีการศึกษาในมิติด้านความยั่งยืน โดยติดตามผลหลังการไกล่เกลี่ยในระยะยาว (Longitudinal Study) 1-3 ปี เพื่อประเมินความพึงพอใจและสัมพันธภาพของคู่กรณีหลังจากสิ้นสุดกระบวนการ

2. การวิจัยเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Research) ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพื้นที่ที่มีบริบททางวัฒนธรรมและประเภทข้อพิพาทที่แตกต่างกัน เพื่อสร้างโมเดลการไกล่เกลี่ยที่สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมและสภาพสังคมในแต่ละภูมิภาค

3. การวิจัยเชิงลึกด้านทุนทางสังคม (Social Capital Research) ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับผลกระทบของทุนทางสังคม เช่น ระบบบารมี ความเชื่อถือศรัทธา และความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ว่าเป็นปัจจัยเกื้อหนุนหรืออุปสรรคต่อหลักความเป็นกลางในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

เอกสารอ้างอิง

จักรกริญณ์ ทอดสูงเนิน และอรนันท์ กลันทปุระ. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์ยุติธรรมชุมชนตำบลโคกขาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 40(1), 98–113.

ที่ว่าการอำเภอขามทะเลสอ. (2567). *รายงานสถิติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำปีงบประมาณ 2566*. นครราชสีมา: ที่ว่าการอำเภอขามทะเลสอ.

ธำรงค์ แก้วกุล. (2563). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชน: บทบาทผู้นำท้องถิ่นกับการสร้างสันติสุข*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ศุภกานต์ มังกรสุรกาล, ลือชัย วงษ์ทอง. (2564). ประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในเขตพื้นที่ จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 7(2), 217–228.
- สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2564). รายงานผลการขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในระดับพื้นที่. กรุงเทพฯ: กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2563). รายงานผลการประเมินโครงการส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.
- Cloke, K., & Goldsmith, J. (2019). *Resolving conflicts at work: Ten strategies for everyone on the job* (4th ed.). Jossey-Bass.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). Harper & Row.

บทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล
เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา : ศึกษากรณี
การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในสมัยประชุมปี พ.ศ. 2562 - 2565

ROLES AND POLITICAL COMMUNICATION OF MOVE FORWARD PARTY
MEMBERS OF PARLIAMENT IN SCRUTINIZING THE GOVERNMENT OF GENERAL
PRAYUT CHAN-O-CHA: A CASE STUDY OF NO-CONFIDENCE DEBATES DURING
THE PARLIAMENTARY SESSIONS, 2019–2022

ชญาดา วิภัติภูมิประเทศ^{1*}, นันทนา นันทวโรภาส¹

Chayada Vipattipumprates^{1*}, Nantana Nantavaropas¹

*Corresponding Author E-mail: goichayada2569@gmail.com

Received April 19, 2026; Revised May 1, 2026; Accepted June 10, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อบทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกลในการตรวจสอบรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ในสมัยประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2562-2565 และ 2. ศึกษาบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารของเบอร์โลและทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของแมคเนียร์เป็นกรอบแนวคิดหลัก เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ให้ข้อมูล จำนวน 12 คน และการวิจัยเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลัก การลดทอนข้อมูล แสดงข้อมูลอธิบาย และทำการสังเคราะห์ตามหลักเหตุผลทางวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางการเมืองในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2562–2565 เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดบทบาทและรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล โดยไม่เพียงส่งผลต่อบทบาทในฐานะฝ่ายค้านเท่านั้น แต่ยังหล่อหลอมให้การสื่อสารทางการเมือง

¹ วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก

¹ Political Communications College, Krirk University

มีลักษณะเข้มข้น เชิงรุก และมุ่งสื่อสารกับสาธารณชนควบคู่กับการปฏิบัติหน้าที่ในรัฐสภา แม้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2560 หรือ “รัฐธรรมนูญฉบับปราบโกง” เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้รัฐบาลที่มาจากคณะรัฐประหารรักษาอำนาจทางการเมืองไว้ได้ ส่งผลให้ฝ่ายค้านไม่สามารถใช้อำนาจรัฐสภาในฐานะเครื่องมือถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้อย่างเต็มที่ และ 2. บทบาทและกระบวนการสื่อสารของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกลนั้น เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของแมคเนร์ทั้ง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พรรคก้าวไกล สื่อมวลชน และประชาชน โดยแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองที่สอดคล้องกับพลวัตของการเมืองร่วมสมัย แม้การอภิปรายไม่ไว้วางใจจะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางอำนาจในทันที แต่กลับส่งผลในเชิงการรับรู้ การกำหนดวาระ และการขยายพื้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; พรรคก้าวไกล; ฝ่ายค้าน; อภิปรายไม่ไว้วางใจ

Abstract

This research article aims to: 1. examine the political context influencing the roles and political communication of members of parliament from the Move Forward Party in scrutinizing the government of Prayut Chan-o-cha during the ordinary parliamentary sessions from 2019 to 2022, and 2. investigate the roles and processes of political communication employed by Move Forward Party members of parliament in monitoring government administration through parliamentary no-confidence debates against the Prayut administration. This study employed David Berlo's communication theory and the political communication theory of Brian McNair as the principal conceptual frameworks. The research adopted a qualitative approach, utilizing in-depth interviews with 12 key informants alongside documentary research from relevant sources. Data were analyzed descriptively through processes of data reduction, data presentation, and academic synthesis based on logical reasoning.

The findings revealed that: 1. the political context during 2019–2022 constituted a significant factor shaping the roles and patterns of political communication among members of parliament from the Move Forward Party. This context not only affected their role as the parliamentary opposition, but also cultivated a form of political communication characterized by intensity, proactiveness, and a strong orientation toward public engagement alongside

parliamentary duties. Moreover, the 2017 Constitution, often referred to as the “anti-corruption constitution,” functioned as a crucial mechanism enabling the post-coup government to maintain its political power. As a result, the opposition was unable to fully utilize parliamentary mechanisms as an effective tool for balancing and scrutinizing the executive branch. 2. the roles and communication processes of Move Forward Party members of parliament were found to correspond with Brian McNair’s theory of political communication, which emphasizes three principal components: political parties, mass media, and the public. The findings demonstrated a pattern of political communication consistent with the dynamics of contemporary politics. Although the no-confidence debates did not immediately produce structural changes in political power, they significantly influenced public perception, agenda-setting processes, and the expansion of political participation among citizens.

Keywords: Political Communication; Move Forward Party; Opposition; No-Confidence Debate

บทนำ

การอภิปรายไม่ไว้วางใจ นับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญของสภาผู้แทนราษฎรในการตรวจสอบรัฐบาล หากเสียงส่วนใหญ่ของสภาลงมติไม่ไว้วางใจก็สามารถทำให้รัฐมนตรีที่ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจพ้นจากตำแหน่งได้ และถ้าเป็นนายกรัฐมนตรีไม่ได้รับความไว้วางใจก็สามารถนำมาสู่การเปลี่ยนรัฐบาลได้ทางหนึ่ง บทบาทของสมาชิกสภาฯ ในสภานั้นมีความสำคัญในเรื่องของการตรวจสอบอันเป็นไปเพื่อการถ่วงดุลอำนาจ ซึ่งการอภิปรายไม่ไว้วางใจนั้นเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ของสมาชิกสภาฯ ที่จะต้องพึงกระทำ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสขึ้นในการทำงานในระบบของรัฐสภา โดยทั่วไปนั้นหากรัฐสภาไม่มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจไม่มีการตั้งกระทู้ถามไม่มีการตรวจสอบใด ๆ จากฝ่ายค้านเลย แสดงให้เห็นว่าหน้าที่ในการทำงานของสมาชิกสภาฯ นั้นยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ เนื่องมาจากส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาฯ ในสภานั้น จำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยหาข้อมูลและจุดบกพร่องต่าง ๆ ที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายกับประเทศมาอภิปรายในสภา เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบถึงข้อผิดพลาด หรือข้อบกพร่องนั้น ๆ ในสภาฯ ดังนั้น การอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลจึงเป็นส่วนสำคัญในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และทำให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยมี

ความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้หน้าที่และบทบาทของสมาชิกสภาฯ ได้แสดงความคิดเห็นในฐานะตัวแทนของประชาชน และก่อให้เกิดการชี้แจงซักถามและตั้งประเด็นต่าง ๆ เพื่อทำให้ระบบของรัฐสภามีความสมดุลกันมากขึ้น (สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2560)

พรรคก้าวไกลเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมากตั้งแต่ที่พรรคอนาคตใหม่ได้ถูกยุบและเปลี่ยนมาเป็นพรรคก้าวไกลนั้น กระแสของพรรคมักมีปรากฏการณ์ทางสังคมออกมาอยู่เสมอ ล้วนแล้วแต่เป็นบทบาทสำคัญที่ทำให้พรรคได้รับความนิยม ทั้งในส่วนของพรรคการเมืองและสมาชิกพรรค อีกทั้งพรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้านยังมีบทบาทอย่างมากในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ โดยการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลของพรรคก้าวไกลนั้น มีการสื่อสารทางการเมืองที่ชัดเจน ตรงไป ตรงมา มีข้อมูลในการอภิปรายที่เชื่อถือได้ มีวาทีศิลป์ที่ดี เป็นพรรคการเมืองที่มีจุดยืนทางการเมืองชัดเจน มีการตรวจสอบเชิงลึก ทลายการผูกขาดทางเศรษฐกิจ และกล้าท้าทายอิทธิพลอำนาจเดิมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้าถึงทุน ทรัพยากร และสวัสดิการ จึงทำให้กระแสความนิยมของพรรคก้าวไกลพุ่งขึ้นสูงสุด (ศราวุฒิ วรรณโสภณและคณะ, 2567)

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ แบบจำลองการสื่อสาร SMCR ของเบอร์โล (David K. Berlo, 1960) และทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของแมคเนียร์ (Brian McNair, 2011) มาเป็นกรอบการศึกษา เพื่อวิเคราะห์บทบาทและกระบวนการสื่อสารของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล ภายใต้บริบททางการเมืองปี พ.ศ. 2562-2565 ตามกรอบการสื่อสารทางการเมืองของแมคเนียร์ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สื่อมวลชน และประชาชน โดยมุ่งศึกษาในสาระสำคัญของพฤติกรรมการอภิปรายไม่ไว้วางใจต่อการบริหารงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ในการประชุมสามัญทั้ง 4 สมัย ในช่วงปี พ.ศ. 2562-2565 เป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพรรคก้าวไกลมีบทบาทอย่างมากในการทำงานถ่วงดุลตรวจสอบระหว่างกันของฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร ซึ่งพรรคก้าวไกลประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง ในการทำงานในฐานะฝ่ายค้านที่สามารถทำให้ประชาชนได้เห็นถึงปัญหา และข้อผิดพลาดในการทำงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ รวมถึงวิธีการเสนอแนะแนวทางแก้ไขและการบริหารราชการแผ่นดินต่อรัฐบาล ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “บทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา: ศึกษากรณีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจในสมัยประชุมปี พ.ศ. 2562 - 2565” เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการสื่อสารทางการเมืองของฝ่ายค้านที่ประสบความสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อบทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภา พรรคก้าวไกล ในการตรวจสอบรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ สมัยประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2562-2565
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภา พรรคก้าวไกล เพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเอกประยุทธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 12 คน ประกอบด้วย สมาชิกสภา พรรคก้าวไกล จำนวน 2 คน นักวิชาการด้านสื่อสารการเมืองและสื่อมวลชน จำนวน 2 คน และประชาชนทั่วไป จำนวน 8 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การสังเกตการณ์ (Observation Form) และการบันทึกภาคสนาม (Field Notes)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

โดยนัดหมายผู้ให้ข้อมูลล่วงหน้า และขอความยินยอม (Informed Consent) สัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสังเกตที่ไม่เป็นทางการ บันทึกเสียงและถอดความ (Transcription) ควบคู่กับบันทึกภาคสนาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ถอดความข้อมูลทั้งหมด จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร (Communications) และการสื่อสารทางการเมือง (Political Communications) มาประยุกต์ใช้ และตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (สุรางค์ จันทวานิช, 2543) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ เพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองที่ส่งผลต่อบทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล พ.ศ. 2562-2565

การเลือกตั้งทั่วไปวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 เป็นการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นภายหลังจากการรัฐประหารภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้บัญชาการทหารบก ได้แต่งตั้งสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ทำหน้าที่แทนรัฐสภา และสภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเลือกพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ยุติรัฐธรรมนูญผ่านการลงมติเห็นชอบจึงได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางอำนาจและสถาบันการเมืองข้างต้น ส่งผลให้การเลือกตั้งในครั้งนี้แตกต่างจากที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (MMA) (พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ, 2562) กติกาการเลือกตั้งนี้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นความพยายามสืบทอดอำนาจของคณะรัฐประหารผ่านพรรคการเมืองในระบบรัฐสภา (คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2566) แม้ว่าพรรคเพื่อไทยจะได้รับเลือกเป็นอันดับหนึ่งแต่ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ เนื่องจากรวบรวมเสียงสมาชิกสภา และสมาชิกวุฒิสภาได้ไม่ถึงกึ่งหนึ่ง ที่ประชุมรัฐสภาจึงได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งพลเอกประยุทธ์ดำรงตำแหน่งนายกฯ เป็นสมัยที่สอง นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญ 2560 ยังมีลักษณะสำคัญ ได้แก่ 1. ความไม่สมดุลของอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ 2. การจำกัดพื้นที่และปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน 3. ความอ่อนไหวต่อการตรวจสอบเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะประเด็นอำนาจทหาร กลไกรัฐ และสถาบันทางการเมือง ส่งผลให้ฝ่ายค้านไม่สามารถใช้อำนาจรัฐสภาในฐานะเครื่องมือถ่วงดุลฝ่ายบริหารได้อย่างเต็มที่ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการกำหนดบทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภา พรรคก้าวไกลในฐานะพรรคฝ่ายค้าน โดยเฉพาะในการอภิปรายไม่ไว้วางใจที่เป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล

การบริหารงานของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์อยู่ในภาวะ “รัฐบาลปริมน้ำ” (อุเชนทร์ เชียงแสน, 2566) ประสบปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งซบเซามาเป็นระยะเวลายาวนาน และสถานการณ์ยิ่งเลวร้ายเมื่อมีการระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้ประชาชนออกมาเรียกร้องให้มีการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงเรื่อย ๆ แม้รัฐบาลได้เปลี่ยนรัฐมนตรีแต่ก็ไม่ได้รับความเชื่อมั่น ใด ๆ เนื่องจากไม่สามารถแก้ปัญหาของประชาชนในเรื่องปากท้องได้ (ศูนย์ข้อมูลมติชน, 2564) อีกทั้งในระหว่างปี พ.ศ. 2562-2566 ยังคงมีความขัดแย้งทางการเมืองดำเนินควบคู่ไปด้วย โดยเฉพาะการ

เคลื่อนไหวของกลุ่มเยาวชนในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 ที่รวมตัวกันชุมนุมประท้วง หลังศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรคอนาคตใหม่ โดยเรียกร้องให้ปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ แก้ไขรัฐธรรมนูญ และขับไล่รัฐบาลในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศอย่างกว้างขวาง รัฐบาลจึงใช้อำนาจปราบปรามผู้เห็นต่างทางการเมือง รวมไปถึงการสอบสวนคดีความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะคดีการเมืองและการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทำให้ภาพลักษณ์ของรัฐบาลในสังคมระหว่างประเทศถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก (ชนะศึก วิเศษชัย, 2567) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้รัฐบาลสูญเสียความเชื่อมั่นจากประชาชน จึงออกมาเรียกร้องให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การได้มาซึ่งนายกฯ ที่มาจากเสียงของประชาชนอย่างแท้จริง (คริส เบเคอร์ และผาสุกพงษ์ไพจิตร, 2566) ท่ามกลางบริบททางการเมืองดังกล่าวสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกลยังเป็นตัวแทนในการเคลื่อนไหวของคนรุ่นใหม่ โดยทำหน้าที่นำข้อเรียกร้องที่เคยเป็นข้อห้ามในอดีตจากกลุ่มผู้ชุมนุมต่อต้านรัฐบาลเข้าสู่การอภิปรายในสภาอย่างเป็นทางการ เช่น การเสนอปฏิรูปสถาบันพระมหากษัตริย์ และการแก้ไขมาตรา 112 เป็นต้น รวมถึงสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกลหลายคนยังใช้ตำแหน่งช่วยประกันตัวผู้ชุมนุม และใช้กลไกคณะกรรมการพัฒนาการเมืองฯ เป็นเวทีสื่อสารปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีกด้วย แม้สถานการณ์ในประเทศไทยในขณะนั้นจะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของสถานการณ์โควิด-19 และการเมืองที่ถูกปิดกั้น พรรคก้าวไกลก็ได้ปรับเปลี่ยนตามบริบทในขณะนั้นเป็นการสื่อสารผ่านทางโซเชียลมีเดีย ทำให้ได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่เป็นอย่างมากในฐานะฝ่ายค้านมีการปรับตัวทางการเมืองสมัยใหม่ (รติกา พันธสวัสดิ์, 2566)

2. บทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล

พ.ศ. 2562-2565

บทบาทและกระบวนการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล ภายใต้กรอบทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของแมคเนียร์ ตามบทบาทการอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีดังนี้ ผู้ส่งสาร (Sender) ได้แก่ พรรคก้าวไกล มีผู้ส่งสารสำคัญ ได้แก่ 1. นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ 2. นายวิโรจน์ ลักษณะอดิสร 3. นายรังสิมันต์ โรม 4. นายธีรวัชรชัย พันธุมาศ 5. นายสุรเชษฐ์ ประวีณวงศ์วุฒิ 6. นายพิจารณ์ เขาวพัฒนาวงศ์ 7. นางอมรัตน์ โชคปมิตต์กุล 8. นายจิรัฐภูมิ ทองสุวรรณ 9. นางสาวเบญจา แสงจันทร์ 10. นายปกรณ์วุฒิ อุดมพิพัฒน์สกุล 11. นางสาวศิริกัญญา ตันสกุล เป็นต้น

เนื้อหาสาร (Messages) สำหรับการคัดเลือกประเด็นเนื้อหาสารของพรรคก้าวไกลที่ใช้ในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ในห้วงสมัยประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2563-2565 นั้น พรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้านเชิงรุก ดำเนินการผ่านกลไกภายในพรรคและกระบวนการตามรัฐธรรมนูญ โดยมีการคัดกรองและวิเคราะห์ประเด็น เมื่อพรรคก้าวไกลได้ข้อมูลมาแล้วจะเข้าสู่กระบวนการภายในพรรค เพื่อคัดเลือกประเด็นที่หนักแน่นและมีหลักฐานเพียงพอ เพื่อใช้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้ 1. ความชัดเจนของหลักฐาน ประเด็นที่นำมาอภิปรายต้องมีข้อมูลหลักฐานที่น่าเชื่อถือ สามารถเปิดเผยต่อสาธารณะและในสภาฯ ได้อย่างมีน้ำหนัก 2. ความเสียหายต่อรัฐหรือประชาชน ต้องเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดการทุจริตที่ผิดพลาด บกพร่อง หรือมีการทุจริตที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อประเทศชาติ หรือประชาชน 3. ความเกี่ยวข้องกับรัฐมนตรี ประเด็นนั้นต้องเชื่อมโยงโดยตรงกับรัฐมนตรีรายบุคคล หรือคณะรัฐมนตรีทั้งคณะที่ถูกร้องขอให้ตรวจสอบ 4. ประเด็นที่เป็นที่สนใจของสังคม พรรคก้าวไกลจะพิจารณาประเด็นที่ประชาชนให้ความสนใจ เพื่อให้การอภิปรายได้รับความสนใจและกดดันรัฐบาลได้มากขึ้น เช่น ประเด็นเกี่ยวกับงบประมาณกองทัพ หรือการจัดซื้อวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 เป็นต้น ดังคำกล่าวของนายวิโรจน์ ลักษณะอดิศร สมาชิกสภา พรรคก้าวไกล ได้อธิบายถึงการคัดกรองและวิเคราะห์ประเด็นที่ใช้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจทั่วไปเพิ่มเติมว่า “ในการเปิดอภิปรายแต่ละครั้ง พรรคจะประชุมสมาชิกสภา เพื่อรวบรวมประเด็นที่นำไปสู่การอภิปราย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ 1.การบริหารราชการที่บกพร่องอย่างร้ายแรง 2. การทุจริต หรือประพฤติดีมิชอบ เมื่อข้อมูลมีน้ำหนักเพียงพอ คณะกรรมการพรรคจะพิจารณาว่าควรอภิปรายใคร โดยเน้นสาระสำคัญเป็นหลัก พรรคจะพิจารณาความหนักแน่นของข้อมูล ความบกพร่องที่เกิดขึ้นและข้อมูลจากแหล่งข่าว เอกสารราชการ บุคคลในระบบ และกลไกการรวมการเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริง หากข้อมูลขัดแย้งกันจะตัดประเด็นนั้นออก ข้อมูลการอภิปรายจำเป็นต้องตรวจสอบทุกกรณีโดยทีมกฎหมาย หรือสมาชิกสภา ที่มีประสบการณ์จะตรวจสอบสำนวน ความเสี่ยงทางคดี และกลั่นกรองข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง ” (วิโรจน์ ลักษณะอดิศร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 14 พฤศจิกายน 2568)

เนื้อหาสารในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ ในห้วงสมัยประชุมสามัญประจำปี พ.ศ. 2563-2565 ที่พรรคก้าวไกลได้ยื่นญัตติต่อประธานสภาทั้งหมด 4 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ระหว่างวันที่ 24-27 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2563 มีเนื้อหาดังนี้ 1. ประเทศนี้ไม่ได้จนด้วยศักยภาพ แต่จนด้วยผู้นำที่ไม่มอง

อนาคต 2. รัฐใช้ระบบสังคมนิยมสำหรับผู้มี แต่ใช้ระบบทุนนิยมสำหรับผู้ยากจน 3. รัฐบาล IO ไม่แก้ปัญหาแต่นำภาษีประชาชนไปใช้ทำร้ายประชาชนด้วยกันเอง 4. รัฐบาลเอื้อทุนจีน ทำลายเศรษฐกิจฐานรากคนไทย 5. ต้องตรวจสอบรัฐมนตรีที่มีลักษณะต้องห้ามและขาดคุณสมบัติ 6. ต้องทำลายขบวนการค้ำมนุษย์ในประเทศไทยที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนร้ายแรง 7. ต้องทำลายเครือข่ายปารอต่อ ลดการผูกขาดผลประโยชน์กลุ่มทุน เป็นต้น ครั้งที่ 2 การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ระหว่างวันที่ 16-19 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564 มีเนื้อหา ดังนี้ 1. การบริหารจัดการวัคซีนที่ผิดพลาด ทำให้ประชาชนรับผลกระทบต่อการดำรงชีวิต 2. ต้องเปิดโปงปัญหาคอร์ปชั่นในการจัดซื้อจัดจ้างของกองทัพ 3. ต้องทำลายทุนผูกขาดที่ทำให้พลังงานมีราคาแพง 4. ต้องกำจัดอาชญากรรมทางไซเบอร์ IO ของกองทัพบกที่ทำลายประชาชน 5. ต้องขจัดอิทธิพลอำนาจมืด “ตัวช้าง” ในกระบวนการโยกย้ายแต่งตั้งข้าราชการตำรวจ เป็นต้น ครั้งที่ 3 การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ระหว่างวันที่ 31 สิงหาคม - 3 กันยายน พ.ศ. 2564 มีเนื้อหา ดังนี้ 1. ผู้นำที่ไม่มีความสามารถจะพาเศรษฐกิจประเทศชาติลงเหว 2. องค์การตำรวจต้องปกป้องประชาชน ไม่รับใช้ทหารทรราชในระบอบปรสิต 3. หยุดสั่งซื้อวัคซีนที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยไม่คำนึงถึงชีวิตประชาชน 4. กำจัดกองทัพปรสิต ตัดตอนการสืบทอดอำนาจคณะรัฐประหาร เป็นต้น ครั้งที่ 4 การอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ระหว่างวันที่ 19-22 กรกฎาคม พ.ศ.2565 มีเนื้อหา ดังนี้ 1. ต้องตรวจสอบนักการเมืองที่ขาดคุณสมบัติการเป็นรัฐมนตรีที่โกงกินประชาชน 2. ภัยไข้เจ็บควรควบคุม อย่าปล่อยให้นักการเมืองมากอบโกยผลประโยชน์ 3. ต้องเปิดโปงคดีทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างในกองทัพที่มากที่สุดในประวัติศาสตร์ 4. หยุดคุกคามประชาชนจากรัฐบาลทหารที่เป็นอาชญากรไซเบอร์ 5. ต้องเปิดโปงการทุจริตในกองบินตำรวจ ทำลายตัวช้างทุกประเภทให้หมดไป 6. ผู้นำที่ไม่มีศักยภาพจะนำพาประเทศสู่วิกฤต เป็นต้น

ภาพรวมการตรวจสอบรัฐบาลผ่านการอภิปรายไม่ไว้วางใจของพรรคก้าวไกลทั้งหมดระหว่างปี พ.ศ. 2562-2565 นั้น พรรคก้าวไกลอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจคณะรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา รวมทั้งหมด 4 ครั้ง อภิปรายรัฐมนตรีทั้งหมด 9 คน 7 กระทรวง ได้แก่ 1. กระทรวงกลาโหมที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการ 2. พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ ในฐานะรองนายกฯ 3. กระทรวงมหาดไทยที่มีพลเอกอนุพงษ์ เผ่าจินดา เป็นรัฐมนตรีว่าการ 4. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มีร้อยเอกธรรมนัส พรหมเผ่า เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ 5. กระทรวงสาธารณสุขที่มีนายอนุทิน ชาญวีรกูล เป็นรัฐมนตรีว่าการและรองนายกฯ 6. กระทรวงมหาดไทยที่มีนายนิพนธ์ บุญญามณี เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการ 7. กระทรวงแรงงาน

ที่มีนายสุชาติ ชมกลิ่น เป็นรัฐมนตรีว่าการ 8. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่มีนายชัย วุฒิ ธนาคนานุสรณ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการ 9. กระทรวงคมนาคมที่มีนายศักดิ์สยาม ชิดชอบ เป็นรัฐมนตรีว่าการ ส่วนเนื้อหาในการอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2565 ทั้ง 4 ครั้ง พรรคก้าวไกลให้น้ำหนักในการอภิปรายไม่ไว้วางใจมากที่สุด คือ กระทรวงกลาโหมที่มีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม โดยมุ่งเน้นประเด็นการตรวจสอบงบประมาณและการทุจริตในกองทัพ การปฏิบัติ การข้อมูลข่าวสาร (IO) และการใช้สลายแควร์ของรัฐในการสอดแนมนักการเมืองเป็นสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2562-2565

บริบททางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2562-2565 เป็นปัจจัยกำหนดบทบาทและการสื่อสารของสมาชิกสภา พรรคก้าวไกลอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา รักษาอำนาจทางการเมืองไว้ได้ เพราะการให้อำนาจกับวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐประหารในการเลือกนายกฯ เอื้อประโยชน์ให้คณะรัฐประหารได้เปรียบทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้ง หลังการยุบพรรคอนาคตใหม่ในปี พ.ศ. 2563 สมาชิกสภา ที่ย้ายมาสังกัดพรรคก้าวไกลได้ปรับบทบาทเป็น "ผู้สืบทอดทางอุดมการณ์" จากพรรคอนาคตใหม่ที่ต่อต้านการสืบทอดอำนาจรัฐประหารและการปฏิรูปโครงสร้างทางอำนาจ แม้สมาชิกสภา พรรคก้าวไกลไม่สามารถทำหน้าที่ฝ่ายค้านได้อย่างเต็มที่ แต่ได้ขยายบทบาทไปสู่การทำหน้าที่ "ฝ่ายค้านเชิงการสื่อสาร" เพื่อถ่วงดุลอำนาจรัฐบาลในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัชร วัฒนา (2567) ที่ศึกษาเรื่อง "ยุทธศาสตร์ของพรรคก้าวไกล ในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2566" พบว่า ปัจจัยด้านบริบททางการเมืองมีความสำคัญต่อยุทธศาสตร์และวิธีการรณรงค์หาเสียงทางการเมืองของพรรคก้าวไกล ได้แก่ ปัจจัยเรื่องเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2557 การสืบทอดอำนาจทางการเมืองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ความสำเร็จของสมาชิกสภา พรรคอนาคตใหม่-พรรคก้าวไกลต่อบทบาททางการเมืองฝ่ายค้านในสภา ที่กระบวนการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกลมีความเข้มแข็งต่อเนื่อง และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของ 4

จังหวัดภาคเหนือตอนบน มาจากประชาชนบางกลุ่มไม่ชอบการบริหารประเทศของรัฐบาลของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกลได้นำเอากระบวนการสื่อสารของแมคแนร์ (Brian McNair) มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทและกระบวนการสื่อสารของสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของแมคแนร์ โดยมี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พรรคก้าวไกล สื่อมวลชน และประชาชน สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้ 1. ผู้ส่งสาร (Sender) คือ สมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกล ทุกคนล้วนมีทักษะในการสื่อสาร มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลตามบทบาทของฝ่ายค้าน ในช่วงประชุมสมัยสามัญประจำปี พ.ศ. 2562-2565 เป็นอย่างดี มีภาพลักษณ์ของ “นักการเมืองรุ่นใหม่” มีวาทศิลป์ในการอภิปราย นำเสนอด้วยข้อมูลเชิงสถิติ ตัวเลข และนโยบายต่างๆ อย่างเป็นระบบ นำเอาข้อมูลมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ เช่น เอกสารหน่วยงานรัฐ, รายงานสื่อต่างประเทศ และงานวิจัย TDRI เป็นต้น ใช้ภาษาในการอภิปรายเข้าใจง่าย เข้าถึงอารมณ์ประชาชน มีการใช้อินโฟกราฟิกประกอบการอภิปรายและเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นภาพชัดเจน มีทัศนคติมุ่งเปิดโปงการบริหารประเทศที่ทุจริตและไม่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดการตรวจสอบเชิงโครงสร้าง และชัดเจนในจุดยืนทางการเมือง 2. สื่อมวลชน มีบทบาทสำคัญในฐานะตัวกลางที่เชื่อมโยงระหว่างสมาชิกสภาฯ พรรคก้าวไกลกับประชาชน โดยเฉพาะในบริบทที่การตรวจสอบรัฐบาลภายในสภามีข้อจำกัดทางโครงสร้าง สื่อจึงกลายเป็นพื้นที่สำคัญในการต่อรองทางการเมือง นอกจากนี้ พรรคก้าวไกลได้ลดการพึ่งพาสื่อกระแสหลักเพียงช่องทางเดียว มาใช้สื่อใหม่และแพลตฟอร์มออนไลน์ควบคู่ไปกับการอภิปรายในสภา 3. ผู้รับสาร การสื่อสารของพรรคก้าวไกลมุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง ไม่เพียงในฐานะผู้ฟัง แต่มีบทบาทในการโต้ตอบสารทางการเมืองผ่านการแสดงความคิดเห็น การแชร์ และการสร้างวาทกรรมต่อยอดในพื้นที่ออนไลน์ ส่งผลให้การอภิปรายไม่ไว้วางใจกลายเป็นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่ดำเนินต่อเนื่องนอกสภา ทำให้การสื่อสารของพรรคก้าวไกลมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของสังคม สามารถใช้สื่อเป็นกลไกสำคัญในการถ่วงดุลอำนาจรัฐบาล แม้ผลการลงมติในสภาจะไม่สามารถเปลี่ยนแปลงรัฐบาลโดยตรงก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรติกา พันธุ์สวัสดิ์ (2566) ที่ศึกษาเรื่อง “การสร้างแบรนด์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกล” พบว่า แบรนด์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกล ประกอบไปด้วย 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1. เป็นพรรคการเมืองสมัยใหม่ 2. เป็นพรรคการเมืองที่สร้างความนิยมบนสื่อโซเชียลมีเดีย 3. เป็นพรรคการเมืองที่มี

การสื่อสารชัดเจน 4.เป็นพรรคการเมืองที่มีจุดยืนชัดเจน และ 5. เป็นพรรคการเมืองที่มีการปราศรัยเน้นความเข้าถึงและเท่าเทียมนั่นเอง

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเป็น 4 ประเด็น สามารถอธิบายเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 บทบาทและการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกล พ.ศ.2562-2565

สร้างโดย : Chat GPT Version 5.4 โดยผู้เขียนเป็นผู้ป้อนคำสั่ง

จากแผนภาพดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล มีลักษณะเชิงรุก ทำให้พรรคก้าวไกลประสบความสำเร็จในการสื่อสารทางการเมือง

บทบาทของพรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้าน ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2565 นั้น แม้ไม่ประสบความสำเร็จในรัฐสภา แต่ประสบความสำเร็จในการสื่อสารทางการเมือง ถือเป็นการเปลี่ยนผ่านของบทบาทฝ่ายค้าน จากการทำหน้าที่เชิงสถาบันแบบดั้งเดิมไปสู่การเป็นฝ่ายค้านเชิงสื่อสารที่มุ่งตรวจสอบ กำหนดวาระ และสร้างความหมายทางการเมืองต่อสาธารณชน ภายใต้บริบททางการเมืองที่มีข้อจำกัดเชิงอำนาจอย่างชัดเจน พรรคก้าวไกลทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านเชิง

รูกในการอภิปรายสภาฯ เข้ากับการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล ทำให้พรรคก้าวไกลประสบความสำเร็จในการสื่อสารทางการเมือง

2. การนำเทคโนโลยีการสื่อสารที่เป็นสื่อใหม่ มาใช้เป็นเครื่องมือในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของพรรคก้าวไกล

การนำเอาสื่อใหม่ (new media) มาเป็นเครื่องมือประกอบการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความนิยมทางการเมืองของพรรคอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ถือเป็นช่องทางขยายการสื่อสารจากเวทีรัฐสภาไปสู่ประชาชนในวงกว้างอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และสื่อใหม่ยังทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพรรคกับประชาชน ทำให้ประชาชนรู้สึกใกล้ชิดกับพรรค ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมีส่วนในการสร้างฐานผู้สนับสนุนและความภักดีทางการเมือง (political loyalty) ต่อพรรคก้าวไกลเป็นอย่างมาก

3. การอภิปรายไม่ไว้วางใจของพรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้านที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างเป็นจุดเด่นของพรรคก้าวไกลที่ไม่เคยมีมาก่อน

การอภิปรายไม่ไว้วางใจของพรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้านที่เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง ถือเป็นจุดเด่นสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จทางการเมือง เนื่องจากการอภิปรายสะท้อนอัตลักษณ์ของพรรคในฐานะฝ่ายค้านที่มีอุดมการณ์ชัดเจน และมุ่งผลักดันการปฏิรูปเชิงโครงสร้าง เช่น การปฏิรูประบบราชการ ความโปร่งใสในการใช้อำนาจอธิปไตย และการแก้ไขกติกาทางการเมืองที่ไม่เป็นธรรม การสื่อสารในลักษณะนี้ช่วยสร้างความแตกต่างอย่างชัดเจนกับพรรคการเมืองอื่น โดยเฉพาะในบริบทที่ประชาชนรู้สึกไม่พอใจกับโครงสร้างการเมืองเดิม ทำให้พรรคถูกจดจำในฐานะพรรคการเมืองที่ “กล้าคิด กล้าทำ และกล้าเปลี่ยน”

4. การยืนหยัดในจุดยืนของอุดมการณ์ทางการเมืองและนโยบายอย่างชัดเจน ทำให้พรรคก้าวไกลชนะการเลือกตั้งในปี พ.ศ.2566

พรรคก้าวไกลในฐานะฝ่ายค้าน มีความโดดเด่นจากการยืนหยัดในอุดมการณ์ทางการเมืองที่ชัดเจน เน้นแนวคิดประชาธิปไตยก้าวหน้า (progressive democracy) ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน การลดความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้าง และต่อต้านอำนาจรัฐประหาร ความชัดเจนทางอุดมการณ์ดังกล่าวช่วยให้การอภิปรายของพรรคมีกรอบคิดที่เป็นระบบ สามารถเชื่อมโยงประเด็นเข้ากับปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้อย่างมีเหตุผล จนนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรส่งเสริมให้พรรคการเมืองมีเสรีภาพในการทำหน้าที่ฝ่ายค้านอย่างเต็มที่ เพื่อให้ระบบรัฐสภาสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบใช้อำนาจของรัฐบาลโดยฝ่ายค้าน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบรัฐสภาในการถ่วงดุลอำนาจฝ่ายบริหารตามกระบวนการประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พรรคการเมืองควรสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองและจุดยืนเชิงอุดมการณ์ที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและการยอมรับจากประชาชนในระยะยาว
2. การอภิปรายในรัฐสภาควรมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง มีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ และสามารถเชื่อมโยงกับปัญหาของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารทางการเมืองและสร้างการรับรู้ต่อสาธารณชน

เอกสารอ้างอิง

- คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2566). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย (ฉบับปรับปรุงใหม่)* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชนะศึก วิเศษชัย. (2567). *การเมืองไทย: พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนวัชร วัฒนา. (2567). *ยุทธศาสตร์ของพรรคก้าวไกลในพื้นที่ 4 จังหวัดภาคเหนือตอนบน พ.ศ. 2566* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พรรณรัตน์ ดิษฐ์เจริญ. (2562). *ระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบผสม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รติกา พันธุ์สวัสดิ์. (2566). *การสร้างแบรนด์ทางการเมืองของพรรคก้าวไกล* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิโรจน์ ลักษณะอดิสร. (2568, 14 พฤศจิกายน). สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคก้าวไกล [บทสัมภาษณ์].

ศราวุฒิ วรรณโสภณและคณะ. (2567). ปัจจัยที่มีผลต่อกระแสความนิยมของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2566: กรณีศึกษาเขตเลือกตั้งที่ 1 และเขตเลือกตั้งที่ 4. *วารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์*, 13(2), 269–291.

ศูนย์ข้อมูลมติชน. (2564). *มติชนบันทึกประเทศไทย ปี 2563*. กรุงเทพฯ: มติชน.

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2543). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุเชนทร์ เชียงเสน. (2566). *เส้นทางของการสร้างระบอบอำนาจนิยมที่มีการเลือกตั้งในประเทศไทย พ.ศ. 2549-2566 (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Berlo, David K. (1960). *The process of communication: an introduction to theory and practice*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

McNair, Brian. (2011). *An Introduction to Political Communication*. London: Routledge.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน
ที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

BUDDHA DHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING PEOPLE'S POLITICAL
TRUST TOWARD LOCAL POLITICIANS AT BANGJAKRENG SUB-DISTRICT
IN MUANG DISTRICT OF SAMUT SONGKRAM PROVINCE

ญาทิตา พันภัย^{1*}, อภิญญา ฉัตรช่อฟ้า¹, วชรินทร์ ชาญศิลป์¹
Yatita Phonphai^{1*}, Apinya Chatchofa¹, Vacharin Chansilp¹

*Corresponding Author E-mail: yatita27@gmail.com

Received March 27, 2026; Revised June 5, 2026; Accepted June 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม 2. เปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชน เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 346 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูปหรือคน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสังคมศาสตร์ และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประชาชนมีความไว้วางใจทางการเมืองต่อนักการเมืองท้องถิ่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านนโยบาย ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.87) ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.87) ด้านการสื่อสารทางการเมือง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.90) และด้านกระบวนการทำงาน ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ 2. จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความ

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3. ความคิดเห็นของประชาชนต่อการปฏิบัติตนตามหลักอริยวัฑฒ 5 ของนักการเมืองท้องถิ่น พบว่า 1) ศรัทธา นักการเมืองท้องถิ่นควรยึดมั่นในหลักแห่งความจริง และเป็นผู้นำที่มีเป้าหมายชัดเจน 2) ศีล ควรยึดถือปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและจริยธรรม 3) สุตะ ควรแสวงหาความรู้อยู่เสมอและต้องไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้เท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน 4) จาคะ ควรมีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจช่วยเหลือพี่น้องประชาชนอย่างเท่าเทียม และ 5) ปัญญา ควรเป็นบุคคลต้นแบบที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

คำสำคัญ: การประยุกต์หลักพุทธธรรม; เพื่อส่งเสริมความไว้วางใจ; ทางการเมืองของประชาชน

Abstract

This research aims to: 1. Study the level of political trust among citizens towards local politicians in Bangjakreng Subdistrict Municipality, Mueang District, Samut Songkhram Province; 2. Compare the level of political trust among citizens categorized by personal factors; and 3. Present the application of Buddhist principles to promote political trust among citizens. This is a mixed-methods research study. The sample group consisted of 346 individuals and 11 key informants (monks or laypersons). Data was collected using questionnaires and interviews. Data was analyzed using social science software and descriptive content analysis.

The research findings showed that: 1. Overall, public political trust in local politicians is at a moderate level. ($\bar{X}$ = 3.31, S.D. = 0.81). When considered by individual aspects, all aspects were found to be at a moderate level, namely: policy ($\bar{X}$ = 3.36, S.D. = 0.87), personality ($\bar{X}$ = 3.33, S.D. = 0.87), political communication ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = 0.90), and work process ($\bar{X}$ = 3.26, S.D. = 0.83), respectively. 2. Categorized by personal factors, it was found that people with different genders, ages, educational levels, and monthly incomes did not have significantly different opinions regarding overall political trust, except for people with different occupations, who had statistically significant differences in their opinions regarding overall political trust at the 0.05 level. and 3. Public opinion regarding local politicians' adherence to the Five Noble Virtues revealed that: 1) Faith: Local politicians should uphold the principles of truth and be leaders with

clear goals. 2) Morality: They should adhere to the law and ethics. 3) Learning: They should constantly seek knowledge and continuously develop themselves to be knowledgeable and up-to-date with current events. 4) Generosity: They should be kind, compassionate, and helpful to their fellow citizens equally. 5) Wisdom: They should be role models with broad vision.

Keywords: Application of Buddhist principles; To foster trust; People's politics

บทนำ

การบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น หมายถึงระบบที่รัฐส่วนกลางถ่ายโอนอำนาจไปยังหน่วยงานในท้องถิ่น ซึ่งมีสถานะเป็นองค์กรตามกฎหมาย มีขอบเขตพื้นที่และประชาชนที่รับผิดชอบโดยตรง จุดเด่นคือองค์กรเหล่านี้ต้องมีความเป็นอิสระในการดำเนินงาน (Autonomy) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการปกครองตามหลักประชาธิปไตย (จรัส สุวรรณมาลา, 2550) การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นเวทีสำคัญในการเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจด้านการเมืองให้แก่ประชาชน อันนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีบทบาทต่อประเทศ (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2545) บุคคลสำคัญในระบบการเมืองท้องถิ่นแบ่งออกเป็นฝ่ายการเมือง ได้แก่ ผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น ฝ่ายราชการคือเจ้าหน้าที่และหน่วยงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งภาคประชาสังคม เช่น ผู้นำชุมชน หรือบุคคลที่ได้รับความนับถือจากสมาชิกในชุมชน ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภทของไทยมีการปรับเปลี่ยนในหลายด้าน เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นผลจากรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดหลักการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554)

นักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น และผลักดันการพัฒนาชุมชนให้เดินไปในทิศทางที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่ทั้งฝ่ายบริหารท้องถิ่นและประชาชนร่วมกันกำหนด โดยเฉพาะการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชน นักการเมืองต้องสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการลงทุนทั้งจากภายนอกและภายใน พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อประโยชน์ของพื้นที่ การเชื่อมโยงนโยบายของรัฐกับนโยบายบริหารท้องถิ่นต้องอาศัยการรับฟังปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นและประเทศโดยรวม อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังต้องมีหน้าที่คุ้มครองและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในชุมชนด้วย (วุฒิสาร ตันไชย, 2548)

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายด้าน โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เช่น เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ที่การเติบโต

ทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนโดยตรง ส่งผลให้นักการเมืองท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการบริหารและเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนกับนโยบายของรัฐ ปัจจัยสำคัญของการบริหารที่มีประสิทธิภาพคือ “ความไว้วางใจ” จากประชาชน ซึ่งเกิดจากความซื่อสัตย์ การทำงานตามคำมั่น การสื่อสารอย่างจริงใจ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม กล่าวคือ นักการเมืองท้องถิ่นควรเป็นผู้ที่พูดจริง ทำจริง โปร่งใส และยึดประโยชน์ส่วนรวม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งใจศึกษาประเด็นความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง โดยเน้นการนำหลัก “อริยวาทะ 5” อันได้แก่ การเจริญด้วยศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจต่อผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างสอดคล้องกับแนวทางประชาธิปไตยของประชาชน ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยชิ้นนี้ตั้งเป้าให้เป็นตัวอย่างที่สามารถนำไปประยุกต์ต่อยอดในการพัฒนานักการเมืองท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร ได้แก่ ประชาชนอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 2,528 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านบางจะเกร็ง บ้านคูสี และบ้านคลองกลาง จำนวน 2,528 คน จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane (1973) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 จำนวน 346 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรง ทั้งหมด 11 รูปหรือคน ประกอบด้วย นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 1 คน นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์หรืออาจารย์ จำนวน 2 คน นายกเทศมนตรีตำบลบางจะเกร็ง จำนวน 1 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม เขต 4 อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จำนวน 1 คน กำนัน จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน ตัวแทนประชาชน จำนวน 3 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักจริยวัตร 5 มี 15 ข้อ และตอนที่ 3 ความไว้วางใจทางการเมือง มี 12 ข้อ ทั้งตอนที่ 2 และ 3 ใช้มาตรวัด 5 ระดับ (Likert, 1967) โดยค่าความเที่ยง (Reliability: (Cronbach's Alpha) และค่าความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าเท่ากับ 0.982 ทุกข้อ จากนั้นจึงทำการแจกแบบสอบถาม

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดทำตามกระบวนการที่เป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้น จากนั้นจึงศึกษาทฤษฎี และงานวิจัยเพิ่มเติมอย่างรอบด้านให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ก่อนนำร่างแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม สุดท้ายผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพและตรงประเด็นที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยถึงเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถาม 2. นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 346 ชุด ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ 3. รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ต่อไป

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการขออนุญาตจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจ้งและขอความอนุเคราะห์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเข้าร่วมสัมภาษณ์ จากนั้นจึงทำการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ในการสัมภาษณ์ให้เหมาะสมกับความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล เมื่อถึงกำหนดจึงดำเนินการสัมภาษณ์ตามแผนที่วางไว้ โดยได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียง จัดบันทึก และถ่ายภาพประกอบเพื่อความครบถ้วนของข้อมูล สุดท้ายผู้วิจัยได้นำข้อมูลดิบทั้งหมดมารวบรวมและจัดเตรียมไว้สำหรับการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลผลตามเกณฑ์ของเบสต์ (Best, 1981) และสถิติอนุมานใช้ค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD.) โดยจัดหมวดหมู่และนำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยยึดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยเริ่มจากการวางเค้าโครงของข้อมูล โดยจัดทำรายชื่อคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย จะถูกนำมาวิเคราะห์ แล้วจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามแต่ละประเภท (Categories) เพื่อให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ จากนั้นพิจารณาบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลที่ได้มา พร้อมเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความลึกซึ้งและสามารถประยุกต์ใช้ในการตีความหรือเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ภาพรวม

(n = 346)

ข้อ	ความไว้วางใจทางการเมือง	ระดับการปฏิบัติ		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านนโยบาย	3.36	0.87	ปานกลาง
2.	ด้านกระบวนการทำงาน	3.26	0.83	ปานกลาง
3.	ด้านการสื่อสารทางการเมือง	3.28	0.90	ปานกลาง
4.	ด้านบุคลิกภาพ	3.33	0.87	ปานกลาง
ภาพรวม		3.31	0.81	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.31$, S.D. = 0.81) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านนโยบาย ($\bar{X} = 3.36$, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 3.33$, S.D. = 0.87) รองลงมา คือ ด้านการสื่อสารทางการเมือง ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = 0.90) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านกระบวนการทำงาน ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.83) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อความไว้วางใจทางการเมืองต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้การทดสอบค่า F-test (One-Way Analysis of Variance: One-way ANOVA) ในการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และ

อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง ในด้านนโยบาย, ด้านกระบวนการทำงาน, ด้านการสื่อสารทางการเมือง และด้านบุคลิกภาพ แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ 1 – 5 ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกันความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกันความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานที่ 5 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง แตกต่างกัน โดยผลการทดสอบพบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่	ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	F-test	ค่าSig	ผลการทดสอบ	
					ยอมรับ	ปฏิเสธ
1	เพศ	ความไว้วางใจทางการเมือง	0.228	0.796	-	✓
2	อายุ	ความไว้วางใจทางการเมือง	0.876	0.478	-	✓
3	การศึกษา	ความไว้วางใจทางการเมือง	2.167	0.075	-	✓
4	รายได้	ความไว้วางใจทางการเมือง	2.248	0.083	-	✓
5	อาชีพ	ความไว้วางใจทางการเมือง	6.789	0.000*	✓	-

จากตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มี

ความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 การทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความไว้วางใจทางการเมือง เป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD. จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวม

(n = 346)

อาชีพ		นิสิต/ นักศึกษา	เกษตรกร	พนักงาน เอกชน	รับจ้าง	รับราชการ/ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	ธุรกิจ ส่วนตัว
	$\bar{X}$	3.20	3.38	3.03	3.45	3.94	2.91
นิสิต/ นักศึกษา	3.20	-	0.18	0.17	-0.25	-0.43	0.28
เกษตรกร	3.38	-	-	0.35*	-0.07	-0.25	0.46*
พนักงาน เอกชน	3.03	-	-	-	-0.42*	-0.60*	0.11
รับจ้าง	3.45	-	-	-	-	-0.19	0.53*
รับราชการ/ พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	3.63	-	-	-	-	-	0.72*
ธุรกิจส่วนตัว	2.91	-	-	-	-	-	-

จากตารางที่ 3 พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน ส่งผลให้ความไว้วางใจต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 6 คู่ ได้แก่

ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ พนักงานเอกชน

ประชาชนที่มีอาชีพเกษตรกร มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว

ประชาชนที่มีอาชีพพนักงานเอกชน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ รับจ้าง

ประชาชนที่มีอาชีพพนักงานเอกชน มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

ประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว

ประชาชนที่มีอาชีพรับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ มีความไว้วางใจทางการเมือง ในภาพรวมแตกต่างจากประชาชนที่มีอาชีพ ธุรกิจส่วนตัว นอกนั้น ประชาชนมีความไว้วางใจทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ตามหลักอริยวัฑฒิ 5

พบว่า 1) ด้านศรัทธา นักการเมืองท้องถิ่นควรยึดมั่นในหลักแห่งความจริงและความดี เป็นผู้นำที่มีเป้าหมายชัดเจน 2) ด้านศีล ควรยึดถือปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและจริยธรรม มีความประพฤติดี 3) ด้านสุตะ ควรแสวงหาความรู้อยู่เสมอและต้องไม่หยุดที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้ รู้เท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน 4) ด้านจาคะ ควรมีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีน้ำใจช่วยเหลือพี่น้องประชาชนอย่างเท่าเทียม และมีความเสียสละส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และ 5) ด้านปัญญา ควรเป็นบุคคลต้นแบบที่มีความรอบรู้ รอบด้าน รู้คิด รู้พิจารณา มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมท้องถิ่น มีส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความไว้วางใจของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่นได้ โดยเฉพาะหากสามารถบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการพัฒนาทางจิตใจ ควบคู่กับการดูแลเอาใจใส่ และการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่องด้วยความจริงใจ จะยิ่งช่วยยกระดับความเชื่อมั่นและความไว้วางใจที่มีอยู่ให้มั่นคงและยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยได้ข้อสรุปที่มีประเด็นสำคัญและน่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ระดับความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบางจะเกร็ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นถูกมองในลักษณะ “ก้ำกึ่ง” คือไม่ได้ถูกประเมินในระดับต่ำจนถึงขั้นไม่ไว้วางใจ แต่ก็ไม่สูงจนเกิดความศรัทธาอย่างมั่นคง ความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงอยู่ในภาวะ “ยังไม่เชื่อมั่นเต็มที่ แต่ก็ไม่ถึงขั้นปฏิเสธ” ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ สุขเจตนิ (2563) ที่พบว่าประชาชนในจังหวัดนนทบุรีมีความไว้วางใจทางการเมืองในระดับมาก เหตุความไม่สอดคล้องอาจเกิดจากความแตกต่างด้านลักษณะประชากร สภาพพื้นที่บริบททางสังคมการเมือง และช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งล้วนส่งผลต่อความคาดหวังและการรับรู้ของประชาชนต่อนักการเมืองท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

2. ผลการเปรียบเทียบความไว้วางใจทางการเมืองที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความไว้วางใจทางการเมืองโดยภาพรวมแตกต่างกัน และทำไมอาชีพที่ต่างกันถึงมีความไว้วางใจนักการเมืองท้องถิ่นไม่เท่ากัน เนื่องจากพื้นที่และเวลาในการทำวิจัยต่างกัน สามารถอธิบายได้ในเชิงหลักการและบริบททางสังคมการเมือง กล่าวคือ ประชาชนมีเกณฑ์การประเมินนักการเมืองท้องถิ่นในลักษณะใกล้เคียงกัน อันเป็นผลจากหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ที่ส่งเสริมให้ทุกคนได้รับสิทธิและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม ประกอบกับลักษณะการให้บริการสาธารณะที่มีมาตรฐานใกล้เคียงกันในทุกพื้นที่ และบริบทของชุมชนที่มีความใกล้ชิด ทำให้ประชาชนมีประสบการณ์และการรับรู้ต่อการบริหารงานในลักษณะคล้ายคลึงกัน ส่งผลให้ระดับความไว้วางใจโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระไกรสร สุขโม (กันมา) (2563) ที่ได้วิจัยเรื่อง “ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย” และพบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความไว้วางใจทางการเมืองต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดเลย ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนิภา ทัดตานนท์ (2563) ได้วิจัยเรื่อง “ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น” และงานวิจัยของพระกฤษฎา กิตติปัญญา เต็มศักดิ์ ทองอินทร์ พรธยา พงษ์มัยกุล (2567) ได้วิจัยเรื่อง “ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” ซึ่งผลการวิจัยของทั้งสองฉบับต่างพบว่าประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความไว้วางใจทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

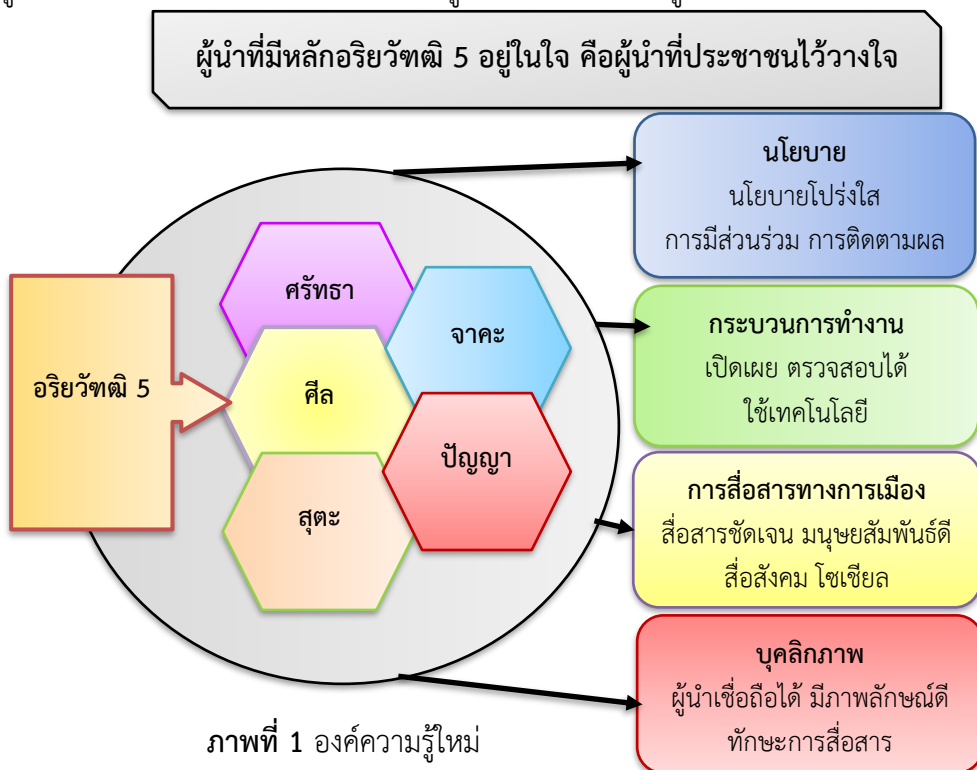
3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความไว้วางใจทางการเมืองที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่น ตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ผลการวิจัย พบว่า ระดับความไว้วางใจของประชาชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน สะท้อนให้เห็นว่านักการเมืองท้องถิ่นยังไม่แสดงคุณลักษณะเด่นหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่สร้างความเชื่อมั่นได้อย่างชัดเจน แม้จะมีความพยายามในการบริหารงานและสื่อสารกับประชาชน แต่อุปสรรคด้านภาวะผู้นำและคุณธรรมยังปรากฏชัดเจนในหลายมิติ ดังนั้นการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ได้แก่ ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา จึงเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับบุคลิกภาพและวิธีการทำงานของนักการเมืองท้องถิ่น ให้สามารถบริหารจัดการอย่างโปร่งใส น่าเชื่อถือ และก่อให้เกิดความไว้วางใจอย่างยั่งยืนในระยะยาว ผลการวิจัยครั้งนี้ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสิริพันธ์ แซ่เอี้ย (2566) ที่ได้วิจัยเรื่อง “การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอริยวัฑฒิของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร” พบว่า การปลูกฝังคุณธรรมแก่

นักเรียนตามหลักอริยวัฑฒิของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสุดใจ ภูงสิ และจักรี บางประเสริฐ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีการดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 โดยรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เหตุความไม่สอดคล้องอาจเกิดจากความแตกต่างของกลุ่มประชากร พื้นที่วิจัย และช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความคาดหวังและการรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทของนักการเมืองท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัย ชี้ให้เห็นว่า การประยุกต์หลักอริยวัฑฒิ 5 ได้แก่ 1. ศรัทธา 2. ศีล 3. สุตะ 4. จาคะ และ 5. ปัญญา สามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นและสร้างความไว้วางใจของประชาชนได้อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และนำเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในรูปแบบแผนภาพต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านนโยบาย นักการเมืองท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยอาศัยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และการวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชนอย่างรอบด้าน
2. ด้านกระบวนการทำงาน นักการเมืองท้องถิ่นควรมีการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ที่ได้วางไว้ พร้อมทั้งติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นเป็นไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับเป้าหมาย
3. ด้านการสื่อสารทางการเมือง นักการเมืองท้องถิ่นควรพูดจริงปฏิบัติจริงตามที่ได้หาเสียงไว้ ไม่ควรผิดคำพูด โดยมีการสื่อสารที่โปร่งใส ชัดเจน และตรวจสอบได้ เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของประชาชนในระยะยาว
4. ด้านบุคลิกภาพ นักการเมืองท้องถิ่นควรยึดมั่นหลักคุณธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและปฏิบัติงาน พร้อมแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะอย่างจริงจัง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนและสังคม
5. นักการเมืองท้องถิ่นควรมีแนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักจริยวัตร 5 โดยมีศรัทธาในหน้าที่และความยุติธรรม ยึดมั่นในศีลและความโปร่งใส มีสุตะหรือความรู้รอบด้านในการบริหารงาน มีจาคะหรือเสียสละเพื่อส่วนรวม และมีปัญญาในการตัดสินใจอย่างรอบคอบ เพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับประชาชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง ควรกำหนดนโยบายสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และความเป็นไปได้ รวมทั้งส่งเสริมนโยบายใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับใช้กับท้องที่ของตนเอง
2. เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง ควรมีการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ที่ได้วางไว้ และเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญตอบสนองต่อความต้องการของพื้นที่ และตรวจสอบได้
3. เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง ควรมีการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาอย่างสม่ำเสมอ เปิดเผย ใจจริง น่าเชื่อถือ และพูดจริงปฏิบัติจริงตามที่ได้หาเสียงไว้กับประชาชน และต้องเปิดเผยข้อมูลในการดำเนินงานในโครงการต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสและสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น
4. นักการเมืองท้องถิ่นควรเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ มีจิตสำนึกหรือมโนธรรมแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ตระหนักถึงผลกระทบของการตัดสินใจที่มี

ต่อประชาชน ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน และมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างโปร่งใสและรับผิดชอบ

5. นักการเมืองท้องถิ่นควรมีอุดมการณ์ที่แน่วแน่ ดำเนินงานในทิศทางเดียวกับวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ มีความซื่อสัตย์ สุจริต จริตใจทั้งต่อเพื่อนร่วมงานและประชาชน มีความมานะอดทนแสวงหาความรู้อยู่เสมอ รวมทั้งมีจิตสาธารณะ มีความสละทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีความคิดเห็นในทางที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางหลักจริยวัตร 5

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ความเป็นกลางทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น”
2. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “แนวทางการสร้างผู้นำการเมืองท้องถิ่นตามหลักพุทธธรรมในระยะยาว”
3. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกับระดับความไว้วางใจทางการเมือง”
4. ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “ผลของการสื่อสารทางการเมืองแบบมีคุณธรรมต่อความเชื่อมั่นของประชาชน”
5. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมอื่น เช่น พรหมวิหาร 4, ทศพิธราชธรรม เป็นต้น ต่อพฤติกรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น
6. ควรศึกษาปัจจัยเชิงบริบทที่ส่งผลต่อความแตกต่างของระดับความไว้วางใจ

เอกสารอ้างอิง

- จรัส สุวรรณมาลา. (2550). วัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 5(3), 83-106.
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2545). *ปัญหาการเมืองไทยในปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิภา ทัดตานนท์. (2563). *ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใครโดยใครเพื่อใคร*. กรุงเทพฯ: จตุพรดีไซด์.

- พระภิกษุญา กิตติปัญญา เตมศักดิ์ ทองอินทร์ พรธษา พุฒยงกร. (2567). ความไว้วางใจ
ทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่นในอำเภอเชียงคาน จังหวัด
เลย. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 7(3), 185-199.
- พระไกรสร สมโน (กันมา). (2563). *ความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อนักการเมือง
ท้องถิ่นในจังหวัดเลย* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). *คติธรรมแห่งชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ:
บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- ไพบูลย์ สุขเจตณี. (2563). *การพัฒนาความไว้วางใจทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อ
นักการเมืองระดับท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี*. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2548). *การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 6).
กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2567). *พื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามข้อมูลเดือน
กันยายน 2567*. สืบค้น 9 กันยายน 2567, จาก <https://www.bora.dopa.go.th>
- สิริพันธ์ แซ่เอี้ย. (2566). การปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอริยวัฑฒิของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในกลุ่มโรงเรียนรัตนโกสินทร์ สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. *วารสารชัยภูมิปริทรรศน์*, 6(1), 1.
- สุดใจ ภูงลี และจักรี บางประเสริฐ. (2564). การดำเนินชีวิตตามหลักอริยวัฑฒิ 5 ในยุคการ
แพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยา
เขตสิรินธรราชวิทยาลัย. *วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง*, 10(3), 18.
- Best, J.W. (1981). *Research in Education*. New Jersey: Prentice Hall, Inc.
- Likert, R. (1967). *The Method of Constructing and Attitude Scale*. New York: Wiley
& Son.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harperand
Row.

ความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์ในการกำจัดขยะ: กรณีศึกษา

สถานีขนถ่ายขยะหนองแขม

MORE-THAN-HUMAN RELATIONS IN WASTE MANAGEMENT: A CASE STUDY OF NONG KHAEM WASTE TRANSFER STATION

วีรเศรษฐ รั้วทอง^{1*}

Weeraseth Rewthong^{1*}

*Corresponding Author E-mail: weeraseth.m@gmail.com

Received May 10, 2026; Revised June 9, 2026; Accepted June 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษาการกำจัดขยะในฐานะความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์ (more-than-human relations) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำจัดขยะในสถานีขนถ่ายขยะหนองแขม ที่มีต่อความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยอาศัยวิธีการอัตตาณัติพันธุ์วรรณนาพันมนุษย์ โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่ในศูนย์กำจัดขยะ ผู้นำชุมชน และผู้อยู่อาศัยใกล้เคียงกับศูนย์กำจัดขยะ มีเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านแนวคิดวัตถุที่มีชีวิตชีวา (Vital Materialism) ที่ช่วยอธิบายประสบการณ์ของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ว่ามีความสัมพันธ์กับการกำจัดขยะอย่างไร และสร้างผลกระทบแบบใดบ้าง

ผลการวิจัยพบว่า กรณีของกลิ่นเหม็น หนองแฉะ และนกยางควาย เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการกำจัดขยะ และเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมเช่นกัน กรณีของกลิ่นเหม็นสะท้อนว่าการกำจัดขยะมีการรั่วไหลอยู่เสมอ แม้ว่าจะการกำกับควบคุมขยะและกลิ่น ซึ่งการรั่วไหลของกลิ่นเหม็นเกิดจากสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์นำพากลิ่นเหม็นออกไปอย่างไม่ตั้งใจ และเข้าไปการปรากฏการณ์ของการรบกวนความเป็นอยู่ของผู้คน จึงเกิดเป็นการเมืองของกลิ่นเหม็นขึ้น ในส่วนหนองแฉะกับนกยางควาย สะท้อนถึงช่องว่างของการกำจัดขยะที่เปิดโอกาสให้สรรพสิ่งเหล่านี้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับขยะ โดยอยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ และก่อรูปเป็นระบบนิเวศของการกำจัดขยะที่สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของการกำจัดขยะของเมือง

¹ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

คำสำคัญ: การกำจัดขยะ; สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์; วัตถุนิยมที่มีชีวิตชีวา; สถานีขนถ่ายขยะหนองแขม

Abstract

This article focuses on the study of waste disposal as more-than-human relations, with the objective of examining the impacts of waste disposal at Nong Khaem waste transfer station on the relations of nonhuman entities. It is qualitative research employing a more-than-human autoethnographic method, with key informants being officials at the waste disposal center, community leaders, and residents living in proximity to the waste disposal center. The research instruments include semi-structured interviews, non-participant observation, and data analysis conducted through the concept of Vital Materialism, which helps explain how the experiences of nonhuman entities relate to waste disposal and what kinds of impacts they produce.

The findings reveal that the cases of foul odor, fly larvae, and cattle egrets are relations that arise within the waste disposal process and are likewise impacts that occur on society. The case of foul odor reflects that waste disposal is always subject to leakage, even with regulation and control of waste and odor, whereby the leakage of foul odor originates from nonhuman entities unintentionally carrying odor outward and entering into the phenomenon of disturbing people's living conditions, thereby giving rise to a politics of foul odor. In the cases of fly larvae and cattle egrets, they reflect the gaps in waste disposal that open opportunities for these entities to form relations with waste, existing beyond human control, and constituting a waste disposal ecology in which nonhuman entities are part of the city's waste disposal.

Keywords: Waste management; Non-human; Vital Materialism; Nong Khaem waste transfer station

บทนำ

การบริหารจัดการขยะเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อเมืองขนาดใหญ่ สำหรับกรุงเทพมหานครถือเป็นเมืองที่มีการพัฒนามากกว่าเมืองอื่นในประเทศไทย เดิมทีกรุงเทพฯ เริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับขยะเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา ปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือช่วง พ.ศ. 2500 กองขยะในดินแดงเริ่มสร้างผลกระทบต่อผู้คนในเมือง จึงมีการย้ายที่ทิ้งขยะจากดินแดนไปที่เขตหนองแขม ที่ในช่วงเวลานั้นเขตหนองแขมไม่ได้มีผู้อยู่อาศัยหนาแน่น จึง

เหมาะแก่การนำขยะจากเมือง โดยนำมาทิ้งแบบกองกลางแจ้ง (กังสดาล เชาว์วัฒนกุล และ วัชร บุญวิทยา, 2561; วิภพ หุยากรณ์, 2565) เมื่อเวลาผ่านไปกว่าสองทศวรรษ เขตหนองแขมเริ่มมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นจากกองขยะ ที่เร่งให้ทางกรุงเทพฯ ทำการแก้ไขปัญหาจากกองขยะ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, 2518-2519) ด้วยการสร้างสถานีขนถ่ายขยะขึ้นมาในพื้นที่เขตหนองแขมในปี พ.ศ. 2538 ซึ่งดำเนินการโดยบริษัทเอกชน ที่ขนขยะไปกำจัดด้วยการฝังกลบที่จังหวัดนครปฐมตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในปัจจุบันกรุงเทพฯ ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น ทำให้ขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กรุงเทพฯ จึงเป็นเมืองที่มีปริมาณขยะมากที่สุดในประเทศไทย ตามรายงานของ กรมควบคุมมลพิษ (2568) กล่าวว่าในปัจจุบันขยะของกรุงเทพมหานคร 1 วันจะมีปริมาณเท่ากับ 12,748 ตัน/วัน ซึ่งต้องอาศัยระบบจัดการที่ซับซ้อน ศูนย์กำจัดขยะหนองแขมเป็นหนึ่งในศูนย์กำจัดขยะที่รับภาระการจัดการขยะในกรุงเทพมหานคร โดยมีทั้งวิธีการนำไปฝังกลบที่จังหวัดนครปฐม และการใช้เตาเผาขยะ แม้ว่าการจัดการขยะถูกมนุษย์ควบคุมเอาไว้ แต่ขยะก็มิได้ถูกจัดการเอาไว้อย่างสมบูรณ์ และมีสิ่งที่ไม่รู้ไหลออกมาให้มนุษย์รับรู้อยู่เสมอ และกลายเป็นปัญหาที่มนุษย์ต้องพยายามรับมือกับสิ่งที่ไม่แน่นอนของขยะ (Hird, 2012) เช่น ปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็น น้ำชะขยะ และสิ่งมีชีวิตที่เข้ามาในกระบวนการกำจัดขยะ ทำให้การกำจัดขยะจึงไม่ใช่แค่การเคลื่อนย้ายของขยะ แต่คือการบรรจบกันของสรรพสิ่งที่ทำให้ขยะไม่ใช่สิ่งที่ไร้ชีวิต ไม่ได้ถูกกำจัด และถูกเปลี่ยนไปสู่สถานะอื่นได้

สำหรับการศึกษาขยะหรือสิ่งที่ถูกทิ้ง (discarded studies) หลีกหนีไม่พ้นเรื่องความสกปรก (Douglas, 1966) เรื่องระบบอำนาจ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม (Gille, 2012; O'Brien, 2012) และโครงสร้างพื้นฐาน (Liboiron & Lepawsky, 2022; Van Loon, 2002) แต่การศึกษาสิ่งที่ถูกทิ้ง ก็หันมาสนใจในประเด็นมนุษย์สมัย (Anthropocene) มากขึ้น โดยให้ความสนใจไปที่สรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ที่อธิบายว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับขยะอย่างไร (Hird, 2013; Moore, 2012; Vaverková & Koda, 2023) และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์สามารถสร้างผลกระทบแบบใดต่อสังคม (Latour, 2005) ตัวอย่างงานของ Eitel (2021) ชี้ให้เห็นว่าปัญหาขยะในประเทศกัมพูชามีการรั่วไหลอยู่ตลอดเวลา โดยเขาศึกษาผู้คนที่มิอาจชีพเก็บขยะในฐานะโครงสร้างพื้นฐานที่มีชีวิต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของวัตถุภาวะที่มีต่อผู้คนและสังคม ขยะจึงเป็นทั้งของที่มีค่าและเป็นสิ่งที่ไร้ไหล (oozing out) นอกจากนี้เขาชี้ให้เห็นว่าขยะไม่เคยหายไปไหน แต่มันถูกเปลี่ยนแปลงสถานะไปตามความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ขยะในงานศึกษานี้จึงเป็นส่วนหนึ่งของเมืองที่เต็มไปด้วยการรั่วไหลของขยะ จะเห็นได้ว่าแนวทางการศึกษาสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์กับขยะ ให้ความสนใจการกำจัดขยะในฐานะความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์ (more-than-human) และเห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำจัดขยะ เกิดจากสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ด้วยเช่นกัน (Armiero, 2021; Doherty, 2019; Doron, 2021; Reno, 2016) ขณะเดียวกัน การศึกษาปัญหาขยะในประเทศไทย มุ่งเน้นแค่การเมือง นโยบาย เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมของการกำจัดขยะอยู่ (Petkanjanapong, 2019; ธรณชนก สังข์ชัย, 2565; วิภพ หุยากรณ์, 2565) เช่นงานของ กังสดาล เชาว์วัฒนกุล และ วัชร บุญวิทยา (2561) ชี้ให้เห็นว่า

ชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับศูนย์กำจัดขยะหนองแขม ได้รับผลกระทบจากการกำจัดขยะมาเป็นเวลานาน เนื่องจากการขยายตัวของเมืองที่ทำให้หนองแขมกลายเป็นพื้นที่กำจัดขยะ และกฎหมาย นโยบายเกี่ยวกับการกำจัดขยะที่ไม่มีความต่อเนื่อง กลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนได้เผชิญอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องกลิ่นเหม็น ทั้งนี้ ในช่วงหลัง งานศึกษาขยะในสังคมไทยเน้นไปที่เศรษฐกิจหมุนเวียน (Pottinger-Glass et al., 2024; จีรภา โสสม และ อธิวัฒน์ อังศุवाल, 2568; พิมพ์ชนก เกสพานิช, 2565; วลัยพร สายเสมา, 2560) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้คนแยกขยะเพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ ไม่ใช่เหตุผลทางสิ่งแวดล้อม (นิสวารณ พรหมเมตตา, 2565) ทั้งนี้ งานศึกษาขยะในไทยยังไม่มีการศึกษาการจัดขยะบนความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์โดยตรง บทความนี้จึงต้องการศึกษาขยะในฐานะสิ่งที่มีพลวัต ไม่เคยหยุดนิ่ง แต่มีความสัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยอาศัยแนวคิดของ Jane Bennett (2010) ที่เสนอแนวคิดวัตถุนิยมที่มีชีวิตชีวา (vital materialism) เธออธิบายว่าวัตถุหรือสิ่งต่าง ๆ ไม่ได้เป็นสิ่งที่ถูกกระทำ เชื้อยชา (passive) หรือไร้ชีวิต แต่หากเป็นสิ่งที่มีความพลังอำนาจ (thing-power) มีชีวิตชีวา (vibrancy) อยู่ นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ ทำให้สิ่งต่าง ๆ มีความสามารถสร้างปรากฏการณ์ต่อสังคมได้ Bennett ยกตัวอย่างกองขยะเต็มไปด้วยความมีชีวิตชีวาของวัตถุภาวะ ที่สามารถสร้างผลกระทบต่อความรู้สึกของผู้คนได้แม้มนุษย์จะพยายามควบคุมแค่ไหนก็ตาม ภายในกองขยะที่ถูกควบคุมก็จะมีบางสิ่งรั่วไหลออกมาอยู่ดี (Doron, 2021; Eitel, 2021; Reno, 2008) โดยขึ้นอยู่กับสรรพสิ่งว่าจะรับรู้ (knowing) ขยะเป็นแบบใด (Hird, 2012) แนวคิดของ Bennett จึงชวนให้เรามองถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ในฐานะการเมืองนิเวศวิทยา (political ecology) ซึ่งสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ล้วนสร้างปรากฏการณ์ที่รบกวน (perturbation) (Sangkhamanee, 2021) แก่มนุษย์ โดยหันมาพิจารณาว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ก็มีส่วนสำคัญต่อการเมือง เศรษฐกิจ สังคม (Bennett, 2010) และการกำจัดขยะ แนวคิดพลังอำนาจของสรรพสิ่ง จะช่วยให้เห็นว่ากรณีของกลิ่นเหม็น หนองแอมลงวัน และนก ต่างเป็นสิ่งที่ร่วมกันก่อรูประบบนิเวศของการกำจัดขยะทับซ้อนกับโครงสร้างพื้นฐานที่ทำหน้าที่กำจัดขยะ

ในการศึกษานี้ครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาสถานีขนถ่ายขยะหนองแขม โดยผู้วิจัยต้องการชี้ว่า ภายในพื้นที่สถานีขนถ่ายขยะเต็มไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างขยะ มนุษย์ และสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ความสัมพันธ์เหล่านี้จะช่วยให้เห็นว่าขยะไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่มีพลวัตแฝงอยู่ในความสัมพันธ์แบบระบบนิเวศ-สังคม ปรากฏให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันหลากหลายระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และความสัมพันธ์เหล่านี้ก็มีได้ดำรงอยู่ภายในพื้นที่แห่งนี้อย่างเดียว หากแต่ขยะมีแรงเคลื่อนตัวออกไปสู่สังคมได้ด้วยตนเอง ทำให้ผลกระทบของการกำจัดขยะของสถานีขนถ่ายขยะหนองแขม สามารถเกิดขึ้นผ่านความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องของความล้มเหลวของการจัดการเพียงอย่างเดียว

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลกระทบของการกำจัดขยะในสถานีนถายขยะหนองแขม ที่มีต่อความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิจัยแบบอัตชาติพันธุ์ธรรมชาติพันธุ์มนุษย์ (more-than-human auto-ethnography) โดยเป็นบรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านมนุษย์กับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (เช่น ขยะ กลิ่นเหม็น และสิ่งมีชีวิตที่ไม่ใช่มนุษย์) ซึ่งทำให้การเก็บข้อมูลการวิจัย ไม่ได้เกิดจากผู้วิจัยโดยสมบูรณ์ แต่เป็นการรับรู้และสร้างข้อมูลร่วมกันระหว่างสรรพสิ่งในสนามการวิจัย กล่าวคือการเก็บข้อมูลเน้นการสังเกตการณ์อยู่ในปรากฏการณ์เป็นหลัก โดยพื้นที่การวิจัยครั้งนี้ คือสถานีนถายขยะในศูนย์กำจัดขยะหนองแขม และชุมชนที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์กำจัดขยะ ที่สะท้อนให้เห็นว่าสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์สร้างผลกระทบแบบใดขึ้นมากจากการกำจัดขยะ โดยมีระยะเวลาการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนตุลาคม 2567 ถึง เดือนธันวาคม 2568

ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้ลดความสำคัญของตัวแสดงที่เป็นมนุษย์ โดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1. ผู้นำในผู้คนชุมชนจำนวน 1 คน 2. เจ้าหน้าที่พนักงานในศูนย์กำจัดขยะ 2 คน และ 3. การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยใกล้กับศูนย์กำจัดขยะจำนวน 4 คน เกี่ยวกับผลกระทบที่ได้รับจากการกำจัดขยะ โดยใช้คำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องในการเก็บข้อมูล รวมถึงการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลปรากฏการณ์ของสรรพสิ่งในสนามการวิจัย

ในส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากการลงภาคสนามจากการสังเกตการณ์ และข้อมูลการสัมภาษณ์ นำมาตีความโดยอาศัยการเขียนพรรณนา และวิเคราะห์ผ่านแนวคิดวัตถุนิยมที่มีชีวิตชีวาเพื่ออธิบายถึงสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ในการกำจัดขยะ โดยผู้วิจัยแบ่งหัวข้อผ่านกรณี ได้แก่ กลิ่นเหม็นกับนก ส่วนหนองแมลงวันเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในสองหัวข้อดังกล่าวความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่งกับขยะ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการกำจัดขยะในฐานะความสัมพันธ์พันธุ์มนุษย์

ผลการวิจัย

ภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็น

ขยะเริ่มส่งกลิ่นเหม็นตั้งแต่ในถังขยะแล้ว กลิ่นที่เกิดขึ้นนี้มาจากกระบวนการย่อยสลายของจุลชีพ ที่ทำให้ขยะส่งกลิ่นเหม็นขึ้นมา กลิ่นเหม็นในถังขยะบางครั้งทำให้ถูกผู้คนในเมืองร้องเรียนว่าทำไมถึงไม่รีบทำการจัดเก็บ ขณะเดียวกันขยะที่ถูกจัดเก็บไปก็ไม่ได้ทำให้กลิ่นเหม็นหายไป แต่ไปปรากฏตัวในพื้นที่อื่นแทน โดยเฉพาะสถานีนถายขยะ และร้านรับซื้อของเก่า ที่เป็นแหล่งกำเนิดภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็น

ผู้วิจัยพบว่าปัญหาเรื่องกลิ่นเหม็นในสถานีขนถ่ายขยะ แม้ว่าระบบกำจัดขยะดังกล่าวไม่ได้เป็นระบบปิดทั้งหมด แต่มีการติดตั้งเครื่องดูดกลิ่นเหม็นในระหว่างที่กำลังเทขยะ กลิ่นเหม็นที่ถูกดูดเข้าไปในเครื่อง จะทำให้ความเข้มข้นของกลิ่นเหม็นเบาบางลงและถูกปล่อยออกไปผ่านนอก ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีเครื่องดูดกลิ่นก็ตาม แต่ระบบอาคารของสถานีขนถ่ายขยะต้องเปิดประตูทางเข้า-ออกของรถเทรลเลอร์ไว้ตลอดเวลา ทำให้กลิ่นเหม็นหลุดออกไปข้างนอกบ่อยครั้ง หรือเวลาที่รถเทรลเลอร์ขาดระยะ ขยะจะถูกเทกองทิ้งในอาคารไว้เฉย ๆ ทำให้มีกลิ่นเหม็นสะสมอยู่ในอาคารอย่างหนาแน่น เวลาที่ผู้วิจัยขึ้นไปบนอาคารเทขยะ ที่ไม่ได้มีช่องระบายอากาศมากนัก เนื่องจากเป็นอาคารที่สร้างมานานหลายปี สะท้อนถึงโครงสร้างพื้นฐานที่อยู่ในระบบขาดการดูแล (กังสดาล เชาววัฒนกุล และ วัชร บุษวิทยา, 2561) ทำให้ในบางครั้งที่ผู้วิจัยขึ้นไปบนอาคาร จะมีกลิ่นเหม็นที่สะสมอยู่บนอาคาร จนผู้วิจัยต้องหยุดการเก็บข้อมูล และออกไปจากอาคารเทขยะทันที แม้แต่เจ้าหน้าที่ที่ไปกลับผู้วิจัยกล่าวว่า “จริง ๆ ผมไม่ค่อยอยากขึ้นมาบนอาคารเทขยะ เพราะมีกลิ่นเหม็นรุนแรง” จะเห็นได้ว่าในระหว่างการเก็บข้อมูล กลิ่นเหม็นเป็นสิ่งที่ทรงอิทธิพลต่อผู้วิจัยและผู้คนมาก ทำให้ร่างกายของผู้วิจัยถูกกำหนดจากกลิ่นเหม็นให้รีบออกจากอาคารเทขยะ เพราะไม่สามารถทนกลิ่นเหม็นเป็นเวลานานได้

นอกจากนี้ กลิ่นเหม็นยังมาจากน้ำชะขยะที่เป็นทั้งรอยคราบตามพื้นถนนในศูนย์กำจัดขยะ และแอ่งน้ำชะขยะที่เป็นหลุมเกิดจากการที่รถ 6 ล้อขึ้นไปวิ่งภายในศูนย์ทุกวัน เมื่อผู้วิจัยเดินสำรวจไปเรื่อย ๆ ท่ามกลางอากาศในช่วงฤดูหนาว จะมีกระแสลมพัดกลิ่นเหม็นให้ผู้วิจัยรู้สึกได้อยู่เสมอ มากไปมากนั้น กลิ่นเหม็นจากลมหนาวยังพัดสู่ชุมชนรอบข้างศูนย์กำจัดขยะด้วย ขณะที่ในช่วงหน้าร้อน น้ำชะขยะจากรถเก็บขยะจะไหลซึมลงสู่ท้องถนน เมื่อปะทะเข้ากับอากาศร้อน กลิ่นจากน้ำชะขยะก็จะเหวี่ยงขึ้นมาเป็นกลิ่นเหม็นจากถนนทันที ประกอบกับกลิ่นจากส่วนงานสถานีขนถ่ายจะมีกลิ่นเหม็นอยู่ในบริเวณของตัวเอง และมีช่องลมที่นำพากลิ่นออกไปสู่ชุมชน แต่ความเข้มข้นของกลิ่นเหม็นจะแตกต่างกันไปตามฤดูกาลเช่นกัน หน้าร้อนกลิ่นจะอบอวลอยู่ในศูนย์กำจัดขยะ ส่วนหน้าหนาวกลิ่นจะถูกลมพัดออกไปมากกว่าช่วงหน้าร้อน ขณะที่หน้าฝน จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นฉุนรุนแรงมากกว่าฤดูอื่น และมีน้ำชะขยะสะสมเป็นแอ่ง กลายเป็นกลิ่นเหม็นสะสม จะเห็นได้ว่าขยะถูกเปลี่ยนสถานะโดยสภาพอากาศ สภาพอากาศในแต่ละฤดูทำให้กลิ่นเหม็นอุบัติขึ้นในลักษณะที่แตกต่างกัน แม้ว่าในสถานีขนถ่ายขยะจะมีการควบคุมไม่ให้กลิ่นรั่วไหลออกไป แต่กลิ่นเหม็นถูกพาออกไปโดยสภาพอากาศ ที่ทำให้กลิ่นเหม็นเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการสร้างผลกระทบมากกว่าเดิม สภาพอากาศจึงเป็นผู้กระทำการที่ไม่ใช่มนุษย์ ได้แทรกตัวเข้ามาในช่องว่างของโครงสร้างพื้นฐาน ในที่นี้คือสถานีขนถ่ายขยะไม่ได้เป็นระบบปิดอย่างแท้จริง แต่มีช่องว่างให้ขยะกลายเป็นสภาพและรั่วไหลออกไปภายนอกได้ ทำให้พื้นที่รอบศูนย์กำจัดกลายเป็นภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็น ที่กลิ่นเหม็นกลายเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่แห่งนั้น แสดงให้เห็นว่ารั่วไหล ได้กลายเป็นหนึ่งเดียวกับระบบนิเวศของพื้นที่ชุมชน (Eitel, 2021)

เมื่อผู้วิจัยสำรวจชุมชนและหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ศูนย์กำจัดขยะหนองแขม เพื่อสำรวจภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็น ตามข้างทางก็เห็นร้านรับซื้อของเก่าตั้งอยู่มากมาย มีรถขยะของ

กรุงเทพฯ มาจอดขายขยะตามร้าน ความสกปรกตามพื้นถนนและฟุตบาทเกิดจากทั้งรถขยะและร้านรับซื้อของเก่า ที่เทขยะเพื่อคัดแยก และขนขึ้นรถเก็บขยะตามเดิมเมื่อคัดแยกเสร็จแล้ว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านเรื่องกลิ่น พวกเขาบอกว่าฤดูหนาวกลิ่นจะได้กลิ่นเหม็น เพราะมีลมพัดกลิ่นมาถึงหน้าบ้านของพวกเขา แต่ชาวบ้านกล่าวว่าพวกเขาอยู่จนชินแล้ว เมื่อเดินต่อไปอีกซอยหนึ่งก็จะเป็นหมู่บ้านจัดสรรที่ตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์กำจัดขยะหนองแขม โดยมีผู้อยู่อาศัยกล่าวว่ากลิ่นเหม็นมาเป็นช่วงที่มีลมเช่นกัน กับเวลาที่รถเก็บขยะวิ่งเข้าออกศูนย์กำจัดขยะ ก็จะได้กลิ่นเหม็น ผู้คนที่อยู่อาศัยในละแวกนั้นยังเล่าว่า ซอยร้านรับซื้อของเก่า ทำให้ถนนทางเดินสกปรกจากการที่มีรถขยะมาจอดหน้าร้าน แยกขยะที่หน้าร้าน จนเกิดเป็นกลิ่นเหม็นขึ้นมา เนื่องจากร้านเหล่านี้ไม่ได้มีระบบที่คอยกำจัดกลิ่นเหม็น ประกอบกับการมีบ่อขยะเถื่อนที่ไม่ได้ถูกสุขลักษณะก็สร้างกลิ่นเหม็นแก่พื้นที่โดยรอบ ทำให้พวกเขาเผชิญกับกลิ่นเหม็นที่มาจากร้านรับซื้อของเก่าด้วย

ปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้ศูนย์กำจัดขยะ ต้องตอบสนองต่อกลิ่นเหม็น ผ่านมาตรการฉีดน้ำล้างคราบและน้ำชะขยะในศูนย์กำจัดขยะ การมีเครื่องดูดกลิ่นเหม็นในสถานีขนถ่ายขยะ ซึ่งการจัดการกลิ่นเหม็นกลายเป็นสิ่งที่ถูกประชาชนตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา แต่ก็ไม่สามารถจัดการควบคุมกลิ่นเหม็นได้สมบูรณ์ มากไปกว่านั้น การมีอยู่ของร้านรับซื้อของเก่า ที่มีมาตั้งแต่ก่อนจะสร้างสถานีขนถ่ายขยะ ถือเป็นอีกแหล่งที่มาของกลิ่นเหม็นเช่นกัน จะเห็นได้ว่าภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็นนี้ ถูกก่อรูปขึ้นมาผ่านสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ที่กลายมาเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ทางสังคมว่ากลิ่นเหม็นต้องถูกทำให้หายไป หรือแม้แต่การที่ผู้คนมองกลิ่นเหม็นเป็นความเคยชิน แม้ว่าทางศูนย์กำจัดขยะจะมีการควบคุมกลิ่นเหม็น แต่บางครั้งกลิ่นเหม็นก็หลุดออกไปโดยผู้กระทำการที่ไม่ใช่มนุษย์อย่างสภาพอากาศ ทำให้การรั่วไหลโดยไม่ตั้งใจ กลายเป็นการเมืองที่ผู้คนหันมาให้ความสนใจกับกลิ่นเหม็นที่อุบัติขึ้นในสภาพแวดล้อมที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ (Daniel, 2020; Neubert, 2020; กังสดาล เชาววิวัฒนกุล และ วัชรวิญญูวิทยา, 2565) ซึ่งเน้นย้ำว่าการรั่วไหลของกลิ่นเหม็นนี้ สะท้อนถึงอำนาจของมนุษย์ที่ไม่สามารถควบคุมขยะได้อย่างสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่าความมีชีวิตชีวาของขยะกับสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เป็นสิ่งที่ไม่เคยหยุดนิ่ง เช่น การย่อยสลายของขยะที่ดำเนินต่อเนื่อง ทำให้ขยะเป็นสิ่งที่มนุษย์พยายามควบคุมและล้มเหลวในเวลาเดียวกัน (Hird, 2012)

นอกจากกลิ่นเหม็นจะเป็นสิ่งที่สร้างการรบกวนต่อผู้คน แต่สำหรับสรรพสิ่งอื่นกลิ่นเหม็นกลับเป็นสิ่งที่น่าดึงดูด สำหรับแมลงวันที่เข้ามาอยู่ในขยะ เจ้าหน้าที่กล่าวว่า พวกหนอนแมลงวันมันมีมาตั้งแต่การจัดเก็บขยะ แสดงให้เห็นว่าถึงขยะใบเล็ก ๆ ได้กลายเป็นระบบนิเวศของพวกมัน ที่สามารถสืบพันธุ์และวางไข่ได้ รวมถึงการอาศัยขยะเป็นแหล่งอาหาร ซึ่งสิ่งที่ดึงดูดสัตว์พวกนี้เข้ามาคือกลิ่นเหม็นที่เกิดจากขยะ จะเห็นได้ว่ากลิ่นของขยะทำงานได้สองความหมาย ประการแรกกลิ่นเหม็นในฐานะสิ่งแปลกปลอมผ่านการรับรู้ของผู้คน ประการที่สองกลิ่นเหม็นเป็นสิ่งที่แมลงวันใช้เป็นพื้นที่ของการดำรงอยู่ตามธรรมชาติ กรณีเหล่านี้สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง ที่กลิ่นของขยะมีพลังในการส่งผลกระทบแตกต่างกันไปพร้อมกัน แต่หากในภูมิ

ทัศน์ของกลิ่นเหม็นเช่นนี้ ไม่ได้มีมนุษย์หรือผู้วิจัยเข้ามาอยู่ในปรากฏการณ์ พลังอำนาจของกลิ่นเหม็น อาจไม่ได้ปรากฏเป็นการเมืองของกลิ่นเหมือนทุกวันนี้ จะเห็นได้ว่า สิ่งที่มีพลังอำนาจไม่ใช่ความสามารถที่เกิดขึ้นด้วยตัวมันเอง แต่มาจากการประกอบร่วมกันระหว่างสรรพสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน (Bennett, 2010; Latour, 2005) เช่น ขยะ กลิ่น ความเหม็น กฎหมาย การรับรู้ของผู้คน ที่ทำให้กลิ่นเหม็นมีชีวิต และมีความเป็นการเมืองของสสารในเวลาเดียวกัน

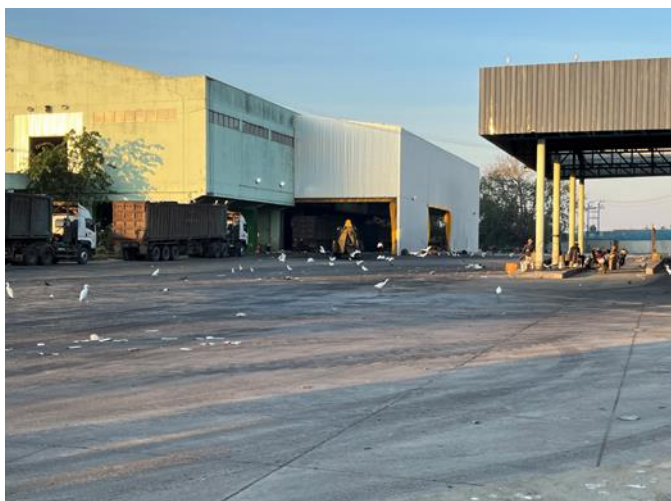
จะเห็นได้ว่าภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็นเกิดขึ้นมาอย่างหลากหลาย ทั้งกลิ่นเหม็นในสถานีขนถ่ายขยะ กลิ่นเหม็นจากร้านรับซื้อของเก่า และกลิ่นเหม็นจากสภาพอากาศ ต่างประกอบสร้างภูมิทัศน์ของกลิ่นเหม็นจากขยะขึ้นมา ปรากฏการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ขยะกลายเป็นสิ่งที่มีพลัง (Bennett, 2010) ที่ส่งผลต่อสรรพสิ่ง ผ่านกระบวนการย่อยสลายขยะ-สภาพอากาศ-ช่องว่างของโครงสร้างพื้นฐาน-การรับรู้ของมนุษย์ ทำให้กลิ่นเหม็นมีพลังอำนาจที่ส่งผลกับตัวแสดงอื่นแตกต่างกัน สำหรับมนุษย์กลิ่นเหม็นก่อรูปเป็นความสกปรกสำหรับมนุษย์ ทำให้เกิดการเมืองของกลิ่น ที่ผู้คนหรือระบบพยายามที่จะจัดการกับมัน แต่ก็ไม่สามารถกักเก็บมันไว้ได้ทั้งหมด สำหรับสรรพสิ่งอื่นอย่างหนอนแมลงวัน กลิ่นเหม็นกลับเป็นสิ่งที่ถูกรับรู้ว่าเป็นระบบนิเวศแทนที่ความสกปรก ทำให้ผลกระทบกลิ่นเหม็นจากการกำจัดขยะ ไม่เพียงเกิดขึ้นกับผู้คน แต่หนอนแมลงวันได้รับผลกระทบที่ขยายไปสู่ความสัมพันธ์กับสิ่งมีชีวิตอื่นได้ กรณีทั้งสองแสดงให้เห็นว่าพลังอำนาจของขยะมีชีวิตชีวา และเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองนิเวศวิทยา ที่กลิ่นเหม็นกลายเป็นประเด็นทางสังคม จากการทำให้กลิ่นเหม็นอุบัติขึ้นโดยสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่สร้างการรบกวน-ต่อต้านระเบียบของมนุษย์

นกผู้กินขยะจากเมือง

การกำจัดขยะยังปรากฏให้เห็นถึงสรรพสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ดำรงอยู่ร่วมกับขยะด้วย ทำให้ความหมายของขยะจึงไม่ผูกขาดโดยมนุษย์ จากที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์การทำงานของพนักงานมาลักพักหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าสถานีขนถ่ายขยะมีนกยางควายอยู่จำนวนหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่โดดเด่นและดูไม่เข้ากับสถานที่ โดยส่วนใหญ่่นกยางควายเกาะตามต้นไม้ หลังคา รถเทรลเลอร์ แม้กระทั่งเดินตามพื้นถนนในบริเวณสถานีขนถ่ายขยะ กำลังหาเศษอาหารกินจากขยะและหนอนที่อยู่ตามขยะ “เจ้าหน้าที่บอกว่านกยางควายจะมาช่วงเวลาตอนเช้ากับช่วงเย็น พอช่วงระหว่างวันก็จะมีย่อยบางส่วน” แต่สิ่งที่น่าสนใจคือนกยางควายกำลังรอรถเทรลเลอร์ที่บรรจขยะจนเต็มหลังรถ เมื่อรถออกมาจากจุดขยะ นกยางควายก็บินขึ้นไปบนหลังรถเทรลเลอร์เพื่อหาอาหารกิน พอรถเทรลเลอร์ต้องเข้าจุดด้านข้างน้ำหนักรถยางควายก็บินออกไปทันที และรอรถออกมาจากด้านข้างน้ำหนักรถเพื่อมาค้นหาของกินอีกครั้ง ก่อนที่พนักงานจะคลุมผ้าใบปิดตู้คอนเทนเนอร์ อีกทั้ง สถานีขนถ่ายขยะที่ไม่ได้เป็นระบบปิด โดยเปิดทางเข้า-ออกของรถเทรลเลอร์เอาไว้อย่างเต็มที่ ทำให้นกยางควายเข้าไปภายในพื้นที่อาคารได้ นกยางควายจะเดินไปตรงที่มีขยะเทกองเอาไว้ และเดินหาอาหารโดยไม่สนใจรถตักขยะที่กำลังเคลื่อนที่อยู่ หรือพนักงานที่คุมงานอยู่

สภาวะเช่นนี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่ถูกควบคุม และไม่ถูกควบคุมในเวลาเดียวกัน กล่าวคือขยะถูกควบคุมโดยมนุษย์ ขณะเดียวกันฝูงนกยางควายเป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้

เพราะพวกมันเห็นว่าสถานที่นี้เต็มไปด้วยแหล่งอาหาร เป็นความหมายที่นัยางควายเห็นขยะในฐานะคุณค่าทางแหล่งอาหาร โดยนัยางควายอาศัยช่องว่างที่ขยะไม่ได้ถูกควบคุมไว้อย่างสมบูรณ์ และเข้าไปใช้ประโยชน์ทางนิเวศวิทยา (Hoag et al., 2018) จากสถานีนกย้ายขยะที่เป็นแหล่งอาหารของพวกมัน แต่การที่สถานีนกย้ายขยะกลายเป็นแหล่งอาหารของนัยางควายก็สะท้อนว่าผลกระทบจากการกำจัดขยะได้เปลี่ยนแหล่งหากินตามธรรมชาติของพวกมัน มาสู่การกินสิ่งเหลือทิ้งจากเมืองแทน ผลกระทบเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่เพิ่งเกิดขึ้น แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานก่อนจะมีสถานีนกย้ายขยะเกิดขึ้น ช่วงเวลาที่กรุงเทพฯ นำขยะเทกองกลางแจ้งที่หนองแขม ซึ่งยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ โดยนัยางควายได้ปรากฏอยู่ตามกองภูเขาขยะตั้งแต่ช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว จนพวกมันปรับตัวไปกับผ่านเปลี่ยนผ่านจากพื้นที่เกษตรกรรม มาสู่พื้นที่ของการกำจัดขยะ

ภาพที่ 1 นกย้ายควายในสถานีนกย้ายขยะหนองแขม กำลังจิกกินขยะอาหารและหนองแมลงวัน
ที่มา: ผู้วิจัย

นอกจากขยะอาหาร หนองแมลงวันก็เป็นหนึ่งในแหล่งอาหารของนกย้ายควายเช่นกัน หนองแมลงวันมีอยู่ก่อนที่ขยะถูกทำการจัดเก็บ และรวบรวมมาที่สถานีนกย้ายขยะแล้ว ทำให้ขยะในสถานีนกย้ายขยะเต็มไปด้วยหนอนที่อยู่ในขยะ ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าตามพื้นถนนมีหนอนแมลงวันอยู่หลายตัว ซึ่งพวกมันคลานออกมาจากขยะที่ร่วงตามพื้นถนน ทำให้นกย้ายควายให้ความสนใจกับเศษขยะบนพื้นถนนด้วย เพราะพวกมันรับรู้ว่ามีอะไรอยู่ ทั้งนี้ หนอนแมลงวันกับนกย้ายควาย ไม่ได้เปลี่ยนขยะให้เป็นอาหารของพวกมัน แต่เป็นการสร้างห่วงโซ่อาหารในสถานีนกย้ายขยะ จะเห็นว่าขยะ-หนอนแมลงวัน-นกย้ายควาย เป็นความสัมพันธ์ที่ก่อตัวเป็นระบบนิเวศของการกำจัดขยะโดยสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Holmberg, 2021) ระบบนิเวศเช่นนี้สะท้อนในสิ่งที่ Bennett (2010) กล่าวว่า พลังอำนาจของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เป็นสิ่งที่เหนือการรับรู้ของมนุษย์ โดยระบบนิเวศของขยะ หนอน และนกย้ายควาย แสดงให้เห็นว่าสรรพสิ่งเหล่านี้ต่างมีผลกระทบถึงกันเป็นความสัมพันธ์เชิงชีว-สังคม ที่ขยะเกิดขึ้นจากกิจกรรมในเมือง แต่

สามารถถูกรับรู้ด้วยผัสสะของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ (Reno, 2014) ที่ก่อรูปเป็นระบบนิเวศโดยไม่ตั้งใจ ทำให้ร่างกายควายและหนอนแมลงวัน เป็นทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำจัดขยะที่มีช่องว่าง กับเป็นสิ่งที่ช่วยกำจัดขยะให้กับเมือง นกยางควายที่อยู่กับขยะเป็นเวลานานก็ไม่ใช่เพียงระบบนิเวศที่อุบัติขึ้นใหม่ แต่ร่างกายของพวกมันก็อาจเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน ซึ่งอาจเต็มไปด้วยสารพิษที่สะสมจากการกินขยะ

บริบทของนกยางควายชี้ให้เห็นว่า นกยางควายในสถานีนกถ่ายขยะมาจากผลกระทบของการกำจัดขยะที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่อดีต ทำให้พวกมันอาศัยช่องว่างของโครงสร้างพื้นฐานเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับขยะได้ ความหมายของขยะจึงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ระบบสัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นโดยมนุษย์ หากแต่สัตว์ต่าง ๆ รับรู้ขยะในรูปแบบของชีวิต (Signs of life) (Reno, 2014) ไม่ใช่สิ่งเหลือทิ้งหรือสิ่งสกปรก (Douglas, 1966) แต่เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ที่มองขยะว่ามีคุณค่าเหมือนกัน (Reno, 2017) การมีอยู่ของนกยางควาย ในสถานีนกถ่ายขยะหนอนงูถือเป็นระบบนิเวศแบบหนึ่งที่เกิดจากกระบวนการกำจัดขยะ ขยะที่ถูกนำทิ้งมีการย่อยสลายโดยจุลชีพ แมลงวันที่เข้ามาวางไข่ในขยะจนฟักเป็นหนอน กลายมาเป็นสิ่งที่ช่วยย่อยสลายขยะ และเป็นอาหารให้กับนกยางควาย สะท้อนให้เห็นว่าการกำจัดขยะมีการดึงสรรพสิ่งให้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับขยะ และก่อให้เกิดระบบนิเวศของการกำจัดขยะผ่านสัตว์เหล่านี้ ทับซ้อนไปกับการกำจัดขยะของกรุงเทพฯ ทำให้ขยะไม่ได้เป็นวัตถุที่เฉื่อยชา แต่เป็นสิ่งที่ตอบสนองต่อการรับรู้ของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์

อภิปรายผลการวิจัย

บทความนี้ศึกษาขยะผ่านวิธีการอัตตาธิพันธุ์วรรณนาพันธุ์มนุษย์ ที่เน้นความสัมพันธ์มากกว่ามนุษย์ (more-than-human-relations) ผ่านผลกระทบของการกำจัดขยะ แม้ว่าผู้วิจัยจะพูดถึงปรากฏการณ์ของการกำจัดขยะ แต่กลับพบว่ามนุษย์ไม่ได้มีความสามารถเข้าไปนิยามกำหนด และควบคุมขยะได้ทั้งหมด ทำให้ปรากฏการณ์การกำจัดขยะ เต็มไปด้วยความพัวพันของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์เข้ามายุ่งเกี่ยวในกระบวนการกำจัดขยะ สะท้อนว่าขยะไม่ใช่วัตถุไร้ชีวิตหรือเป็นที่ถูกกระทำ แต่ขยะเป็นวัตถุมีชีวิตชีวาในการสร้างเครือข่ายของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ที่เข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับขยะ เช่น หนอนแมลงวัน การย่อยสลาย นกยางควาย กลิ่นเหม็น สิ่งเหล่านี้ต่างมีอิทธิพลต่อการรับรู้-ความรู้สึก-สร้างการรบกวนต่อปริมณฑลของมนุษย์

กรณีของกลิ่นเหม็น หนอนแมลงวัน และนก ต่างเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกำจัดขยะ แต่ผลกระทบนี้ทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสามกรณีหลอมรวมกลายเป็นระบบนิเวศที่อุบัติขึ้น กล่าวคือ กลิ่นเหม็นที่เกิดจากการย่อยสลายของขยะได้ดึงหนอนแมลงวันเข้ามาอาศัยและใช้ขยะเป็นแหล่งการเจริญเติบโต เมื่อขยะถูกนำไปที่สถานีนกถ่ายขยะหนอนแมลงวันถูกเปลี่ยนเป็นอาหารของนกยางควายแทน ห่วงโซ่อาหารนี้ถือเป็นระบบการกำจัดขยะแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น

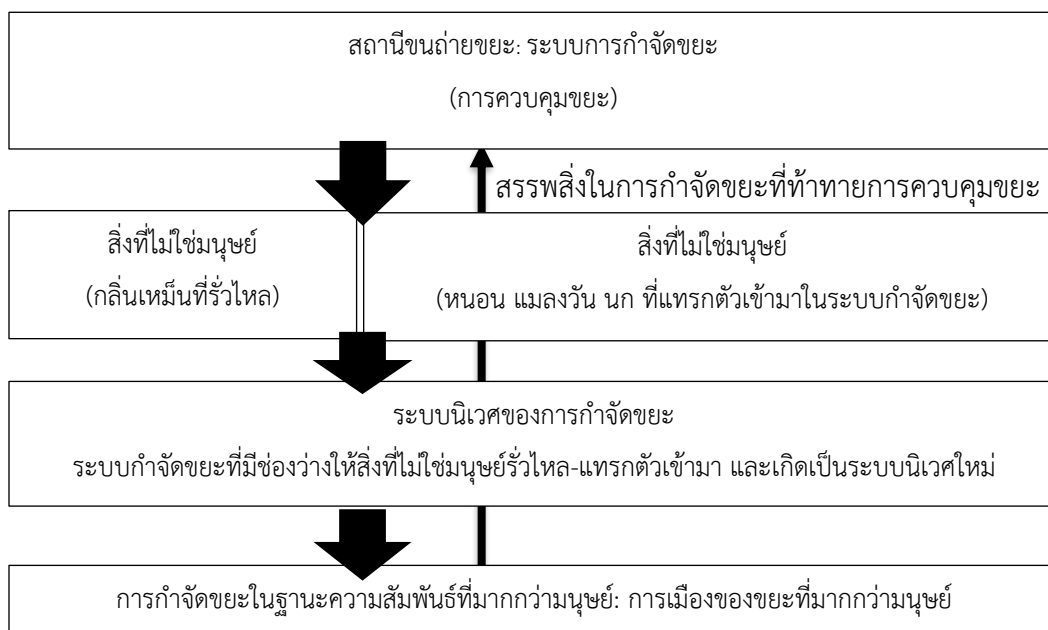
นอกเหนือจากแผนการที่วางเอาไว้ สะท้อนว่าสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ใช้ช่องว่างหรือจากความล้มเหลวของระบบสร้างผลลัพธ์เช่นนี้ขึ้นมา

ในข้อค้นพบ จะเห็นว่าระบบการกำจัดขยะในสถานีนกถ่ายขยะหนองแขม ปรากฏให้เห็นการทำงานของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ไปพร้อมกับมนุษย์ ชี้ให้เห็นว่าขยะถูกควบคุมและหลุดออกจากการควบคุมในเวลาเดียวกัน กรณีของกลิ่นเหม็นสะท้อนถึงพลังอำนาจของขยะรั่วไหลออกจากโครงสร้างพื้นฐานที่พยายามทำให้การกำจัดขยะเป็นระบบปิด หรือการไม่มีเครื่องมือควบคุมทำให้เกิดช่องว่างที่น่าสรรพสิ่งอื่น เข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับขยะ และปลดปล่อยขยะในรูปแบบของกลิ่นเหม็นที่หลอมรวมไปกับระบบนิเวศของเมือง สอดคล้องกับกรณีศึกษาของ Eitel (2021) ที่ชี้ว่าแม้ขยะมีการกำจัดหลากหลายวิธี แต่ขยะเป็นสิ่งที่ไม่เคยหายไปจากเมือง ขยะแค่ถูกเปลี่ยนไปอยู่ในรูปร่างอื่น หรือรั่วไหลออกไป ส่งผลให้ผู้คนและสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์สามารถรับรู้กลิ่นของขยะได้ในรูปแบบที่แตกต่างกัน ส่วนกรณีของนกยางควาย แสดงถึงพลังอำนาจของสรรพสิ่งที่สร้างเครือข่ายของความสัมพันธ์ (Latour, 2005) อย่างไม่ตั้งใจ ความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เห็นว่าขยะไม่ได้รอการขนไปกำจัด แต่กลายเป็นแหล่งอาหารของนก และระบบนิเวศของหนองแขมลงวัน ที่ประกอบกันจนก่อตัวเป็นห่วงโซ่อาหารที่ซ้อนทับกับระบบกำจัดขยะ กรณีของนกยางควายสะท้อนถึงกรณีกระสาในงานของ Doherty (2019) ที่อธิบายว่านกกระสาเข้าในกองขยะเพื่อใช้ประโยชน์ในฐานะแหล่งอาหาร แต่ถูกรัฐมองว่าการมีอยู่ของนกเหล่านี้เป็นสิ่งที่ขัดกับภูมิทัศน์ของเมือง ขณะที่นกยางควายในกรณีของผู้วิจัย ไม่ได้ถูกสนใจโดยเจ้าหน้าที่หรือภาครัฐ พวกเขาปล่อยให้พวกมันเข้ามาในสถานีนกถ่ายขยะ แต่การที่นกยางควายเข้ามาอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ สะท้อนถึงความล้มเหลวของการกำจัดขยะที่มีช่องว่าง และทำให้นกยางควายกลายเป็นผู้ที่ต้องแบกรับขยะจากเมือง กรณีทั้งสองนี้ ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดเรื่องพลังอำนาจของสรรพสิ่ง (Bennett, 2010) ทำงานได้หลายระดับพร้อมกัน เช่น การเมืองเรื่องกลิ่น และระบบนิเวศของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากการกำจัดขยะผ่านความสัมพันธ์พหุมนุษย์

จากข้อค้นพบของผู้วิจัย จึงเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่มากกว่ามนุษย์ในการกำจัดขยะ สะท้อนว่าความล้มเหลวของการกำจัดขยะเกิดจากสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ได้ทำการสร้างผลกระทบที่หลุดจากการควบคุมของระบบ ในบริบทนี้เองที่งานศึกษาการจัดการกำจัดขยะในประเทศไทยยังไม่มองถึงความสัมพันธ์เหล่านี้ แต่มุ่งเน้นไปที่เรื่องของระบบการจัดการที่ล้มเหลวแทน ซึ่งเป็นการส่วนหนึ่งของผลกระทบที่เกิดขึ้น การหันมาสนใจสิ่งที่นอกเหนือจากนโยบาย กฎหมาย และระบบการจัดการ ชี้ให้เห็นว่าการเมืองของการกำจัดขยะ ถูกทำให้ปรากฏขึ้นผ่านตัวแสดงที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งทำให้ต้องหันมาพิจารณาการเมืองที่มองเห็นสรรพสิ่งที่มากกว่ามนุษย์ด้วย

แม้ว่าขยะมีชีวิตชีวาในแบบของมัน แต่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่มากกว่าขยะ (more-than-waste) ทำให้เราเปิดรับความไม่แน่นอนของการกำจัดขยะ เพื่อให้เรารู้ว่าขยะไม่ใช่แค่ความสัมพันธ์ที่เป็นแค่ของเสีย แต่หากเป็นเครือข่ายของสรรพสิ่งที่ยุ่งเหยิง นำมาสู่คำถามที่ว่าเราจะรับมือและอยู่ร่วมกับสิ่งเหล่านี้อย่างไร ไม่ใช่แค่อาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ในการเข้าใจปัญหา

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ขยะในฐานะวัตถุที่มีชีวิตชีวา

จากแผนภาพ มาจากบทความนี้นำเสนอความสัมพันธ์ที่มนุษย์กับการกำจัดขยะ ที่เต็มช่องว่างการวิจัยในประเทศไทยที่ยังไม่มีการสำรวจประเด็นนี้อย่างเห็นได้ชัด โดยพัฒนาจากมาแนวคิดวัตถุนิยมที่มีชีวิตชีวา (Bennett, 2010) และจากข้อค้นพบที่นำมาสู่ข้อสรุปของผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงระบบการกำจัดขยะที่มีการควบคุมและล้มเหลวในเวลาเดียวกัน ความล้มเหลวที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การที่ระบบการทำงานถูกทำให้พังหรือหยุดทำงานลง แต่เป็นความล้มเหลวที่เกิดจากความสัมพันธ์ของสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ ซึ่งจะเห็นผ่านกรณีของกลิ่นเหม็นที่รั่วไหลออกภายนอกถนนแมลงวันและนก ที่เข้ามาสร้างห่วงโซ่อาหารในฐานะระบบนิเวศหนึ่งของการกำจัดขยะจากโครงสร้างที่มีช่องว่างให้สรรพสิ่งเข้า-ออกได้อย่างไร้การควบคุม กรณีทั้งหมดนี้ ชี้ให้เห็นว่าการกำจัดขยะไม่ได้ล้มเหลวเพียงเพราะระบบการควบคุม แต่ขยะมีความเชื่อมโยงต่อสิ่งอื่นอยู่เสมอ ทำให้การกำจัดขยะเป็นปรากฏการณ์ที่เต็มไปด้วยสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์โผล่แล่นอยู่ร่วมกับเรา เป็นสิ่งที่ท้าทายการควบคุมขยะของมนุษย์ด้วยกัน ทำให้อรรถาธิบายเหล่านี้คือเสียงสะท้อนถึงปัญหาในการกำจัดขยะที่มีความล้มเหลวอยู่

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2568). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2567. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2568, จาก <https://www.pcd.go.th/publication/35729/>
- กังสดาล เชาว์วัฒนกุล, และ วัชรวิ บัญญัติวิทยา. (2561). โครงการความเหลื่อมล้ำทางสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชนกองขยะจากการจัดการสิ่งแวดล้อมขยะของเมืองศูนย์กลาง (รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- กังสดาล เชาว์วัฒนกุล, และวัชรวิ บัญญัติวิทยา. (2565). ความไม่เท่าเทียมเชิงพื้นที่ของชุมชนใกล้กองขยะชานเมือง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 223-236.
- จิรภา โสสม, และธีรพัฒน์ อังศุवाल. (2568). นโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทย: กรณีศึกษาการผลิตในแผนแม่บทด้านการจัดการขยะพลาสติกของประเทศไทยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2573). *รัฐศาสตร์นิเทศ*, 11(1), 1-52.
- ธรรณชนก สังข์ชัย. (2565). การจัดการขยะของกรุงเทพมหานครสู่เป้าหมายตามแผนพัฒนากรุงเทพมหานครระยะ 20 ปี (สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิสาวรรณ พรหมเมตตา. (2565). การศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบริหารจัดการขยะของเขตบางบอนสู่การเป็นสังคม zero waste (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์ชนก เกสพานิช. (2565). แนวทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยจากคอนโดมิเนียมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: จากวัตถุติดสู่เชื้อเพลิงขยะ (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วลัยพร สายเสมา. (2560). จาก "คนเก็บขยะ" สู่ "กลุ่มอาชีพชาเล้ง" การสร้างการเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์: กรณีศึกษา ชุมชนอ่อนนุช 14 ไร่ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาพ หุยากรณ์. (2565). การเมืองท้องถิ่นกับการจัดการขยะมูลฝอยในกรุงเทพฯ (พ.ศ. 2479-2518) (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- หोजดหมายเหตุแห่งชาติ. (2518-2519). เรื่อง การประชุมการจัดหาที่ดินเพื่อเทขยะมูลฝอย. กรุงเทพฯ: สำนักรักษาความสะอาด.
- Armiero, M. (2021). *Wasteocene: Stories from the Global Dump*. Cambridge University Press.

- Bennett, J. (2010). *Vibrant Matter: A Political Ecology of Things*. Duke University Press.
- Daniel, F.-J. (2020). Odour Pollution, Sensory Impediments and the Social Meaning of Being Annoyed. *Ethnos*, 85(5), 799-818.
- Doherty, J. (2019). Filthy Flourishing: Para-Sites, Animal Infrastructure, and the Waste Frontier in Kampala. *Current Anthropology*, 60(S20), S321-S332.
- Doron, A. (2021). Stench and sensibilities: On living with waste, animals and microbes in India. *The Australian Journal of Anthropology*, 32(S1), 23-41.
- Douglas, M. (1966). *Purity and danger: An analysis of concepts of pollution and taboo*. Routledge & Kegan Paul.
- Eitel, K. (2021). Oozing Matters: Infracycles of “Waste Management” and Emergent Naturecultures in Phnom Penh. *East Asian Science, Technology and Society: An International Journal*, 15(2), 135-152.
- Gille, Z. (2012). From Risk to Waste: Global Food Waste Regimes. *The Sociological Review*, 60(2_suppl), 27-46.
- Hird, M. J. (2012). Knowing Waste: Towards an Inhuman Epistemology. *Social Epistemology*, 26(3-4), 453-469.
- Hird, M. J. (2013). Waste, Landfills, and an Environmental Ethic of Vulnerability. *Ethics & the Environment*, 18(1), 105-124.
- Hoag, C., Bertoni, F., & Bubandt, N. (2018). Wasteland Ecologies: Undomestication and Multispecies Gains on an Anthropocene Dumping Ground. *Journal of Ethnobiology*, 38(1), 88-104.
- Holmberg, T. (2021). Animal waste work. The case of urban sewage management in Sweden. *Contemporary Social Science*, 16(1), 14-28.
- Latour, B. (2005). *Reassembling the social: an introduction to actor-network-theory*. Oxford University Press.
- Liboiron, M., & Lepawsky, J. (2022). *Discard Studies: Wasting, Systems, and Power*. The MIT Press.
- Moore, S. A. (2012). Garbage matters: Concepts in new geographies of waste. *Progress in Human Geography*, 36(6), 780-799.
- Neubert, C. (2020). The Anthropocene stinks! Odor, affect, and the entangled politics of livestock waste in a rural Iowa watershed. *Environment and Planning D: Society and Space*, 38(4), 736-752.

- O'Brien, M. (2012). *A crisis of waste?: Understanding the rubbish society*. Taylor and Francis.
- Petkanjanapong, P. (2019). *Local Acceptance Process in Waste Treatment Sites: Three Case Studies from Thailand* (PhD Global studied). Kyushu University.
- Pottinger-Glass, C., Vanhuysse, F., Asvanon, R., & Archer, D. (2024). Bangkok's waste metabolism: barriers and opportunities for inclusive circularity. *Journal of Material Cycles and Waste Management*, 26(2), 946-960.
- Reno, J. (2008). *Out of Place: Possibility and Pollution at a Transnational Landfill* (Dissertations PhD Anthropology). University of Michigan.
- Reno, J. (2014). Toward a New Theory of Waste: From 'Matter out of Place' to Signs of Life. *Theory, Culture & Society*, 31(6), 3-27.
- Reno, J. (2016). The Life and Times of Landfills. *Journal of Ecological Anthropology*, 18(1), 1-8.
- Reno, J. (2017). *Wastes and values*. In D. Sosna & L. Brunclíková (Eds.), *Archaeologies of waste* (1st ed., pp. 17-22). Oxbow Books.
- Sangkhamanee, J. (2021). Bangkok Precipitated: Cloudbursts, Sentient Urbanity, and Emergent Atmospheres. *East Asian Science, Technology and Society: An International Journal*, 15(2), 153-172.
- Van Loon, J. (2002). *Risk and Technological Culture: Towards a Sociology of Virulence*. Routledge.
- Vaverková, M. D., & Koda, E. (2023). Why landfill deposits are a distinguishing feature of the Anthropocene. *The Anthropocene Review*, 10(2), 463-473.

การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต: ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 POLITICAL COMMUNICATION THROUGH PHLENG PHUEA CHIWIT: A STUDY BETWEEN A.D. 2007-2022

ณภัทร สุขศาลา^{1*}

Napath Suksala^{1*}

*Corresponding Author E-mail: natharoj@yahoo.com

Received May 4, 2026; Revised June 9, 2026; Accepted June 17, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาถึงบริบททางการเมืองของไทยที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 และ 2. ศึกษาถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร วิเคราะห์เนื้อหาบทเพลง การวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์หรือสัญลักษณ์วิทยาและการวิเคราะห์ตีความ เครื่องมือวิจัยได้แก่บทเพลง จำนวน 490 เพลง และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางการเมืองของไทยที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุคหลัก คือ 1) ยุคความขัดแย้งเชิงชั่วและการเลือกข้าง แบ่งแยกสีเสื้อ บทเพลงมีเนื้อหาแบ่งฝ่าย “แบ่งชั่วอุดมการณ์” 2) ยุคการควบคุมและการปรับตัวภายใต้รัฐบาลทหาร โดยฝ่ายทหารใช้บทเพลงเพื่อสร้างวาทกรรม ความรักชาติ ความมั่นคง และความสงบเรียบร้อย 3) ยุคเพื่อชีวิต “นิวเจน” และการเรียกร้องเชิงโครงสร้าง บทเพลงสะท้อนปัญหาสังคมปากท้อง วิกฤตเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำ และอำนาจนำของรัฐพันลึก 2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 คือ 1. คีตกวีผู้สร้างสรรค์บทเพลงคือผู้ส่งสาร 2. บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตคือสาร จัดสัดส่วนของบทเพลงมี 6 กลุ่ม กลุ่มที่ 1) ความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียม 2) ความรัก ความศรัทธา และรำพึงรำพัน 3) การเรียกร้องความยุติธรรม การต่อสู้ และสองมาตรฐาน 4) การเรียกร้องประชาธิปไตย และการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง 5) การประชดประชัน เหน็บแนมทางการเมือง ความไม่พอใจ และความโกรธแค้น และกลุ่มที่ 6) การถูกเอารัดเอาเปรียบ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3. ช่องทางการสื่อสารใหม่คือ YouTube TikTok และ 4. ประชาชนผู้รับฟังทั่วไปคือผู้รับสาร

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; เพลงเพื่อชีวิต; เพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต

¹ วิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก

¹ College of Political Communication, Krirk University

Abstract

This research aims to: 1. study the political context in Thailand that influenced political communication through Phleng Phuea Chiwit during the years 2007-2022, and 2. study the process of political communication through Phleng Phuea Chiwit during the same period. This is a qualitative research employed through document analysis, content analysis of the songs, symbolic or semiotic analysis, and interpretive analysis. The research tools include 490 songs and in-depth interviews.

The research findings revealed that: 1. The political context in Thailand, from 2007 to 2022, influenced political communication through Phleng Phuea Chiwit. This can be divided into three main periods: 1) The period of polarized conflict and partisanship (2007-2013), where songs featured divisive ideological content; 2) The period of control and adaptation under military government (2014-2019), where the military used songs to create discourse on patriotism, security, and peace; and 3) The period of "New Generation" Phleng Phuea Chiwit and structural demands (2020-2022), where songs reflected social issues, economic crises, and inequality. And the hegemony of the deep state. 2. The process of political communication through Phleng Phuea Chiwit during the years 2007-2022 follows David K. Berlo's communication theory and Brian McNair's political communication theory, with four components: 1. The composer who creates the song is the sender of the message. 2. Phleng Phuea Chiwit and Phleng Luk Thung Phuea Chiwit are the messages. From the analysis and categorization of 490 songs, they are divided into 6 groups: Group 1) Hardship in life, inequality, and disparity (160 songs) 2) Love, faith, and lamentations (118 songs) 3) Demands for justice, struggle, and double standards (96 songs) 4) Demands for democracy and political change (56 songs) 5) Political satire, dissatisfaction, and anger (33 songs) and Group 6) Being exploited. and human dignity (27 songs) 3. New media communication channels are YouTube and TikTok, and 4. The general public are the recipients of the message.

Keywords: Political communication; Phleng Phuea Chiwit; Phleng Luk Thung Phuea Chiwit

บทนำ

บทเพลงเพื่อชีวิต ได้ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ. 2480 บทเพลงแรกชื่อเพลง “คนปาดตาล” ผู้ประพันธ์คำร้อง-ทำนองและขับร้องโดย “แสงนภา บุญราศรี” ในช่วงปี พ.ศ. 2480-2506 บทเพลงเพื่อชีวิตเป็นบทเพลงที่ยังจัดอยู่ในกลุ่มเพลงลูกทุ่ง จนในปี พ.ศ. 2507 บทเพลงเพื่อชีวิตมีการจัดประเภทของเพลงใหม่ จัดอยู่ในประเภทกลุ่ม “เพลงเพื่อชีวิต” (เขาวัวจัน พานิชย์เสรี วิศิษฐ์, 2552) บทเพลงเพื่อชีวิตได้มีการวิวัฒนาการเรื่อยมาเกิดความนิยมสูงสุดในยุค 14

ตุลาคม พ.ศ. 2516 ถึง 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และก่อกำเนิดศิลปินมากมาย เช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล หงา คาราวาน จิตร ภูมิศักดิ์ อัสนี พลจันทร์ และพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ เป็นต้น เกิดวงดนตรีเพื่อชีวิต เช่น วงคาราวาน กรรมาชน เป็นต้น บทเพลงที่เป็นที่นิยม ได้แก่ บทเพลงสู้ไม่ถอย สานสีทอง และเพลงเดือนเพ็ญ ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ยุคของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีขณะนั้น ได้ออกคำสั่ง 66/23 ออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้ผู้ที่แปรพรรคและผู้ที่หลบหนีเข้าป่า กลับมาสู่ขบวนการส่งเสริมทางประชาธิปไตย บทเพลงเพื่อชีวิตได้กลับมามีบทบาทและกำเนิดวงดนตรีใหม่ ๆ เช่น วงคาราบาว ซึ่งมีเนื้อหาของบทเพลงจะสอดแทรกอุดมการณ์ทางการเมืองต่อต้านทุนนิยม เช่น บทเพลงเมดอินไทยแลนด์ อเมริกาอเมริกา และเพลงประชาธิปไตย เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 มีการนำเครื่องดนตรีไทยหรือเครื่องดนตรีพื้นบ้านเข้ามาเป็นเสียงประสานและท่วงทำนองทางดนตรีในบทเพลงเพื่อชีวิต เช่น โหวด ขลุ่ยไม้ไผ่ พิณ และซอ เป็นต้น หรือผู้ประพันธ์เพลงมีเป้าหมายให้ศิลปินลูกทุ่งมาขับร้องตามแนวเพลงที่ตนต้องการ เกิดเป็น “บทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต” และยังถือว่าเป็นแขนงหนึ่งของบทเพลงเพื่อชีวิต เป็นต้นมา เมื่อเข้าสู่ในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2565 เป็นยุคของการเปลี่ยนแปลงในธุรกิจเพลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากสื่อใหม่เข้ามามีบทบาท ส่งผลทำให้บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตเกี่ยวข้องกับทางการเมืองของไทย ต้องปรับเปลี่ยนไปตามบริบทหรือสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น เนื้อหาของบทเพลงอาจเกิดจากอิทธิพลที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง หรือบริบททางการเมือง “บทเพลงเพื่อชีวิต” ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาอย่างสมบูรณ์จึงมีความสำคัญยิ่ง ถือได้ว่าเป็น “สาร (Message) ที่ทรงพลัง” มีพลังอำนาจพร้อมที่จะสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ไปยังผู้รับฟัง ฉะนั้นบทเพลงเพื่อชีวิตจึงมีบทบาทที่มีส่วนสำคัญยิ่งต่อบริบททางการเมืองและสังคมไทย เป็นสิ่งสะท้อนสังคมเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญในบทบาทของบทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนคนไทย ต่อการบริหารประเทศของแต่ละรัฐบาล ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2550-2565 โดยมุ่งเน้นบทเพลงที่ส่งผลต่อทางการเมืองเป็นสำคัญ บทเพลงที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาแนวเพลงจะมีลักษณะปรับเปลี่ยนไปตามเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่หลากหลาย เช่น การประท้วง การต่อต้านรัฐบาล หรือการสนับสนุนรัฐบาล ตามกาลเวลาของบริบททางการเมืองของไทย และทำให้น่าสนใจศึกษาค้นคว้าเป็นอย่างยิ่ง ว่าบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นจะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร และเกี่ยวข้องกับทางการเมืองไทยมากน้อยเพียงใด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าบริบททางการเมืองของไทยที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างสรรค์ “บทเพลงเพื่อชีวิต” รวมถึงศึกษาเนื้อหาของบทเพลงในสาระสำคัญที่กล่าวถึงทิศทางของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในช่วงเวลาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหานำการวิจัยที่สำคัญ คือ 1) บริบททางการเมืองประการใดที่มีอิทธิพล และส่งผลต่อกระบวนการสร้างสรรค์บทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 2) บทเพลงเพื่อชีวิต ได้สื่อสารประเด็นทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 อย่างไร

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565” ครั้งนี้ได้นำเอาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ ดังนี้ 1) ทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo ด้วยแบบจำลองการสื่อสาร SMCR (David K. Berlo, 1960) และทฤษฎีการ

สื่อสารทางการเมืองของ Brian McNair ด้วยแบบจำลองการสื่อสารทางการเมือง (Brian McNair, 1999) รวมถึงนำเอาแบบจำลองการสื่อสารทางการเมืองมาประยุกต์ใช้ (นันทนา นันทโรภาส, 2558) 2) ทฤษฎีสัญวิทยา ใช้ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) (Ferdinand de Saussure, 1916) มาตีความหมายและอธิบายสัญลักษณ์ของบทเพลง และทฤษฎีของ โรลันด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, 1972) ที่นำมาตีความโดยความหมายในระดับความหมายตรง (Denotation) และความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) 3) แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลง เช่น บทเพลงปลุกใจ มนุษย์ใช้เสียงเพลงเป็นสื่อในการแสดงออกทางภาษาและมีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคม (ปราณี วงษ์เทศ, 2523) ในกระบวนการสร้างสรรค์บทเพลง พูนพิศ อมาตยกุล (2527) ที่มีองค์ประกอบสำคัญของบทเพลงนั้น คือ ผู้ประพันธ์เพลง ผู้เผยแพร่ นักร้อง นักดนตรี สื่อ และ ผู้ฟัง ในส่วนของ สุกีรี เจริญสุข (2538) กล่าวว่ากระบวนการสร้างสรรค์บทเพลง ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ (1) จังหวะ (2) ทำนอง (3) เนื้อร้อง (4) เสียงประสาน (5) รูปแบบ และ (6) ผลกระทบต่อผู้ฟังและสังคมโดยรวม และ 4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จรูญรัตน์ สุวรรณภูษิต (2531) ได้ศึกษาเพลงเพื่อชีวิตที่กับขบวนการนักศึกษา ช่วง 2516-2519 พบว่าเพลงเพื่อชีวิตสามารถสะท้อนถึงความคิด การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคม การเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลา 3 ปี ในส่วนของ อาภากร โรจนบุรานนท์ (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ของวงคาราวานและวงคาราบาว ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2549 พบว่าบทเพลงเพื่อชีวิตสามารถสื่อสารทางการเมืองได้หลายลักษณะ เช่น การอบรมกล่อมเกล่าและให้การเรียนรู้ทางการเมือง การเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพความเป็นประชาธิปไตย และการสื่อสารทางสังคม เป็นต้น

ในกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Brian McNair มาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ จากการสืบค้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการสร้างสรรค์บทเพลงการสื่อสารทางการเมืองนั้น พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงเพื่อชีวิตที่มีการกล่าวถึงเฉพาะก่อนปี พ.ศ. 2550 ยังไม่พบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ซึ่งเป็นการต่อยอดความรู้ด้านการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงบริบททางการเมืองของไทย ที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาลักษณะเฉพาะตามหลักการของเหตุผล ให้มีความสอดคล้องกับปัญหาการวิจัย ตามจุดประสงค์ มีการวางแผน กำหนดขนาดกลุ่มบทเพลงมีจำนวน 490 บทเพลง โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ดีเป็นตัวแทนสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มคีตกวีผู้สร้างสรรค์หรือนักประพันธ์เพลงที่เป็นผู้ส่งสาร จำนวน 3 คน (เพลงเพื่อชีวิต/ลูกทุ่งเพื่อชีวิต/ลูกทุ่ง) และ 2) กลุ่มตัวแทนผู้รับสาร จำนวน 5 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น จำนวน 8 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้อง เป็นการรวบรวมเอกสารเนื้อหาของบทเพลงจากหนังสือเพลง สมุดเพลง สกอร์โน้ตเพลง แบบบันทึกข้อมูล เช่น เทปเพลง ซีดีเพลง วีดีโอเพลง ยูทูบ และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น เครื่องบันทึกเสียง คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ดนตรี (คาราโอเกะ) และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต ในฐานะเป็นสาร การรวบรวมเอกสารเนื้อหาของบทเพลงจาก หนังสือเพลง สมุดเพลง สกอร์โน้ตเพลง และอื่นๆ และการสืบค้นจากระบบอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ต่าง ๆ รวมถึงสื่อกระแสหลักและสื่อใหม่ เพื่อรวบรวมเนื้อหา ของบทเพลง และดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนของกลุ่มคีตกวีผู้สร้างสรรค์หรือนักประพันธ์เพลง นักดนตรี นักเรียบเรียงเสียงประสานที่เป็นผู้ส่งสาร และตัวแทนผู้รับสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Document Research) จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้การวิจัยเกิดความถูกต้องแม่นยำ การตรวจสอบข้อมูลจึงเป็นการพิจารณาความเที่ยงตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อมูลเป็นการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) (จุมพล หนิมพานิช, 2551) ทำการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์หรือสัญวิทยา (Semiotic Analysis) การวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretative Textual Analysis) ผสมผสานกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เฉพาะบุคคล

ผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองของไทย ที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงแห่ง “การพัฒนาและฟื้นฟูประชาธิปไตย” จึงได้แบ่งตามบริบททางการเมืองของ

นายกรัฐมนตรี ในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการบริหารประเทศขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสำคัญ มีดังนี้ ยุคสมัยของ 1) พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ตุลาคม พ.ศ. 2549-29 มกราคม พ.ศ. 2551) 2) นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (29 มกราคม-2 ธันวาคม พ.ศ. 2551) 3) นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (17 ธันวาคม พ.ศ. 2551-5 สิงหาคม พ.ศ. 2554) 4) นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (5 สิงหาคม พ.ศ. 2554-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557) และ 5) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 สิงหาคม พ.ศ. 2557-31 ธันวาคม พ.ศ. 2565) พบว่าบทเพลงเพื่อชีวิตมีการปรับบทบาทจากเพลงที่เน้นอุดมการณ์ซ้ายจัดหรือชีวิตชาวนาในอดีต มาเป็นกระแงสะทอน "สงครามความคิด" และ "ความเหลื่อมล้ำ" มีเนื้อหาตัดพ้อชีวิต หรือระบายความทุกข์ยาก ทำหน้าที่เป็น "บันทึกประวัติศาสตร์สังคม" เป็นยุคเปลี่ยนผ่านทางการเมืองอย่างชัดเจน บทเพลงจึงเป็นภาพสะท้อนของ "ความขัดแย้ง" และ "ความหวัง" ของคนไทยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา โดยบทเพลงเพื่อชีวิตทำหน้าที่เป็นแนวทางในการปะทะทางอุดมการณ์ ส่วนบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตทำหน้าที่เป็นฐานเสียงที่รองรับความเจ็บปวดจากการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาล บทเพลงทั้งสองแนวได้เปลี่ยนบทบาทมาสู่การเป็นเครื่องมือสะท้อนความขัดแย้งทางการเมืองที่แบ่งขั้วอย่างชัดเจน ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเพื่อความบันเทิง แต่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารอุดมการณ์และการสะท้อนความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่สำคัญในการเมืองไทย แบ่งออกเป็น 3 ยุคหลัก ดังนี้ 1) ยุคความขัดแย้งเชิงขั้วและการเลือกข้าง แบ่งแยกสีเสื้อ (พ.ศ. 2550-2556) บทเพลงมีเนื้อหาแบ่งฝ่ายชัดเจน เชิดชูหรือโจมตีนักการเมือง บทเพลงถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง “แบ่งขั้วอุดมการณ์” เช่น กลุ่มพันธมิตรฯ (เสื้อเหลือง) และกลุ่ม นปช. (เสื้อแดง) 2) ยุคการควบคุมและการปรับตัวภายใต้รัฐบาลทหาร (พ.ศ. 2557-2562) บทเพลงเน้นความรักชาติ สร้างความสามัคคี มีข้อจำกัดด้านเสรีภาพ แต่มีการใช้บทเพลงเพื่อสร้างวาทกรรม ความรักชาติ และความสงบเรียบร้อย เพื่อความปรองดอง เช่น บทเพลง “คืนความสุขให้ประเทศไทย” 3) ยุคเพื่อชีวิต “นิเวศ” และการเรียกร้องเชิงโครงสร้าง (พ.ศ. 2563-2565) บทเพลงสะท้อนปัญหาสังคมปากท้อง วิกฤตเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำและอำนาจนำของรัฐพันลึก และการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างอำนาจ การทุจริต ความเหลื่อมล้ำ และการบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลอย่างรุนแรงตรงไปตรงมา ซึ่งในแต่ละยุคส่งผลให้โครงสร้างสังคมที่มีปัญหาที่แตกต่างกันซึ่งล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต

2. กระบวนการการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 เป็นไปตามทฤษฎีสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ทฤษฎีสื่อสารการเมืองของ ไบรอัน แมคแนร์ (Brian McNair) โดยมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ศักดิ์ผู้สร้างสรรค์ หรือนักประพันธ์เพลง คือผู้ส่งสาร (Sender: S) อันได้แก่นักประพันธ์เพลงเพื่อชีวิตร่วมสมัย อาทิ นายสลา คุณวุฒิ นายจิตรกร บัวนิยม นายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่มีภูมิหลังที่ซึมซับความอยู่ดีธรรม ความเหลื่อมล้ำในสังคม จนกลั่นความรู้สึกลอกมาเป็นบทเพลงที่สะท้อนภาพสังคมอันแตกต่างอย่างชัดเจน 2) ช่องทางการสื่อสาร (Channels: C) ได้แก่ แอปพลิเคชัน ที่เป็นสื่อออนไลน์ต่างๆ เช่น YouTube TikTok ซึ่งใช้เป็นช่องทางการสื่อสารทั้งเพลงทั่วไปและเพลงเพื่อชีวิต 3) ผู้รับสาร (Receiver: R) คือประชาชนทั่วไปที่รับฟังเพลง และสนใจบทเพลงที่ให้ ความหมาย มากกว่าความบันเทิง และ 4) สาร (Message: M) องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ

“สาร” ได้แก่ เนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 จำนวน 490 เพลง ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาและจัดสัดส่วนของบทเพลง แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1) ความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียม มีจำนวน 160 เพลง (32.65%) ตัวอย่างเช่น บทเพลง “คนกับหมา” คำร้อง/ทำนอง โดย นายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ เนื้อหากล่าวว่า “ชีวิตฉันมีแต่หมาพาไป จะเดินหนใดมีหมานำ..คนเราเลือกเกิดไม่ได้ดอก บางคนก็ออกมาสร้างพิภพ.. จึงสร้างสัมผัสอันจำเป็น อยู่เหนือกฎเกณฑ์คนธรรมดา” เป็นบทเพลงเพื่อชีวิตที่มีเนื้อหาหลักซึ่งแฝงด้วยการวิพากษ์สังคมและมิติทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ คือ (1) การวิเคราะห์เชิงสังคม ด้านความเหลื่อมล้ำ และความซื่อสัตย์ เป็นการเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ใช้ “หมา” เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์ที่ไม่มีเงื่อนไข สะท้อนว่าสุนัขมีความซื่อสัตย์มากกว่า “คน” บางคนในสังคม (2) การวิเคราะห์เชิงการเมือง อำนาจและการกดขี่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ใต้บังคับบัญชา ในบริบทการทำงานหรือการเมือง หมามักถูกเปรียบเปรยถึงผู้ที่ต้องเชื่อฟังคำสั่ง (Loyalty) บทเพลงนี้ถูกนำไปใช้สื่อถึงความรู้สึกของลูกน้องที่มีต่อเจ้านายหรือผู้มีอำนาจ และเพลง “ดอกหญ้าในป่าปูน” คำร้อง/ทำนอง โดย นายสลา คุณวุฒิ ในเนื้อหาของบทเพลงมีแนวคิดและความหมายที่ซ่อนอยู่ โดยมีนัยยะดังนี้ (1) นัยยะเชิงสัญลักษณ์ (Symbolism) ดอกหญ้า หมายถึง คนชั้นแรงงาน หรือ “คนรากหญ้า” ที่ดูไร้ค่า มักถูกเหยียดหยาม แต่มีคุณสมบัติสำคัญคือ “ความอดทน” ป่าปูน หมายถึง เมืองหลวง (กรุงเทพฯ) หรือระบบทุนนิยมที่เต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างที่ไร้ชีวิตจิตใจ (2) ความหมายเชิงการเมืองและสังคม สะท้อนโครงสร้างสังคมไทยในหลายมิติ ได้แก่ การรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) สะท้อนความเจริญถูกกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวง ทำให้คนในชนบทต้องละทิ้งถิ่นฐานมาขายแรงงาน ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างคือป่าปูนเป็นพื้นที่ของ “ทุน” ขณะที่ดอกหญ้าเป็น “แรงงาน” 2) ความรัก ความศรัทธา และร่ำพิงรำพัน มีจำนวน 118 เพลง (24.08%) เช่น บทเพลง “ตลอดเวลา” และเพลง “อยากเป็นยิ่งลักษณะ” 3) การเรียกร้องความยุติธรรม การต่อสู้ และสองมาตรฐาน มีจำนวน 96 เพลง (19.59%) เช่น บทเพลง “เอาใจครับพี่ตุ้” 4) การเรียกร้องประชาธิปไตย และการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีจำนวน 56 เพลง (11.43%) เช่น บทเพลง “ขอตายในสนามประชาธิปไตย” และเพลง “ต่อสู้อด” 5) การประชดประชัน เหน็บแนมทางการเมือง ความไม่พอใจ และความโกรธแค้น มีจำนวน 33 เพลง (6.74%) เช่น บทเพลง “แดงเดือด” และเพลง “ตายอย่างเขียด” และกลุ่มที่ 6) การถูกเอารัดเอาเปรียบ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีจำนวน 27 เพลง (5.51%) เช่น บทเพลง “ไถ่เธอคืนมา” ในเนื้อหาของบทเพลงกล่าวถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบ ความเหลื่อมล้ำและอำนาจเงินว่า “เพราะความจนบังคับจิตใจ” สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาปากท้องและการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม เป็นเครื่องมือที่ “ผลักดัน” ให้ผู้คนจากชนบทต้องเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่ไร้ศักดิ์ศรี เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว หญิงสาวที่ถูกพ่อ-แม่พาไปขายตัว (เป็นสัญลักษณ์) เพราะฐานะครอบครัวยากจน โดยบทเพลงทั้ง 6 กลุ่มดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อผู้รับสาร คือ 1) บทเพลงสะท้อนถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียมมากที่สุด คือสภาวะที่บุคคลหรือกลุ่มคนมีโอกาสเข้าถึง ทรัพยากร รายได้ สิทธิ และอำนาจในการตัดสินใจไม่เท่ากัน ทำให้เข้าถึงบริการพื้นฐานได้จำกัด (การศึกษา สาธารณสุข ยุติธรรม) ถูกเลือกปฏิบัติ เกิดหนี้สินครัวเรือนและขาดโอกาสพัฒนาตนเอง มีความยากลำบากใน

การใช้ชีวิต 2) บทเพลงสะท้อนความสัมพันธ์ด้านความรัก ความศรัทธา และรำพึงรำพัน สามารถเชื่อมโยงถึงความรู้สึกภายในที่ลึกซึ้ง และยังสะท้อนถึงอารมณ์ความรู้สึกที่เปี่ยมด้วยความเลื่อมใสต่อคนหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด นำมาซึ่งการตรึงตรองและการรำพึงรำพันในใจ 3) บทเพลงช่วยเสริมสร้างทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง มุ่งเน้นไปที่ การเรียกร้องประชาธิปไตย ระบอบการปกครอง และสิทธิเสรีภาพ โดยอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ไม่ใช่มาจากกลุ่มคนเพียงไม่กี่กลุ่ม ด้วยหลักนิติธรรมโดยการใช้กฎหมายที่เท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ และตรวจสอบได้ มีการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ยุติธรรม ประชาชนต้องมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก 4) บทเพลงสะท้อนการประชดประชัน เหน็บแนมทางการเมือง ความไม่พอใจ และความโกรธแค้น คืออาวุธของผู้ที่ไม่มีอำนาจที่ช่วยลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจ อารมณ์ที่เข้มข้นที่สุดอาจนำไปสู่ความขัดแย้งที่รุนแรงได้ และอาจเกิดจากการถูกละเลยซ้ำแล้วซ้ำเล่า หรือการถูกกระทำอย่างไม่เป็นธรรม 5) บทเพลงสะท้อนถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แสดงถึงบุคคลหรือกลุ่มคนหนึ่งใช้สถานะที่เหนือกว่า มีอำนาจมากกว่า มีเงินมากกว่า หรือมีความรู้มากกว่า เพื่อตักตวงผลประโยชน์จากผู้อื่นที่ด้อยกว่า โดยให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่าหรือไม่ยุติธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต จากการศึกษาถึงบริบททางการเมืองของไทย ที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ซึ่งถือได้ว่าเป็นช่วงแห่ง “การพัฒนาและฟื้นฟูประชาธิปไตย” จึงได้จัดแบ่งตามบริบททางการเมืองของนายกรัฐมนตรีในแต่ละช่วงเวลาทำการบริหารประเทศขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นสำคัญ มีดังนี้ ยุคสมัยของ 1) พล.อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ (1 ตุลาคม พ.ศ. 2549-29 มกราคม พ.ศ. 2551) 2) นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ (29 มกราคม-2 ธันวาคม พ.ศ. 2551) 3) นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (17 ธันวาคม พ.ศ. 2551-5 สิงหาคม พ.ศ. 2554) 4) นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร (5 สิงหาคม พ.ศ. 2554-7 พฤษภาคม พ.ศ. 2557) และ 5) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา (24 สิงหาคม พ.ศ. 2557-31 ธันวาคม พ.ศ. 2565) พบว่าบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตมีการปรับบทบาทจากเพลงที่เน้นอุดมการณ์ซ้ายจัดหรือชีวิตชาวนาในอดีต มาเป็นกระแঙ্গสะท้อน "สงครามความคิด" และ "ความเหลื่อมล้ำ" มีเนื้อหาตัดพ้อชีวิต หรือระบายความทุกข์ยาก ทำหน้าที่เป็น "บันทึกประวัติศาสตร์สังคม" เป็นยุคเปลี่ยนผ่านทางการเมืองอย่างชัดเจน บทเพลงทั้งสองแนวจึงเป็นภาพสะท้อนของ "ความขัดแย้ง" และ "ความหวัง" ของคนไทยในช่วง 15 ปีที่ผ่านมา โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุคหลัก ดังนี้ 1) ยุคความขัดแย้งเชิงชี้และการเลือกข้าง แบ่งแยกสีเสื้อ (พ.ศ. 2550-2556) บทเพลงมีเนื้อหาแบ่งฝ่ายชัดเจน เชิดชูหรือโจมตีนักการเมือง บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง “แบ่งขั้วอุดมการณ์” เพื่อเป็นอาวุธทางวัฒนธรรมที่ทรงพลังที่สุดในการชุมนุมทางการเมือง เช่น กลุ่ม พันธมิตรฯ (เสื้อเหลือง) และกลุ่ม นปช. (เสื้อแดง) 2) ยุคการควบคุมและการปรับตัวภายใต้รัฐบาลทหาร (พ.ศ. 2557-2562) บทเพลงเน้นความรักชาติ สร้างความสามัคคี มีข้อจำกัดด้านเสรีภาพ แต่มีการใช้บทเพลงเพื่อสร้างวาทกรรม ความรักชาติ และความสงบเรียบร้อย เพื่อความปรองดอง เช่น บทเพลง

"คืนความสุขให้ประเทศไทย" 3) ยุคเพื่อชีวิต "นิเวเจน" และการเรียกร้องเชิงโครงสร้าง (พ.ศ. 2563-2565) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต สะท้อนปัญหาสังคมปากท้อง วิฤต เศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำและอำนาจนำของรัฐพันธุ์ และการวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างอำนาจ การทุจริต ความเหลื่อมล้ำ การบริหารงานที่ผิดพลาดของรัฐบาลอย่างรุนแรงและตรงไปตรงมา แต่ละยุคล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต

ในการวิเคราะห์บริบททางการเมือง ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 แล้ว ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต พบว่าบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต เป็น “สาร” ที่เป็นข้อความที่สามารถเข้าถึงมนุษย์ เข้าถึงจิตใจได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายเสียยิ่งกว่าการสื่อสารด้วยวิธีการอื่น ๆ ด้วยสาระสำคัญและประโยชน์ของดนตรีและบทเพลงเหล่านี้เอง จึงถูกนำมาใช้เพื่อการปลุกเร้า ปลุกใจ กล่อมเกลาคิดใจ ของมวลชนโดยทั่วไปได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริธร กิริตบุตร (2528) เรื่อง “เพลงปลุกใจไทย (พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2525): การวิเคราะห์การเมือง ซึ่งในห้วงปี พ.ศ. 2550-2565 นี้เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองรูปแบบใหม่ และขณะเดียวกันก็เป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงการสร้างสรรคบทเพลงและธุรกิจเพลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากสื่อใหม่เข้ามามีบทบาทเป็นสำคัญต่อการเมือง ส่งผลทำให้การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต ต้องปรับตัวตามเหตุผลทางธุรกิจเพลงมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิต จากความยากลำบากในการใช้ชีวิต กลับกลายเป็นการพูดถึงด้านความรักแทน จะมีส่วนหนึ่งซึ่งยังรักษาอุดมการณ์ในการสร้างสรรคบทเพลงอยู่บ้าง แต่บทเพลงเพื่อชีวิตก็ไม่ได้จางหายไปทีเดียว และบทบาทของบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตก็จะมีอิทธิพลต่อผู้คนมากขึ้น

2. กระบวนการการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต เป็นไปตามทฤษฎีสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ทฤษฎีสื่อสารการเมืองของ ไบรอัน แมคเนียร์ (Brian McNair) กระบวนการการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 งานวิจัยที่ได้ทำการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดกระบวนการไหลเวียนของข่าวสารของบทเพลงเพื่อชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทางการเมืองเป็นไปตาม ทฤษฎีการสื่อสารของ David K. Berlo (SMCR) และทฤษฎีการสื่อสารการเมืองกับการประยุกต์ใช้ของ (Brian McNair, 1999) โดยมีองค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต 4 องค์ประกอบด้วยกัน คือ 1) คีตกวีผู้สร้างสรรคบทเพลง หรือนักประพันธ์เพลง คือผู้ส่งสาร (Sender: S) 2) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต คือสาร (Message: M) 3) ช่องทางการสื่อสาร (Channels: C) ได้แก่ แอปพลิเคชันที่เป็นสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ได้แก่ YouTube TikTok และ 4) ประชาชนผู้รับฟังทั่วไป คือผู้รับสาร(Receiver: R) และยังสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Brian McNair และการประยุกต์ใช้ของ นันทนา นันทวโรภาส (2558) กล่าวว่าการสื่อสารทางการเมืองจะเป็นกระบวนการหมุนเวียน และเกี่ยวข้องกับ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มนักการเมือง องค์กรทางการเมือง หรือนักประพันธ์เพลง 2) กลุ่มสื่อมวลชน และ 3) กลุ่มประชาชน สามารถทำหน้าที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารซึ่งกันและกัน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

ผู้ส่งสาร (Sender: S) คือ คีตกวีผู้สร้างสรรคบทเพลง หรือนักประพันธ์เพลง ศิลปิน นักร้อง นักดนตรี และนักเรียบเรียงเสียงประสานที่ได้สร้างสรรคบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลง

ลูกทุ่งเพื่อชีวิต ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ส่งสาร คือ นาย สลา คุณวุฒิ นายจิตรกร บัวเนียม และนายพงษ์เทพ กระโดนชำนาญ บทเพลงที่ได้ถูก สร้างสรรค์ผ่านกระบวนการหล่อหลอมเป็นอย่างดี สลา คุณวุฒิ (2565, 15 สิงหาคม) กล่าวว่า “บทเพลงอาจใช้ภาษาที่เรียบง่าย กินใจ หรือภาษาตลาด ที่เน้นคำง่าย ๆ สั้นกระชับ ชัดเจน” หรือ พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ (2564, 16 กันยายน) กวีชาวไร่ กล่าวว่า “เพลงเป็นภาษากวี เน้นความงามทางภาษา อาจมีภาษาถิ่นเข้ามาสอดแทรก และเข้าไปข้ามๆ มีการใช้สัมผัสนอกและสัมผัสใน” ซึ่งได้นำมาผ่านกระบวนการผลิตบทเพลงโดยการนำเอาเนื้อร้องและทำนองมา ผสมผสานด้านดนตรีผ่านการขับร้องเพลงของนักร้องหรือศิลปิน และขั้นตอนสุดท้ายคือการเรียบเรียงเสียงผสมด้านดนตรีกับเสียงขับร้องของศิลปินเข้าด้วยกันเพื่อสร้างมาตรฐานบทเพลงอย่างสมบูรณ์ ก่อนที่จะส่งสารคือบทเพลงนั้น ๆ ผ่านไปยังสื่อ สื่อมวลชน เพื่อนำไปสู่ผู้รับสารคือ ประชาชนหรือผู้ฟังเพลง สอดคล้องกับกระบวนการสื่อสารตามแนวคิดของ (David K. Berlo, 1960) ได้กล่าวว่าผู้ส่งสารที่จะทำการสื่อสารได้ดีมากน้อยเพียงใดนั้นจะขึ้นอยู่กับส่วนประกอบย่อย ดังนี้ 1) ทักษะในการส่งสาร 2) ทศนคติ 3) ความรู้ 4) ระบบสังคม และ 5) วัฒนธรรม

สาร (Message: M) คือเนื้อหาของบทเพลงที่คีตกวี หรือนักประพันธ์เพลงเป็นผู้ สร้างสรรค์ บทเพลงที่ได้ประพันธ์ขึ้นมีเนื้อหาของสารเกี่ยวข้องกับการเมืองและการบริหารจัดการของรัฐบาล ในช่วง ปี พ.ศ. 2550-2565 จากเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลง ลูกทุ่งเพื่อชีวิต จำนวน 490 เพลง จากการวิเคราะห์และจัดสัดส่วนของบทเพลง แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม มีดังนี้ กลุ่มที่ 1) ความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียม มี จำนวน 160 เพลง (32.65%) ตัวอย่างเช่น บทเพลง “คนกับหมา” คำร้อง/ทำนอง โดย พงษ์ เทพ กระโดนชำนาญ (2564, 16 กันยายน) เนื้อหาของเพลงบางตอนกล่าวว่า “ชีวิตฉันมีแต่หมา พาไป จะเดินไหนใดมีหมานำ..คนเราเลือกเกิดไม่ได้ดอก บางคนก็ออกมาร่างพิการ.. จึงสร้างสัมผัส อันจำเริญ อยู่เหนือกฎเกณฑ์คนธรรมดา” เป็นเพลงเพื่อชีวิตที่มีเนื้อหาหลักซึ่งเกินกว่าการเล่าเรื่อง ความผูกพันระหว่างสัตว์เลี้ยงกับเจ้าของที่ตาบอด แต่แฝงด้วยการวิพากษ์สังคมและมีมิติทาง การเมืองอย่างมีนัยสำคัญ คือ (1) การวิเคราะห์เชิงสังคม ด้านความเสื่อมถอย และความซื่อสัตย์ เป็นการเปรียบเทียบเชิงสัญลักษณ์ ใช้ “หมา” เป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์ที่ไม่มีเงื่อนไข เนื้อหาเพลงสะท้อนว่าสุนัขมีความซื่อสัตย์มากกว่า “คน” บางคนในสังคม (2) การวิเคราะห์เชิง การเมือง อำนาจและการกดขี่เป็นสัญลักษณ์ของผู้ได้บังคับบัญชา ในบริบทการทำงานหรือ การเมือง หมามักถูกเปรียบเปรยถึงผู้ที่ต้องเชื่อฟังคำสั่ง (Loyalty) บทเพลงนี้ถูกนำไปใช้สื่อถึง ความรู้สึกของลูกน้องที่มีต่อเจ้านายหรือผู้มีอำนาจ ในสังคมไทยยังมีระบบอุปถัมภ์ ความซื่อสัตย์ อาจถูกตีความถึงการ “ภักดี” ในระบบอุปถัมภ์ของไทย ผู้ประพันธ์เป็น “กวีศรีชาวไร่” และเคย ผ่านยุคการเคลื่อนไหวทางการเมืองในป่า (หลังเหตุการณ์ 6 ตุลา) บทเพลงของเขาจึงมักสื่อสาร ในนามเสียงของ “คนชายขอบ” ที่ถูกระบบการเมืองมองข้าม และเพลง “ดอกหญ้าในป่าปูน” คำ ร้อง/ทำนอง โดย สลา คุณวุฒิ (2565, 15 สิงหาคม) ในเนื้อหาของบทเพลงมีแนวคิดและ ความหมายที่ซ่อนอยู่ โดยมีนัยยะดังนี้ (1) นัยยะเชิงสัญลักษณ์ (Symbolism) ดอกหญ้า

หมายถึง คนชั้นแรงงาน หรือ "คนรากหญ้า" ที่ดูไร้ค่า มักถูกเหยียดหยาม แต่มีคุณสมบัติสำคัญคือ "ความอดทน" และสามารถเติบโตได้ทุกที่แม้ในสภาวะที่ยากลำบาก ป่าปูน หมายถึง เมืองหลวง (กรุงเทพฯ) หรือระบบทุนนิยมที่แข็งแกร่ง ยั่งยืน และเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างที่ไร้ชีวิตจิตใจ (2) ความหมายเชิงการเมืองและสังคม บทเพลงนี้สะท้อนโครงสร้างสังคมไทยในหลายมิติ ได้แก่ การรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) บทเพลงสะท้อนให้เห็นว่าทำไม "ดอกหญ้า" ถึงต้องมาอยู่ใน "ป่าปูน" นั่นเพราะทรัพยากรและความเจริญถูกกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลวง ทำให้คนในชนบทต้องละทิ้งถิ่นฐานมาขายแรงงาน และความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างนั่นคือ ป่าปูนเป็นพื้นที่ของ "ทุน" ขณะที่ดอกหญ้าเป็น "แรงงาน" 2) ความรัก ความศรัทธา และรำพึงรำพัน มีจำนวน 118 เพลง (24.08%) เช่น บทเพลง "ตลอดเวลา" และเพลง "อยากเป็นยิ่งลักษณ์" 3) การเรียกร้องความยุติธรรม การต่อสู้ และสองมาตรฐาน มีจำนวน 96 เพลง (19.59%) เช่น บทเพลง "แนวหน้าลาแฟน" และเพลง "เอาใจครับพี่ตู" 4) การเรียกร้องประชาธิปไตย และการเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง มีจำนวน 56 เพลง (11.43%) เช่น บทเพลง "ขอตายในสนามประชาธิปไตย" และเพลง "ต่อผูก" 5) การประชดประชัน เหน็บแนมทางการเมือง ความไม่พอใจ และความโกรธแค้น มีจำนวน 33 เพลง (6.74%) เช่น บทเพลง "แดงเดือด" และเพลง "ตายอย่างเชียด" และกลุ่มที่ 6) การถูกเอารัดเอาเปรียบ และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีจำนวน 27 เพลง (5.51%) เช่น บทเพลง "ไถ่เธอคืนมา" ในเนื้อหาของบทเพลงกล่าวถึงการถูกเอารัดเอาเปรียบ และอำนาจเงินว่า "เพราะความจนบังคับจิตใจ" สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาปากท้องและการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม เป็นเครื่องมือที่ "ผลักดัน" ให้ผู้คนจากชนบทต้องเข้าสู่ระบอบเศรษฐกิจที่ไร้ศักดิ์ศรี เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว หญิงสาวที่ถูกพ่อ-แม่พาไปขายตัว (เป็นสัญญาณ) เพราะฐานะครอบครัวยากจน ซึ่งสาร (Message: M) สอดคล้องกับความหมายของสาร ที่ (David K. Berlo, 1960) ได้อธิบายไว้ว่า เนื้อหาของข้อมูลหรือความคิดที่ถูกถ่ายทอดไปยังผู้รับสาร มีการนำเอาภาษา สัญลักษณ์ต่าง ๆ เนื้อหาที่ต้องการนำเสนอต้องครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ให้ถูกต้อง เหมาะสม และได้ใจความ โดยใช้ถ้อยคำ ภาษา ไวยากรณ์ การเน้นย้ำข้อความ มีการเตรียมการล่วงหน้า หากจัดสรรได้ดีย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพที่ดีของการสื่อสารที่จะสื่อออกไป และได้สอดคล้องกับทฤษฎีของ เฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1916) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสัญศาสตร์และสัญวิทยา และ โรแลนด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, 1972) กล่าวว่าสัญวิทยา (Semiology) ได้แยกประเภทและระดับของความหมายในสัญญาณออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ความหมายโดยอรรถ (Denotative Meaning) ได้แก่ ความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษรซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยส่วนใหญ่ 2) ความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) ได้แก่ ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล และสอดคล้องในกระบวนการสร้างสรรค์บทเพลงของ พูนพิศ อมาตยกุล (2527) กล่าวว่าองค์ประกอบของ "บทเพลง" นั้นมีดังนี้ 1) ผู้ประพันธ์เพลง (Composer) เป็นคีตกวีผู้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด อารมณ์และจินตนาการออกมาเป็นเนื้อร้อง ทำนองเพลง ผู้ประพันธ์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดรสนิยม

ความคิด ความไฝ่ฝัน ความรู้สึกให้แก่ผู้ฟัง 2) ผู้เผยแพร่ (Publisher) 3) นักร้อง นักดนตรี (Performer) เป็นผู้ถ่ายทอดเสียงร้อง และดนตรี ด้วยอารมณ์เพลง สร้างแรงจูงใจ 4) สื่อ (Medium) เป็นสื่อกลางระหว่างนักร้อง นักดนตรี และผู้ฟัง รวมถึงสื่อมวลชน ประเภทต่าง ๆ 5) ผู้ฟัง (Listener) ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับแนวคิดของ ปราณี วงษ์เทศ (2523) กล่าวว่ามนุษย์ได้ใช้เสียงเพลงเป็นสื่อในการแสดงออกทางภาษาที่มีบทบาทหน้าที่รับใช้สังคม คือ 1) เพลงทำหน้าที่เสมือนตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ในทางสังคมที่สะท้อนออกมาให้เห็นตามความเชื่อทางศาสนา ระบบชนชั้นในสังคม 2) เพลงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ 3) เพลงเป็นเสมือนเครื่องควบคุมทางสังคม คอยรักษาบรรทัดฐานของสังคม 4) เพลงมีบทบาทรักษาสถาบันทางสังคม 5) เพลงทำให้เกิดความสับสนเนื่องทางสังคมและวัฒนธรรม บทเพลงจึงถูกนำไปใช้เป็นสื่อทางการเมืองเพื่อสื่อสารต่อคนในระบบการเมืองนั้น ๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพงษ์ วะรภัชเลิศ (2557) กล่าวว่า การใช้สัญลักษณ์ในการสื่อสารผ่านบทเพลงของกลุ่ม นปช. สามารถขับเคลื่อนมวลชนได้อย่างทรงพลัง

ช่องทาง (Channels: C) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต มีช่องทางที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารเข้าด้วยกัน ในการเลือกสื่อต้องพิจารณาความสามารถของสื่อหากเป็นการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน สื่อเหล่านี้ ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม วิทยุ เครือข่ายวิทยุชุมชน แผ่นบันทึกภาพและเสียง (เทป CD VCD/MP3/MP4) และสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์และวิทยุออนไลน์ Facebook YouTube และTikTok เป็นต้น การนำบทเพลงมาเผยแพร่ทางสื่อต่าง ๆ ในหลายช่องทางผ่านประสาทสัมผัสทางการได้ยินของผู้ฟัง ผู้ชุมนุม เป็นการเพิ่มช่องทางการสื่อสารย่อมสร้างความชื่นชอบในการรับฟังเพลงของประชาชนให้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นเครื่องยืนยันได้ว่าบทเพลงนั้น ๆ ได้รับความนิยมชมชอบและเกิดความสนใจของประชาชนไม่น้อยเพียงใด หรืออาจเป็นการไหลดบทเพลงผ่านระบบอินเทอร์เน็ตมาเก็บไว้เพื่อการรับฟังครั้งต่อ ๆ ไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขจร ฝ้ายเทศ (2548) เรื่อง “การสื่อสารทางการเมืองในเพลงไทยลูกทุ่ง ในปี พ.ศ. 2507-2547” กล่าวว่า การเผยแพร่ผลงานเพลงลูกทุ่งสู่ผู้ฟังนั้นผ่านสื่อหลัก 3 ประเภท คือ 1) สื่อบันทึกเสียงเพื่อการเผยแพร่และจำหน่าย เช่น ซีดี วีซีดีคาราโอเกะ 2) วิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ และ 3) วงดนตรีลูกทุ่ง

ผู้รับสาร (Receiver: R) คือประชาชนทั่วไป ที่รับฟังเพลงและสนใจบทเพลงที่ให้ความหมาย มากกว่าความบันเทิง องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการสื่อสารคือผู้รับสาร เพราะวัตถุประสงค์ของการสื่อสารคือการนำสารไปให้ถึงผู้รับสารให้ได้ ดังนั้น ในกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่ต้องตระหนักถึงเป็นอันดับแรกคือ ผู้รับสาร จากทฤษฎีของ David K. Berlo นี้ ผู้รับสารจะต้องถอดรหัสของผู้ส่งสาร คุณลักษณะของผู้รับสาร จึงเป็นองค์ประกอบเดียวกับผู้ส่งสาร (Sender) ทั้ง 5 ประการ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรมเช่นกัน จึงจะทำให้การสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผล ผู้รับสาร คือประชาชนผู้รับฟังเพลงทั่วไป สมาชิกหรือกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง ผู้รับฟังเพลงผ่านสื่อโทรทัศน์ โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม วิทยุ เครือข่าย

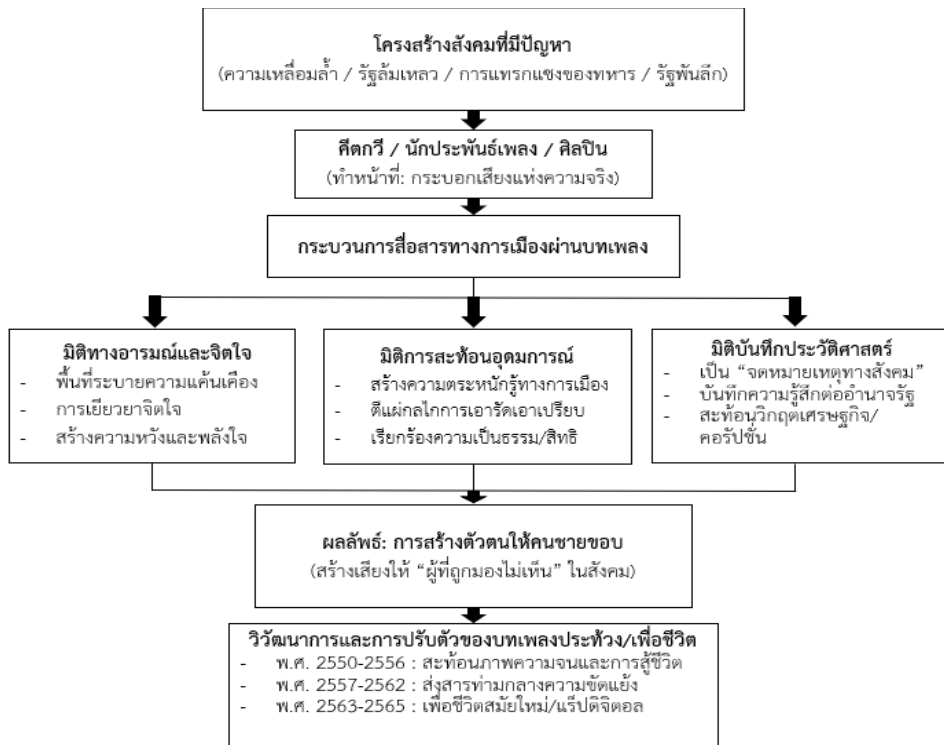

วิทยุชุมชน แผ่นบันทึกภาพและเสียง และสื่อใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์และวิทยุออนไลน์ Facebook YouTube และTikTok เป็นต้น ได้เผยแพร่กระจายไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ทุกจังหวัดทั่วประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภากร โรจนบุรานนท์ (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ของวงคาราวานและวงคาราบาว ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2549 พบว่าบทเพลงเพื่อชีวิตสามารถสื่อสารทางการเมืองได้ 5 ลักษณะ คือ (1) การอบรมกล่อมเกล่า และให้การเรียนรู้ทางการเมือง (2) การแสดงออกซึ่งผลประโยชน์หรือการเรียกร้องต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพความเป็นประชาธิปไตย (3) การสนับสนุน หรือต่อต้านนโยบายของรัฐบาล (4) การสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองของไทย (5) การสื่อสารทางสังคม

ในกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ได้นำเอาทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Brian McNair มาประยุกต์ใช้เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 คีตกวีหรือนักประพันธ์เพลง ได้ส่งสารไปยังประชาชนผู้รับฟังเพลงโดยผ่านสื่อสมัยใหม่ และได้ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงแห่งความจริงผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองด้วยบทเพลง ในมิติทางอารมณ์และจิตใจ มิติการสะท้อนอุดมการณ์ และมิติบันทึกประวัติศาสตร์ ทำให้เห็นแนวเพลงแต่ละยุคสมัย เป็นที่ระบายนอกเล่าถึงสังคม มีวิวัฒนาการและการปรับตัวของบทเพลงเพื่อชีวิต ส่งผลกระทบต่อผู้รับสาร บทเพลงเพื่อชีวิตและเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตที่ได้ส่งผ่านไปถึงผู้รับฟังแล้ว นอกจากจะสร้างความบันเทิง ยังส่งผลให้เกิดแรงกระแทกต่อจิตใจของผู้รับฟังที่เป็นประชาชนทั่วไปอยู่มาก ในห้วงระหว่างการชุมนุมทางการเมือง เช่น กลุ่ม นปช. (คนเสื้อแดง) หรือกลุ่มพันธมิตร/กปปส. และประสบความสำเร็จในการสื่อสารกับประชาชนด้วยกันเป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

จากข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยได้สังเคราะห์สาระสำคัญเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ เกี่ยวกับ “การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565” โดยสรุปได้เป็นรูปแบบโมเดลการสื่อสารเชิงโครงสร้างสังคมที่มีปัญหาสะท้อนผ่านคีตกวีหรือนักประพันธ์เพลง และศิลปิน ตามแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต มีดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: ฌภัทร สุขศาลา (2566)

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย เป็นรูปแบบโมเดลการสื่อสารเชิงโครงสร้างสังคมที่มีปัญหา โดยมาจากฐานความคิดและการประยุกต์ใช้ทฤษฎีการสื่อสารการเมืองของ Brian McNair มาเพื่อศึกษาการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 ในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลง คือมิติทางอารมณ์และจิตใจ มิติการสะท้อนอุดมการณ์ และมิติบันทึกประวัติศาสตร์ ส่งผลต่อการสร้างตัวตนให้คนชายขอบที่เป็น “ผู้ที่ถูกมองไม่เห็น” ในสังคม สู่วิวัฒนาการและการปรับตัวของบทเพลงเพื่อชีวิต

1) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต เป็นกระบวนการสื่อสารทางการเมืองในสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำ บทบาทสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงใน “มิติทางอารมณ์และจิตใจ” เป็นการสร้างตัวตนให้ “ผู้ที่ถูกมองไม่เห็น” ในสภาวะ “รายกระจุก จนกระจาย” ในสังคม คือ (1) การเป็นพื้นที่ระบายความแค้นเคือง (2) การเยียวยาจิตใจ (3) การสร้างความหวังและพลังใจ

2) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต เป็นตัวแทนของผู้ยากไร้ ในการสื่อสารกับสังคม โดยคีตกวีผู้สร้างสรรค์บทเพลง หรือผู้ประพันธ์เพลงเพื่อชีวิตและลูกทุ่งเพื่อชีวิต (พ.ศ. 2550-2565) ทำหน้าที่เป็น “กระบอกเสียงแห่งความจริง” ดังนี้ (1) การสะท้อนภาพลักษณะความจนและการสู้ชีวิต (พ.ศ. 2550-2556) (2) การเป็นผู้ส่งสารท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง (พ.ศ. 2557-2562) (3) ยุคพลัดใบสู่ “เพื่อชีวิตสมัยใหม่” และแร็ปดิเจตอล (พ.ศ. 2563-2565) โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองใน “มิติการสะท้อนอุดมการณ์” ของชนชั้นรากหญ้า ผ่านบทเพลงที่ถ่ายทอดปัญหาปากท้อง การถูกกดขี่ ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และอำนาจนำของรัฐพันลึก ที่สะท้อนปัญหา

เชิงโครงสร้างสังคมและเศรษฐกิจ คือ (1) การสร้างความตระหนักรู้ทางการเมือง (2) การตีแผ่กลไกการเอารัดเอาเปรียบ (3) การเรียกร้องความเป็นธรรมและสิทธิ

3) บทเพลงเพื่อชีวิตและบทเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต สะท้อนความล้มเหลวในการบริหารจัดการของรัฐบาล การแทรกแซงทางการเมืองของทหาร บทเพลงมี “มิติบันทึกประวัติศาสตร์” ทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียง คือ (1) เป็น “จดหมายเหตุทางสังคม” ต่อความรู้สึกนึกคิดของประชาชนต่ออำนาจรัฐ โดยสะท้อนความล้มเหลวและการแทรกแซงทางการเมือง (2) การสะท้อนความล้มเหลวในการบริหารจัดการของรัฐบาล นั่นคือ บันทึกความรู้สึกต่ออำนาจรัฐในความล้มเหลวทางการเมือง ความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ และความล้มเหลวทางสังคม (3) การสะท้อนวิกฤตเศรษฐกิจ การคอร์รัปชันและระบอบอุปถัมภ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงสามารถสื่อสารได้ในวงกว้าง เพราะสามารถสื่อสารได้หลายช่องทางทั้งสื่อมวลชน และสื่อสารโดยตรงจากผู้สร้างสรรค์บทเพลง หรือผู้ประพันธ์เพลงผ่านสื่อใหม่ (New Media) หรือผ่านเวทีการแสดง หรือเวทีการปราศรัย เนื่องจากเทคโนโลยีด้านการสื่อสารมีการพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง จึงควรศึกษาและติดตามว่ามีสื่ออะไรบ้างเกิดขึ้นมาใหม่ ๆ ให้เป็นที่นิยมติดตามอยู่มาก การเลือกใช้สื่อจะเป็นการทำให้ผู้รับข้อมูลที่เป็นประชาชนสามารถเลือกได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ บทเพลงได้สะท้อนปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และยังเป็นการบันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ รวมเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้นในห้วงเวลาที่ผ่านมามีครั้งอดีต สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าได้ การสื่อสารการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 สะท้อนถึงปัญหาสำคัญที่เป็นปัญหาหลักของประเทศที่ต้องการให้มีการแก้ไขอย่างเร่งด่วน คือ ปัญหาความยากลำบากในการใช้ชีวิต ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เท่าเทียมกัน ผู้นำหรือรัฐบาล หรือแม้แต่นักการเมือง ควรนำปัญหานี้ไปเพื่อกำหนดโครงการสำคัญ ๆ ให้สามารถนำไปสู่การแก้ไข หรือกำหนดนโยบายเพื่อกำหนดทางแก้ไขให้กับประชาชนโดยเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต ในช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษามุมมองในบทบาทการสื่อสารทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ที่เป็นภาษาถิ่นหรือในเชิงพื้นที่ระดับภูมิภาค จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารผ่านบทเพลงเพิ่มมากขึ้น

2. การศึกษาวิจัยการสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงด้วยสัญลักษณ์ (Semiotics) เพื่อการวิเคราะห์เชิงสัญลักษณ์ในเชิงการเมืองเพื่อกำหนด Trends หรือสร้างภาพจำ และเพื่อการประยุกต์ใช้

เอกสารอ้างอิง

- ขจร ฝ้ายเทศ. (2548). *การสื่อสารทางการเมืองในเพลงไทยลูกทุ่ง พ.ศ. 2507-2547* (ดุชนิพนธ์ ปริญญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุมพล หนิมพานิช. (2551). *การวิจัยเชิงคุณภาพในทางรัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรูญรัตน์ สุวรรณภูสิทธิ์. (2531). *การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตกับขบวนการนักศึกษาในช่วง 2516-2519* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เขาวัวจัน พานิชย์เสรีวิศิษฐ์. (2552). *การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงของยืนยง โอภากุล และวงคาราบาว ในช่วงปี พ.ศ. 2524-2552* (ดุชนิพนธ์ปริญญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- นันทนา นันทโรภาส. (2558). *สื่อสารการเมือง: ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: แมสมิเดีย.
- ปราณี วงษ์เทศ. (2523). *พื้นบ้านพื้นเมือง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ (2564, 16 กันยายน). คีตกวี นักประพันธ์เพลง และศิลปิน [บทสัมภาษณ์].
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2527). *ดนตรีวิจักษ์: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีของไทยเพื่อความชื่นชม*. กรุงเทพฯ: ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน.
- วรพงษ์ วะระรักษ์เลิศ. (2557). *การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2550-2556* (ดุชนิพนธ์ ปริญญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- สลา คุณวุฒิ (2565, 15 สิงหาคม). นักประพันธ์เพลง โปรดิวเซอร์ และศิลปิน [บทสัมภาษณ์].
- สิรินธร กิรติบุตร. (2528). *เพลงปลุกใจไทย (พ.ศ. 2475-2525): การวิเคราะห์การเมือง* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). *ดนตรีชาวสยาม (Music Of Siam)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อาภากร โรจนบุรานนท์. (2552). *การสื่อสารทางการเมืองผ่านบทเพลงเพื่อชีวิต กรณีศึกษา วงคาราวานและวงคาราบาว* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต การเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Barthes, Roland. (1972). *Mythologies* Selected and translated from the French by Annette Lavers. New York: The Noonday Press.
- Berlo, David K. (1960). *The Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- McNair, Brian. (1999). *An Introduction to Political Communication* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Saussure, de Ferdinand. (1916). *Ferdinand De Saussure's Theory of Semiotics*. Retrieved November 20, 2018, from <https://edubirdie.com/examples/ferdinand-de-saussures-theory-of-semiotics/>

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชี ของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร

FACTORS INFLUENCING BEHAVIORAL INTENTION TO USE ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TECHNOLOGY IN ACCOUNTING WORK AMONG ACCOUNTANTS IN BANGKOK

ชัยสิทธิ์ คล่องประทีปผล¹, ปรียานุช กิจรุ่งโรจน์เจริญ^{1*},
Chaisit Krongprateepphon¹, Preyanuch Kijrrungrojarean^{1*},
รุจิรัตน์ ปาลิพัฒน์สกุล¹, เสมอขวัญ สติชัยทรัพย์¹
Rujirat Palipatsakul¹, Samerkhwan Sathitchaisap¹

*Corresponding Author E-mail: preyanuch_ac@thonburi-u.ac.th

Received April 30, 2026; Revised June 11, 2026; Accepted June 26, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 474 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า นักบัญชีมีระดับความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 เมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของตัวแปรที่เกี่ยวข้อง พบว่าทัศนคติต่อการใช้งาน และการรับรู้ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ขณะที่อิทธิพลทางสังคม การรับรู้ความง่ายในการใช้ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจใช้ AI ได้ร้อยละ 71.00 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทัศนคติต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานตามลำดับ ส่วนอิทธิพลทางสังคมและการรับรู้ความง่ายในการใช้ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ

¹ คณะบัญชี มหาวิทยาลัยธนบุรี

¹ Faculty of Accountancy, Thonburi University

ทางสถิติ ผลการวิจัยสะท้อนว่า การส่งเสริมความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชีควรมุ่งเน้นการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อ AI การทำให้นักบัญชีเห็นประโยชน์ของ AI อย่างชัดเจน และการจัดเตรียมระบบสนับสนุน ทรัพยากร และการอบรมที่เอื้อต่อการใช้งานจริงในองค์กร

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี; งานบัญชี; นักบัญชี

Abstract

This research aimed to: 1. examine the level of behavioral intention to use artificial intelligence (AI) technology in accounting work among accountants in Bangkok, and 2. investigate the factors influencing behavioral intention to use AI technology in accounting work, namely social influence, facilitating conditions, perceived usefulness, perceived ease of use, and attitude toward use. This study employed a quantitative research approach. The sample consisted of 474 accountants working in Bangkok. Data were collected through an online questionnaire and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis.

The results revealed that accountants had the highest level of behavioral intention to use AI technology in accounting work, with a mean score of 4.24. When considering the levels of opinion toward the related variables, attitude toward use and perceived usefulness were also at the highest level, while social influence, perceived ease of use, and facilitating conditions were at a high level. The results of multiple regression analysis showed that the five independent variables jointly explained 71.00 percent of the variance in behavioral intention to use AI. The factors that had a statistically significant positive influence were attitude toward use, perceived usefulness, and facilitating conditions, respectively. Meanwhile, social influence and perceived ease of use had no statistically significant influence. The findings indicate that promoting behavioral intention to use AI in accounting work should focus on fostering positive attitudes toward AI, enabling accountants to clearly recognize the benefits of AI, and providing supporting systems, resources, and training that facilitate actual AI usage within organizations.

Keywords: Artificial Intelligence; Behavioral Intention to Use; Accounting Work; Accountants

บทนำ

ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทำงานขององค์กร โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลจำนวนมาก การประมวลผลที่ซับซ้อน และการตัดสินใจที่ต้องอาศัยความรวดเร็วและความแม่นยำ งานบัญชีเป็นหนึ่งในวิชาชีพที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เนื่องจาก AI สามารถสนับสนุนงานบัญชีได้หลายด้าน เช่น การบันทึกบัญชีอัตโนมัติ การตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทางการเงิน และการจัดทำรายงานเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร นอกจากนี้ งานวิจัยร่วมสมัยยังชี้ให้เห็นว่า AI มีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของข้อมูลทางการเงิน สนับสนุนการตรวจจับการทุจริต และเปลี่ยนแปลงทักษะที่จำเป็นของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชี (Bou Reslan & Al Maalouf, 2024; Sampaio & Silva, 2025; สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2567)

การนำ AI มาใช้ในงานบัญชีทำให้บทบาทของนักบัญชีมีแนวโน้มเปลี่ยนจากผู้จัดทำข้อมูลไปสู่ผู้วิเคราะห์ข้อมูลและผู้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ขององค์กรมากขึ้น นักบัญชีในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และความสามารถในการปรับตัวต่อระบบงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (ศศิธร ศรีสมวงศ์, 2565) นอกจากนี้ งานวิจัยที่ศึกษาพนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครยังชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชีมีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบงานและเทคโนโลยีใหม่ (มณธิชา อัครชนเศรษฐ์ และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์, 2568) สอดคล้องกับงานทบทวนวรรณกรรมที่พบว่า เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มีแนวโน้มเปลี่ยนบทบาทของนักบัญชี ทั้งในด้านการยกระดับทักษะ การปรับรูปแบบงาน และการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับองค์กร (Abbas, 2025)

อย่างไรก็ตาม แม้ AI จะมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และความรวดเร็วของงานบัญชี แต่การนำเทคโนโลยีดังกล่าวไปใช้จริงยังขึ้นอยู่กับความตั้งใจใช้และการยอมรับของนักบัญชี ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย เช่น การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ ทศนคติต่อการใช้งาน ทักษะด้านเทคโนโลยี และความพร้อมของผู้ใช้งาน งานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับ AI ในวิชาชีพบัญชีชี้ให้เห็นว่า แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีสามารถใช้

เป็นกรอบในการอธิบายปัจจัยด้านการรับรู้ ทักษะ และปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ AI ได้อย่างเหมาะสม (Kayser & Telukdarie, 2024) ขณะเดียวกัน งานวิจัยในบริบทการศึกษาด้านบัญชียังพบว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน และความพร้อมด้านเทคโนโลยี ล้วนเกี่ยวข้องกับการยอมรับ AI ของผู้เรียนด้านบัญชี ซึ่งสะท้อนความสำคัญของการศึกษาปัจจัยเหล่านี้ในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานบัญชีจริง (Bui, 2025)

กรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการศึกษาประเด็นดังกล่าว เนื่องจากเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การเงิน การค้า และบริการของประเทศ อีกทั้งมีการกระจุกตัวของสถานประกอบการ สำนักงานบัญชี ผู้ทำบัญชี และบุคลากรด้านบัญชีจำนวนมาก ข้อมูลของกรมพัฒนาธุรกิจการค้าแสดงให้เห็นว่ามีการจัดเก็บสถิติผู้ทำบัญชีที่มีสถานะคงอยู่แยกรายจังหวัด ซึ่งสะท้อนความสำคัญของกรุงเทพมหานครในฐานะพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับงานบัญชีและการดำเนินธุรกิจจำนวนมาก (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2569)

ในเชิงแนวคิด งานวิจัยนี้ประยุกต์ใช้แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยีร่วมกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร โดยพิจารณาว่า การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน เป็นปัจจัยด้านการรับรู้และทัศนคติของผู้ใช้งาน ส่วนอิทธิพลทางสังคมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานเป็นปัจจัยภายนอกที่สะท้อนบริบทขององค์กรและสภาพแวดล้อมในการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ งานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับ AI ในหน่วยงานด้านการเงินและบัญชีพบว่า ปัจจัยด้านทัศนคติ ทักษะ ความสามารถทางเทคนิค และปัจจัยด้านองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับ AI ในบริบทของงานการเงินและบัญชี (Norzelan et al., 2024)

แม้งานวิจัยเกี่ยวกับ AI และการยอมรับเทคโนโลยีจะเพิ่มขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แต่งานวิจัยที่ศึกษาเฉพาะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะงานที่พิจารณาปัจจัยด้านบุคคลร่วมกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ช่องว่างดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาครั้งนี้ ซึ่งมุ่งวิเคราะห์ว่า อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครหรือไม่

ผลการศึกษาช่วยให้เข้าใจปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยพิจารณาทั้งปัจจัยด้านบุคคล ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน ร่วมกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร ได้แก่ อิทธิพลทางสังคมและสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบสำหรับองค์กร สำนักงานบัญชี หน่วยงานกำกับดูแลวิชาชีพ และสถาบันการศึกษา ในการออกแบบแนวทางการอบรม การสนับสนุนทรัพยากร และการเตรียมความพร้อมของนักบัญชีต่อการใช้ AI ในงานบัญชีได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งในหน่วยงานภาคเอกชน สำนักงานบัญชี บริษัทจำกัด บริษัทมหาชน และองค์กรที่มีการปฏิบัติงานด้านบัญชีหรือการเงิน โดยข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าระบุว่า กรุงเทพมหานครมีผู้ทำบัญชีที่มีสถานะคงอยู่ จำนวน 45,861 คน จึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการศึกษาความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2569)

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักบัญชีที่ปฏิบัติงานด้านบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 474 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำตามสูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ซึ่งเหมาะสมสำหรับประชากรขนาดใหญ่ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ผ่านแบบสอบถามออนไลน์ เนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงรายชื่อนักบัญชีทั้งหมดในพื้นที่ได้โดยตรง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามที่พัฒนาจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี และ 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยข้อคำถามในส่วนที่ 2 ใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด ถึง 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนำร่องจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการทดสอบพบว่า ตัวแปรทุกตัวมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.808–0.878 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Nunnally & Bernstein, 1994)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิด้วยแบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms โดยส่งแบบสอบถามไปยังนักบัญชีที่ปฏิบัติงานในเขตกรุงเทพมหานครผ่านช่องทางออนไลน์และเครือข่ายวิชาชีพบัญชีที่เกี่ยวข้อง ก่อนตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการใช้ข้อมูล และการรักษาความลับของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่

เกี่ยวข้องกับแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อใช้ประกอบการกำหนดกรอบแนวคิดและการอภิปรายผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) รวมถึงอธิบายระดับความคิดเห็นของตัวแปรในการวิจัย ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ ทักษะติดต่อการใช้งาน และความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี ของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดให้ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี (BI) เป็นตัวแปรตาม และกำหนดให้อิทธิพลทางสังคม (SI) สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (FC) การรับรู้ประโยชน์ (PU) การรับรู้ความง่ายในการใช้ (PEOU) และทักษะติดต่อการใช้งาน (ATU) เป็นตัวแปรอิสระ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 474 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 366 คน คิดเป็นร้อยละ 77.21 รองลงมาเป็นเพศชาย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 19.20 และไม่ต้องการระบุเพศ จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 3.59 เมื่อพิจารณาด้านอายุ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31–40 ปี จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 41.35 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 20–30 ปี จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 33.97 อายุระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 15.19 อายุระหว่าง 51–60 ปี จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 8.02 และอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.47

ด้านระดับการศึกษา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 379 คน คิดเป็นร้อยละ 79.96 รองลงมาคือ สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 15.40 และต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 4.64 สำหรับประเภท

องค์กรที่ปฏิบัติงาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในบริษัทจำกัด จำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 66.46 รองลงมาคือ บริษัทมหาชนจำกัด จำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 27.64 ห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 5.06 และอื่น ๆ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.84

ด้านประสบการณ์การทำงานด้านบัญชี พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 1–5 ปี จำนวน 199 คน คิดเป็นร้อยละ 41.98 รองลงมาคือ ประสบการณ์ 6–10 ปี จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 35.44 ประสบการณ์ 11–20 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 14.77 ประสบการณ์มากกว่า 20 ปี จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 6.54 และประสบการณ์น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.27

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรในการวิจัย	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความคิดเห็น
อิทธิพลทางสังคม (SI)	4.20	0.53	มาก
สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (FC)	4.12	0.65	มาก
การรับรู้ความง่ายของการใช้ (PEOU)	4.17	0.56	มาก
การรับรู้ประโยชน์ (PU)	4.23	0.53	มากที่สุด
ทัศนคติต่อการใช้ (ATU)	4.24	0.54	มากที่สุด
การตั้งใจใช้ (BI)	4.24	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรในการวิจัยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี (BI) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 และทัศนคติต่อการใช้งาน (ATU) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การรับรู้ประโยชน์ (PU) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53 อยู่ในระดับมากที่สุด

ส่วนตัวแปรที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม (SI) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 การรับรู้ความง่ายในการใช้ (PEOU) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน

(FC) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า นักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครมีความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านความตั้งใจใช้ ทักษะติดต่อการใช้งาน และการรับรู้ประโยชน์ ขณะที่สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดเมื่อเทียบกับตัวแปรอื่น แม้ยังอยู่ในระดับมาก ซึ่งอาจสะท้อนว่าองค์กรยังมีความแตกต่างกันในด้านระบบสนับสนุน การฝึกอบรม ทรัพยากร หรือโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการใช้ AI ในงานบัญชี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ AI	ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี			t	p- value	ผลการ ทดสอบ สมมติฐาน
	B	S.E.	β			
(Constant)	0.510	0.115		4.424	0.000	
อิทธิพลทางสังคม	0.041	0.044	0.041	0.945	0.345	ไม่สนับสนุน
สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน	0.096	0.035	0.116	2.710	0.007	สนับสนุน
การรับรู้ความง่ายของการใช้	0.028	0.047	0.029	0.591	0.554	ไม่สนับสนุน
การรับรู้ประโยชน์	0.225	0.048	0.226	4.725	0.000	สนับสนุน
ทัศนคติต่อการใช้งาน	0.494	0.050	0.499	9.902	0.000	สนับสนุน
$R^2=0.710$, Adjusted $R^2 = 0.707$, $F = 229.164$, $\text{sig} = 0.000$						

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า แบบจำลองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีค่า F เท่ากับ 229.164 และค่า $p < .001$ แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัว ได้แก่ อิทธิพลทางสังคม สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ การรับรู้ความง่ายในการใช้ และทัศนคติต่อการใช้งาน สามารถร่วมกันทำนายความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า R^2 เท่ากับ 0.710 แสดงว่า ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีได้ร้อยละ 71.00 ส่วนที่เหลือร้อยละ 29.00 อธิบายได้จากปัจจัยอื่นที่ไม่ได้อยู่ในแบบจำลอง

เมื่อพิจารณารายตัวแปร พบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทัศนคติต่อการใช้งาน (ATU) การรับรู้ประโยชน์ (PU) และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (FC) โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ทัศนคติ

ต่อการใช้งาน (ATU) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.499 รองลงมาคือ การรับรู้ประโยชน์ (PU) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.226 และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน (FC) มีค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐานเท่ากับ 0.116 ตามลำดับ

ในทางตรงกันข้าม อิทธิพลทางสังคม (SI) และการรับรู้ความง่ายในการใช้ (PEOU) ไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า p-value เท่ากับ .345 และ .554 ตามลำดับ จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่กำหนดไว้

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความตั้งใจใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่านักบัญชีมีแนวโน้มพร้อมใช้ AI เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานบัญชี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก AI สามารถช่วยเพิ่มความรวดเร็ว ความถูกต้อง และประสิทธิภาพในการจัดการข้อมูลทางบัญชี ตลอดจนสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจขององค์กร ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Sampaio และ Silva (2025) และ Bou Reslan และ Al Maalouf (2024) ที่อธิบายว่า การนำ AI มาใช้ในงานบัญชีมีส่วนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการทำงาน คุณภาพของข้อมูล และการตรวจสอบความผิดปกติของข้อมูลทางการเงิน อีกทั้งยังสอดคล้องกับศศิธร ศรีสมวงศ์ (2565) ที่ระบุว่า นักบัญชีในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีและการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชี ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณพบว่า ทักษะติดต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยทักษะติดต่อการใช้งานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า เมื่อนักบัญชีมีมุมมองเชิงบวกต่อ AI และเห็นว่า AI เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการทำงาน ย่อมมีแนวโน้มตั้งใจใช้ AI มากขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับ Kayser และ Telukdarie (2024) ที่ชี้ว่า ปัจจัยด้านทัศนคติการรับรู้ และปัจจัยภายนอกมีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับ AI ในวิชาชีพบัญชี และสอดคล้องกับ Abbas (2025) ที่ระบุว่า AI มีแนวโน้มเปลี่ยนบทบาทงานบัญชีและทำให้นักบัญชีต้องปรับตัวด้านทักษะและมุมมองต่อการใช้เทคโนโลยี

สำหรับการรับรู้ประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่ามื่ออิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่า หากนักบัญชีรับรู้ว่ AI สามารถช่วยลดข้อผิดพลาด เพิ่มความรวดเร็ว และสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลทางบัญชีได้ ย่อมส่งผลให้เกิดความตั้งใจใช้มากขึ้น ผลนี้สอดคล้องกับ Bui (2025) ที่พบว่า การรับรู้ประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับ AI ในบริบทด้านบัญชี และสอดคล้องกับ Norzelan et al. (2024) ที่พบว่า ปัจจัยด้านการรับรู้และความพร้อมทางเทคโนโลยีมีบทบาทต่อการยอมรับ AI ในหน่วยงานด้านการเงินและบัญชี

นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานมื่ออิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่ การมีระบบสนับสนุน ทรัพยากร เทคโนโลยี การอบรม และโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักบัญชีเกิดความพร้อมและความมั่นใจในการใช้ AI ในการทำงาน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Norzelan et al. (2024) ที่ชี้ให้เห็นว่ ปัจจัยด้านองค์กร ความพร้อมทางเทคนิค และสิ่งสนับสนุนในการใช้งานมีบทบาทต่อการยอมรับ AI ในบริบทของงานการเงินและบัญชี

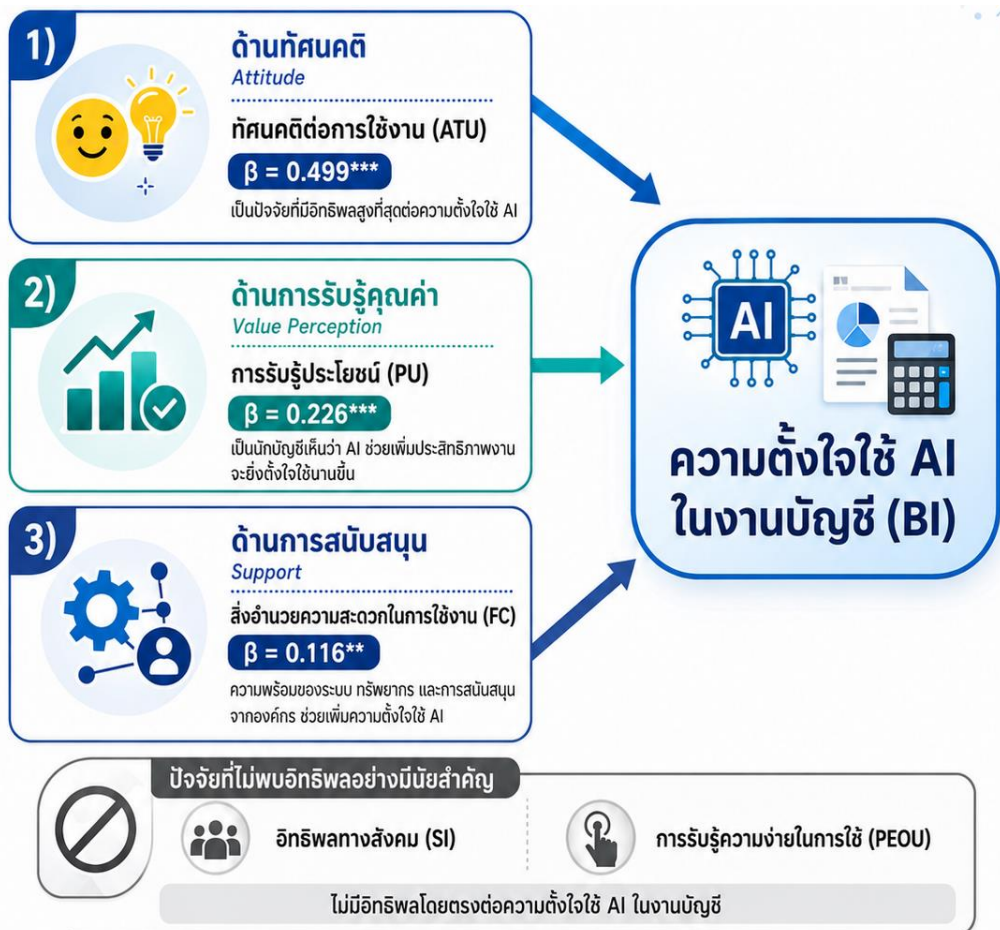
ในทางตรงกันข้าม อิทธิพลทางสังคมและการรับรู้ความง่่ายในการใช้ไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ AI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่ นักบัญชีอาจตัดสินใจใช้ AI จากการประเมินประโยชน์ที่ได้รับ ทศนคติส่วนบุคคล และความพร้อมขององค์กร มากกว่าการได้รับแรงสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง ขณะเดียวกัน การรับรู้ความง่่ายในการใช้อาจไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อความตั้งใจใช้ AI เมื่อพิจารณาพร้อมกับปัจจัยอื่น เนื่องจาก AI เป็นเทคโนโลยีที่มีความซับซ้อน นักบัญชีจึงอาจให้ความสำคัญกับประโยชน์และคุณค่าที่ได้รับจาก AI มากกว่าความง่่ายในการใช้งาน ผลดังกล่าวสอดคล้องในเชิงแนวคิดกับงานของมณธิชา อัครนเศรษฐ์ และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่ เทคโนโลยีและคุณลักษณะทางวิชาชีพบัญชีมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยนี้สะท้อนว่ การส่งเสริมความตั้งใจใช้เทคโนโลยี AI ในงานบัญชีของนักบัญชีในเขตกรุงเทพมหานครควรให้ความสำคัญกับปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ทศนคติต่อการใช้งาน การรับรู้ประโยชน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งาน โดยควรมุ่งสร้างมุมมองเชิงบวกต่อ AI ทำให้นักบัญชีเห็นประโยชน์ของ AI ต่อประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และคุณภาพของงานบัญชีอย่างชัดเจน รวมถึงจัดเตรียมระบบสนับสนุน โครงสร้าง

พื้นฐาน การอบรม และทรัพยากรที่เหมาะสมภายในองค์กร เพื่อส่งเสริมให้นักบัญชีมีความพร้อม และมีความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชีได้อย่างเหมาะสม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. หน่วยงานกำกับดูแลวิชาชีพบัญชี สภาวิชาชีพบัญชี สถาบันการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรส่งเสริมให้นักบัญชีมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในงานบัญชีอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสื่อสารให้เห็นประโยชน์ของการเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว ความถูกต้อง และคุณภาพของงานบัญชี เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ประโยชน์มีอิทธิพลต่อความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชี

2. องค์กร สำนักงานบัญชี และหน่วยงานธุรกิจควรให้ความสำคัญกับการสร้างทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ AI ให้แก่นักบัญชี โดยใช้ให้เห็นว่า AI เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการทำงานลดภาระงานซ้ำซ้อน และเพิ่มโอกาสให้นักบัญชีทำงานเชิงวิเคราะห์มากขึ้น ไม่ใช่เทคโนโลยีที่เข้ามาแทนที่บทบาทของนักบัญชีทั้งหมด ทั้งนี้ เนื่องจากทัศนคติต่อการใช้งานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดต่อความตั้งใจใช้ AI

3. องค์กรควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้งานให้เหมาะสม เช่น ระบบบัญชีดิจิทัลที่รองรับการใช้ AI ฐานข้อมูลที่มีคุณภาพ เครื่องมือดิจิทัลที่เพียงพอ การอบรมเชิงปฏิบัติการ คู่มือการใช้งาน และทีมสนับสนุนด้านเทคนิค เพื่อช่วยให้นักบัญชีสามารถนำ AI ไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริงและเกิดความมั่นใจในการใช้งานมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังนักบัญชีในภูมิภาคอื่น หรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างนักบัญชีในกรุงเทพมหานครกับนักบัญชีในต่างจังหวัด เพื่อให้เห็นความแตกต่างของความตั้งใจใช้ AI ในบริบทพื้นที่และสภาพแวดล้อมขององค์กรที่หลากหลายมากขึ้น

2. ควรเพิ่มตัวแปรอื่นที่อาจเกี่ยวข้องกับความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชี เช่น ความไว้วางใจในเทคโนโลยี ความกังวลด้านความปลอดภัยของข้อมูล ความพร้อมด้านทักษะดิจิทัล การสนับสนุนจากผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร และจริยธรรมในการใช้ AI เพื่อให้สามารถอธิบายความตั้งใจใช้ AI ได้ครอบคลุมมากขึ้น

3. การวิจัยในอนาคตอาจใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกนักบัญชีผู้บริหารสำนักงานบัญชี หรือผู้พัฒนาระบบบัญชีดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจเหตุผลเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความตั้งใจใช้ AI ในงานบัญชี โดยเฉพาะประเด็นอิทธิพลทางสังคมและการรับรู้ความง่ายในการใช้ ซึ่งไม่พบอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญในการศึกษาครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2569). จำนวนผู้ทำบัญชีที่มีสถานะคงอยู่. Open-DBD. สืบค้น 28 พฤษภาคม 2569, จาก https://opendata.dbd.go.th/dataset/dataset_32_01

- มนธิชา อัครชนเศรษฐ์, และกนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ. (2568). อิทธิพลของเทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทางวิชาชีพบัญชี ที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของนักบัญชีในยุคดิจิทัล กรณีศึกษา พนักงานบัญชีในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 3(5). 380-397.
- ศศิธร ศรีสมวงศ์. (2565). การพัฒนาทักษะดิจิทัลของนักบัญชีไทยในยุคการเปลี่ยนแปลง. *วารสารพัฒนาบัญชี*, 9(1), 34-56.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2567). *การปรับตัวของนักบัญชีในยุคดิจิทัล เมื่อ AI มีบทบาทในงานบัญชี*. สืบค้น 18 เมษายน 2569 จาก <https://www.tfac.or.th/en/Article/Detail/181075>
- Abbas, K. (2026). Management accounting and artificial intelligence: A comprehensive literature review and recommendations for future research. *The British Accounting Review*, 101551.
- Bou Reslan, F., & Al Maalouf, N. J. (2024). Assessing the transformative impact of AI adoption on efficiency, fraud detection, and skill dynamics in accounting practices. *Journal of Risk and Financial Management*, 17(12), 577.
- Bui, H. Q., Phan, Q. T. B., & Nguyen, H. T. (2025). AI adoption: A new perspective from accounting students in Vietnam. *Journal of Asian Business and Economic Studies*, 32(1), 40-51.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling techniques* (3rd ed.). United Kingdom: John Wiley & Sons.
- Kayser, K., & Telukdarie, A. (2024). Literature review: Artificial intelligence adoption within the accounting profession applying the Technology Acceptance Model (3). In T. Moloi & B. George (Eds.), *Towards digitally transforming accounting and business processes* (pp. 217-231). Springer.
- Norzelan, N. A., Mohamed, I. S., & Mohamad, M. (2024). Technology acceptance of artificial intelligence (AI) among heads of finance and accounting units in the shared service industry. *Technological Forecasting and Social Change*, 198, 123022.

- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). United States: McGraw-Hill.
- Sampaio, C., & Silva, R. (2025). Digital transformation in accounting: An assessment of automation and AI integration. *International Journal of Financial Studies*, 13(4), 206.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของ
องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
BUDDHADHAMMA INTEGRATION FOR PROMOTING THE QUALITY OF PUBLIC
SERVICES OF SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS
IN MAE HONG SON PROVINCE

พระหลง อิทธิญาโณ (เคอคำ)^{1*}, บุญทัน ดอกไรสง¹, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ¹

Phra Long Itthiyano (Khurkham)^{1*}, Boonton Dockthaisong¹, Kiattisak Suklueang¹

*Corresponding Author E-mail: khurkhamlangkhur@gmail.com

Received May 15, 2026; Revised June 10, 2026; Accepted June 18, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน 2. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน และ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 397 คน ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.973 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา และการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 รูปหรือคน เพื่อยืนยันองค์ความรู้

ผลการวิจัยพบว่า 1. คุณภาพการให้บริการประชาชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการบริการอย่างก้าวหน้า ต่อเนื่อง เท่าเทียม รวดเร็วทันต่อเวลา และเพียงพอ ตามลำดับ โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดสะท้อนข้อจำกัดด้านทรัพยากรในพื้นที่ห่างไกล 2. หลักปัจจัยการบริหาร 4M ได้แก่ ด้านบุคลากร การจัดการ วัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณ และหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ สมานัตตตา ทาน อตถจริยา และปิยวาจา ต่างส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในแบบจำลองที่แยก

¹ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹ Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ศึกษา หลักสังคหวัตถุ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่สูงกว่า สะท้อนถึงความสำคัญของมิติพฤติกรรมเชิงพุทธธรรมในบริบทการให้บริการของพื้นที่ 3. การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา กับหลักปัจจัยการบริหาร 4M คือ ด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การบริการอย่างเท่าเทียม รวดเร็วทันต่อเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้า อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; คุณภาพการให้บริการ; องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the quality of public service provided by sub-district administrative organizations in Mae Hong Son province. 2. To study factors affecting the quality of public service of sub-district administrative organizations in Mae Hong Son province. 3. To present the integration of Buddhist principles to enhance the quality of public service of sub-district administrative organizations in Mae Hong Son province. The research employed a mixed-methods design. Quantitative research collected data from a sample of 397 individuals using a questionnaire with a reliability coefficient of 0.973, analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis. Qualitative research conducted in-depth interviews with 18 key informants using descriptive content analysis, and focus group discussions with 10 participants to confirm the findings.

Findings were as follows: 1. The overall public service quality was at a high level across all dimensions, ranked from highest to lowest mean as: progressive, continuous, equitable, timely, and ample service, respectively. The lowest-scoring dimension reflected resource constraints in remote areas. 2. Both the 4M administrative factors personnel, management, materials, and budget and the Sangahavatthu 4 principles Samanattata, Dana, Atthacariya, and Piyavaja significantly affected public service quality. When analyzed in separate models,

the Sangahavatthu 4 showed a higher predictive coefficient, reflecting the importance of Buddhist behavioral dimensions in the local service context. 3. The integration of Sangahavatthu 4 Dana, Piyavaja, Atthacariya, and Samanattata with the 4M administrative factors provides an effective approach for sustainably promoting public service quality across all five dimensions of equitable, timely, ample, continuous, and progressive service.

Keywords: Buddhadhamma Integration; Service Quality; Sub-District Administrative Organization

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยเฉพาะในจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง พื้นที่ห่างไกล และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม อบต. จึงเผชิญความท้าทายทั้งการเข้าถึงบริการ การขาดแคลนทรัพยากร และอุปสรรคทางภาษา ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพและสภาพแวดล้อมขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบจุดอ่อนสำคัญ ได้แก่ บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อปริมาณงาน พื้นที่รับผิดชอบมีขนาดใหญ่ทำให้การบริการและการพัฒนาอาจไม่ทั่วถึง และงบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาในพื้นที่ขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านที่มีกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่ อันเป็นสาเหตุที่ทำให้คุณภาพการให้บริการด้านความเพียงพอและความเท่าเทียมยังคงเผชิญปัญหาในทางปฏิบัติ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563) ได้ชี้ให้เห็นว่า การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจจากส่วนกลาง เพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองตนเองและตอบสนองความต้องการในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง เมื่อมีการถ่ายโอนภารกิจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจและงบประมาณเพิ่มขึ้นอย่างมาก (กระทรวงมหาดไทย, 2557)

การพัฒนาคุณภาพการให้บริการในยุคปฏิรูประบอบราชการมีการดำเนินการสำคัญ เช่น การจัดตั้งศูนย์บริการร่วม การลดขั้นตอนและระยะเวลา และการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ (ไพโรจน์ ภัทรนรากุล, 2548) ควบคู่กับการพัฒนาระบบประเมินผลที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของประชาชน (ปรัชญา เวสารัชช์, 2545) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยในช่วง พ.ศ. 2563–

2568 ชี้ให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีอย่างจำกัด ทำให้เกิดปัญหาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในการให้บริการสาธารณะ (ณทกวี ศิริรัตน์, 2565) รวมถึงปัญหาการตอบสนองความต้องการที่ยังไม่ครอบคลุมทั่วถึงทุกกลุ่มประชาชน (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2568) การให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพจึงต้องอาศัยการพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์กร บุคลากร รวมถึงการกำหนดมาตรฐานการให้บริการ การจัดทำข้อตกลงระดับการให้บริการ (Service Level Agreement: SLA) และการพัฒนาระบบจัดการข้อร้องเรียน (ธงชัย สันติวงษ์, 2546)

อย่างไรก็ตาม การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหา โดยเฉพาะในระดับจุลภาคที่บริการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง การนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการในการบริหารจัดการของ อบต. จึงเป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ประชาชนมีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมความสามัคคีในสังคม ทำให้การบริหารงานเกิดผลสัมฤทธิ์และสร้างความไว้วางใจระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) เมื่อบูรณาการกับหลักปัจจัยการบริหาร 4M ของ (Drucker, 1974) ซึ่งประกอบด้วย ด้านบุคลากร (Man) ด้านงบประมาณ (Money) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และด้านการจัดการ (Management) จะช่วยส่งเสริมคุณภาพการให้บริการตามแนวคิดของ Millett (1954) ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การให้บริการอย่างเท่าเทียม รวดเร็วทันต่อเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้า อันเป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับการบริหารจัดการและสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน

องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนและให้บริการสาธารณะ แต่เผชิญความท้าทายจากภูมิประเทศที่ห่างไกล การขาดแคลนทรัพยากรและความหลากหลายทางวัฒนธรรม แม้ภาครัฐจะมีการปฏิรูประบบราชการเพื่อยกระดับคุณภาพการให้บริการ แต่ยังพบปัญหาการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่ไม่ครอบคลุมและทั่วถึง การนำหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา มาบูรณาการกับหลักการบริหาร 4M คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ จึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการทั้ง 5 ด้าน คือ ความเท่าเทียม รวดเร็ว เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้า เพื่อสร้างความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันองค์ความรู้

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่เขตปกครององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวนทั้งสิ้น 46,546 คน (ระบบดาวนโหลดสถิติ – จำนวนประชากร, 2567)

2.2 ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คำนวณตามสูตรของ (Taro Yamane, 1973) ทำให้ได้ขนาดตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 397 คน โดยใช้ “องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นระดับชั้นของการสุ่มตัวอย่างอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling)

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีจำนวนรวม 18 รูปหรือคน ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป, นักวิชาการหรือผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 2 คน, ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน ๓ คน, ผู้ปฏิบัติงานการองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 4 คน, และผู้รับบริการหรือประชาชน จำนวน 7 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80–1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.973 ตามวิธีของครอนบาค (Cochran, 1977) ส่วนในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างและประเด็นสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามจำนวน 397 ชุด ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ได้แก่ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) โดยมีการตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ด้วยค่า Tolerance และ Variance Inflation Factor (VIF) ตามเกณฑ์ของ (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2559)

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยการถอดเสียงบันทึกเป็นข้อความ จัดหมวดหมู่ ลงรหัสข้อมูล และตีความข้อมูล โดยอิงจากบริบทและวัตถุประสงค์ของการวิจัย แล้วสังเคราะห์ผลและตรวจสอบความน่าเชื่อถือผ่านการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย

1. คุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริการอย่างก้าวหน้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง ด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม ด้านการให้บริการอย่างรวดเร็วทันต่อเวลา และด้านการให้บริการอย่างเพียงพอตามลำดับ ด้านการบริการอย่างก้าวหน้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้

เห็นว่า อบต. ให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาการให้บริการ ในขณะ ที่ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคลากรและ งบประมาณในพื้นที่ห่างไกลที่ส่งผลต่อการจัดสรรบริการให้ครอบคลุมทุกกลุ่มประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Millett (1954) ที่ระบุว่าคุณภาพการให้บริการสาธารณะที่แท้จริงต้อง ประกอบด้วยความเพียงพอและความเท่าเทียมควบคู่กัน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลใน จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่า หลักปัจจัยการบริหาร 4M ทั้ง 4 ด้าน ส่งผลต่อคุณภาพการ ให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านบุคลากร (Man) มีอิทธิพลสูงสุด เนื่องจากบุคลากรเป็นจุดสัมผัสหลัก ระหว่างหน่วยงานกับประชาชน รองลงมาคือด้านการจัดการ (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และด้านงบประมาณ (Money) ตามลำดับ ทั้ง 4 ด้านสามารถร่วมกันอธิบายความ แปรปรวนของคุณภาพการให้บริการประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่าทุกด้านส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ มีอิทธิพลสูงสุด เนื่องจากความสม่ำเสมอและความเสมอภาคในการให้บริการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับ หน่วยงาน รองลงมาคือ ทาน การให้บริการด้วยความเต็มใจ อุตถจริยา การประพฤติตนให้เป็น ประโยชน์ และปิยวาจา การใช้วาจาที่สุภาพ ตามลำดับ

หลักปัจจัยการบริหาร 4M และหลักสังคหวัตถุ 4 ต่างสามารถอธิบายความแปรปรวน ของคุณภาพการให้บริการประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในแบบจำลองที่แยกศึกษา หลักสังคหวัตถุ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่สูงกว่า ซึ่งสะท้อนถึงความสอดคล้องอันดีของมิติ พฤติกรรมเชิงพุทธธรรมในบริบทการให้บริการของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการวิเคราะห์ทั้ง สองแบบจำลองเป็นการแยกสมการกัน จึงไม่อาจนำค่าสัมประสิทธิ์การทำนายมาเปรียบเทียบกัน โดยตรงเพื่อสรุปว่าหลักใดมีบทบาทสำคัญมากกว่ากัน ทั้งนี้ ผลการวิจัยสนับสนุนว่าการบูรณา การทั้งสองหลักเข้าด้วยกันจะช่วยส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนได้อย่างมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนของ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ พบว่าการบูรณาการหลักพุทธธรรมประกอบด้วย ทาน การให้บริการด้วยความเต็มใจและจริงใจ ให้บริการอย่างทั่วถึง และเป็นธรรมแก่ประชาชนทุกกลุ่มในทุกพื้นที่ ด้วยความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมทั้งมุ่งอำนวยความสะดวกและลดภาระให้แก่ประชาชนในทุกขั้นตอนของการรับบริการ ปิยวาจา การใช้วาจาที่สุภาพ เจ้าหน้าที่พูดจาด้วยความสุภาพและอ่อนโยน อธิบายขั้นตอนการให้บริการอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและความไว้วางใจระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน รวมถึงการใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อรองรับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในพื้นที่ อุตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ เจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์และนำไปใช้ได้จริง โดยอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญในการตอบคำถาม และแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ใช้บริการอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยจิตอาสาและความเสียสละเพื่อส่วนรวม และสมานัตตตา การวางตนสม่ำเสมอ เจ้าหน้าที่ให้บริการประชาชนทุกคนอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม โดยไม่เลือกปฏิบัติตามฐานะหรือสถานะทางสังคม วางตนเป็นกันเองเพื่อสร้างความใกล้ชิดและลดช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่กับประชาชน พร้อมรักษาวินัยและมาตรฐานการให้บริการให้คงเส้นคงวาและน่าเชื่อถือ มาบูรณาการร่วมกับหลักปัจจัยการบริหาร 4M ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดการ เพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การให้บริการอย่างเท่าเทียม รวดเร็วทันต่อเวลา เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้า ให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. คุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริการอย่างก้าวหน้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนให้ความสำคัญกับการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพการให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่อง โดยมีการนำเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการรับฟังความคิดเห็นและปรับปรุงบริการเป็นวงจร งานวิจัยของ วิทวัส พงศ์กรเกียรติ (2568) พบว่า การพัฒนาระบบดิจิทัลของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสุพรรณบุรีสามารถยกระดับคุณภาพการให้บริการ และเมื่อบูรณาการการพัฒนาระบบดิจิทัลกับหลักสัจจวัตถุ 4 สามารถยกระดับคุณภาพการให้บริการได้

ถึงร้อยละ 74.3 นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิเศษ กนฺตรมโม (มั่งคั่ง) (2564) พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน และหลักอิทธิบาท 4 กับการบริหารสมัยใหม่สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพได้ร้อยละ 84.6 ส่วนด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงใจ ปินตามูล (2559) พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และด้านการให้บริการอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉัตรชัย นาถ้าพลอย (2566) พบว่า หลักสาราณียธรรม 6 สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพการบริหารได้ร้อยละ 65.00

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน หลักปัจจัยการบริหาร 4M ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านบุคลากร มีอิทธิพลสูงสุด สามารถอธิบายได้ว่าบุคลากรเป็นจุดสัมผัสหลักของประชาชนและเป็นตัวกำหนดประสบการณ์ของผู้รับบริการในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วารินทร์ จันทรรัตน์ (2565) พบว่า ปัจจัยการบริหาร 4M ด้านบุคลากรมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี ส่วนหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสมานัตตตามีอิทธิพลสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระอินทรโสภา (2564) พบว่า หลักสมานัตตตา การวางตนสม่าเสมอ มีอิทธิพลสูงสุดต่อขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธเดช ศรีสวัสดิ์ (2565) พบว่า กระบวนการบริหารตามวงจร PDCA สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพการบริหารจัดการได้ร้อยละ 77.60 การที่หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถทำนายได้เพียงร้อยละ 63.5 ในขณะที่หลักปัจจัยการบริหาร 4M สามารถทำนายได้เพียงร้อยละ 36.8 แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการให้บริการมากกว่าระบบการบริหารจัดการเพียงอย่างเดียว

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 กับหลักปัจจัยการบริหาร 4M เพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชน 5 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิต สีนุสรวง (2568) พบว่า การบูรณาการหลักการบริหาร POCCC กับหลักอิทธิบาท 4 ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของ อบต. ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์ (2558) พบว่า การนำหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 และโลกบาลธรรม มาบูรณาการในการพัฒนาตัวแบบจริยธรรม ช่วยเสริมสร้างจริยธรรมและป้องกันการทุจริตของข้าราชการได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยนิธินา ชีวาลวงศ์ (2566) พบว่า หลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถอธิบายความผันแปรของภาวะผู้นำได้ร้อยละ 82.8 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพิน ตันติวิรุฬห์ (2566) พบว่า การบูรณาการหลักการบริหารองค์กร 5 ด้านกับหลักสาราณียธรรม 6 สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิผลการปฏิบัติงานได้ถึงร้อยละ 84.1 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสถิตย์ โพธิญาโณ (โพธิ์หล้า) (2567) พบว่า การบูรณาการหลักภาวนา 4 สามารถอธิบายความผันแปรของคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่ได้ร้อยละ 68.2 ผลการวิจัยเหล่านี้ยืนยันว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับแนวทางการบริหารสมัยใหม่ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนกว่าการใช้แนวทางใดแนวทางหนึ่งเพียงลำพัง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ การบูรณาการหลักปัจจัยการบริหาร 4M กับหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชน 5 ด้าน ซึ่งมีองค์ประกอบและความเชื่อมโยงดังนี้

หลักปัจจัยการบริหาร 4M พัฒนาด้านระบบ ครอบคลุมสี่ปัจจัยหลักขององค์กร ได้แก่ 1) ด้านบุคลากร (Man) ที่ต้องมีกำลังคนเพียงพอ มีศักยภาพ และมีคุณธรรม 2) ด้านงบประมาณ (Money) ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และตรงกับความต้องการของชุมชน 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) ที่จัดหาเป็นระบบและพร้อมใช้งาน และ 4) ด้านการจัดการ (Management) ที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีการติดตามผล

หลักสังคหวัตถุ 4 พัฒนาด้านจิตใจ เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการให้บริการ ประกอบด้วย 1) ทาน คือการให้บริการเชิงรุกและไม่เลือกปฏิบัติ 2) ปิยวาจา คือการสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและใช้ภาษาที่ผู้รับบริการเข้าใจ ซึ่งสำคัญมากในพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย 3) อตถจริยา คือการลงมือช่วยเหลือจริงด้วยจิตอาสา และ 4) สมานัตตตา คือการวางตนสม่ำเสมอ ให้บริการด้วยมาตรฐานเดียวกันกับทุกคน

ผลลัพธ์ คุณภาพการให้บริการ 5 ด้าน เมื่อนำหลักทั้งสองมาใช้ควบคู่กัน จะนำไปสู่บริการที่มีคุณภาพทั้ง 5 มิติ โดยเรียงตามค่าเฉลี่ยที่พบจากการวิจัย ได้แก่ 1) ก้าวหน้า 2) ต่อเนื่อง 3) เท่าเทียม 4) รวดเร็วทันต่อเวลา และ 5) เพียงพอ ซึ่งมิติที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือด้านเพียงพอ สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาทรัพยากรให้ครอบคลุม

ดังนั้น ระบบที่ดีต้องมาพร้อมกับบุคลากรที่มีจิตใจดี การพัฒนา 4M ควบคู่กับสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นการพัฒนาทั้งโครงสร้างและจิตใจไปพร้อมกัน เพื่อให้ อบต. บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมคุณภาพการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี ผลพบว่าคุณภาพการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการบริการอย่างก้าวหน้ามีค่าสูงสุด ส่วนด้านการบริการอย่างเพียงพอมีค่าต่ำสุด ทั้งหลักปัจจัยการบริหาร 4M และหลักสังคหวัตถุ 4 ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยในแบบจำลองที่แยกศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายสูงกว่า สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของมิติพฤติกรรมเชิงพุทธธรรมในบริบทพื้นที่ การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับหลักปัจจัยการ

บริหาร 4M จึงเป็นแนวทางพัฒนาทั้งระบบและจิตใจควบคู่กัน เพื่อยกระดับการบริการให้เท่าเทียม รวดเร็ว เพียงพอ ต่อเนื่อง และก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายระดับจังหวัดในการบูรณาการหลักสัจจวัตถุ 4 กับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมกลไกกำกับติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรการบริหาร 4M ให้เพียงพอและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยเร่งรัดการสรรหาและพัฒนาบุคลากร (Man) ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพการให้บริการสูงสุด ควบคู่กับการสนับสนุนงบประมาณสำหรับวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีในพื้นที่ห่างไกล
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดมาตรฐานการให้บริการสาธารณะที่ครอบคลุมทั้ง 5 มิติ พร้อมตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample Service) ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนข้อจำกัดด้านทรัพยากรที่ต้องเร่งพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดโครงการฝึกอบรมที่บูรณาการหลักสัจจวัตถุ 4 กับปัจจัยการบริหาร 4M โดยเน้นการสื่อสารด้วยปียาวจา การให้บริการตามหลักทาน การแก้ปัญหาตามหลักอรรถจริยา และการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมตามหลักสมานัตตตา
2. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรพัฒนาระบบการจัดการงบประมาณให้โปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดสรรงบประมาณ
3. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดหาวัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ทั้งระบบบริการออนไลน์ การรับเรื่องร้องทุกข์ผ่านช่องทางดิจิทัล และการติดตามผลบริการ พร้อมมอบหมายหน้าที่ให้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยจัดเวทีประชาคมและกระบวนการรับฟังความคิดเห็นที่ครอบคลุมกลุ่มชาติพันธุ์และผู้ด้อยโอกาส เพื่อให้บริการสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนตามหลักสมานัตตตาและอรรถจริยา
5. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรพัฒนาระบบประเมินคุณภาพการให้บริการที่ครอบคลุมทั้ง 5 มิติ โดยประเมินความพึงพอใจของประชาชนอย่างสม่ำเสมอและนำผลมาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับด้านการบริการอย่างก้าวหน้า

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเปรียบเทียบการบูรณาการหลักพุทธธรรมระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดแม่ฮ่องสอนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอื่นที่มีบริบททางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมต่างกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่มีนัยยะทางนโยบายระดับชาติ
2. ควรศึกษาในลักษณะระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามผลการบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 กับปัจจัยการบริหาร 4M เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (Cross-Sectional Study) ซึ่งยังไม่สามารถสรุปความเป็นเหตุเป็นผลและความยั่งยืนได้อย่างสมบูรณ์
3. ควรขยายขอบเขตไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่นในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เช่น เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด รวมทั้งศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสร้างโมเดลการบริหารงานท้องถิ่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ชายแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). *คู่มือหลักเกณฑ์การบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงมหาดไทย. (2557). *คู่มือการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2559). *สถิติสำหรับงานวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: หจก. สามลดา.
- ฉัตรชัย นาถำพลอย. (2566). *การพัฒนาการบริการสาธารณะของนิติบุคคลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารอาคารชุดในจังหวัดปทุมธานี* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชัชนิติฐา ชัชวาลวงศ์. (2566). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของเยาวชนโดยการดำเนินงานของชุมชนในกรุงเทพมหานคร* (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัทกวี ศิริรัตน์. (2565). องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น: การบริการสาธารณะ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*, 12(1), 131-142.

- ดวงใจ ปิ่นตามูล. (2559). *การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำมุ่งให้บริการของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวพุทธธรรม* (ดุष्ฎิณิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2546). *การบริหารงานบุคคล* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธนิต สิ้นสุสว่าง. (2568). *การบูรณาการหลักพุทธจริยธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารงานของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนนทบุรี* (ดุष्ฎิณิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ธเดช ศรีสวัสดิ์. (2565). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารจัดการศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของรัฐบาล สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี* (ดุष्ฎิณิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2568). *การวิเคราะห์บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริการสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย. วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา*, 7(1), 123-137.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2545). *การจัดการบริการสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์พัฒน์ จิตตานรักษ์. (2558). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาตัวแบบจริยธรรมของข้าราชการสังกัดกระทรวงมหาดไทย* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- พระปลัดสถิตย์ โพธิญาณ (โพธิ์หล้า). (2567). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลในจังหวัดเชียงใหม่* (ดุष्ฎิณิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง). (2564). *พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการบริหารงานของเทศบาลเมืองจังหวัดชลบุรี* (ดุष्ฎิณิพนธ์ปรัชญาดุष्ฎิณิบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. (2548). การจัดการภาครัฐ (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระบบดาวินโหลดสถิติ – จำนวนประชากร. (2567). ข้อมูลสถิติจำนวนประชากร ปี พ.ศ. 2567. สืบค้น 7 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://stat.bora.dopa.go.th/new_stat/file/67/stat_t67.xls
- วารินทร์ จันทรัตน์. (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการให้บริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสุพรรณบุรี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิทวัส พงศ์กรเกียรติ. (2568). การพัฒนาระบบดิจิทัลที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน โดยการประยุกต์ตามหลักพุทธธรรมของศูนย์ดำรงธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วีระ อินทรโสภา. (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างขวัญกำลังใจของทหารเกณฑ์ในมณฑลทหารบกที่ 11 (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมิต สัจฉกร. (2542). การต้อนรับและบริการที่เป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- อรพิน ตันติวิรุฬห์. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรศาลเยาวชนและครอบครัวภาค 2 (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- Drucker, P. F. (1974). *Management: Tasks, Responsibilities, Practices*. New York: Harper & Row Publication.
- Millett, J. D. (1954). *Management in the Public Service: The Quest for Effective Performance*. New York: McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.

การวิเคราะห์และสำรวจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบ
บทเรียนออนไลน์ด้วยกระบวนการโค้ชเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัล
สำหรับครูอาชีวศึกษาเอกชน

ANALYSIS AND EXPLORATION OF STAKEHOLDERS' PERSPECTIVES IN
DESIGNING ONLINE LESSONS WITH A COACHING PROCESS
TO PROMOTE DIGITAL COMPETENCIES FOR PRIVATE
VOCATIONAL EDUCATION TEACHERS

อธิพงษ์ จันทรเสน¹, สายหยุด ภูปุย^{1*}, ปวีณา ขันธิศิลา¹

Athiphong Chansen¹, Saiyud Phupui^{1*}, Paweena Khansila¹

*Corresponding Author E-mail: saiyut.ph@ksu.ac.th

Received March 9, 2026; Revised June 6, 2026; Accepted June 17, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.วิเคราะห์และสำรวจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ด้วยกระบวนการโค้ชส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูอาชีวศึกษาเอกชน และ 2.ศึกษาแนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ช เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 92 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 2 คน ครูผู้สอนจำนวน 24 คน ผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1 จำนวน 66 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาโดยการจัดหมวดหมู่และเข้ารหัส

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียนมีมุมมองสอดคล้องกันว่า สถานศึกษามีความจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและผู้เรียนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล โดยปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ ภาระงานส่วนเกินของครู ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ความไม่พร้อมของอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตของผู้เรียน รวมถึงสื่อและกิจกรรมออนไลน์ที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจึงมีความต้องการบทเรียนออนไลน์ที่กระชับ เข้าถึงง่าย ยืดหยุ่น เน้นการปฏิบัติจริง และสามารถนำเทคโนโลยีหรือ AI มาใช้เพื่อลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ 2. แนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ช GROW Model ประกอบด้วย 4 ระยะ ได้แก่ 1) Goal การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและการลดภาระงานของครู

¹ คณะศึกษาศาสตร์และนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

¹ Faculty of Education and Educational Innovation, Kalasin University

2) Reality การวิเคราะห์สภาพจริง ปัญหา และข้อจำกัดของครูและผู้เรียน 3) Options การแสวงหาทางเลือกผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การใช้ AI-Assisted Tools และระบบพี่เลี้ยงหรือ Buddy Coaching และ 4) Will การกำหนดแผนปฏิบัติ การติดตามผล และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

คำสำคัญ: บทเรียนออนไลน์; กระบวนการโค้ช; สมรรถนะดิจิทัล; ครูอาชีวศึกษาเอกชน

Abstract

This research aimed to 1. analyze and explore stakeholders' perspectives on the design of online lessons using a coaching process to enhance digital competence among teachers in private vocational education institutions; and 2. examine guidelines for designing online lessons based on the coaching process. This study employed qualitative research design. The key informants consisted of 92 participants, including two directors, 24 teachers, and 66 first-year vocational certificate students, selected through purposive sampling. The research instruments included semi-structured interviews, questionnaires, and focus group discussions. Data was analyzed using content analysis through categorization and coding.

The findings revealed that: 1. administrators, teachers, and learners shared a consistent perspective that educational institutions need to develop the digital competence of both teachers and learners in response to changes in the digital society. The major challenges identified included excessive teacher workloads, limitations in time and resources, learners' insufficient readiness in terms of devices and internet access, and online media and activities that were not yet fully aligned with the learning context. Accordingly, stakeholders expressed a need for online lessons that are concise, accessible, flexible, practice-oriented, and capable of integrating technology or AI to reduce teachers' workload and enhance the effectiveness of learning management. 2. The guidelines for designing online lessons based on the GROW Model coaching process consisted of four phases: Goal, which focuses on setting goals for developing teachers' digital competence and reducing their workload; Reality, which involves analyzing the actual conditions, problems, and limitations of teachers and learners; Options, which focuses on exploring alternatives through practical learning, AI-assisted tools, and

mentoring or buddy coaching systems; and Will, which involves establishing action plans, monitoring progress, and fostering motivation. These guidelines are intended to support teachers in continuously developing their digital competence and applying it appropriately to online learning management in accordance with the institutional context.

Keywords: Online Lesson; Coaching Process; Digital Competence; Private Vocational Education Teacher

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งขับเคลื่อนการกิจตามแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) โดยเป็นกลไกหลักในการพัฒนาการเรียนรู้และศักยภาพคนไทยทุกช่วงวัยให้พร้อมสู่ศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ในหมวดหมู่ที่ 12 ที่มุ่งเน้นการสร้างกำลังคนสมรรถนะสูงผ่านระบบการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและต่อเนื่อง เพื่อนำประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญคือการยกระดับสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) ของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้สามารถบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมการสอนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับทิศทางของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ที่มุ่งผลิตและพัฒนาากำลังคนให้มีความสมรรถนะตรงตามความต้องการของภาคอุตสาหกรรมในระยะ 15 ปี (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, ม.ป.ป) นอกจากนี้ตามนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาปีงบประมาณ 2568–2569 สอศ. ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรสมรรถนะสูงผ่านการปฏิรูประบบการเรียนรู้แบบ "ทุกที่ทุกเวลา" (Anywhere Anytime) โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสื่อดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือหลักในการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) เพื่อให้การจัดการศึกษาสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมโลกอนาคตได้

วิทยาลัยเทคโนโลยีทำบ่อบัณฑิต จังหวัดหนองคาย มุ่งยกระดับการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน อย่างไรก็ตาม ผลการประเมินการปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2567 สะท้อนว่า ครูส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาด้านสมรรถนะดิจิทัล ทั้งการรู้เท่าทันสื่อและการคัดกรองข้อมูลออนไลน์ การสร้างสื่อการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ ความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีและระบบบริหารจัดการเรียนรู้ รวมถึงทัศนคติเชิงลบที่มองว่าเทคโนโลยีเป็นภาระ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดึงดูดผู้เรียนยุคใหม่ จึงจำเป็นต้องบริหารจัดการ

ต้องวางกลไกการพัฒนาบุคลากรเชิงรุก เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการสอนแบบเดิมสู่การเป็นบุคลากร อาชีวศึกษาสมรรถนะสูงที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิทยาลัยเทคโนโลยีท่า บ่อบัณฑิต, 2565) ทั้งนี้ การขับเคลื่อนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับ ตลาดแรงงานในยุคดิจิทัล จำเป็นต้องเร่งพัฒนาครูให้มีสมรรถนะดิจิทัลตามกรอบสมรรถนะ ดิจิทัลของประเทศไทย 4 ด้าน ได้แก่ การรู้ดิจิทัล การใช้ดิจิทัล การแก้ปัญหาด้วยเครื่องมือ ดิจิทัล และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2562) โดยความสำเร็จของการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวขึ้นอยู่กับ ความสามารถของผู้สอนในการบูรณาการความรู้ ทักษะเชิงเทคนิค และทัศนคติที่เหมาะสมเข้า กับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสืบค้น สร้างสรรค์ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และดำรงชีวิตในโลกดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล, 2564)

การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนที่มี ประสิทธิภาพ โดยกระบวนการโค้ช โดยเฉพาะ GROW Model ของ Whitmore (2009) เป็น แนวทางที่ช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) Goal การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน 2) Reality การวิเคราะห์สภาพจริง จุดแข็ง และ อุปสรรคด้านดิจิทัล 3) Options การแสวงหาทางเลือกและเครื่องมือที่เหมาะสม เช่น แพลตฟอร์ม LMS หรือสื่อมัลติมีเดียตามหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ (Knowles, 1984) และ 4) Will การกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อนำไปใช้จริงอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้นวัตกรรมที่สอดคล้อง กับบริบทสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงบูรณาการแนวทางการวิจัยการออกแบบทางการศึกษาของ McKenney and Reeves (2012) เป็นระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะ ได้แก่ การ วิเคราะห์และสำรวจ การออกแบบและสร้างนวัตกรรม และการประเมินและสะท้อนคิด โดยการ วิจัยครั้งนี้มุ่งดำเนินการในระยะที่ 1 เพื่อวิเคราะห์และสำรวจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้าน บริบท ปัญหา และความต้องการ อันเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ด้วยกระบวนการโค้ช เพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีวศึกษาเอกชนให้สอดคล้องกับ บริบทการจัดการเรียนรู้และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิเคราะห์และสำรวจ มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ด้วยกระบวนการโค้ช เพื่อ ส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูอาชีวศึกษาเอกชน โดยมุ่งศึกษาความต้องการและ ข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร ครู และผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางการออกแบบ บทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ชด้วย GROW Model ซึ่งคาดว่าจะช่วยให้การพัฒนา สมรรถนะดิจิทัลของครูเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับบริบทการจัดการเรียนรู้จริง และ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานศึกษาอาชีวศึกษาเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์และสำรวจมุมมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ด้วยกระบวนการโค้ชส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูอาชีพศึกษาเอกชน
2. เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ โดยประยุกต์ใช้กระบวนการโค้ช ในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีพศึกษาเอกชนให้สอดคล้องกับบริบทจริง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยการออกแบบทางการศึกษา (Educational Design Research) ตามกรอบแนวคิดของ McKenney & Reeves (2012) ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิเคราะห์และสำรวจ ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา ระยะที่ 3 การประเมินและสะท้อนคิด ซึ่งในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการในระยะที่ 1 คือการวิเคราะห์และสำรวจมุมมองผู้มีส่วนได้เสียในการออกแบบ

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในวิทยาลัยเทคโนโลยีท่าบ่อแบนทิต อำเภوتاบ่อ จังหวัดหนองคาย ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้บริหารวิทยาลัยเทคโนโลยีท่าบ่อแบนทิต จำนวน 2 คน ในฐานะผู้วางนโยบายและสนับสนุนทรัพยากร
2. กลุ่มครูผู้สอน ครอบคลุมในวิทยาลัยเทคโนโลยีท่าบ่อแบนทิต จำนวน 24 คน ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้
3. กลุ่มผู้เรียน นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 (ปวช.1) จำนวน 66 คน ซึ่งเป็นผู้รับบริการทางการศึกษาและใช้งานบทเรียนออนไลน์โดยตรง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่มโดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านโดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามจะสอดคล้องกับ 3 ประเด็นได้แก่ ด้านบริบท ปัญหา และความต้องการโดยปรับแก้ข้อคำถามตามแนวทาง McKenney & Reeves

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึก ในช่วงเดือน สิงหาคม 2568 ผ่านการสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างโดยกำหนดรูปแบบการเก็บข้อมูลตามความเหมาะสมของกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

4.1 ขั้นเตรียมการและจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยจัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ถึงสถานศึกษาเพื่อขอเข้าเก็บข้อมูล พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและการรักษาความลับของข้อมูล แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

4.2 ขั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการปฏิสัมพันธ์โดยตรง ดังนี้ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอนใช้การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวตามวันและเวลาที่นัดหมายไว้ล่วงหน้า เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับนโยบาย บริบท ปัญหาและความต้องการในการปฏิบัติงาน ส่วนกลุ่มผู้เรียนเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในชั้นเรียน และดำเนินการสนทนากลุ่มจำนวน 2 กลุ่มเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและเติมเต็มประเด็นที่ยังไม่ครอบคลุมจากแบบสอบถาม และสำรวจสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ รวมถึงความต้องการสื่อดิจิทัลในสถานการณ์จริง

4.3 ขั้นการจัดการและตรวจสอบข้อมูล นำข้อมูลเสียงที่ได้มาทำการถอดเทปแบบคำต่อคำและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยนำผลสรุปกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบอีกครั้งเพื่อยืนยันความถูกต้องของเนื้อหา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ปลายเปิด และการสนทนากลุ่มมาตรวจสอบความครบถ้วน ถอดความ จัดระเบียบ และอ่านทบทวน ก่อนจำแนกหน่วยความหมาย เข้ารหัส และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นบริบท ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตามแนวทางของ Krippendorff (2019) จากนั้นสังเคราะห์ประเด็นหลักเพื่อกำหนดแนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ช GROW Model นอกจากนี้ ผู้วิจัยใช้แนวทางการจัดระเบียบข้อมูล การแสดงข้อมูล และการสรุป/ตรวจสอบข้อสรุปของ Miles, Huberman, and Saldaña (2014) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์และสำรวจมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ด้วยกระบวนการโค้ชเพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลสำหรับครูอาชีวศึกษาเอกชนสามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พบว่า ข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถจำแนกหน่วยความหมายและเข้ารหัสได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ บริบท ปัญหาและความต้องการ โดยรหัสด้านบริบทสะท้อนการมุ่งพัฒนาสมรรถนะดิจิทัล การสนับสนุนเชิงบริหาร การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก และการรู้ดิจิทัลของผู้เรียน ส่วนรหัสด้านปัญหาสะท้อนข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัลของครู ภาระงานส่วนเกิน ข้อจำกัดด้านทรัพยากร ความไม่

พร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน และคุณภาพของสื่อออนไลน์ ขณะที่รหัสด้านความต้องการสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อลดภาระงาน การพัฒนาแบบลงมือปฏิบัติ ระบบโค้ช บทเรียนออนไลน์ที่ยืดหยุ่น และการสนับสนุนเชิงนโยบาย ซึ่งแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเข้ารหัสข้อมูลเชิงเนื้อหา

ประเด็นหลัก	รหัสข้อมูล	หมวดหมู่ข้อมูล	หน่วยความหมายจากข้อมูล
บริบท	C1	การยกระดับ สมรรถนะดิจิทัลและ วิชาชีพ	สถานศึกษามุ่งพัฒนาครูและผู้เรียนให้มี สมรรถนะดิจิทัล ทักษะวิชาชีพ และทักษะ แห่งศตวรรษที่ 21
บริบท	C2	การสนับสนุนเชิง บริหาร	ผู้บริหารมีบทบาทในการสนับสนุน งบประมาณ เครื่องมือ AI เวลา และการ จัดอุปสรรคเชิงระบบ
บริบท	C3	การเรียนรู้เชิงบวก และการมีส่วนร่วม	ครูต้องการสร้างห้องเรียนที่เป็นพื้นที่ ปลอดภัย ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเปิด โอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
บริบท	C4	การรู้ดิจิทัลของผู้เรียน	ผู้เรียนต้องการพัฒนาทักษะการใช้ เทคโนโลยี การเข้าถึงสื่อ และการ แก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล
ปัญหา	P1	ข้อจำกัดด้าน สมรรถนะดิจิทัลของ ครู	ครูยังขาดความเข้าใจและความเชี่ยวชาญ ในการใช้นวัตกรรมและ AI เพื่อบูรณาการ กับการเรียนการสอน
ปัญหา	P2	ภาระงานส่วนเกิน ของครู	ภาระงานธุรการและเอกสารทำให้ครูมี เวลาน้อยลงในการเตรียมการสอน ดูแล ผู้เรียน และพัฒนาตนเอง
ปัญหา	P3	ข้อจำกัดด้าน ทรัพยากรและ อุปกรณ์	งบประมาณ เครื่องมือดิจิทัล และอุปกรณ์ เฉพาะด้านยังไม่เพียงพอหรือไม่ตรงกับ ความต้องการของครู
ปัญหา	P4	ความไม่พร้อมของ โครงสร้างพื้นฐาน ผู้เรียน	อินเทอร์เน็ตไม่เสถียร อุปกรณ์ส่วนบุคคล ไม่พร้อม และส่งผลต่อการเข้าถึงบทเรียน ออนไลน์

ตารางที่ 1 การเข้ารหัสข้อมูลเชิงเนื้อหา (ต่อ)

ประเด็นหลัก	รหัสข้อมูล	หมวดหมู่ข้อมูล	หน่วยความหมายจากข้อมูล
ปัญหา	P5	คุณภาพของสื่อและ กิจกรรมออนไลน์	สื่อบางส่วนซับซ้อน ใช้งานยาก ขาดความ ชัดเจน และไม่สอดคล้องกับความพร้อมของ ผู้เรียน
ความ ต้องการ	N1	การพัฒนาทักษะ การผลิตสื่อดิจิทัล	ต้องการพัฒนาทักษะเฉพาะทางด้านการผลิต สื่อดิจิทัลและนวัตกรรมการสอน
ความ ต้องการ	N2	การใช้เทคโนโลยี เพื่อลดภาระงาน	ต้องการบูรณาการเทคโนโลยีและ AI เพื่อลด ขั้นตอนการทำงานและเพิ่มเวลาในการ เตรียมการสอน
ความ ต้องการ	N3	การพัฒนาแบบลง มือปฏิบัติและระบบ โค้ช	ต้องการการพัฒนาทักษะแบบ Practical Learning โดยมีระบบพี่เลี้ยงหรือ Coaching สนับสนุน
ความ ต้องการ	N4	บทเรียนออนไลน์ที่ ยืดหยุ่นและเข้าถึง ง่าย	ต้องการบทเรียนออนไลน์ที่กระชับ เข้าใจง่าย เข้าถึงได้สะดวก และสามารถทบทวนย้อนหลัง ได้
ความ ต้องการ	N5	การสนับสนุนด้าน นโยบายและ แรงจูงใจ	ต้องการนโยบายสนับสนุนจากผู้บริหาร การ จัดสรรทรัพยากร สวัสดิการ และขวัญกำลังใจ

เมื่อนำข้อมูลมาจัดระเบียบ แสดงข้อมูล และสรุป/ตรวจสอบข้อสรุปตามแนวทางของ Miles, Huberman, and Saldaña (2014) พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียนมีมุมมอง สอดคล้องกันว่า การออกแบบบทเรียนออนไลน์ควรมุ่งตอบสนองบริบทจริงของสถานศึกษา ลด ภาระงานของครู พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีและ AI และส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น เข้าถึง ง่าย และเน้นการปฏิบัติจริง แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางการแสดงผลข้อมูลเพื่อสังเคราะห์ข้อค้นพบ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	บริบท	ปัญหา	ความต้องการ	ข้อสรุปเชิงสังเคราะห์
ผู้บริหาร	มุ่งสนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและส่งเสริมการใช้ AI ในสถานศึกษา	ครูยังขาดทักษะเชิงลึกด้านนวัตกรรมงบประมาณและอุปกรณ์ยังไม่ครอบคลุม	ต้องการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อดิจิทัลระบบงานที่ทันสมัย และการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ	สถานศึกษาต้องมีระบบสนับสนุนเชิงบริหาร ทั้งด้านนโยบายงบประมาณ เวลา และแรงจูงใจ เพื่อผลักดันการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ
ครูผู้สอน	มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก	ภาระงานธุรการสูง ส่งผลให้มีเวลาจำกัดในการเตรียมการสอนและพัฒนาทักษะดิจิทัล	ต้องการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดภาระงาน และต้องการระบบโค้ชหรือพี่เลี้ยงในการผลิตสื่อและนวัตกรรม	การพัฒนาครูควรเน้นการลงมือปฏิบัติจริงใช้ AI เป็นเครื่องมือช่วยลดภาระงาน และมีระบบ Coaching สนับสนุนต่อเนื่อง
ผู้เรียน	ต้องการพัฒนาทักษะวิชาชีพและทักษะดิจิทัลเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้จริง	อินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์ไม่พร้อมสื่อออนไลน์บางส่วนเข้าใจยากและไม่สอดคล้องกับบริบทผู้เรียน	ต้องการครูที่มีสมรรถนะดิจิทัลสูง บทเรียนที่กระชับ เข้าถึงง่าย เน้นกิจกรรมปฏิบัติและเรียนรู้ได้ยืดหยุ่น	บทเรียนออนไลน์ควรออกแบบให้สั้นชัดเจน ใช้งานง่าย เน้นกิจกรรมปฏิบัติ และรองรับข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และเวลาเรียนของผู้เรียน

2. แนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ช ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์เป็นแนวทางการพัฒนาครูตามวงจร GROW Model ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์รหัสข้อมูลสู่แนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตาม GROW Model

ขั้นตอน GROW Model	รหัสข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	ความหมายเชิงสังเคราะห์	แนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์
Goal	C1, C2, N1, N2	กำหนดเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและการลดภาระงาน	ออกแบบบทเรียนออนไลน์ที่มุ่งพัฒนาทักษะการใช้ AI และการผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้
Reality	P1, P2, P3, P4, P5	วิเคราะห์สภาพจริงของครูและผู้เรียน ทั้งด้านทักษะภาระงาน ทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐาน	จัดกิจกรรมให้เริ่มจากปัญหาจริงของครู เช่น การทำสื่อ การสร้างแบบฝึก และการลดงานเอกสาร
Options	N3, N4, C3, C4	แสวงหาทางเลือกในการพัฒนา โดยใช้การโค้ช การเรียนรู้แบบคู่หู และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ	ใช้ระบบ Buddy Coaching, Workshop, Micro-learning และกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่ครูสามารถนำไปใช้ได้ทันที
Will	N5, C2, N2	สร้างแรงจูงใจและความต่อเนื่องในการพัฒนา	กำหนดแผนปฏิบัติรายบุคคล ระบบติดตามผล เกียรติบัตรดิจิทัล และการสนับสนุนจากผู้บริหาร

จากตารางที่ 3 จากการสังเคราะห์ผลการวิจัย สามารถกำหนดแนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์ตามกระบวนการโค้ช GROW Model ได้ 4 ระยะ ได้แก่ 1) Goal การกำหนดเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลและการลดภาระงานของครู 2) Reality การวิเคราะห์สภาพจริง ปัญหา และข้อจำกัดของครูและผู้เรียน 3) Options การแสวงหาทางเลือกผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ระบบพี่เลี้ยง และการใช้ AI-Assisted Tools และ 4) Will การกำหนดแผนปฏิบัติ ติดตามผล และสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า มุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียน สามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเด็นหลัก คือ บริบท ปัญหา และความต้องการ โดยด้าน

บริบทสะท้อนว่าสถานศึกษามุ่งยกระดับสมรรถนะดิจิทัลและวิชาชีพของครูและผู้เรียน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีและ AI ในการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้เชิงบวก ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การออกแบบบทเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีวศึกษาเอกชนควรเริ่มจากการทำความเข้าใจบริบทจริง ปัญหา และความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการวิจัยการออกแบบทางการศึกษาของ McKenney and Reeves (2012) ที่เน้นการวิเคราะห์และสำรวจบริบทก่อนการพัฒนานวัตกรรม เพื่อให้นวัตกรรมสามารถนำไปใช้ได้จริงและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา

ประเด็นด้านปัญหาพบว่า ครูยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะดิจิทัล โดยเฉพาะการใช้นวัตกรรมและ AI เพื่อบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ รวมถึงมีภาระงานส่วนเกิน ข้อจำกัดด้านทรัพยากร อุปกรณ์ และโครงสร้างพื้นฐานของผู้เรียน เช่น ความไม่เสถียรของอินเทอร์เน็ตและความไม่พร้อมของอุปกรณ์ส่วนบุคคล ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชากร สอนศรี (2568) ที่พบว่า ครูอาชีวศึกษามีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการวางแผนออกแบบการจัดการเรียนรู้ และหลังการใช้รูปแบบการพัฒนา ครูมีสมรรถนะดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนว่าการพัฒนาครูอาชีวศึกษาควรมุ่งพัฒนาทักษะดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับการจัดการเรียนรู้จริงมากกว่าการฝึกใช้เทคโนโลยีเชิงเครื่องมือเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับอังคณา อรรถพร (2567) ที่พบว่าสมรรถนะที่จำเป็นของครูอาชีวศึกษาในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมทั้งสมรรถนะหลัก เช่น การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และจริยธรรมวิชาชีพ รวมถึงสมรรถนะประจำสายงาน เช่น การบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน ดังนั้น การออกแบบบทเรียนออนไลน์จึงควรส่งเสริมทั้งสมรรถนะดิจิทัล สมรรถนะวิชาชีพ และความสามารถในการจัดการเรียนรู้อย่างบูรณาการ

ผลการวิจัยยังพบว่า ภาระงานธุรการและงานเอกสารส่งผลให้ครูมีเวลาจำกัดในการเตรียมการสอนและพัฒนาตนเอง แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูจำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนจากผู้บริหาร ทั้งด้านนโยบาย เวลา งบประมาณ เครื่องมือ และแรงจูงใจ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับโอภาส สุขหวาน และคณะ (2562) ที่เสนอว่า การส่งเสริมสมรรถนะครูอาชีวศึกษาควรดำเนินการผ่านการพัฒนาหลักสูตร การจัดประสบการณ์ฝึกปฏิบัติวิชาชีพ และการพัฒนาครูประจำการตามความจำเป็น โดยใช้วิธีการพัฒนาที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Darling-Hammond, Hyler, and Gardner (2017) ที่ระบุว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีโครงสร้างชัดเจน เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง และมีการสนับสนุนระหว่างกระบวนการ ไม่ใช่การอบรมระยะสั้นที่ขาดการติดตามผล

ด้านความต้องการพบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้เรียนมีมุมมองสอดคล้องกันว่า บทเรียนออนไลน์ควรมีลักษณะกระชับ เข้าถึงง่าย ยืดหยุ่น เน้นการปฏิบัติจริง และสามารถใช้เทคโนโลยีหรือ AI เพื่อลดภาระงานและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ของ Knowles (1984) ที่อธิบายว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้

ดีเมื่อเนื้อหาเกี่ยวข้องกับประสบการณ์จริง ตอบสนองต่อปัญหาที่เผชิญ และสามารถนำไปใช้ได้ทันที ดังนั้น บทเรียนออนไลน์สำหรับครูควรออกแบบเป็นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การใช้ AI ช่วยสร้างสื่อ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การสร้างแบบฝึกหัด และการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียที่นำไปใช้ในชั้นเรียนได้จริง

ในประเด็นการใช้ AI เพื่อสนับสนุนการออกแบบการเรียนรู้การสอน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของปาริชาติ ศิริสวัสดิ์ และอนุชา โสมาบุตร (2568) ที่พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยปัญญาประดิษฐ์เพื่อสนับสนุนการออกแบบการเรียนรู้และการเรียนรู้แบบ STEM สำหรับครู และพบว่าแพลตฟอร์มที่มีเครื่องมือสร้างแผนการสอน เครื่องมือสร้างแบบทดสอบ และผู้ช่วย AI มีประสิทธิภาพสูงทั้งด้านเนื้อหา การออกแบบ และฟังก์ชันสามารถตอบสนองความต้องการของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบดังกล่าวสนับสนุนว่า บทเรียนออนไลน์สำหรับครูอาชีพศึกษาเอกชนควรเปิดโอกาสให้ครูได้ฝึกใช้ AI-Assisted Tools ในการสร้างสื่อ ออกแบบกิจกรรม จัดทำแบบประเมิน และลดภาระงานที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมการสอน

โดยสรุป การออกแบบบทเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีพศึกษาเอกชนควรตั้งอยู่บนฐานของบริบทจริงของสถานศึกษา ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยควรมุ่งพัฒนาครูให้สามารถใช้เทคโนโลยีและ AI ในการจัดการเรียนรู้ ลดภาระงานสร้างสื่อและกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน และได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการออกแบบบทเรียนออนไลน์โดยประยุกต์ใช้กระบวนการโค้ชในการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีพศึกษาเอกชน พบว่า สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาครูตามวงจร GROW Model ได้ 4 ระยะ ได้แก่ Goal, Reality, Options และ Will สะท้อนให้เห็นว่า การออกแบบบทเรียนออนไลน์เพื่อพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูไม่ควรเป็นเพียงการอบรมด้านเทคโนโลยี แต่ควรเป็นกระบวนการพัฒนาที่มีลำดับขั้นชัดเจน ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์สภาพจริง แสวงหาทางเลือก และวางแผนปฏิบัติอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Whitmore (2009) ที่อธิบายว่า GROW Model เป็นกระบวนการโค้ชที่ช่วยให้ผู้รับการพัฒนากำหนดเป้าหมาย ตระหนักถึงสถานการณ์ปัจจุบัน ค้นหาทางเลือก และตัดสินใจลงมือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ลภัสสรดา แซ่แซ่ และปานตา อภิรักษ์นภานนท์ (2568) ที่พบว่า การนำแนวคิด GROW Model มาประยุกต์ใช้ในการนิเทศและพัฒนากระบวนการทำงาน ช่วยส่งเสริมและยกระดับสมรรถนะเฉพาะทางของผู้รับการพัฒนาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพสูง

ในระยะ Goal ผลการสังเคราะห์รหัส C1, C2, N1 และ N2 ชี้ว่า เป้าหมายสำคัญของบทเรียนออนไลน์ คือ การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูและการลดภาระงาน โดยเฉพาะการใช้ AI และการผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อการจัดการเรียนรู้ ข้อค้นพบนี้สะท้อนว่า ครูอาชีพศึกษาเอกชนต้องการพัฒนาทักษะดิจิทัลที่เชื่อมโยงกับการจัดการสอนจริง มากกว่าการเรียนรู้เทคโนโลยีแบบ

แยกส่วน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ Dig Comp Edu ที่ระบุว่าสมรรถนะดิจิทัลของครูครอบคลุม การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ การสร้างทรัพยากรดิจิทัล การประเมินผล และการส่งเสริมสมรรถนะดิจิทัลของผู้เรียน (Redecker & Punie, 2017) และสอดคล้องกับแนวคิดของ สิริพัชญ์ หาญนอก (2568) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาการสอนออนไลน์ในระบบเปิดเพื่อพัฒนาครู มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จะช่วยยกระดับศักยภาพวิชาชีพครูให้ตอบสนองต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตถัดไปได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในระยะ Reality ผลการสังเคราะห์หัตถ์ P1, P2, P3, P4 และ P5 สะท้อนสภาพจริงของครูและผู้เรียน ทั้งข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัลของครู ภาระงานส่วนเกิน ทรัพยากรไม่เพียงพอ ความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน และคุณภาพของสื่อออนไลน์ที่ยังไม่ตอบสนองต่อบริบทผู้เรียน ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของครูต้องพิจารณาทั้งปัจจัยรายบุคคลและปัจจัยเชิงระบบ ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับ วิโรจน์ สุขสวัสดิ์, ศิริชัย ศิริบุญ, และ สมชาย มีดี (2568) ที่ได้วิเคราะห์ปัจจัยขัดขวางการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลของบุคลากรทางการศึกษาในยุค Thailand 5.0 โดยพบว่าอุปสรรคสำคัญมาจากทั้งข้อจำกัดเชิงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีและภาระงานที่มากเกินไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับโอภาส สุขหวาน และคณะ (2562) ที่เสนอว่า การส่งเสริมสมรรถนะครูอาชีวศึกษาควรเริ่มจากการประเมินสมรรถนะสำรวจความต้องการรายบุคคล จัดทำแผนพัฒนา และใช้วิธีการพัฒนาที่หลากหลาย ทั้งการเรียนรู้ออนไลน์ การพบปะโดยตรง การฝึกอบรม และการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา

ในระยะ Options ผลการสังเคราะห์หัตถ์ N3, N4, C3 และ C4 ชี้ว่า แนวทางการพัฒนาควรเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ระบบพี่เลี้ยงหรือ Buddy Coaching การเรียนรู้แบบ Micro-learning และกิจกรรมฝึกปฏิบัติที่ครูสามารถนำไปใช้ได้ทันที ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Knowles (1984) ที่อธิบายว่า ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเนื้อหาเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง ตอบสนองต่อปัญหาที่เผชิญ และสามารถนำไปใช้ได้ทันที ดังนั้น บทเรียนออนไลน์ควรเป็นบทเรียนขนาดสั้น มีตัวอย่างการใช้ AI-Assisted Tools และมีภารกิจปฏิบัติ เช่น การสร้างสื่อ การออกแบบแบบฝึก การจัดกิจกรรมออนไลน์ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านระบบโค้ชหรือพี่เลี้ยง ซึ่งสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกันกับแนวทางของ ธนากร ใจชื่อ (2568) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการใช้ปัญญาประดิษฐ์สร้างสรรค์สำหรับครูอาชีวศึกษาเอกชน โดยเน้นกระบวนการขับเคลื่อนผ่านระบบคู่หูการเรียนรู้ (Learning Buddy) ซึ่งเป็นรูปแบบที่ช่วยให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลในการฝึกปฏิบัติ และทำให้ครูสามารถนำทักษะเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไปปรับใช้ในการเรียนการสอนจริงได้ง่ายขึ้น

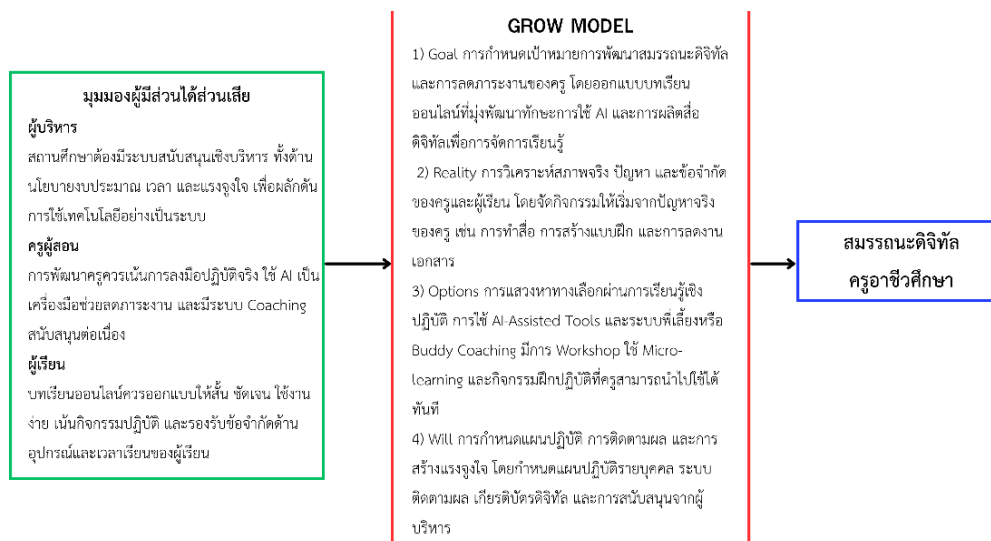
ในระยะ Will ผลการสังเคราะห์หัตถ์ N5, C2 และ N2 แสดงว่า ความต่อเนื่องของการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์รายบุคคล ระบบติดตามผล การสร้างแรงจูงใจ และการสนับสนุนจากผู้บริหาร ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับ Darling-Hammond, Hyler, and Gardner (2017) ที่ชี้ว่า การพัฒนาวิชาชีพครูที่มีประสิทธิภาพควรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีโครงสร้างชัดเจน เชื่อมโยงกับการปฏิบัติงานจริง และมีการสนับสนุนระหว่างกระบวนการ

ดังนั้น บทเรียนออนไลน์ควรมีระบบกำกับติดตามความก้าวหน้า การสะท้อนผลการปฏิบัติ และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อส่งเสริมให้ครูพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป การใช้ GROW Model เป็นกรอบในการออกแบบบทเรียนออนไลน์ช่วยให้การพัฒนาครูมีลำดับขั้นที่ชัดเจน เริ่มจากการกำหนดเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อจำกัดจริงของครูและ ผู้เรียน แสวงหาทางเลือกที่เหมาะสม และกำหนดแผนปฏิบัติที่น่าไปใช้ได้จริงในบริบท สถานศึกษา แนวทางดังกล่าวจึงเหมาะสมต่อการเสริมสร้างสมรรถนะดิจิทัลของครูอาชีวศึกษา เอกชนให้สอดคล้องกับบริบทจริงและความต้องการของผู้ใช้

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครูผ่าน กระบวนการ เชื่อมโยงข้อมูลสู่บทเรียนออนไลน์ 4 ระยะ (GROW MODEL) ซึ่งสามารถแสดงความสัมพันธ์ได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดความสัมพันธ์การพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครูอาชีวศึกษา ผ่านกระบวนการเชื่อมโยงข้อมูลสู่บทเรียนออนไลน์ 4 ระยะ (GROW MODEL) เริ่มต้นจาก มุมมองผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นปัจจัยนำเข้าเพื่อวิเคราะห์ความต้องการเชิงระบบ โดยผู้บริหาร สนับสนุนด้านนโยบายและทรัพยากร ครูผู้สอนเน้นการใช้ AI ลดภาระงาน และการลงมือปฏิบัติ จริง และผู้เรียนเข้าถึงบทเรียนออนไลน์ที่กระชับและยืดหยุ่น ข้อมูลดังกล่าวได้นำมาออกแบบ ตามกระบวนการ GROW MODEL 4 ระยะ ประกอบด้วย Goal คือ การกำหนดเป้าหมาย ร่วมกัน Reality คือการวิเคราะห์ปัญหาจริงหน้างานและภาระงานเอกสาร Options คือการ แสวงหาทางเลือกผ่านเวิร์กช็อป สื่อการเรียนรู้ขนาดเล็ก (Micro-learning) และเครื่องมือ AI-

Assisted Tools และ Will คือการสร้างความมุ่งมั่นผ่านแผนปฏิบัติการรายบุคคลและระบบเสริมแรงใจ นำไปสู่ผลลัพธ์ปลายทางคือการยกระดับสมรรถนะดิจิทัลครูอาชีวศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรสนับสนุนให้เกิดการจับคู่ครูรุ่นใหม่และครูประสบการณ์สูงอย่างเป็นระบบ โดยนับชั่วโมงการโค้ชเป็นส่วนหนึ่งของภาระงานสอน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและลดความกังวลในการใช้เทคโนโลยี

2. ฝ่ายบริหารควรจัดสรรงบประมาณหรือทรัพยากรด้านซอฟต์แวร์ AI ที่ช่วยทุ่นแรงในการผลิตสื่อ เพื่อตอบสนองความต้องการ ลดภาระงาน และ เพิ่มความรวดเร็ว ในการจัดการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเชิงปริมาณเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือสมรรถนะดิจิทัลของนักเรียน ก่อนและหลังการโค้ชบทเรียนออนไลน์ที่ออกแบบตามแนวทาง GROW Model

2. ควรศึกษาการนำกระบวนการโค้ช GROW Model ไปใช้ในกลุ่มวิชาชีพอื่น ๆ ที่มีความเฉพาะทาง เพื่อดูความหลากหลายของความต้องการและการปรับใช้เครื่องมือดิจิทัลที่ต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ฐิตารีย์ จันทรวาทน์, ภาสกร เรืองรอง, และพิชญภา ยวงสร้อย. (2568). ปัญหาประติษฐ์เพื่อการเรียนรู้เชิงรุก: ยกระดับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 9(7), 199–213.
- นิรุตต์ บุตรแสนลี. (2565). การเปลี่ยนผ่านสู่ความเป็นดิจิทัลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา: การผลิตกำลังคนสมรรถนะสูงแห่งศตวรรษที่ 21. *วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 5(1), 1–14.
- พงษ์ศักดิ์ ผกามาต, ภิญญา สุขวิวัฒน์, ปรางทิพย์ เสยกระโทก, และณัฐยา สมมาตเดชสกุล. (2568). กลยุทธ์การใช้ปัญหาประติษฐ์เพื่อการบริหารสถาบันการอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอาชีวศึกษาของประเทศไทย. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้และเทคโนโลยี*, 5(2). 13–26.

- ประจักษ์ อุ๋นนันทาส และคณะ. (2567). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 7(2), 1–16.
- ศิริรัตน์ ศรีสอาด. (2566). การพัฒนาครูด้วยระบบโค้ช โดย GROW Model. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(2), 1131–1142.
- วิชารณณ์ เกาถวิล. (2564). การสังเคราะห์และพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลครูอาชีวศึกษาเพื่อรองรับนโยบายประเทศไทย 4.0. *วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*, 4(2), 1–14.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2564). *การประเมินสมรรถนะดิจิทัลของครู*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมหลักสูตรและการเรียนรู้. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิทยาลัยเทคโนโลยีท่าบ่อบัณฑิต. (2565). รายงานผลการประเมินการปฏิบัติงาน ประจำปีการศึกษา 2567. สืบค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2568, จาก <http://www.bbac.ac.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (ม.ป.ป.). *ยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ: นโยบาย ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในระยะ 15 ปี (พ.ศ. 2555–2569)*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.vec.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). *นโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568–2569*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www2.vec.go.th/Portals/0/นโยบาย2568-2569.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *กรอบสมรรถนะด้านดิจิทัลสำหรับพลเมืองไทย*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2568, จาก https://web.parliament.go.th/assets/portals/1/files/digital_competence_framework_for_thai_citizens.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2568, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=13261
- สิรพัชญ์ หาญนอก. (2568). การพัฒนาการสอนออนไลน์ในระบบเปิดสำหรับมหาชนในการพัฒนาครูในพื้นที่เมืองแห่งการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสู่ชีวิตวิถีถัดไป. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 5(1), 62–76.
- อังคณา อุตถาพร. (2567). การศึกษาสภาพปัญหาสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สำหรับครูอาชีวศึกษา ของสถานศึกษาอาชีวศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมการอาชีวศึกษา*, 8(2), 139–148.

- โอภาส สุขหวาน, พัทธภรณ์ ศรีสวัสดิ์, สกล วรเจริญศรี, ฤชงค์ จันทร์จิระ, และปวิฒวงศ์ บำรุง
พันธ์. (2562). การศึกษาสมรรถนะความเป็นครูของครูอาชีวศึกษาในเขต
กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการอุตสาหกรรมศึกษา*, 13(1), 107–121.
- Darling-Hammond, L., Hyler, M. E., & Gardner, M. (2017). *Effective teacher
professional development*. Learning Policy Institute.
- Knowles, M. S. (1984). *The adult learner: A neglected species* (3rd ed.). Gulf
Publishing.
- Krippendorff, K. (2019). *Content analysis: An introduction to its methodology* (4th
ed.). SAGE Publications.
- McKenney, S., & Reeves, T. C. (2012). *Conducting educational design research*.
Routledge.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A
methods sourcebook* (3rd ed.). SAGE Publications.
- Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge:
A framework for teacher knowledge. *Teachers College Record*, 108(6),
1017–1054.
- Redecker, C., & Punie, Y. (2017). *European framework for the digital competence
of educators: Dig Comp Edu*. Publications Office of the European Union.
- Whitmore, J. (2009). *Coaching for performance: GRO Wing human potential and
purpose: The principles and practice of coaching and leadership* (4th ed.).
Nicholas Brealey Publishing.

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึง และตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

INTEGRATING BUDDHIST PRINCIPLES WITH PROMOTING PUBLIC ACCESS TO AND SCRUTINY OF GOVERNMENT OPERATIONS

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี (ไกรเทพ)^{1*}

Phra Nattapong Yanamethi (Kraithep)^{1*}

*Corresponding Author E-mail: nattapongsongsam@gmail.com

Received November 2, 2025; Revised January 3, 2026; Accepted January 14, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้เขียนขึ้นเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของประชาชนต้นตัวและต้องการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ การนำหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้มิใช่เพียงการปฏิบัติตามพิธีกรรม แต่คือการเสริมสร้าง ปัญญา และ เมตตา ในกระบวนการดังกล่าว การประยุกต์ใช้หลักธรรมในกระบวนการตรวจสอบภาครัฐท่ามกลางยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลง แต่คือการเปลี่ยนผ่านสู่การมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยมี “ปัญญา” และ “เมตตา” เป็นแกนหลักสำคัญ ปัญญา คือแสงสว่างที่ช่วยให้การตรวจสอบตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง เมตตา คือพลังที่ขับเคลื่อนด้วยความปรารถนาดีต่อสังคม อันเป็นแนวทางการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยความไม่ยึดติดในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมา แต่ให้ใช้ วิจารณ์ญาณ ไตร่ตรองด้วยตนเอง ไม่ใช้การตัดสินจากอคติหรือความรู้สึกส่วนตัว การตรวจสอบแบบมีปัญญาคือการตั้งคำถามด้วยความสงสัยเพื่อหาความจริง ไม่ใช่เพื่อกล่าวโทษ เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ปัญหา และผลกระทบอย่างแท้จริง การรู้เท่าทันกลไกการทำงานและข้อจำกัดของระบบราชการเป็นการปฏิบัติธรรมในทางโลกที่ช่วยให้การวิพากษ์วิจารณ์อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไปได้ และเหตุผล ที่เป็นธรรม ในขณะที่ปัญญาช่วยให้เราเห็นความจริง เมตตา คือพลังที่ช่วยให้เราเข้าถึงและตรวจสอบด้วย ความปรารถนาดี ที่ จะเห็นภาครัฐและสังคมโดยรวมดีขึ้น การตรวจสอบอย่างมีเมตตา ไม่ใช่การมองข้าราชการเป็นศัตรู แต่เป็นการมองเห็นความเป็นมนุษย์ที่มีโอกาสทำผิดพลาดได้เช่นกัน หลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือรากฐานที่สำคัญ เมตตา

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat Campus

กรุณา มุทิตา และ อุเบกขา การใช้เมตตาในการตรวจสอบคือการเสนอแนะด้วยภาษาที่สุภาพสร้างสรรค์ ไม่ใช่การประจานหรือทำลายขวัญกำลังใจ การใช้กรุณาคือการชี้แนะแนวทางแก้ไขอย่างเข้าใจ การใช้มุทิตาคือการชื่นชมเมื่อภาครัฐปฏิบัติงานได้ดี และการใช้อุเบกขาคือการไม่เอาความรู้สึกส่วนตัวมาตัดสิน แต่ให้ตัดสินตามหลักการและเหตุผลที่เที่ยงธรรม นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; การส่งเสริม; ประชาชน; เข้าถึงและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ

Abstract

This academic article studies the changing public awareness and desire to participate in scrutinizing government performance. The application of Buddhist principles is not merely ritualistic, but rather the cultivation of wisdom and compassion in this process. The application of these principles in government oversight amidst this era of change represents a transition to constructive participation, with "wisdom" and "compassion" as key core elements. Wisdom is the light that ensures scrutiny is based on truth. Compassion is the power driven by goodwill towards society, guiding the consideration of things without attachment to what is heard, but using critical thinking and reflection, not judgment based on prejudice or personal feelings. Wise scrutiny involves asking questions with curiosity to find the truth, not to blame, in order to understand the true intentions, problems, and impacts. Understanding the mechanisms and limitations of the bureaucratic system is a worldly practice that ensures criticism is based on possibility, reason, and fairness. While wisdom helps us see the truth, compassion is the power that enables us to access and scrutinize with goodwill, aiming to see the government and society as a whole improve. Compassionate scrutiny does not view civil servants as enemies. But it is the recognition of the human condition, that susceptibility to making mistakes, that is. The Four Sublime States of Mind (Brahma Vihara 4) are a crucial foundation: loving-kindness, compassion, sympathetic joy, and equanimity. Using loving-kindness in scrutiny means offering constructive suggestions in polite language, not publicly shaming or undermining morale. Using compassion means guiding towards solutions with

understanding. Using sympathetic joy means praising the government when they perform well. And using equanimity means not letting personal feelings cloud judgment, but judging based on fair principles and reasoning, leading to sustainable development.

Keywords: Buddhist Principles; Promotion; Citizens; Auditing of Government Operations

บทนำ

รัฐธรรมนูญไทยมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอย่างมี ปัญญา และ เมตตา ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา ธรรมาภิบาล (Good Governance) ในระบอบประชาธิปไตย หลักพุทธธรรมมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การปฏิบัติส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นเสมือน ธรรมนูญชีวิต ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ระหว่างรัฐและประชาชนได้ ทั้งนี้สามารถนำหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลและการตรวจสอบภาครัฐได้ (วิชณี คุปตะวาทีน และ ศุภกานต์ มังกรสุรกาล, 2561) ดังนี้ 1. ปัญญา คือ การตรวจสอบด้วยความรู้และเหตุผล ปัญญาในทางพุทธศาสนา คือ ความรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง การตรวจสอบภาครัฐอย่างมีปัญญาจึงมิใช่การกล่าวโทษด้วยอารมณ์หรือความเชื่อที่เลื่อนลอย แต่เป็นการตั้งอยู่บน ฐานข้อมูล และการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทั้งแนวคิดเรื่องปัญญาในฐานะคุณธรรมทางญาณวิทยา มีสถานะเป็น การให้เหตุผลและมีแนวโน้มที่จะสร้างความรู้เชิงไตร่ตรอง (สิริบุญ ดิสรียะกุล, 2563) โยนิโส มนสิการ คือการคิดอย่างมีระเบียบ และแยกกาย ประชาชนต้องฝึกฝนการไตร่ตรองข้อมูล ข่าวสารอย่างรอบด้าน ไม่เชื่อโดยง่าย ตามหลักกาลามสูตร การพัฒนาตนเอง ความสำคัญการพัฒนาตนเอง จูงมุงหมายการพัฒนาตนเอง องค์ประกอบการพัฒนาตนเอง ขั้นตอนการพัฒนาตนเอง และวิธีการพัฒนาตนเอง (ธนภรณ์ ตั้งเพชรศิริพงษ์ และคณะ, 2565) ประเมินนโยบาย และผลงานของรัฐบาลด้วย หลักเหตุผล (อิทธิปัจจยัตตา) ว่าสิ่งใดเป็นเหตุให้เกิดผลเช่นนั้น ไม่ใช่เพียงแค่ตัดสินที่ตัวผลลัพธ์เท่านั้น สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ หรือการมองโลกตามความเป็นจริง ในบริบทนี้คือการมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ อำนาจหน้าที่ และขอบเขตของภาครัฐ ตลอดจน กลไก และข้อจำกัด ในการดำเนินงาน เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่าง สมเหตุสมผล และสร้างสรรค์ ไม่ใช่การเรียกร้องในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หรือเกินอำนาจของรัฐ 2. เมตตา คือ การสื่อสารด้วยความปรารถนาดี ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ในการตรวจสอบภาครัฐ เมตตาไม่ได้หมายถึงการละเว้นการตรวจสอบ แต่คือการเปลี่ยนท่าที และเจตนา ในการวิพากษ์วิจารณ์ ใช้สัมมาวาจา เจรจาชอบ การสื่อสารต้องเป็นไปอย่างสุภาพ จริงใจ มีประโยชน์ และถูกกาลเทศะ การใช้ถ้อยคำที่สร้างความขัดแย้ง ความเกลียดชังหรือ

การประณามโดยไร้หลักฐาน ย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ และสร้างกำแพงกันระหว่างผู้ตรวจสอบกับผู้ถูกรตรวจสอบ เมตตาดธรรมจะช่วยยับยั้งการใช้ วาหะที่รุนแรง (ผรุสวาจา) มีขันติความอดทนอดกลั้น ต่อความเห็นต่าง ความผิดพลาดเล็กน้อยหรือกระบวนการที่ล่าช้าของภาครัฐ การตรวจสอบต้องใช้ความเพียร (วิริยะ) และความอดทน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การรีบเร่งหรือใช้อารมณ์อาจทำให้เป้าหมายที่ดีต้องล้มเหลว นำความกรุณาความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ การตรวจสอบควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ไขปัญหา ให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด และช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐพ้นจากการกระทำที่ผิดพลาด หรือความเสี่ยงที่จะเกิดการทุจริต เป็นการตรวจสอบที่มุ่งการพัฒนามากกว่าการทำลาย อีกทั้งความทุกข์เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบไม่ว่ามนุษย์จะต้องการหรือไม่ก็ตาม เมื่อชีวิตมีความทุกข์เป็นธรรมชาติพื้นฐาน การที่จะคลายความทุกข์หรือมีความสุขได้นั้นจำเป็นต้องเสริมสร้างสภาพจิตที่เรียกว่า “การมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา” (ภัทรพงษ์ อัมรงค์ปรีชาชัย, 2565)

ดังนั้น การใช้หลักพุทธธรรมจึงเป็นการวางรากฐานทางจิตสำนึกให้แก่สังคมทำให้การตรวจสอบกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าด้วยหลักความจริง และ ความรัก อันเป็นหนทางแห่งความผาสุกที่ยั่งยืน อีกทั้งการบูรณาการปัญญา และ เมตตา คือหัวใจสำคัญของการปฏิรูปกระบวนการตรวจสอบภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ โดย ปัญญา ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ความจริง ช่วยให้ประชาชนคัดกรองข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ลดการใช้อารมณ์หรืออคติในการตัดสินใจ ทำให้การตรวจสอบตรงจุดและตั้งอยู่บนฐานของเหตุผล ส่วนเมตตาเป็นพลังในการสื่อสารที่สร้างสรรค์ เปลี่ยนบรรยากาศจากการจ้องจับผิดเป็นการร่วมมือเพื่อหาทางออก ลดกำแพงความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชน เมื่อทั้งสองหลักธรรมทำงานร่วมกัน ปัญหาความไม่โปร่งใสจะถูกแก้ไขด้วยความจริงใจ ในขณะที่ความสัมพันธ์ในสังคมยังคงความสมัคสมานสามัคคี นำไปสู่การพัฒนาธรรมาภิบาลที่ยั่งยืนและมีหัวใจของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

ปัญญาเป็นรากฐาน ในกาลามสูตรกับการแสวงหาความจริง

กาลามสูตรเป็นพระสูตรที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนาที่เน้นย้ำถึงและเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ 10 ประการ (เมธา หริมเทพาธิป, 2567) ปัญญา ในฐานะที่เป็นรากฐานของการแสวงหาความจริง หลักการในพระสูตรนี้เป็น แนวทางในการไตร่ตรอง ไม่ใช่เพียงแค่หลักคำสอนทางศาสนา แต่เป็น วิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ ที่ปฏิเสธการเชื่อโดยปราศจากการตรวจสอบ

การปฏิเสธฐานอำนาจและปัญญาเหนือความเชื่อและขนบธรรมเนียม

หัวใจของกาลามสูตรคือการปฏิเสธไม่ให้เชื่อถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงเพราะอาศัย อำนาจ ภายนอก หรือ แห่ล่งอ้างอิง แต่ให้ใช้ปัญญาของตนเองในการตัดสินใจ พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักการ 10 ประการ ที่ไม่ควรยึดถือเป็นเครื่องตัดสินความจริง หลักการเหล่านี้สอนให้เราวาง

ความสงสัย (วิจิติจนา) ไว้เบื้องหน้า และถือว่าความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูล (เช่น ครู อาจารย์ หรือผู้มีชื่อเสียง) ไม่ใช่หลักประกันความจริง ความจริงจะต้องได้รับการพิสูจน์ยืนยันด้วย เหตุผล และการพิจารณา ของตนเองเท่านั้น อีกทั้งการสื่อสารของรัฐที่ไร้ซึ่งอำนาจ คือการที่ประชาชนได้รับสารที่มีความกำกวมต่อทิศทางการบริหารประเทศของผู้นำองค์กรทางการเมืองสื่อมวลชน ยังมีพลาณภาพในการเข้าถึงประชาชนผู้รับสาร (ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล, 2561)

หลักการสำคัญใน กาลามสูตร คือการประกาศ อิสรภาพทางปัญญา ของมนุษย์จาก ฐานอำนาจภายนอก ทุกรูปแบบ นี่คือการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงต่อการยอมจำนนต่อความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดมาโดยขาดการไตร่ตรอง โดยพระพุทธองค์ทรงสอนให้เราไม่ยึดถือเอาสิ่งใดเป็นความจริงเพียงเพราะอ้างอิงจาก คำบอกเล่า ตำราที่สืบทอดกันมา หรือแม้กระทั่ง ความน่าเชื่อถือของผู้พูด ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นสมณะผู้มีชื่อเสียง หรือครูอาจารย์ของเราก็ตาม การปฏิเสธฐานอำนาจนี้มีใช้การสร้างความคิดแย้ง แต่คือการเชิญชวนให้มนุษย์ทุกคนกลับมาใช้ ปัญญาญาณของตนเองเป็นเครื่องตัดสินขั้นสุดท้าย ปัญญาในที่นี้คือ แสงสว่างภายใน ที่ต้องใช้ในการสอบทาน และ วิเคราะห์ ข้อมูลทุกอย่างด้วย เหตุผล (อิทัปปัจจยตา) และ ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ หากคำสอนหรือขนบธรรมเนียมใด ๆ ไม่สามารถนำมาซึ่งสันติ ความสงบ และ ความเป็นกุศล เมื่อนำไปปฏิบัติจริง ก็ไม่สมควรยึดถือ หลักการนี้ทำให้ความเชื่อ และ ขนบธรรมเนียม ไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไม่สามารถแตะต้องได้อีกต่อไป แต่เป็นเพียงสมมติที่ต้องถูกตรวจสอบภายใต้หลักการของเหตุผลและศีลธรรม การยืนยันยึดให้ปัญญาอยู่เหนือความเชื่อแบบดั้งเดิม จึงเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่สังคมแห่งวิจารณ์ญาณและการแสวงหาความจริง อันเป็นอิสระและเป็นธรรมอย่างแท้จริง และการปฏิเสธฐานอำนาจและปัญญาเหนือความเชื่อคือการปลดแอกความคิดจากพันธนาการของจารีตที่ไร้เหตุผล โดยใช้ปัญญา และวิจารณ์ญาณเป็นเครื่องนำทางแทนการยอมจำนนต่อสถานะทางสังคมหรือคำบอกเล่าแต่โบราณ กระบวนการนี้เน้นการพิสูจน์ทราบด้วยข้อเท็จจริงตามหลักกาลามสูตร เพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ที่โปร่งใสและยุติธรรม ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่เท่าเทียมและก้าวพ้นการครอบงำทางความคิดอย่างยั่งยืน

เกณฑ์ตัดสินภายในกับการแสวงหาความจริงด้วยโยนิโสมนสิการ

เมื่อปฏิเสธฐานอำนาจภายนอกแล้ว กาลามสูตรได้มอบ เกณฑ์ตัดสินภายใน ให้แก่ปุถุชนในการตัดสินใจเลือกเชื่อถือหลักคำสอน นั่นคือการใช้ โยนิโสมนสิการ หรือการ คิดอย่างมีระเบียบ และ แยกคาย ในการพิจารณาความจริง การตัดสินความจริงจึงย้ายจากการพิจารณาที่มา ของข้อมูล ไปสู่การพิจารณา ผลลัพธ์ (วิบาก) ของการนำคำสอนนั้นไปปฏิบัติจริง หากผลลัพธ์นั้นนำมาซึ่ง สันติ ความสงบ และ ความเป็นกุศล แก่ทุกฝ่าย นั่นจึงถือเป็นแนวทางที่ควรยึดถือ ปัญญาในที่นี้จึงเป็น ปัญญาเชิงประจักษ์ ที่ตรวจสอบได้ด้วยการปฏิบัติ เมื่อสามารถปลดปล่อยตนเองจากพันธนาการของความเชื่อตามอำนาจภายนอกแล้ว กาลามสูตร ได้นำเสนอเข็มทิศชั้นสูงเพื่อนำทางเรา นั่นคือ โยนิโสมนสิการ (Yonisomanasikara) ซึ่งแปลว่า การทำใน

ใจโดยแยกกาย หรือ การพิจารณาอย่างถึงรากถึงแก่น นี่คือการเปลี่ยนผ่านจากการรับรู้แบบผิวเผิน สู่วิเคราะห์อย่าง เป็นระบบ และ ลุ่มลึก โยนิโสมนสิการเป็นการสอนให้มุ่งความสนใจไปที่ แก่นแท้ ของคำสอนหรือการกระทำใด ๆ โดยการตรวจสอบ เหตุปัจจัย ที่นำมาซึ่งสิ่งนั้น แทนที่จะถามว่า “สิ่งนี้เป็นความจริงหรือไม่?” เราต้องถามว่า “สิ่งนี้ก่อให้เกิดผลลัพธ์เช่นไร” เกณฑ์ตัดสินภายในจึงไม่ใช่ความรู้สึกส่วนตัวหรือศรัทธา แต่คือ ผลกระทบเชิงประจักษ์ ที่เกิดขึ้นจริง อีกทั้ง “โยนิโสมนสิการ พิจารณาอย่างไรให้ใจพ้นทุกข์” โยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา คือ เกิดสัมมาทิฐิที่เป็นเหตุที่ทำให้เกิดความเห็นที่ถูกต้องตามหลักวิปัสสนาคือเห็นรูปนามตามความเป็นจริง (พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมาจารย์, 2568)

การแสวงหาความจริงด้วยโยนิโสมนสิการจึงเป็นการใช้ ปัญญาเชิงปฏิบัติ ที่เน้นการทดสอบ และ การยืนยัน ผ่านการลงมือกระทำจริง หากคำสอนใด ๆ แม้จะไพเราะและมาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ แต่เมื่อนำมาใช้แล้วกลับก่อให้เกิด ความขัดแย้ง ความเดือดร้อน หรือ ความทุกข์ แก่ตนเองและผู้อื่น ปัญญาที่ต้องทำหน้าที่ ปฏิเสธสิ่งนั้น ดังนั้น เกณฑ์ตัดสินภายในจึงเป็นการมอบ อำนาจแห่งการตัดสิน ให้กับปัญญาของปัจเจกชนทุกคน เพื่อให้เราดำเนินชีวิตอยู่บนรากฐานของ ความจริง ความดีงาม และ ความสงบสันติ อย่างแท้จริง ซึ่งเป็นอิสระจากกระแสความเชื่อและแรงกดดันจากภายนอกทั้งปวง

อิสระทางปัญญาเป็นรากฐานของความเป็นประชาธิปไตย

กาลามสูตรมิได้จำกัดอยู่เพียงแค่การแสวงหาความจริงทางธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานของ อิสระทางความคิด และ การวิพากษ์วิจารณ์ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาสังคมและประชาธิปไตย อีกทั้งยังการเคารพปัญญาของปัจเจกชนพระสูตรนี้ให้ คุณค่าสูงสุดกับศักยภาพทางปัญญาของ ปัจเจกชน ทุกคนในการตัดสินความจริงด้วยตนเอง ถือเป็นหลักประกันไม่ให้มนุษย์ตกเป็นทาสของความงมงาย หรือถูกครอบงำด้วยอำนาจทางศาสนาหรือการเมือง การส่งเสริมการตรวจสอบ เมื่อปัญญาเป็นรากฐาน ประชาชนจึงมีหน้าที่ และ สิทธิ ในการตรวจสอบทุกคำกล่าวอ้างและทุกนโยบายของรัฐบาลด้วยเหตุผลและหลักฐาน เป็นการสร้างสังคมที่เน้น การตั้งคำถาม และ การถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช่การยอมจำนนต่อผู้มีอำนาจ ไม่ถูกครอบงำ ยอมจำนน ลำหลัง หรือถูกมองว่าไร้อารยะ (กรพินธุ์ พัวพันสวัสดิ์, 2561)

หลักการใน กาลามสูตร ที่เน้นย้ำถึงการใช้ ปัญญา นำทางเหนือความเชื่อและอำนาจภายนอกนั้นไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องทางธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็น รากฐานทางปรัชญาที่สำคัญยิ่งสำหรับระบอบ ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การที่พระพุทธองค์ทรงมอบสิทธิในการตรวจสอบให้แก่ปัจเจกชนทุกคน ถือเป็นการประกาศ อิสระภาพทางความคิด โดยสมบูรณ์ หลักการนี้สอนให้ประชาชนเป็น พลเมืองตื่นรู้ (Active Citizens) ที่ไม่ยอมจำนนต่ออำนาจรัฐ หรือ กระแสสังคม โดยปราศจากการไตร่ตรอง ประชาธิปไตยจะเข้มแข็งได้ก็ต่อเมื่อพลเมืองมี วิจารณญาณเพียงพอที่จะ ตั้งคำถาม วิพากษ์วิจารณ์ และ ตรวจสอบ ทุกนโยบายของรัฐบาลด้วย หลักเหตุผล

(โยนิโสมนสิการ) และ ความจริง การใช้ปัญญาเป็นรากฐานช่วยป้องกันไม่ให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อของ โฆษณาชวนเชื่อหรือการครอบงำทางความคิด ที่มักเกิดขึ้นในระบอบอำนาจนิยม เมื่อปัญญาถูกปลูกฝัง สังคมก็จะเต็มไปด้วย การถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ และ ความรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการแสวงหาสิ่งที่เป็นกุศล และ ประโยชน์สุข ร่วมกัน ทำให้ประชาธิปไตยเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยเหตุผลและคุณธรรม ไม่ใช่ด้วยอารมณ์หรือความมั่งงาย

สรุป กาลามสูตรคือ ธรรมานุญแห่งการแสวงหาความจริง ที่ประกาศให้อิสระทางปัญญาแก่ปัจเจกชนอย่างสมบูรณ์ หัวใจของพระสูตรนี้คือการกำหนดให้ ปัญญา (Wisdom) เป็นรากฐานเดียวที่มนุษย์ควรยึดถือในการตัดสินใจเรื่องราวดังต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้ง กาลามสูตรเริ่มต้นด้วยการปฏิเสธอย่างชัดเจนถึงการเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงเพราะอาศัย อำนาจภายนอก ไม่ว่าจะเป็น คำบอกเล่า ขนบธรรมเนียม ตำรา หรือแม้แต่ ความน่าเชื่อถือของผู้พูด (เช่น ครู อาจารย์ หรือสมณะ) หลักการนี้เป็นการยืนยันว่า ความจริง ไม่ได้ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มา แต่ต้องได้รับการพิสูจน์ด้วยตนเอง เมื่อปฏิเสธอำนาจภายนอกแล้ว พระสูตรได้มอบ เกณฑ์ตัดสินภายใน ให้แก่เรา คือการใช้ โยนิโสมนสิการ หรือ การพิจารณาอย่างแยบคาย เป็นการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มุ่งเน้นไปที่ ผลลัพธ์ ของการกระทำหรือคำสอนนั้น ๆ โดยต้องพิจารณาว่า เมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว นำมาซึ่งกุศล (ความสุข ความสงบ) หรือ อกุศล (ความทุกข์ ความเดือดร้อน) แก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้การเน้นปัญญาเป็นรากฐานนี้ ทำให้เรามี อิสระทางความคิด ไม่ตกเป็นทาสของความมั่งงายหรือการครอบงำทางอำนาจ เป็นการสร้างสังคมแห่ง วิจารณ์ญาณ และการตรวจสอบ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความเป็นประชาธิปไตย โดยถือว่าปัญญาคือ ผู้พิพากษาสูงสุด ในการแสวงหาความจริง และนำไปสู่ชีวิตที่มีสติและความรับผิดชอบ ต่อสังคมอย่างแท้จริง การส่งเสริมการตรวจสอบเริ่มต้นด้วยการติดอาวุธทางปัญญา ให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลรัฐที่โปร่งใสเพื่อวิเคราะห์หาความจริงด้วยเหตุผลเหนืออคติ ผสานกับการใช้ เมตตา เป็นสะพานเชื่อมโยงในการเสนอแนะอย่างสร้างสรรค์เพื่อลดกำแพงแห่งความขัดแย้ง ซึ่งจะเปลี่ยนพลังจากการจ้องจับผิดเป็นการร่วมขับเคลื่อนธรรมาภิบาลที่ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและกล้าเข้ามามีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

พรหมวิหาร 4 ในการสื่อสารและการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยหลักเมตตา

พรหมวิหาร 4 หรือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการ สื่อสาร และการวิพากษ์วิจารณ์ หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้การตรวจสอบและการแสดงความคิดเห็นตั้งอยู่บนพื้นฐานของ เมตตา แทนที่จะเป็นอคติหรือความเกลียดชัง โดยเน้นความปรารถนาดีต่อกัน พรหมวิหาร 4 ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร ความเข้าใจ และการจัดการอารมณ์ในความสัมพันธ์ ลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความไว้วางใจ (จิรจิตติยา บุญครองทรัพย์, 2568)

หลักเมตตาสร้างเจตนาที่บริสุทธิ์ในการสื่อสาร

เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นหลักธรรมแรกในพรหมวิหาร 4 ที่ทำหน้าที่เป็น ตัวกำหนดเจตนา ของการสื่อสารและการวิพากษ์วิจารณ์ เมื่อเมตตาเป็นรากฐาน การสื่อสารจะไม่ใช้การระบายอารมณ์หรือการตอบโต้ด้วยความโกรธแค้น แต่จะเปลี่ยนเป็นการกระทำที่เกิดจากความปรารถนาดี อย่างแท้จริง การมีเมตตาในใจจะทำให้ผู้สื่อสาร ตั้งเป้าหมายไปที่ การแก้ไขปัญหาและการสร้างสรรค์ ไม่ใช่การทำลายชื่อเสียงหรือการประณาม ตัวบุคคล ดังนั้น ถ้อยคำที่เปล่งออกมาจึงมักเป็น สัมมาวาจา ที่มีความสุภาพ ตรงไปตรงมา และมีเหตุผล การสื่อสารด้วยเมตตาจะช่วยยับยั้งการใช้ วาทะที่รุนแรง หรือ ภาษาที่ยั่วยุ ซึ่งในแต่ละ สร้างความขัดแย้งและปิดกั้นการรับฟังเจตนาที่บริสุทธิ์นี้เองที่ช่วยให้สารที่ส่งออกไปมี น้ำหนัก และ ความน่าเชื่อถือ เพราะผู้รับสารจะสัมผัสได้ว่า การวิจารณ์นั้นเกิดขึ้นเพื่อ ประโยชน์ร่วมกัน (กุศล) ไม่ใช่เพื่อ ผลประโยชน์ส่วนตัว (อกุศล) ทำให้เกิด พื้นที่ปลอดภัย ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เมตตาธรรมค้ำจุนโลก โดยใช้ปรัชญาหลัคนวฤคสายกลางเป็นพื้นฐานในการมองหลัก พุทธธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดการวิเคราะห์ความหลักพุทธธรรมและนำไปสู่การยอมรับและ เปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน (สิรินทร์ กันยาวิริยะ และ ชีสา กันยาวิริยะ, 2567)

หลักกรุณา สร้างการวิพากษ์วิจารณ์เพื่อพ้นทุกข์และแก้ไขปัญหา

กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ เป็นหลักธรรมที่เปลี่ยนการ วิพากษ์วิจารณ์ให้เป็น พลังงานเพื่อการเยียวยา และ การพัฒนา หากเมตตาคือเจตนาที่บริสุทธิ์ กรุณาก็คือการลงมือปฏิบัติ เพื่อให้เจตนาอันบรรลุผลในการสื่อสารและการตรวจสอบการทำงาน ของภาครัฐหรือสถาบันใด ๆ กรุณาจะเข้ามาทำหน้าที่ ยกระดับเป้าหมาย ของการวิจารณ์ จากเดิมที่เป็นเพียงการชี้ความผิดพลาด เปลี่ยนเป็น การหาทางออก และ การป้องกันความทุกข์ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต การวิจารณ์ที่เกิดจากกรุณาจึงมิได้มุ่งเน้นการ ตำหนิติเตียน หรือ ชำแค้น ผู้กระทำผิด แต่จะมุ่งเน้นที่การ วิเคราะห์รากเหง้าของปัญหา และ เสนอแนวทางการแก้ไข ที่เป็นไปได้ด้วยพลังแห่งกรุณา ผู้ตรวจสอบจะมองเห็นว่าความผิดพลาดหรือข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น นั้น ได้สร้าง ความเดือดร้อน ให้แก่ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างไรบ้าง ความรู้สึกเห็นอกเห็น ใจนี้จะกระตุ้นให้เกิด ความพยายามอย่างจริงจัง ในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน และเป็น ประโยชน์ เพื่อให้ผู้มีอำนาจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับปรุง และ แก้ไข สถานการณ์ให้ดีขึ้นโดยเร็วที่สุด กรุณายังสอนให้เราพิจารณาถึง เหตุปัจจัย และ ข้อจำกัด ที่อาจนำไปสู่ความ ผิดพลาดนั้น ๆ ด้วยความเข้าใจ (อิทัปปัจจยตา) ผู้ที่วิจารณ์ด้วยกรุณาจะตระหนักว่า เจ้าหน้าที่ รัฐบาลหรือผู้ถูกวิจารณ์อาจทำงานภายใต้ แรงกดดัน ทรัพยากรที่จำกัด หรือ ระบบที่บกพร่อง การวิจารณ์จึงมีความ เป็นธรรม และ รอบด้าน ไม่ใช่การตัดสินอย่างรวดเร็วและตื่นเงิน นอกจากนี้ กรุณายังเกี่ยวข้องกับ การให้อภัยเชิงปฏิบัติ คือการให้ออกาสในการ เริ่มต้นใหม่ และ การแก้ไขตนเอง การวิพากษ์วิจารณ์ที่ดีจะช่วยชี้ทางให้ผู้กระทำผิดได้พ้นจาก วงจรแห่งความ

ผิดพลาด และกลับมาเย็นหยัดทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะอีกครั้ง ด้วยการที่การสื่อสารและการตรวจสอบทุกอย่างมีเป้าหมายสุดท้ายคือ การขจัดความทุกข์ ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กรณณา จึงเป็นหลักประกันว่าการวิจารณ์นั้นจะนำไปสู่ การพัฒนา ที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์ต่อสังคมโดยรวม

หลักมูทิตาและอุเบกขาเพื่อความสมดุลในการตรวจสอบ

มูทิตา และ อุเบกขา เป็นหลักธรรมคู่สุดท้ายในพรหมวิหาร 4 ที่เข้ามาทำหน้าที่สร้างความสมดุลและความเป็นกลาง ให้แก่กระบวนการสื่อสารและการตรวจสอบทั้งหมด หากปราศจากสองหลักธรรมนี้ การตรวจสอบอาจกลายเป็นการมุ่งจับผิด อย่างอคติหรือการยึดติด ในผลลัพธ์จนเกิดความเครียดและความขัดแย้ง มูทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี หรือ พลอยยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น ในบริบทของการตรวจสอบภาครัฐและสังคม มูทิตา ถือเป็น ยาถอนพิษ ของการมองโลกในแง่ร้ายหรืออคติที่ว่า “รัฐบาล/ผู้นำไม่เคยทำอะไรดีเลย” การตรวจสอบที่สมดุลต้องไม่ละเลยความจริงที่ว่า เมื่อใดที่ภาครัฐประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน หรือมีการริเริ่มนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนจริง ๆ ผู้ตรวจสอบจะต้องมีความกล้าหาญทางจริยธรรม ที่จะยอมรับ ชื่นชม และ ให้กำลังใจ ด้วยความจริงใจ สร้างขวัญและกำลังใจ มูทิตาเป็นการสร้าง วัฒนธรรมเชิงบวก ที่ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่รัฐและพนักงานมีความรู้สึกว่าผลงานของพวกเขาได้รับการมองเห็น ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานที่ดีต่อไป รักษาความเป็นกลาง การชื่นชมเมื่อมีสิ่งดีเกิดขึ้น เป็นการยืนยันว่าการตรวจสอบนั้นตั้งอยู่บน ความยุติธรรม และ ความเที่ยงธรรม ไม่ใช่การมุ่งร้าย หรือการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง ทำให้การวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นปัญหาที่ตามมามีน้ำหนักและความชอบธรรมมากยิ่งขึ้น อุเบกขา คือ การวางใจเป็นกลาง ซึ่งเป็นสถานะที่เกิดจากปัญญา ไม่ใช่ความเฉยเมยหรือการไม่ใส่ใจ เมื่อการตรวจสอบได้ดำเนินการอย่างเต็มที่ด้วยเมตตา (เจตนาดี) และกรุณา (ความพยายามแก้ไข) แล้ว หน้าที่สุดท้ายคือการ ปล่องวางความยึดติดในผลลัพธ์ การยอมรับความจริงตามเหตุปัจจัยอุเบกขาสอนให้ยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยเวลาและปัจจัยหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง บางครั้งความพยายามอย่างเต็มที่อาจไม่นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่สมบูรณ์แบบในทันที การยึดติดกับผลลัพธ์จะนำมาซึ่ง ความหงุดหงิด ความโกรธ และ ความเหนื่อยหน่าย เป็นผู้เฝ้าดูอย่างสงบ ผู้ตรวจสอบที่ใช้หลักอุเบกขาจะสามารถถอยออกมาองสถานการณ์โดยรวมได้อย่างสงบ และรอบด้าน เมื่อการวิจารณ์ก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน หรือไม่เป็นไปตามความคาดหวัง เราจะไม่ท้อแท้หรือตอบโต้ด้วยอารมณ์ แต่จะรอคอยโอกาสที่เหมาะสม ในการตรวจสอบและสื่อสารต่อไป

ดังนั้น มูทิตาและอุเบกขาจึงเป็นเสาหลักที่รักษา สุขภาพจิต ของผู้ตรวจสอบ และรักษาบรรยากาศของสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่สันติ แม้จะต้องเผชิญหน้ากับความบกพร่องและความขัดแย้งก็ตาม การมีเมตตา ช่วยเปิดประตูใจให้ประชาชนกล้าเข้าถึงภาครัฐด้วยการสื่อสาร

ที่สร้างสรรค์ ลดแรงต้านและเปลี่ยนการเผชิญหน้าเป็นการร่วมมือพัฒนา ในขณะที่ อุเบกขา เป็นปฏาการทางจิตที่ช่วยให้การตรวจสอบยับยั้งบนความเที่ยงธรรม วางใจเป็นกลางต่ออคติ และอารมณ์ส่วนตน เพื่อมุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การผสมผสานสองธรรมนี้จึงช่วยยกระดับการตรวจสอบให้มีความน่าเชื่อถือ ทรงพลัง และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดอย่างแท้จริง

ธรรมาธิปไตยกับการยึดหลักการและเหตุผลที่เป็นธรรม

ธรรมาธิปไตย คือการถือ ธรรมะ หรือ ความถูกต้องชอบธรรม เป็นใหญ่ในการปกครอง และการดำเนินชีวิต เป็นรากฐานสำคัญของสังคมที่ตั้งอยู่บน หลักการ และ เหตุผล แทนที่จะเป็นเพียงอำนาจของบุคคล หรือเสียงข้างมาก การปกครองด้วยหลักธรรมจึงเป็นหัวใจของการสร้าง ความเป็นธรรม และ ความสงบสุข อย่างยั่งยืน

รากฐานแห่งเหตุผล ปัญญาและกาลามสูตร

ธรรมาธิปไตยมิใช่การปกครองที่ขึ้นอยู่กับความเชื่อทางศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่คือการยึดถือ ความจริงสากล ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ด้วย ปัญญา หลักการนี้สอดคล้องกับ กาลามสูตรที่ปฏิเสธการเชื่อโดยปราศจากการไตร่ตรอง สอนให้ประชาชนใช้ โยนิโสมนสิการ ในการวิเคราะห์ นโยบายและกฎหมายของรัฐอย่างถึงแก่น ความเป็นเหตุเป็นผล (อิทัปปัจจยตา) การตัดสินใจทั้งหมดของรัฐบาลต้องตั้งอยู่บน ข้อมูล และ การวิเคราะห์ที่ถูกต้อง ไม่ใช่การใช้อารมณ์ ความเชื่อส่วนตัว หรือผลประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง กฎหมายและนโยบายต้องสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า “เหตุนี้จึงเกิดผลนี้” ปัญญาเหนืออำนาจ ธรรมาธิปไตยเน้นว่า หลักการที่ถูกต้อง ยิ่งใหญ่กว่า ผู้มีอำนาจ ดังนั้น การใช้อำนาจใด ๆ จึงต้องอยู่ภายใต้กรอบของ ศีลธรรม และ ความยุติธรรม เสมอ หากผู้ปกครองกระทำการที่ผิดจากหลักธรรม อำนาจนั้นย่อมขาดความชอบธรรมทันที

หลักการที่เป็นธรรม ความไม่เบียดเบียนและประโยชน์สุข

ธรรมาธิปไตยนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นธรรมโดยยึดหลัก พรหมวิหาร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ ความไม่เบียดเบียน (อหิงสา) การปกครองต้องมุ่งเน้นที่การ ป้องกันมิให้ประชาชนได้รับความทุกข์ หรือ ถูกริดรอนสิทธิ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง นโยบายสาธารณะจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองทุกคนด้วย เมตตา และ กรุณา ประโยชน์สุขของประชาชน (โลกัตถจริยา) การตัดสินใจของรัฐบาลต้องมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อ ประโยชน์สาธารณะ และ ความผาสุกร่วมกัน ไม่ใช่การเอื้อประโยชน์ให้แก่กลุ่มทุน หรือพรรคพวกของตนเอง มุทิตา จะช่วยให้รัฐบาลยอมรับความสำเร็จของผู้อื่น และ อุเบกขา ช่วยให้สามารถตัดสินใจโดยวางตัวเป็นกลางต่อทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม หลักการอยู่ร่วมกัน การใช้เหตุผลที่เป็นธรรมยังต้องส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างรัฐและประชาชน เช่น การมี

ปียวจา (วาทะที่อ่อนโยนและมีเหตุผล) ในการสื่อสาร และการมี สมานัตตตา (ความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย) ในการบังคับใช้กฎหมาย

สรุป การบริหารราชการตามหลัก ธรรมาธิปไตย คือการวางรากฐานการปกครองที่ยึดถือความถูกต้องเป็นใหญ่ โดยบูรณาการ พรหมวิหาร 4 และ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นเครื่องมือจัดความลำเอียงและสร้างนโยบายที่เกื้อกูลต่อกลุ่มเป้าหมายทุกระดับอย่างไม่เบียดเบียนรัฐบาลที่ยึดหลัก ปียวจา และ สมานัตตตา จะสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ที่น่าเชื่อถือกับพลเมืองบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และสื่อสารด้วยเหตุผลที่อ่อนโยนเพื่อลดช่องว่างแห่งความขัดแย้ง การตัดสินใจที่เปี่ยมด้วย มุทิตา และ อุเบกขา ย่อมนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่เที่ยงธรรม มุ่งเน้นประโยชน์สุขของมหาชนเป็นที่ตั้งแทนการเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง ก่อให้เกิดสังคมแห่งความผาสุกที่ยั่งยืนบนฐานแห่งจริยธรรมอันเข้มแข็ง

สรุป

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ ถือเป็นการวางรากฐานทาง จิตสำนึก ให้แก่สังคม เพื่อให้เกิด ธรรมาภิบาล ที่ยั่งยืน หลักธรรมเหล่านี้ทำหน้าที่เป็น ธรรมานุชีวิตร ที่ควบคุมทั้งเจตนา วิชิต และวิธีการสื่อสารของประชาชนให้การตรวจสอบเป็นไปอย่าง สร้างสรรค์ และ เป็นธรรม แทนที่จะเป็นการมุ่งทำลายหรือขัดแย้ง ปัญหาคือ ความรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบภาครัฐ โดยอิงหลักการจาก กาลามสูตร ที่สอนให้ปฏิเสธการเชื่อโดยปราศจากการไตร่ตรอง ปฏิเสธฐานอำนาจ ประชาชนไม่ควรเชื่อถือคำกล่าวอ้างของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจเพียงเพราะ ตำแหน่ง หรือชื่อเสียง แต่ต้องใช้เหตุผลของตนเองในการตัดสินใจ โยนิโสมนสิการ คือการ คิดอย่างแยบคาย ในการวิเคราะห์นโยบายและผลงานของรัฐบาล โดยพิจารณาจาก ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ว่าการกระทำนั้นนำมาซึ่ง กุศล (ประโยชน์สุข) หรือ อกุศล (ความเดือดร้อน) แก่สังคมและประเทศชาติจริงหรือไม่ อิสระทางปัญญา การใช้ปัญญาเป็นรากฐาน ทำให้ประชาชนมี วิจารณ์ญาณ และไม่ตกเป็นเหยื่อของการครอบงำทางความคิด สร้างสังคมที่ยึด หลักการและเหตุผล เหนือกว่าอารมณ์หรือความเชื่อที่ตื่นเงิน หลักพรหมวิหาร 4 เป็นเครื่องมือในการควบคุม เจตนา และวิธีการ สื่อสารและการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อให้การตรวจสอบเป็นไปอย่างมีมนุษยธรรมและไม่สร้างความแตกแยก เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข เป็นเจตนาที่บริสุทธิ์ ทำให้การสื่อสารเป็นการใช้ สัมมาวาจา ที่สุภาพ ตรงไปตรงมา และมีจุดประสงค์เพื่อการพัฒนาไม่ใช่เพื่อการกล่าวโทษหรือทำลายล้าง กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักกรุณาจะผลักดันให้การวิพากษ์วิจารณ์มุ่งไปที่ การแก้ไขปัญหา และ การเสนอทางออก ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพราะเป้าหมายคือการช่วยให้ประชาชนพ้นจากความเดือดร้อนที่เกิดจากความผิดพลาดของระบบ มุทิตาและอุเบกขา สอนให้ชื่นชม และยอมรับ ในความสำเร็จหรือการทำงานที่ดีของ

ภาครัฐอย่างจริงจัง เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจที่ยุติธรรม วางใจเป็นกลาง ด้วยปัญญา เมื่อได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่แล้ว ต้องยอมรับผลที่เกิดขึ้นอย่างสงบ ไม่ยึดติดในผลลัพธ์ และพร้อมที่จะเฝ้าดูและตรวจสอบต่อไปอย่าง อดทน และ รอบด้าน การใช้หลักพุทธธรรมทั้งด้าน ปัญญา และ เมตตา นี้ จะนำไปสู่ธรรมาธิปไตย ที่แท้จริง ซึ่งหมายถึงการที่ ความถูกต้องชอบธรรม เป็นใหญ่ ประชาชนเป็นผู้ตรวจสอบที่มี สติ และ ปัญญา ขณะที่ภาครัฐสามารถยอมรับคำวิจารณ์ได้อย่างเปิดกว้าง เพราะรับรู้ถึงเจตนาที่ดี การตรวจสอบจึงกลายเป็น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ที่เสริมสร้างความเชื่อมั่น และนำพาประเทศไปสู่ความสงบสุขและความยุติธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรพินธุ์ พัวพันสวัสดิ์. (2561). ประวัติศาสตร์และการเมืองของ “พวกข้าพเจ้า”: การครอบงำอำนาจ และการต่อต้าน ในทัศนะของเจมส์ ซี สก็อตต์. *วารสารสังคมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 48(2), 1-28.
- จิรกิตติยา บุญครองทรัพย์. (2568). ความรักกับพรหมวิหาร 4 : จิตวิทยาแห่งความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(2), 1-16.
- ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล. (2561). การสื่อสารกับอำนาจ ระบบปฏิบัติการ การเปรียบเทียบอดีต : สำนักสังคมและวัฒนธรรมไทย-เกาหลีเหนือ. *วารสาร สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*, 4(1), 30 - 45.
- ธนภรณ์ ตั้งเพชรศิริพงษ์ และคณะ. (2565). การพัฒนาตนเองตามหลักโยนิโสมนสิการ. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 7(1), 264-278.
- พระครูปลัดสัมพิพัฒน์ธรรมจารย์. (2568). โยนิโสมนสิการอย่างไรให้ใจพ้นทุกข์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 12(1), 68-81.
- ภัทรพงษ์ อัมรงค์ปรีชาชัย. (2565). การประยุกต์ใช้ความเมตตากรุณาต่อตนเองเพื่อส่งเสริมการมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญา. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 42(6), 1-13 .
- เมธา หริมเทพาธิป. (2567). ญาณวิทยาในกาลามสูตร. *วารสารสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม*, 5(1), 93-105.
- วิชนี คุปตะวาทีน และ ศุภกานต์ มังกรสุรกาล. (2561). ธรรมาภิบาลของไทยเป็นจริงได้หรือ. *วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 394 - 398.
- สิรินทร์ กันยาวิริยะ และ ชีสา กันยาวิริยะ. (2567). เมตตาธรรม คำจูนโลก. *วารสารสถาบันพอดี*, 1(3), 21-32.
- สิริบุญย์ ดิสรียะกุล. (2563). ปัญญาในฐานะคุณธรรมเชิงญาณวิทยา (ปัญญาในฐานะคุณธรรมญาณ). *วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย*, 15(1), 22-46.

เศรษฐศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูด
การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ
ECONOMIC OF INCREASING THE ABILITY TO ATTRACT
FOREIGN DIRECT INVESTMENT

สิทธิชัย พิริยะวัฒน์^{1*}

Sittichai Piriyawat^{1*}

*Corresponding Author E-mail: o145@yahoo.com

Received January 26, 2026; Revised April 19, 2026; Accepted May 2, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจะนำเสนอ 1. การวิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจมหภาคและสถานการณ์การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทย 2. การประเมินข้อจำกัดเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ และ 3. การสังเคราะห์แนวทางเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยมีความสำคัญในบริบทที่เศรษฐกิจไทยอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านของการฟื้นตัวและการปรับโครงสร้าง ท่ามกลางการแข่งขันด้านการลงทุนที่รุนแรงในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งพบว่าประเทศไทยยังมีข้อจำกัดทั้งด้านกฎระเบียบ แรงงาน และข้อตกลงทางการค้า ส่งผลให้การไหลเข้าของเงินลงทุนต่ำกว่าประเทศคู่แข่ง วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบาย เศรษฐกิจมหภาค และกรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การลงทุน โดยเฉพาะทฤษฎี OLI เพื่ออธิบายปัจจัยกำหนดการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนต่างชาติ ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาค ผลการศึกษาพบว่า การเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูดการลงทุนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ทั้งด้านการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ชัดเจน การพัฒนาทักษะแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดโลก การปรับปรุงกฎระเบียบให้มีความคล่องตัว และการออกแบบสิทธิประโยชน์ที่มีเอกภาพและจูงใจมากขึ้น

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Scholar

ข้อสรุปสำคัญคือ การยกระดับศักยภาพในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศไม่อาจพึ่งพามาตรการทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยบทบาทเชิงรุกของรัฐในลักษณะการกำกับระบบนิเวศการลงทุน การบูรณาการนโยบายระหว่างหน่วยงาน และการบริหารจัดการเชิงยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: เศรษฐศาสตร์; การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ; ข้อตกลงเขตการค้าเสรี

Abstract

This academic article aims to present: 1. an analysis of Thailand's macroeconomic landscape and the status of foreign direct investment (FDI); 2. an assessment of structural constraints affecting the country's competitiveness in attracting FDI; and 3. a synthesis of policy approaches to enhance economic competitiveness. The study is significant in the context of Thailand's economy undergoing a critical transition of recovery and structural transformation, amid intensifying investment competition within the ASEAN region. It is found that Thailand continues to face key limitations in regulatory frameworks, labor quality, and trade agreements, resulting in lower FDI inflows compared to its regional counterparts. The analytical approach employs a synthesis of policy-related data, macroeconomic indicators, and investment economics frameworks, particularly the OLI (Eclectic Paradigm) theory, to explain the determinants of foreign investors' decision-making, alongside comparative analysis with other countries in the region. The findings indicate that enhancing the country's capacity to attract FDI requires an integrated approach, including the clear identification of target industries, the development of workforce skills aligned with global market demands, regulatory reforms to improve flexibility, and the design of coherent and more attractive investment incentives. The study concludes that strengthening the potential to attract foreign direct investment cannot rely solely on conventional economic measures; rather, it requires a proactive role of the state in governing the investment ecosystem, fostering inter-agency policy integration, and implementing effective strategic management in order to achieve sustainable long-term competitiveness.

Keywords: Economics; Foreign Direct Investment; Free Trade Agreement

บทนำ

เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่งศึกษาการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจและการบริหารจัดการ (ธนวรรณ พลวิชัย, 2564) ในบริบทของการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) นับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและเชื่อมโยงประเทศไทยกับเศรษฐกิจโลก อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยเคยเป็นจุดหมายการลงทุนสำคัญในภูมิภาค แต่ในช่วงหลังกลับเผชิญภาวะ FDI ชะลอตัวเมื่อเทียบกับประเทศอาเซียน สะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างทั้งด้านกฎระเบียบ แรงงาน และความสามารถในการแข่งขัน ภายใต้บริบทเศรษฐกิจโลกที่เปลี่ยนแปลงและการแข่งขันที่รุนแรง ช่องว่างขององค์ความรู้สำคัญอยู่ที่การบูรณาการบทบาทเชิงนโยบายของภาครัฐในการยกระดับศักยภาพการดึงดูดการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ

การค้าและการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีความแตกแยกออกจากกันมากขึ้น ควบคู่ไปกับภาวะที่เศรษฐกิจจีนชะลอการเติบโตนำไปสู่การระบายสินค้าจีนออกสู่ตลาดโลก และประเทศไทย ประเทศไทยนำเข้าสินค้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนส่งผลให้ ภูมิทัศน์เศรษฐกิจไทยเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ การบริโภคภายในประเทศเคยเติบโตสัมพันธ์กับการผลิตภายใน ประเทศมาตลอด เมื่อคนบริโภคเยอะ การผลิตก็เติบโตตาม สะท้อนการหมุนเวียนของเม็ดเงินภายในประเทศที่ค่อนข้างดี แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน 2568 การแข่งขันจากสินค้าจีนสูง การบริโภคและการผลิตเริ่มไม่ไปในทิศทางเดียวกันในอดีตการบริโภคเติบโตเฉลี่ย 2.5% การผลิตเติบโต 2.9% แต่ในช่วงสามปีที่ผ่านมาการบริโภค เติบโตเฉลี่ย 2.1% การผลิตเติบโต 0.6% สะท้อนว่าเกิดปัญหาเชิงโครงสร้าง นโยบายส่งเสริมการลงทุนที่อาจยังไม่เหมาะสม การเปลี่ยนแปลงด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน รวมถึงความไม่แน่นอนเชิงนโยบายและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจโดยรวม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลให้ประเทศไทยสูญเสียความน่าสนใจในการเป็นฐานการลงทุน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2568) บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) การวิเคราะห์ภาพรวมเศรษฐกิจมหภาคและสถานการณ์การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ 2) ประเมินข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง และ 3) การสังเคราะห์แนวทางเชิงนโยบายเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์และการเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคเป็นกรอบการศึกษา ทั้งนี้ การนำเสนอเน้นการสังเคราะห์เชิงระบบเพื่อเสนอแนวทางพัฒนานโยบายการลงทุนที่มีเอกภาพ ยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจโลก เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทย

เศรษฐกิจการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

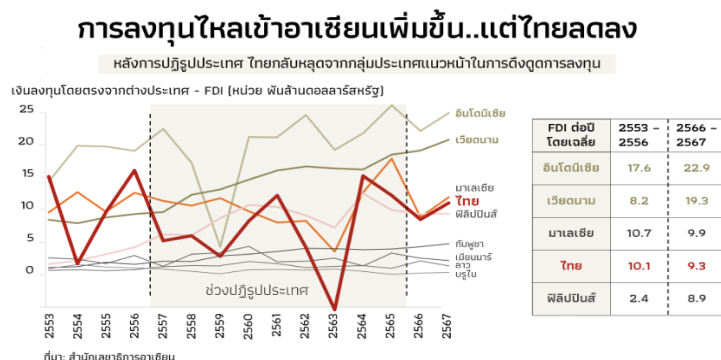
1) ภาพรวมเศรษฐกิจมหภาค

1.1 สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง แถลงผลการประมาณการเศรษฐกิจไทยปี 2568 และปี 2569 ระบุว่าเศรษฐกิจไทยกำลัง อยู่ในช่วงรอยต่อที่สำคัญ ของการฟื้นตัวและการปรับฐานโครงสร้างเศรษฐกิจท่ามกลางบริบทโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยคาดว่า “เศรษฐกิจไทยปี 2568 ขยายตัวที่ร้อยละ 2.2 ต่อปี (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 2.0 ถึง 2.5) เป็นการขยายตัวต่อเนื่องจากปี 2567 ที่ขยายตัวที่ร้อยละ 2.5 ต่อปีโดยเศรษฐกิจไทยในไตรมาสที่ 4 ปี 2568 มีการฟื้นตัวเร่งขึ้นจากไตรมาสที่ 3 ที่ขยายตัวเพียงร้อยละ 1.2 ซึ่งได้รับปัจจัย ขับเคลื่อนหลักจากมาตรการกระตุ้น เศรษฐกิจของภาครัฐในการพยุงเศรษฐกิจ ตัวอย่าง เช่น โครงการ “คนละครึ่ง พลัส” ที่ช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายหมุนเวียนในระบบกว่า 8.4 หมื่นล้านบาท ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทาง เศรษฐกิจที่ครอบคลุมทั้ง การผลิต การจ้างงาน และการกระจายรายได้สู่ผู้ประกอบการรายย่อยทั่วภูมิภาค และมาตรการกระตุ้น การท่องเที่ยวในประเทศ “เที่ยวดีมีคืน” ทำให้คาดว่าจะการบริโภคภาคเอกชน จะขยายตัว ที่ร้อยละ 3.3 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 3.1 ถึง 3.6) และภาคการส่งออกที่ขยายตัว ได้ดีเกินคาดโดยมูลค่าการส่งออกสินค้าในรูปเงิน ดอลลาร์สหรัฐ ตามเกณฑ์สถิติดุลการชำระเงิน (Balance of Payments: BOP) คาดว่าจะขยายตัวที่ร้อยละ 12.7 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 12.5 ถึง 13.0) จากการเร่งส่งออกไปยังตลาดสหรัฐฯ และการเติบโตในตลาดศักยภาพใหม่ เช่น อินเดียและจีนเป็นต้นด้านมูลค่าการนำเข้าสินค้าในรูปเงิน ดอลลาร์สหรัฐคาดว่าจะขยายตัว ที่ร้อยละ 13.8 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 13.6 ถึง 14.1) ขณะที่การบริโภคภาครัฐคาดว่าจะขยายตัว ที่ร้อยละ 0.5 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 0.3 ถึง 0.8) การลงทุนภาครัฐคาดว่าจะขยายตัว ที่ร้อยละ 6.9 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 6.7 ถึง 7.2) จากผลของการเร่งรัด เบิกจ่ายงบประมาณประจำปี งบประมาณ 2569 (ช่วงไตรมาสที่ 4 ของปีปฏิทิน 2568) การลงทุนภาคเอกชนคาดว่า ขยายตัว ที่ร้อยละ 2.9 (ช่วงคาดการณ์ที่ร้อยละ 2.7 ถึง 3.2) (สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2569)

1.2 สถานการณ์ของการลงทุนโดยตรงจาก พบว่า ในอดีตช่วงปี พศ.2553-2562 ประเทศไทยเคยเป็นหนึ่งในจุดหมายสำคัญที่ดึงดูดการลงทุน มากที่สุดแห่งหนึ่งในภูมิภาค ทำให้เศรษฐกิจไทยเจริญเติบโต อย่างรวดเร็ว แต่ในปัจจุบันสถานการณ์ดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไป FDI มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง สวนทางกับประเทศในอาเซียน ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยมีอัตราการเติบโตลดลง อย่างมีนัยสำคัญตั้งแต่ปี 2563 - 2566 กล่าวคือ ในปี 2553 - 2562 ประเทศไทยมี FDI Inflow เฉลี่ยต่อปี 7,600 ดอลลาร์. ต่อมาในปี 2563 - 2566 กลับพบว่า

ลดลงเหลือ เพียง 5,900 ดอลลาร์. เท่านั้น (คณะกรรมการการค้าด้านตลาดทุนและธุรกิจ ประกันภัย, 2568)

ภาพที่ 1 การเติบโตของการลงทุนในอาเซียน

ที่มา: สำนักเลขาธิการอาเซียน

1.3 การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเกิดใหม่ โดย FDI ช่วยนำเงินทุน เทคโนโลยี ความรู้ด้านการจัดการ และการเข้าถึงตลาดโลกเข้ามาสู่ประเทศเจ้าบ้าน (UNCTAD, 2022) ดังนั้น การเพิ่มขีดความสามารถในการดึงดูด FDI จึงเป็นเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของหลายประเทศ ในส่วนของประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน ปี 2566 ประเทศไทยมีมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไทย มีมูลค่า 8,053 ล้านดอลลาร์ น้อยกว่าประเทศอื่น ๆ ที่มีขนาดเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน (อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม และ มาเลเซีย) ขณะที่ประเทศที่มีมูลค่า FDI สูงสุด สามอันดับแรกในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ อินโดนีเซีย มีมูลค่า 22,040 ล้านดอลลาร์ เวียดนาม มีมูลค่า 18,500 ล้านดอลลาร์และฟิลิปปินส์ มีมูลค่า 9,116 ล้านดอลลาร์ เนื่องจากประเทศไทยมีต้นทุนด้านแรงงานสูงกว่าประเทศเวียดนาม และประเทศอินโดนีเซียเกือบเท่าตัว อีกทั้งทักษะแรงงานไทย ต่ำกว่าทั้งสองประเทศ นอกจากนี้ จากข้อมูลพบว่าประเทศเวียดนามมีความคล่องตัวในการลงทุน ด้านกฎระเบียบและมีปัจจัยสนับสนุนมากกว่าประเทศไทย รวมทั้งประเทศอื่น ๆ ในอาเซียนจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) จำนวนหลายฉบับมากกว่าประเทศไทยในระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา ซึ่งทำให้ผู้ลงทุนในประเทศเหล่านี้มีโอกาสดึงดูดสินค้าไปยังตลาด FTA ได้มากกว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ที่ไหลเข้าประเทศไทยชะลอตัวลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีสาเหตุมาจากความสามารถในการแข่งขันที่ด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้าน สามารถสรุปปัจจัยหลัก ดังนี้

1) กฎหมาย เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในแถบอาเซียน พบว่า ประเทศไทยมีข้อจำกัด ทางด้านกฎระเบียบการลงทุนมากกว่าประเทศอื่น ๆ รวมถึงการทุจริตและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ ที่มากกว่าหลายประเทศในแถบอาเซียน

2) แรงงาน ไทยมีต้นทุนแรงงานสูงกว่าอินโดนีเซียและเวียดนาม ใกล้เคียงมาเลเซียแต่คุณภาพแรงงานต่ำกว่า และแรงงานไทยมีทักษะค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ รวมถึงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้จำนวนแรงงานมีแนวโน้มลดลง

3) การส่งออก ข้อตกลงเขตการค้าเสรี FTA ของ ไทยมีน้อยกว่าคู่แข่ง เช่น เวียดนามที่มี ข้อตกลงเขตการค้าเสรี FTA กับ 53 ประเทศรวมถึงสหภาพยุโรป ทำให้ดึงดูด การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ได้มากกว่า

1.4 การค้าระหว่างประเทศของไทยในปี 2567 ประเทศไทยมีมูลค่าการค้ารวมระหว่างประเทศ (รวมทั้งการส่งออก และการนำเข้า) รวมทั้งสิ้น 21.45 ล้านล้านบาท โดยประเทศคู่ค้าหลักของไทย 4 ลำดับแรกตามมูลค่าการค้า ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และมาเลเซีย คิดเป็น 44% ของมูลค่าการค้ารวม ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออก 10.55 ล้านล้านบาท และมูลค่าการนำเข้า 10.90 ล้านล้านบาท ส่งผลให้ประเทศไทยขาดดุลการค้าเป็นมูลค่า 347,720 ล้านบาท ทั้งนี้ ในช่วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยมีดุลการค้าเป็นบวกมาโดยตลอด จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2565 เริ่มปรากฏภาวะขาดดุลการค้าและยังคงมีแนวโน้มขาดดุลอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันสินค้าส่งออก 5 ลำดับแรกของไทย ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ รถยนต์ อัญมณี และเครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์ยาง และเครื่องจักรกลและส่วนประกอบของเครื่องจักรกล

1.5 ภูมิทัศน์อุตสาหกรรมเป้าหมาย ได้แก่ 12 อุตสาหกรรม S-Curve เศรษฐกิจชีวภาพ (ได้แก่ ศูนย์กลางเมืองท่องเที่ยว การแพทย์และสุขภาพ อาหาร การขนส่งของภูมิภาค ผลิตยานยนต์แห่งอนาคต เศรษฐกิจดิจิทัล ด้านการเงิน) ภาพรวมของทุกโครงการมุ่งสู่อุตสาหกรรมฐานนวัตกรรมและอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพแข่งขัน (เช่น เกษตรแปรรูปอาหาร การแพทย์ครบวงจร สุขภาพ) นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI) มุ่งเน้นอุตสาหกรรมหลัก เช่น อุตสาหกรรมไฟฟ้า เซมิคอนดักเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง พลังงานสีเขียว และการเป็นศูนย์กลางธุรกิจ ระหว่างประเทศ

1.6 ในมุมมองของ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต่ออุตสาหกรรมเป้าหมายในอนาคต คือ เพื่อให้การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ที่เข้ามาสนับสนุนอุตสาหกรรมผู้ประกอบการและแรงงานไทย สร้างนวัตกรรม พัฒนาแรงงาน และ

เชื่อมต่อกับห่วงโซ่คุณค่าโลก เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการเติบโตของประเทศไทยใน 5 - 10 ปีข้างหน้า โดยกำหนดเป้าหมายเป็นการส่งเสริมสนับสนุนในสิ่งที่ประเทศไทยมีความพร้อม มีความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้น ประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมด้านระบบนิเวศ ส่งเสริมการศึกษา การฝึกอบรม และการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งนี้ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้พิจารณาศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับลำดับของภาคส่วนที่มีความสำคัญ (Priority Sector) และ (Champion Product) ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของห่วงโซ่คุณค่าโลกปัจจัยที่ไม่แน่นอนในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นได้

1.7 การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และพัฒนาแรงงาน ต้องดำเนินการแบบคู่ขนานอย่างเป็นระบบทั้งห่วงโซ่คุณค่า เพื่อไม่ให้เกิดปัญหากรณีบุคลากรมีศักยภาพ แต่ไม่มีงานรองรับ หรือ กรณีไม่มีบุคลากรที่มีศักยภาพเพียงพอกับงานที่มีอยู่ จึงต้องจัดทำแผนพัฒนาเสริมทักษะที่มีความชัดเจนควบคู่ไปกับการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมาย

1.8 ภาคบริการมีส่วนต่อ GDP 62% ซึ่งประกอบด้วยภาคหลัก เช่น การท่องเที่ยว การค้าส่ง - ค้าปลีก และการก่อสร้างในแง่ของมูลค่าเพิ่ม (GDP Added Value) ทั้งนี้ ภาคบริการถือว่ามีศักยภาพในการเติบโตเป็นอย่างมาก เนื่องจากในธุรกิจแบบลดการถือครองสินทรัพย์ มีการพึ่งพาทักษะในการให้บริการเป็นหลัก ทั้งนี้ โอกาสในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ในภาคบริการจำเป็นต้องพิจารณาว่าประเทศไทยมีศักยภาพภาคบริการประเภทใด และภาคบริการใดสามารถสร้างรายได้ให้ประเทศไทยในระยะยาวได้

สรุปได้ว่า ภาพรวมเศรษฐกิจการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทยสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่บั่นทอนความสามารถในการแข่งขันในการดึงดูด FDI อย่างมีนัยสำคัญ โดยแม้เศรษฐกิจไทยมีสัญญาณฟื้นตัวจากมาตรการภาครัฐและการส่งออกที่ขยายตัว แต่การเติบโตยังอยู่ในระดับปานกลางและไม่โดดเด่นเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ขณะที่ปัจจัยเชิงลบสำคัญประกอบด้วยข้อจำกัดด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่ซับซ้อนและขาดความคล่องตัว ปัญหาความโปร่งใสของภาครัฐ ต้นทุนแรงงานที่สูงแต่ทักษะแรงงานไม่สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม รวมถึงผลกระทบจากสังคมสูงวัยที่ทำให้กำลังแรงงานลดลง นอกจากนี้ ไทยยังเสียเปรียบด้านข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) ที่มีน้อยกว่าคู่แข่ง ส่งผลต่อโอกาสในการเข้าถึงตลาดโลกของนักลงทุน ประกอบกับโครงสร้างการค้าระหว่างประเทศที่เริ่มขาดดุล และการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ยังขาดความชัดเจนและเชื่อมโยงกับห่วงโซ่คุณค่าโลกอย่างมี

ประสิทธิภาพ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยสูญเสียความน่าสนใจในการเป็นฐานการลงทุนเมื่อเทียบกับประเทศในอาเซียนที่มีนโยบายยืดหยุ่นและสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการลงทุนมากกว่า

2) กลยุทธ์การส่งเสริมการลงทุน

ที่ผ่านมา สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน BOI ได้ปรับปรุงยุทธศาสตร์การส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายอย่างเป็นระบบ เพื่อดึงดูดการลงทุนที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ผ่านการให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีและที่ไม่ใช่ภาษีแก่ธุรกิจที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย โดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน BOI ให้สิทธิประโยชน์ เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมาย S-Curve และกิจการอื่น ๆ รวมถึงการส่งเสริมภายในประเทศ และธุรกิจ Data Center อย่างไรก็ดีตาม ข้อจำกัดในการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ปัญหาและผลกระทบการให้สิทธิประโยชน์

ปัญหา	ผลกระทบ
การให้สิทธิประโยชน์ ขาดความยืดหยุ่น	สิทธิประโยชน์การลงทุนทั่วไปแบบธรรมดาไม่ดึงดูดนักลงทุนระดับสูง
ให้สิทธิประโยชน์ทางภาษีเป็นหลัก	ขาดแรงดึงดูดด้านอื่น โดยเฉพาะความพร้อมด้านนวัตกรรมโครงสร้างพื้นฐานและแรงงานทักษะสูง ผิดตรงกับความต้องการของประเทศ
มีความซับซ้อนในกระบวนการพิจารณาการลงทุน	การพิจารณาให้การส่งเสริมล่าช้าไม่ดึงดูดการลงทุน
กำหนดเงื่อนไขการใช้แรงงานต่างชาติเข้มงวดซับซ้อน	ขาดแคลนทักษะในงานในอุตสาหกรรมใหม่

3) แนวโน้มภูมิทัศน์เศรษฐกิจโลกใหม่

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คาดว่าแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโลกจะขึ้นอยู่กับ ปัจจัยหลัก คือ ทิศทางภูมิรัฐศาสตร์และการค้าและสถานะเศรษฐกิจโลก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางเศรษฐกิจโลก ดังนี้

3.1 เสถียรภาพภายใต้การบริหารจัดการ เศรษฐกิจที่เติบโตในอัตราต่ำภายใต้ความร่วมมือระหว่างประเทศที่ยังคงมีอยู่บ้างจากปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ปัญหาสังคมสูงวัย ภาวะ

หนี้สิน และการลงทุนที่ซบเซายังคงเป็นแรงกดดันต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ตลาดการค้าระหว่างประเทศยังคงเปิดกว้าง แต่การแข่งขันในตลาดกลับทวีความรุนแรงมากขึ้น ภาคธุรกิจจึงให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพของห่วงโซ่อุปทานเดิม มากกว่าการขยายการลงทุนเพื่อการเติบโตใหม่

3.2 กลุ่มประเทศที่มีความสามารถในการปรับตัว ภาวะเศรษฐกิจที่ยังคงเติบโตได้ในระดับภูมิภาคแต่ยังคงมีความตึงเครียดด้านภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือในลักษณะการแบ่งขั้วทางเศรษฐกิจและพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ชัดเจนและให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นและความมั่นคงของห่วงโซ่อุปทาน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2568)

4) ภูมิทัศน์เศรษฐกิจประเทศไทย

เศรษฐกิจประเทศไทย ก่อนปี พ.ศ. 2565 การบริโภคนในประเทศเติบโตสัมพันธ์กับการผลิตในประเทศ การกระตุ้นการบริโภคจึงมักจะช่วยกระตุ้นภาคการผลิตด้วย แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันที่ภูมิรัฐศาสตร์โลกส่งผลข้างเคียงต่อประเทศไทย เศรษฐกิจจีนชะลอการเติบโต นำไปสู่การระบายสินค้าจีนออกสู่ตลาดโลกด้วยการแข่งขันด้านราคาและตัดคนกลางทำให้ผู้บริโภคและผู้ประกอบการไทยนำเข้าสินค้าจากจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง การบริโภคในประเทศจึงเติบโตสวนทางกับการผลิตอย่างเห็นได้ชัด นโยบายช่วยภาคการผลิตผ่านการกระตุ้นการบริโภคที่เคยเป็นสูตรสำเร็จนโยบายเศรษฐกิจในอดีต อาจกลายเป็นการส่งเสริมการนำเข้าสินค้าจากจีนแทนประเทศไทยในเวลานี้จึงต้องการนโยบายช่วยภาคการผลิต เมื่อภาคการผลิตดี ก็นำไปสู่การจ้างงานและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจภายในประเทศขยับกันไปเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้กลไกที่ส่งผลมากต่อภาคการผลิตคือการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

แนวคิดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการอธิบายการตัดสินใจลงทุนของบรรษัทข้ามชาติ คือ ทฤษฎี OLI หรือ Eclectic Paradigm ซึ่งเสนอโดย Dunning (1988) ระบุว่า การลงทุนจะเกิดขึ้นเมื่อประเทศเจ้าบ้านมีความได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง เช่น ต้นทุนการผลิตต่ำ ตลาดขนาดใหญ่ ภาวะเปี่ยมล้นต่อธุรกิจ และโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ดังนั้น นโยบายของรัฐจึงควรมุ่งพัฒนาองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในการลงทุน

พ.ศ. 2566 ประเทศไทยมีมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) 8,053 ล้านดอลลาร์ น้อยกว่าประเทศอื่นที่มีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน (มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม) ขณะที่ประเทศในภูมิภาคอาเซียนที่มีมูลค่า การลงทุนโดยตรงจาก

ต่างประเทศ FDI มากกว่าไทย ได้แก่ สิงคโปร์ (135,071 ล้านดอลลาร์) อินโดนีเซีย (21,497 ล้านดอลลาร์) เวียดนาม (18,500 ล้านดอลลาร์) Philipines (8,925 ล้านดอลลาร์) และมาเลเซีย (8,407 ล้านดอลลาร์) ประเทศที่มี GDP สูงและตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่จะมีความน่าสนใจมากกว่า (Wheeler & Mody, 1992)

5) สภาพปัญหาอุปสรรคในการแข่งขันดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

อุปสรรคสำคัญที่ทำให้นักลงทุนต่างประเทศไม่สนใจนำเงินมาลงทุนในประเทศไทยมี 3 ปัจจัย ได้แก่ ขาดแคลนแรงงานทักษะ กฎระเบียบยุ่งยาก และสิทธิประโยชน์ไม่จูงใจ

1) ขาดแคลนแรงงานทักษะ อุตสาหกรรมเป้าหมายของไทยขาดความชัดเจนในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต แจกแจงการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายไว้ 5 แผนย่อย ทุกรัฐบาลในช่วงสิบปีย้อนหลังประกาศอุตสาหกรรมเป้าหมายของรัฐบาลชัดเจน ได้แก่ 12 อุตสาหกรรม S-Curve, เศรษฐกิจชีวภาพ BCG, IGNITE THAILAND, อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ ยิ่งไปกว่านั้นทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุนโดยตรงสามารถระบุอุตสาหกรรมเป้าหมายในปัจจุบันที่หน่วยงานตัวเองจะชักชวนมาลงทุนในประเทศไทยแต่เมื่อเทียบเคียงข้อมูลพบว่าอุตสาหกรรมเป้าหมายไม่ตรงกัน เมื่ออุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศไม่ชัด แรงงานและสถานศึกษาก็ยากจะพัฒนาทักษะให้ตรงกับการต้องการของอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้น

2) กฎระเบียบยุ่งยาก ต้องจัดให้มีกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและมีแรงจูงใจด้านภาษี จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจของประเทศ (World Bank, 2020) เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2558 พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา อดีตนายกรัฐมนตรี มีข้อสั่งการให้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องไปดำเนินการปรับปรุงบริการเพื่อให้การประกอบธุรกิจมีความสะดวกยิ่งขึ้น สิบปีที่ผ่านมามีประเทศไทยปฏิรูปกฎหมายแล้วเสร็จ 411 กระบวนงาน พัฒนางานบริการภาครัฐเป็น e-Service และเชื่อมโยงแพลตฟอร์มดิจิทัลกลางแล้ว 634 งานบริการ ส่งผลให้การจัดอันดับความยาก-ง่ายในการประกอบธุรกิจครั้งล่าสุด (Doing Business 2020) ขยับจากอันดับที่ 49 ขึ้นมาอยู่ในอันดับที่ 21 จาก 190 ประเทศทั้งหมดที่จัดอันดับ อินโดนีเซียและเวียดนามก็ร่วมการจัดอันดับนี้ด้วย อยู่ในอันดับที่ 73 และ 70 ตามลำดับ ทั้งสองประเทศนี้ถึงจะอยู่ในอันดับที่ต่ำกว่าไทย แต่กลับดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ได้มากกว่าเท่าตัวและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ข้อค้นพบคือ อินโดนีเซียและเวียดนามกระจายอำนาจในการบริหารทรัพยากรให้ท้องถิ่นดูแล ท้องถิ่นจึงสามารถบริหารจัดการความคาดหวังต่อผู้ลงทุนอุตสาหกรรม

เป้าหมายและในทางกลับกันท้องถิ่นก็มีความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่ออุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ การส่งเสริมการลงทุนด้วยแนวทางปรับแต่งเฉพาะ เอื้อต่ออุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่ต้องปรับตัว

3) สิทธิประโยชน์ไม่จูงใจ ประเทศไทยมีจำนวนประเทศคู่ ข้อตกลงเขตการค้าเสรี FTA 19 ประเทศ ใกล้เคียงกับฟิลิปปินส์และมาเลเซีย ที่มีจำนวนประเทศคู่ FTA 20 และ 23 ประเทศตามลำดับ ซึ่งทั้งสองประเทศนี้ดึงดูดการลงทุน FDI ได้ใกล้เคียงกับไทย แต่อินโดนีเซียซึ่งมีจำนวนประเทศคู่ FTA 23 ประเทศ กลับดึงดูด การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ได้มากกว่าประเทศไทยถึงเท่าตัว เมื่อพิจารณาการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ FDI ที่เพิ่มในอาเซียน พบว่าเป็นการย้ายฐานการผลิตออกจากจีน ทั้งอุตสาหกรรมแรงงานทักษะสูงและทักษะต่ำ เพื่อลดความเสี่ยงจากความขัดแย้งภูมิรัฐศาสตร์และสงครามการค้า ประเทศไทยใช้นโยบาย Thailand Plus One ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2557 นโยบายนี้แบ่งห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ อุตสาหกรรมแรงงานทักษะสูงกับอุตสาหกรรมแรงงานทักษะต่ำ เพื่อให้ประเทศไทยพ้นจากกับดักรายได้ปานกลางจึงออกแบบให้ประเทศไทยเป็นฐานอุตสาหกรรมแรงงานทักษะสูง แล้วกระจายอุตสาหกรรมแรงงานทักษะต่ำสู่ประเทศเพื่อนบ้าน (CLMV) ในช่วงสิบปีที่ผ่านมา เงินลงทุนย้ายจากจีนมาอาเซียนจริง แต่ประเทศไทยดึงดูดเงินลงทุนจากต่างประเทศได้น้อยกว่าก่อนจะใช้นโยบาย Thailand Plus One เวียดนามกลายเป็นฐานดึงดูดการลงทุนในอาเซียนภาคพื้นทวีปแทน เมื่อพิจารณาการย้ายฐานการผลิตตามข้อมูลข้างต้น จึงไม่ควรมองข้อตกลงเขตการค้าเสรี FTA แค่นิยามของการนำเข้าส่งออกสินค้าสำเร็จ แต่ควรมองในมิติของห่วงโซ่มูลค่าโลก ที่ร้อยเรียงการผลิตในแต่ละขั้นตอนจนไปถึงสินค้าสำเร็จ ด้วยการบริหารต้นทุนการผลิตและเพิ่มมูลค่าสินค้าข้ามประเทศ ทั้งนี้ การพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมแตกต่างจากการพัฒนาห่วงโซ่อุปทาน (Matsushima, D., 2017)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 บทบาทเชิงรุกของผู้นำรัฐบาลเพื่อดึงดูดการลงทุน

จากการสังเคราะห์บทความพบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญคือ “บทบาทเชิงรุกของผู้นำรัฐบาลในฐานะผู้กำกับระบบนิเวศการลงทุน” นายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เสมือนศูนย์กลางควบคุมที่เชื่อมโยงหน่วยงานเศรษฐกิจทั้งหมดผ่านคณะรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจและระบบวอร์รูม (War Room) ที่ทำให้การตัดสินใจเชิงนโยบายมีความรวดเร็ว ทันสถานการณ์ และสามารถแก้ไขอุปสรรคเชิงโครงสร้างได้แบบเรียลไทม์ ขณะเดียวกัน การให้ความสำคัญกับการกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ชัดเจน เปรียบเสมือนการวาง “แผนที่นำทางการลงทุน” เพื่อส่งสัญญาณเชิงนโยบายไปยังนักลงทุนต่างชาติอย่างมีทิศทาง ดังนี้ 1) แก้มการให้สิทธิประโยชน์ระหว่างหน่วยงาน EEC และ BOI ต้องเป็นเอกภาพเหมือนกัน สะท้อนแนวคิดใหม่ที่มุ่งลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความโปร่งใส 2) พัฒนาทักษะความรู้และเพิ่มทักษะแรงงานของประเทศไทย upskill/reskill ให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย 3) ปรับปรุงเงื่อนไขการจ้างงานบุคลากรต่างชาติ ลดขั้นตอนการรายงานตัว และมีกฎระเบียบการส่งต่อความรู้ที่ชัดเจน 4) การให้สิทธิประโยชน์ครอบคลุมไปถึงครอบครัวของแรงงานด้วย เช่น ภรรยาและบุตร มีสิทธิ์ได้ วิชา ระยะเวลา มีสิทธิ์เข้าเรียนในโรงเรียน เป็นต้น องค์ความรู้ดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่า การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ไม่อาจพึ่งพาเพียงเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์แบบดั้งเดิม แต่ต้องอาศัยการบริหารจัดการเชิงระบบ การบูรณาการเชิงนโยบาย และภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพควบคู่กันไป

สรุป

แนวทางการยกระดับความสามารถในการดึงดูด FDI ของประเทศไทยควรมุ่งปฏิรูปเชิงโครงสร้างควบคู่กัน ทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานของการลงทุน โดย 1) ภาครัฐควรกำหนด

อุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกันทุกระดับ 2) เร่งพัฒนาทุนมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมฐานนวัตกรรม 3) ปรับกฎระเบียบให้มีความยืดหยุ่น โปร่งใส 4) เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีบทบาทในการออกแบบการส่งเสริมการลงทุนแบบเฉพาะพื้นที่ ควบคู่กับการยกระดับสิทธิประโยชน์จาก “แรงจูงใจทางภาษี” ไปสู่การสร้าง “ระบบนิเวศการลงทุน” และ 5) กำหนดกฎหมายที่ชัดเจน โปร่งใส ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนที่เอื้อต่อการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ที่มีคุณภาพ และเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายในประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการการด้านตลาดทุนและธุรกิจประกันภัย. (2568). *FDI ไทยชะลอตัว กนอ. เร่งปฏิรูปกฎระเบียบ - ที่ดิน ชูแผนฟื้นความเชื่อมั่นนักลงทุน*. สืบค้น 19 มีนาคม 2569, จาก https://web94.senate.go.th/assets/portals/437/news/51/1_51.pdf
- ธนวรรณ พลวิชัย. (2564). *ตำราเรียนเศรษฐศาสตร์การจัดการ: เครื่องมือวิเคราะห์ธุรกิจในปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: เอลโล่การพิมพ์ (1988).
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). *วิเคราะห์ผลกระทบเบื้องต้นของนโยบายการค้าโลกต่อเศรษฐกิจไทย*. สืบค้น 19 มีนาคม 2569, จาก <https://www.bot.or.th/th/news-and-media/news/news20250417.html>
- สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2569). *ประมาณการเศรษฐกิจไทยปี 2568 และ 2569*. สืบค้น 19 มีนาคม 2569, จาก <https://www.mof.go.th/wp-content/uploads/2026/01/ข่าวแถลงกระทรวงการคลังฉบับที่-7-2569.pdf>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรื่องการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment) ต่อการพัฒนาตลาดทุนไทย*. สืบค้น 19 มีนาคม 2569, จาก <https://www.nesdc.go.th/สภาพัฒน์ต้อนรับคณะอนุฯ%2F>
- Dunning, J. H. (1988). The eclectic paradigm of international production: A restatement and some possible extensions. *Journal of International Business Studies*, Volume 19, 1–31.

- Matsushima, D. (2017). *Cross-Border Value Chain Bottlenecks in the Southern Economic Corridor (SEC)*. Retrieved March 19, 2026, from https://mekonginstitute.org/wp-content/uploads/2023/07/1.Research_Report_on_Cross_Border_Value_Chain_Bottlenecks_in_the_SEC.pdf
- UNCTAD. (2022). *World investment report 2022: International tax reforms and sustainable investment*. United Nations. Retrieved March 19, 2026, from https://unctad.org/system/files/official-document/wir2022_en.pdf
- Wheeler, D., & Mody, A. (1992). International investment location decisions: The case of U.S. firms. *Journal of International Economics*, 33(1-2), 57-76.
- World Bank. (2020). *Doing business 2020: Comparing business regulation in 190 economies*. Washington DC: World Bank Publications.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการยกระดับการจัดการภาครัฐ STRATEGIC LEADERSHIP AND ENHANCING PUBLIC SECTOR MANAGEMENT

ณัชชาวีล วาณิชยสุรางค์^{1*}

Natchawee Wanitsurang^{1*}

*Corresponding Author E-mail: 6701104238@mcu.ac.th

Received March 1, 2026; Revised April 23, 2026; Accepted May 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอแนวทางการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์การบริหารงานภาครัฐท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่มีความผันผวนและซับซ้อนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสมรรถนะของผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนองค์กรสาธารณะ การยกระดับการจัดการภาครัฐจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญใน 2 ประเด็นคือ ในเรื่องการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจากแนวตั้งสู่แนวระนาบเพื่อสร้างความคล่องตัว โดยผู้นำต้องปรับบทบาทจากการใช้อำนาจสั่งการเป็นการกระจายอำนาจตัดสินใจสู่ระดับปฏิบัติการ และการทลายโครงสร้างแบบไซโล และการสร้างทีมงานข้ามสายงานที่ยืดหยุ่น และการจัดการนวัตกรรมสาธารณะและการสร้างคุณค่าร่วม โดยเปลี่ยนบทบาทของรัฐจากการเป็นผู้ผูกขาดการบริการสู่การเป็นแพลตฟอร์มกลางที่เชื่อมโยงความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเพื่อรังสรรค์นวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐยุคอุบัติใหม่ 5 ประเด็น ได้แก่ การสร้างนิเวศวิทยาแห่งความไว้วางใจ การจัดการแบบพลวัตผ่านโครงสร้างกึ่งรูปนัย นวัตกรรมแบบเปิดเพื่อมวลชน การประเมินผลเชิงคุณค่ารวม และภาวะผู้นำแบบผู้พ่ายกรณเชิงรุก ข้อเสนอจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกลไกสำคัญในการเปลี่ยนผ่านระบบราชการจากการทำงานเชิงตั้งรับไปสู่การทำงานเชิงรุกที่เน้นผลสัมฤทธิ์และความยั่งยืน อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นศรัทธาและการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์; การจัดการภาครัฐ; นวัตกรรมสาธารณะ

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Scholar

Abstract

This academic paper presents a paradigm shift in public administration amidst the volatile and complex environment of the 21st century, focusing on analyzing the link between strategic leadership competence and the effectiveness of public organizations. Improving public administration requires two key driving factors: a shift in organizational culture from vertical to horizontal agility, where leaders move from authoritarian command to decentralized decision-making to operational levels, and the dismantling of silos and the creation of flexible cross-functional teams; and the management of public innovation and shared value creation, shifting the government's role from a service monopoly to a central platform connecting the private sector and civil society to create innovations that truly meet the needs of the people. Furthermore, the paper introduces five new areas of knowledge regarding emerging public administration: building an ecology of trust, dynamic management through semi-formal structures, open innovation for the masses, total value assessment, and proactive predictive leadership. The conclusion of the study indicates that strategic leadership is a crucial mechanism for transforming the bureaucratic system from a reactive to a proactive approach focused on results and sustainability, leading to tangible long-term trust, confidence, and improved quality of life for citizens.

Keywords: Strategic Leadership; Public Sector Management; Public Innovation

บทนำ

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด การบริหารงานภาครัฐกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลายมิติมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างเต็มตัว การขยายตัวของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เข้ามาพลิกโฉมวิถีชีวิตและการทำงาน (โกวิทย์ พวงงาม, 2558) ตลอดจนวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้รูปแบบการบริหารงานภาครัฐในลักษณะเดิมที่เน้นการปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัดและมีการทำงานแบบแยกส่วนเริ่ม

ขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงที ดังนั้นความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารงานจึงกลายเป็นวาระสำคัญระดับชาติที่มุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการสร้างคุณค่าสาธารณะให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่เป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนความสำเร็จดังกล่าวคือภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งถือเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งของผู้บริหารในยุคใหม่ที่จะช่วยนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายท่ามกลางสภาวะแวดล้อมที่มีความผันผวนสูง (ปรัชญา จานงค์, 2566)

ในทุกองค์กรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มิได้หมายถึงเพียงแค่การใช้อำนาจตามหน้าที่หรือการสั่งการตามสายงานบริหารเท่านั้น หากแต่หมายถึงความสามารถในการมองภาพรวมขององค์กรและการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกได้อย่างลุ่มลึก เพื่อกำหนดทิศทางและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในระยะยาว (เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธน์, 2566) ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีทักษะในการคาดการณ์อนาคตและสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางปฏิบัติที่สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้แก่หน่วยงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างนวัตกรรมบริการและการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีความคล่องตัวสูงขึ้น การยกระดับการจัดการภาครัฐภายใต้มิติของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงต้องเริ่มต้นจากการปรับเปลี่ยนทัศนคติของผู้นำจากการเป็นผู้ควบคุมกฎระเบียบไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพื่อถ่ายทอดวิสัยทัศน์ไปสู่การปฏิบัติในทุกระดับขององค์กร ทำให้บุคลากรทุกคนมีความเข้าใจในทิศทางเดียวกันและพร้อมที่จะมุ่งมั่นทำงานเพื่อเป้าหมายร่วมกันอย่างเต็มกำลังความสามารถ

นอกจากนี้การยกระดับการจัดการภาครัฐยังต้องอาศัยการบูรณาการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงต้องมีบทบาทสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรที่สำคัญที่สุดคือทรัพยากรมนุษย์ โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ลดทอนขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาเป็นเครื่องมือหลักในการให้บริการประชาชน เพื่อลดช่องว่างระหว่างรัฐกับราษฎรและสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เปรียบเสมือนเข็มทิศที่ช่วยระบุว่าการนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมใดที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดความยั่งยืนและไม่สร้างภาระเพิ่มเติมให้กับผู้ปฏิบัติงานและประชาชนผู้รับบริการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนประสานประโยชน์และสร้างพันธมิตร

ทั้งกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาสาธารณะที่ซับซ้อนเกินกว่าที่หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะจัดการได้เพียงลำพัง เน้นที่ผลลัพธ์และการสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนเป็นที่ตั้ง โดยมีการวัดผลการดำเนินงานที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ รับผิดชอบและการยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล ซึ่งจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อระบบราชการไทยให้กลับมามีความเข้มแข็งอีกครั้ง (ภัครธรณ์ เวียงมอภา, 2567)

ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการยกระดับการจัดการภาครัฐถือเป็นสองส่วนที่แยกจากกันไม่ได้ในการสร้างรัฐที่มีสมรรถนะสูง การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้จริงนั้นต้องอาศัยผู้นำที่กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และมีวิสัยทัศน์กว้างไกลพอที่จะมองข้ามขีดจำกัดเดิม ๆ ของระบบราชการ ผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถเปลี่ยนอุปสรรคให้กลายเป็นโอกาส และสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างแท้จริง การส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับระบบราชการไทยเพื่อก้าวไปสู่การเป็นหน่วยงานที่มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยังชีพของประชาชนได้อย่างยั่งยืนในโลกยุคปัจจุบัน

การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจากแนวตั้งสู่แนวระนาบเพื่อความคล่องตัว

ในระบบราชการดั้งเดิมมักยึดติดกับโครงสร้างการบังคับบัญชาตามสายงานที่เคร่งครัด ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับการจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัล ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงถูกนำมาใช้ในฐานะตัวขับเคลื่อนหลักเพื่อทำลายโครงสร้างแบบไซโล โดยผู้นำต้องปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการควบคุมเป็นการให้อำนาจการตัดสินใจ เพื่อให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อปัญหาของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว

1. การทำลายโครงสร้างอำนาจนิยมสู่การกระจายอำนาจตัดสินใจในระดับปฏิบัติการ

ในระบบราชการแบบดั้งเดิม วัฒนธรรมองค์กรมักยึดติดกับโครงสร้างการบังคับบัญชาตามสายงานที่เข้มงวด หรือที่เรียกว่าการบริหารงานแนวตั้ง ซึ่งส่งผลให้การตัดสินใจในเรื่องสำคัญต้องผ่านลำดับขั้นที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน (พจนาลัย ไชยรังสี, 2550) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์นี้ โดยมุ่งเน้นการลดบทบาทการควบคุมจากส่วนกลางและกระจายอำนาจการตัดสินใจลงสู่ระดับปฏิบัติการเพื่อให้เกิดความคล่องตัว การจัดการภาครัฐในยุคใหม่ต้องอาศัยผู้นำที่กล้าลดทอนอำนาจของตนเองลง เพื่อมอบความไว้วางใจให้แก่ผู้ที่มีข้อมูลและอยู่ใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชนมากที่สุด การปรับเปลี่ยนนี้เริ่มต้นจาก

การเปลี่ยนวัฒนธรรมการสั่งการไปสู่วัฒนธรรมการสนับสนุน ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่ช่วยจัดอุปสรรคในการทำงาน มากกว่าจะเป็นผู้อนุมัติในทุกขั้นตอนที่ขวางกั้นความรวดเร็ว เมื่อบุคลากรในระดับปฏิบัติการได้รับความไว้วางใจและมีอำนาจในการตัดสินใจภายใต้กรอบนโยบายที่ชัดเจน (Bass, B. M., & Avolio, B. J., 1990) จะส่งผลให้เกิดความรู้สึกรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของงานและความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นโดยตรง การยกระดับการจัดการภาครัฐในมิตินี้จึงเป็นการสร้างระบบที่ทุกคนสามารถเป็นผู้นำในบทบาทของตนเองได้ ซึ่งนับเป็นรากฐานสำคัญของการเป็นองค์กรที่มีความคล่องตัวสูงและสามารถรับมือกับภาวะวิกฤตที่ต้องการความรวดเร็วในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การกระจายอำนาจยังนำไปสู่การลดทอนความกลัวต่อความผิดพลาดอันเนื่องมาจากระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัดจนเกินไป ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้แก่บุคลากรในการทดลองวิธีการใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่หลากหลาย การจัดการภาครัฐที่ยั่งยืนจึงต้องอาศัยโครงสร้างที่ยืดหยุ่นซึ่งเอื้อต่อการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารจากล่างขึ้นบน ไม่ใช่เพียงการสั่งการจากบนลงล่างเพียงทางเดียว การปรับเปลี่ยนสู่วัฒนธรรมแนวระนาบในแง่ของอำนาจหน้าที่จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐให้ก้าวพ้นจากกับดักของระบบราชการแบบเดิม

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือข้ามสายงานและการทลายกำแพงระหว่างหน่วยงาน หัวใจสำคัญของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจากแนวตั้งสู่แนวระนาบคือการส่งเสริมการทำงานร่วมกันโดยไม่มีพรมแดนของส่วนราชการหรือฝ่ายงานมาเป็นอุปสรรค ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มองเห็นว่าปัญหาของประชาชนในปัจจุบันมีความซับซ้อนและคาบเกี่ยวกันหลายมิติ (ชำนาญ จันทรเรือง, 2549) ไม่สามารถแก้ไขได้โดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งตามภารกิจหลักเพียงอย่างเดียว การยกระดับการจัดการภาครัฐจึงจำเป็นต้องสร้างวัฒนธรรมที่เน้นการทำงานเป็นทีมข้ามสายงาน เพื่อรวบรวมความเชี่ยวชาญที่หลากหลายมาไว้ในเป้าหมายเดียวกัน ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสร้างค่านิยมใหม่ที่มองว่าการแบ่งปันข้อมูลและทรัพยากรระหว่างหน่วยงานไม่ใช่การสูญเสียอำนาจ แต่เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการบริการสาธารณะ การสร้างวัฒนธรรมแนวระนาบในส่วนนี้จึงเน้นที่การสื่อสารและการประสานงานที่รวดเร็ว ลดการยึดติดกับป้ายสังกัดหรือตำแหน่งหน้าที่ แต่ให้ความสำคัญกับบทบาทความรับผิดชอบต่อภารกิจ การจัดตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจที่ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหลายกองหรือหลายกรมเพื่อ

ขับเคลื่อนนโยบายสำคัญ เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการจัดการภาครัฐเชิงรุกที่ช่วยลดความซ้ำซ้อนและลดระยะเวลาในการดำเนินงาน (สุรัชย์ พรหมพันธุ์ และคณะ, 2567)

การทลายกำแพงระหว่างหน่วยงานยังรวมไปถึงการเปลี่ยนวิธีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของงาน จากเดิมที่ประเมินตามรายหน่วยงานมาเป็นการประเมินผลร่วมกันในระดับภารกิจ ผู้นำเชิงกลยุทธ์จะต้องออกแบบระบบงานที่ส่งเสริมให้บุคลากรร่วมมือกันทำงานในแนวราบมากขึ้น สร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและเป็นกันเอง ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เกิดจากการผสมผสานทางความคิดที่แตกต่างกัน การยกระดับการจัดการภาครัฐด้วยวิธีนี้จะช่วยให้รัฐสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชน

3. การขับเคลื่อนวัฒนธรรมนวัตกรรมและการเรียนรู้เพื่อการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง ในยุคที่ความต้องการของประชาชนและเทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมองค์กรแบบแนวตั้งมักจะสร้างบุคลากรที่รอคอยคำสั่งและขาดความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงต้องผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนสู่วัฒนธรรมแนวระนาบที่เน้นการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรม (ธัญญพัทธ์ ภูมิพิณสินธ์, 2565) โดยมองว่าบุคลากรทุกระดับคือแหล่งกำเนิดของไอเดียใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาปรับปรุงการจัดการภาครัฐให้ดียิ่งขึ้นได้ การยกระดับการจัดการในมิตินี้คือการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับความสำเร็จเดิม ๆ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องส่งเสริมการเรียนรู้แบบเปิด ที่บุคลากรระดับปฏิบัติการสามารถเสนอแนะการปรับปรุงกระบวนการทำงานต่อผู้บริหารได้อย่างอิสระ การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในภาครัฐต้องอาศัยภาวะผู้นำที่ใจกว้างและมีวิสัยทัศน์ในการมองเห็นคุณค่าของความคิดริเริ่มเล็ก ๆ ที่อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ การจัดการภาครัฐสมัยใหม่จึงต้องมีกลไกที่สนับสนุนการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และมีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกมาประกอบการตัดสินใจในแนวระนาบ ทำให้ทุกการเคลื่อนไหวขององค์กรเป็นไปอย่างมีหลักการและแม่นยำ (วรารุณ วังระพันธ์, 2567)

การปรับตัวอย่างต่อเนื่องยังหมายถึงความสามารถในการยืดหยุ่นเมื่อเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสร้างทัศนคติให้บุคลากรมองว่าการเปลี่ยนแปลงไม่ใช่เรื่องน่ากลัว แต่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนา วัฒนธรรมแนวระนาบจะช่วยให้เกิดการหมุนเวียนของความรู้และทักษะภายในองค์กรได้อย่างคล่องตัว มีการสอนงานแบบพี่เลี้ยง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างรุ่นสู่รุ่น ซึ่งจะช่วยสร้างบุคลากรภาครัฐที่มีสมรรถนะสูงและพร้อมที่จะเติบโตไปพร้อมกับองค์กร การยกระดับการจัดการภาครัฐผ่านวัฒนธรรมการ

เรียนรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะรับประกันได้ว่าหน่วยงานของรัฐจะยังคงมีความหมายและมีความสามารถในการรับใช้ประชาชนท่ามกลางความท้าทายของอนาคตได้อย่างยั่งยืน

การจัดการนวัตกรรมสาธารณะและการสร้างคุณค่าร่วม

การจัดการภาครัฐสมัยใหม่ไม่สามารถทำงานแบบแยกส่วนได้อีกต่อไป ประชาชนมีความคาดหวังต่อบริการที่มีคุณภาพเทียบเท่าภาคเอกชน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงต้องเข้ามามีบทบาทในการมองหาโอกาสจากความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อนำนวัตกรรมมาสร้างคุณค่าสาธารณะที่สูงขึ้นภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด

1. การเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแบบดั้งเดิมสู่ระบบนิเวศนวัตกรรมภาครัฐ

ในการยกระดับการจัดการภาครัฐยุคใหม่ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการยึดถือระเบียบปฏิบัติเป็นตัวตั้ง ไปสู่การสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรม นวัตกรรมสาธารณะในที่นี้มีได้หมายถึงเพียงแค่การนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงกระบวนการทำงาน การคิดค้นรูปแบบการบริการใหม่ และการสร้างกลไกการบริหารจัดการที่ตอบโจทย์ความต้องการของภาคประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องทำหน้าที่เป็นผู้ออกแบบสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้บุคลากรกล้าที่จะตั้งคำถามกับวิธีการทำงานเดิม ๆ และเสนอแนวทางใหม่ที่มีความคุ้มค่าและลดความยุ่งยากซับซ้อน การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมต้องเริ่มต้นจากการสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการทดลอง หรือที่เรียกกันว่าพื้นที่ทดสอบนวัตกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่อนุญาตให้หน่วยงานภาครัฐสามารถทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ในวงจำกัดก่อนจะขยายผลสู่ระดับกว้าง ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องมีวิสัยทัศน์ในการจัดสรรทรัพยากร ทั้งในด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างทีมสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถทำงานได้อย่างคล่องตัว การจัดการภาครัฐในมิตินี้จึงเป็นการเคลื่อนตัวจากการเป็นรัฐที่เป็นผู้กำกับดูแลเพียงอย่างเดียว ไปสู่การเป็นรัฐที่เป็นผู้สนับสนุนนวัตกรรม (ชานาญ ชูเที่ยง และคณะ, 2566) ซึ่งจะส่งผลให้การบริการสาธารณะมีความทันสมัยและตอบสนองต่อวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การจัดการนวัตกรรมสาธารณะยังต้องเชื่อมโยงกับการใช้ฐานข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ผู้นำต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อคาดการณ์ปัญหาและวางแผนเชิงรุก มากกว่าการแก้ไขปัญหาแบบตั้งรับ การยกระดับการจัดการภาครัฐ

ผ่านหัวข้อนี้จึงเป็นการเปลี่ยนโครงสร้างทางความคิดขององค์กรให้กลายเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่พร้อมจะปรับตัวและสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อคุณค่าสาธารณะอย่างไม่หยุดยั้ง

2. ภาวะผู้นำกับการสร้างพันธมิตรเชิงกลยุทธ์และการบูรณาการคุณค่าร่วม

การจัดการภาครัฐในปัจจุบันไม่สามารถดำเนินการอย่างโดดเดี่ยวได้ภายใต้ภารกิจของตนเอง การสร้างคุณค่าร่วมจึงเป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะที่มีความซับซ้อน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในมิตินี้ จึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้สั่งการมาเป็นผู้ประสานพลังความร่วมมือ โดยมองว่าภาคส่วนอื่นไม่ใช่เพียงผู้รับบริการหรือผู้ถูกควบคุม แต่เป็นพันธมิตรสำคัญที่มีทรัพยากร องค์ความรู้ และเทคโนโลยีที่สามารถนำมาผสมผสานเพื่อสร้างประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมได้ ผู้นำเชิงกลยุทธ์ ต้องมีความสามารถในการสื่อสารและโน้มน้าวให้ภาคีเครือข่ายเห็นถึงผลประโยชน์ร่วมกันที่จะเกิดขึ้นจากการทำงานแบบบูรณาการ การสร้างคุณค่าร่วมเริ่มต้นจากการค้นหาจุดเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายของรัฐและเป้าหมายของพันธมิตร เช่น การร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาระบบขนส่งอัจฉริยะที่ช่วยลดต้นทุนของธุรกิจพร้อมกับยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (ธนภูมิ ขาดดี และถิรภูมิ แสงมณีเดช, 2567) การจัดการภาครัฐในลักษณะนี้จะช่วยลดภาระด้านงบประมาณของรัฐและทำให้เกิดนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของตลาดและสังคมไปพร้อมกัน ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจะสามารถรักษาสสมดุลระหว่างอำนาจรัฐและพลังจากภาคส่วนอื่นได้อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความร่วมมือที่ยั่งยืนและโปร่งใส

การยกระดับการจัดการภาครัฐผ่านการสร้างคุณค่าร่วมยังต้องอาศัยกลไกการทำงานในรูปแบบเครือข่าย ผู้นำต้องมีความยืดหยุ่นพอที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับความหลากหลายของพันธมิตร การสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบเปิดที่รับฟังความคิดเห็นจากภายนอกจะช่วยให้รัฐได้รับแนวทางใหม่ ๆ ในการจัดการปัญหาที่เรื้อรัง การมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์เพื่อส่วนรวมมากกว่าชื่อเสียงของหน่วยงานคือหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่มุ่งมั่นจะยกระดับการจัดการภาครัฐให้ก้าวไปสู่มาตรฐานสากล

3. การประเมินผลลัพธ์เชิงสังคมและการสร้างความยั่งยืนในนวัตกรรมบริการ

หัวใจสุดท้ายของการจัดการนวัตกรรมสาธารณะและการสร้างคุณค่าร่วมคือการวัดผลความสำเร็จที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ตัวชี้วัดทางสถิติหรือปริมาณงานที่ทำเสร็จ แต่เป็นการวัดผลที่ความพึงพอใจและคุณค่าที่ประชาชนได้รับอย่างแท้จริง (สมบัติ อารงธัญวงศ์, 2559) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องผลักดันให้เกิดระบบการประเมินผลที่เน้นผลกระทบเชิงสังคมและการ

เปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ นวัตกรรมที่ถูกสร้างขึ้นมาต้องไม่เป็นเพียงกิจกรรมชั่วคราวที่เกิดขึ้นแล้วหายไป แต่ต้องมีความยั่งยืนและสามารถฝังตัวอยู่ในระบบการทำงานหลักขององค์กรได้อย่างถาวร ผู้นำเชิงกลยุทธ์มีหน้าที่ในการวางรากฐานให้ด้านการจัดการนวัตกรรมมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงแก้ไขตามเสียงสะท้อนจากประชาชน การสร้างกลไกรับฟังความคิดเห็นแบบเรียลไทม์เป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับความโปร่งใสและตรวจสอบได้ การจัดการภาครัฐที่ประสบความสำเร็จในยุคนี้คือการที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและได้รับประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมจากนวัตกรรมที่รัฐรังสรรค์ขึ้น ความยั่งยืนของนวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนวัตกรรมนั้นสามารถแก้ปัญหาได้จริงและมีความคุ้มค่าในระยะยาว

การยกระดับการจัดการภาครัฐผ่านการประเมินผลลัพธ์เชิงสังคมยังช่วยให้ผู้นำสามารถตัดสินใจได้ว่าจะเดินหน้าต่อหรือปรับเปลี่ยนทิศทางของโครงการนวัตกรรมใด ๆ การสร้างวัฒนธรรมความรับผิดชอบต่อสังคมจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นระหว่างรัฐกับประชาชน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงเปรียบเสมือนผู้ดูแลกระบวนการสร้างคุณค่าที่เริ่มต้นจากการคิดค้นนวัตกรรมไปจนถึงการส่งมอบบริการที่สร้างความสุขและความสะดวกสบายแก่ประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของการพัฒนาภาครัฐในศตวรรษที่ 21 ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ : ปัญหาหลักแห่งการพัฒนางค์กรยั่งยืน

ในยุคสมัยที่กระแสความเปลี่ยนแปลงไหลบ่าเข้ามากระทบการบริหารจัดการอย่างไม่หยุดยั้ง การสร้างองค์กรให้มีความเข้มแข็งจำเป็นต้องอาศัยรากฐานที่ผสมผสานทั้งศาสตร์และศิลป์เข้าด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากการสร้างระบบนิเวศแห่งความไว้วางใจเพื่อเป็นดินแดนที่เอื้อต่อการเติบโต สอดรับกับการมีผู้นำที่กล้าพยากรณ์และรุกไปข้างหน้าเพื่อกำหนดอนาคตแทนการตั้งรับเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันโครงสร้างองค์กรต้องมีความยืดหยุ่นในลักษณะกึ่งรูปนัยเพื่อให้สามารถจัดการกับความผันผวนได้อย่างทรงพลัง พร้อมเปิดกว้างต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมร่วมกับมวลชนเพื่อสร้างคุณค่าที่กว้างขวาง และตบท้ายด้วยการประเมินผลที่มุ่งเน้นคุณค่ารวมในทุกมิติ ซึ่งองค์ประกอบทั้งห้านี้จะร้อยเรียงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปสู่ความสำเร็จอย่างสง่างามและยั่งยืนภายใต้บริบทของโลกยุคใหม่

1. นิเวศวิทยาแห่งความไว้วางใจ การยกระดับภาครัฐไม่ได้เริ่มที่เทคโนโลยี แต่เริ่มที่การสร้าง ความไว้วางใจในแนวนอน ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องเปลี่ยนบทบาทจาก ผู้ตรวจสอบ มาเป็น ผู้สร้างความเชื่อมั่น โดยใช้กลไกที่เรียกว่า การควบคุมด้วยเป้าหมายแทนการควบคุมด้วยกระบวนการ เมื่อความไว้วางใจเกิดขึ้นในองค์กร การทำงานข้ามสายงานจะเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติ ลดต้นทุนทางธุรกรรมและเวลาที่สูญเสียไปกับการอนุมัติที่ซ้ำซ้อน

2. การจัดการแบบพลวัตผ่านโครงสร้างกึ่งรูปนัย ในอดีตภาครัฐมีเพียงโครงสร้างที่เป็นทางการตามกฎหมายซึ่งแก้ไขได้ยาก โครงสร้างกึ่งรูปนัย เช่น คณะทำงานเฉพาะกิจดิจิทัล หรือ ชุมชนแห่งนักปฏิบัติ เข้าไปในระบบเดิม โครงสร้างนี้จะทำหน้าที่เป็น ตัวเร่งปฏิกิริยา ให้เกิดความคล่องตัว โดยไม่ต้องรื้อโครงสร้างกระทรวงหรือกรมที่มีอยู่เดิม ทำให้การจัดการภาครัฐสามารถปรับตัวได้ทันที่ตามสถานการณ์โลกที่ผันผวน

3. นวัตกรรมแบบเปิดเพื่อมวลชน คือ การเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการที่ภาครัฐเป็นเจ้าของนวัตกรรมแต่เพียงผู้เดียว มาสู่การเป็น แพลตฟอร์มกลาง ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องสร้างช่องทางให้ประชาชนและสตาร์ทอัพสามารถนำข้อมูลเปิด ของรัฐไปต่อยอดเป็นบริการสาธารณะได้เอง องค์ความรู้เน้นว่ารัฐไม่จำเป็นต้องคิดทุกอย่าง แต่รัฐต้องเป็นผู้เปิดพื้นที่ให้เกิดการแก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะช่วยสร้างคุณค่าร่วมเชิงสังคมในระดับที่กว้างขวางและรวดเร็วกว่าเดิม

4. การประเมินผลเชิงคุณค่ารวม การเปลี่ยนตัวชี้วัดจากเดิมที่เน้น ความคุ้มค่าของเงินมาเป็น ความคุ้มค่าของส่วนรวม ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องบูรณาการตัวชี้วัดความพึงพอใจ ความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และความเท่าเทียมในสังคม เข้าเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จของหน่วยงาน

การยกระดับการจัดการภาครัฐตามแนวทางนี้จะทำให้เจ้าหน้าที่ไม่ได้มองแค่ภารกิจในกระดาด แต่มองเห็นถึงรอยยิ้มและคุณภาพชีวิตของประชาชนที่เป็นผลลัพธ์สุดท้าย

5. ภาวะผู้นำแบบผู้พยากรณ์เชิงรุก การพัฒนาผู้นำให้มีทักษะ การพยากรณ์เชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นการก้าวข้ามการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ไปสู่การออกแบบนโยบายเพื่อกำหนดปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอีก 5-10 ปีข้างหน้า การจัดการภาครัฐจะเปลี่ยนจากการตั้งรับเป็นการนำอนาคต ซึ่งจะช่วยลดงบประมาณที่ต้องใช้ในการแก้ปัญหาวิกฤต และเปลี่ยนมาเป็นการลงทุนเพื่อการพัฒนาเชิงป้องกันที่มีประสิทธิภาพสูงกว่า

สรุป

ในสถานการณ์ปัจจุบันที่โลกมีความผันผวนและซับซ้อน การจัดการภาครัฐแบบดั้งเดิมที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจและการทำงานตามระเบียบที่ตายตัวเริ่มถึงทางตัน ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จึงก้าวเข้ามาเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งเน้นที่การสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและการมองภาพรวมมากกว่าการสั่งการตามหน้าที่ ภารกิจหลักของผู้นำยุคใหม่คือการเปลี่ยนผ่านหน่วยงานราชการจากระบบที่เน้นการควบคุมไปสู่ระบบที่เน้นผลสัมฤทธิ์และการสร้างคุณค่าสาธารณะ โดยมีเสาหลักสำคัญสองประการคือ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร และการบริหารจัดการนวัตกรรมเชิงรุก การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรจากแนวตั้งสู่แนวระนาบ ถือเป็นปัจจัยเชิงเหตุที่ส่งผลต่อความคล่องตัวขององค์กร ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องกล้าที่จะทำลายโครงสร้างอำนาจนิยมด้วยการกระจายอำนาจตัดสินใจลงสู่ระดับปฏิบัติการ เพื่อลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการตอบสนองต่อปัญหาประชาชน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานข้ามสายงานช่วยให้เกิดการบูรณาการทรัพยากรและองค์ความรู้ที่กระจุกกระจายอยู่ตามหน่วยงานต่าง ๆ ให้มารวมกันเพื่อเป้าหมายเดียว ส่งผลให้กำแพงระหว่างหน่วยงานลดลงและเกิดการทำงานที่เป็นเอกภาพมากขึ้น นอกจากนี้การส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เปิดกว้างยังช่วยให้บุคลากรกล้าที่จะเสนอไอเดียใหม่ ๆ โดยไม่ต้องกังวลกับกรอบระเบียบที่รัดตัวจนเกินไป ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นองค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูง

การจัดการนวัตกรรมสาธารณะและการสร้างคุณค่าร่วมนั้น ถือเป็นแนวทางการพัฒนาที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ผู้นำเชิงกลยุทธ์ต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ผูกขาดการแก้ปัญหาสาธารณะไปสู่การสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมที่เปิดรับความร่วมมือจากภาคเอกชนและภาคประชาสังคม การจัดการนวัตกรรมในภาครัฐยุคใหม่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การใช้เทคโนโลยี

แต่เป็นการสร้างแพลตฟอร์มที่อนุญาตให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบบริการสาธารณะ สิ่งนี้จะช่วยสร้างคุณค่าร่วมที่ตอบโจทย์ทั้งประสิทธิภาพของรัฐและประโยชน์สูงสุดของประชาชน การประเมินผลสัมฤทธิ์จึงเปลี่ยนจากการวัดปริมาณงานตามตัวชี้วัดเดิม ไปสู่การวัดผลกระทบเชิงสังคมและความยั่งยืนของนวัตกรรมที่สามารถแก้ปัญหาได้จริงในระยะยาว

จากการบูรณาการเนื้อหาทั้งหมด นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ 5 ประเด็นที่เป็นเข็มทิศสำหรับการจัดการภาครัฐในอนาคต ประกอบด้วย 1. นิเวศวิทยาแห่งความไว้วางใจ ที่เน้นการบริหารงานบนฐานความเชื่อใจมากกว่าการตรวจสอบ 2. การจัดการแบบพลวัตผ่านโครงสร้างกึ่งรูปนัย เพื่อความคล่องตัวโดยไม่ต้องรื้อระบบเดิมทั้งหมด 3. นวัตกรรมแบบเปิดเพื่อมวลชน ที่เปลี่ยนรัฐให้เป็นแพลตฟอร์มกลาง 4. การประเมินผลเชิงคุณค่ารวม ที่มองผลประโยชน์สังคมเป็นตัวตั้ง และ 5. ภาวะผู้นำแบบผู้พยากรณ์เชิงรุก ที่มุ่งเน้นการออกแบบนโยบายเพื่อคัดค้านำปัญหาในอนาคต

ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มิใช่เพียงทักษะของผู้บริหารระดับสูงเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ที่ต้องแทรกซึมอยู่ในทุกมิติของการจัดการภาครัฐ การยกระดับการทำงานของรัฐบาลให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรให้มีความยืดหยุ่นและการเปิดรับนวัตกรรมเพื่อสร้างคุณค่าร่วม เมื่อผู้นำสามารถสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการเติบโตของความคิดสร้างสรรค์และบูรณาการพลังจากทุกภาคส่วนได้สำเร็จ การจัดการภาครัฐจะไม่ได้เป็นเพียงเครื่องจักรในการบังคับใช้กฎหมายอีกต่อไป แต่จะกลายเป็นกลไกหลักในการสร้างความผาสุกและความยั่งยืนให้แก่สังคมได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2558). *ประชาธิปไตยทางการคลังไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธำ. (2566). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(3), 103-117.
- ชำนาญ จันทรเรือง. (2549). *การกระจายอำนาจที่แท้จริงเป็นอย่างไร*. กรุงเทพฯ: ประชาไทย.
- ชำนาญ ชูเที่ยง และคณะ. (2566). การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นภายใต้กระบวนการปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(4), 297-308.

- ธนภูมิ ขาดิถี และถิรวิมล แสงมณีเดช. (2567). การจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ด้านการส่งเสริมสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุของภาครัฐในระดับท้องถิ่นด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาณ. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(4), 142-152.
- ธัญญพัทธ์ ภูริพิณสินธุ์. (2565). การกระจายอำนาจกับการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 8(1), 85-100.
- ปรัชญา จันทวงศ์. (2566). นวัตกรรมการบริหารจัดการงานบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(4), 1402-1413.
- พจนาลัย ไชยรังสี. (2550). *การเมืองและการปกครองในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรธรณ์ เอี่ยมอำภา. (2567). ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 7(1), 33-47.
- วรารุณ วังชะพันธ์. (2567). การขับเคลื่อนนโยบายทางการศึกษากับการกระจายอำนาจทางการศึกษาสู่ท้องถิ่นเพื่อสร้างความเป็นธรรมทางสังคม. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 44(3), 186-216.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2559). *การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุรัชย์ พรหมพันธุ์ และคณะ. (2567). โครงสร้างกรุงเทพมหานครตามแนวทางการกระจายอำนาจ. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*, 13(2), 53-72.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1990). *Transformational leadership development*. California: Consulting Psychologist.

ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาการจัดการภาครัฐ PARTICIPATORY LEADERSHIP AND THE DEVELOPMENT OF PUBLIC SECTOR MANAGEMENT

พงศ์ธสิษฐ์ ปิจนันท์^{1*}

Phongsathit Pichanan^{1*}

*Corresponding Author E-mail: 6701104238@mcu.ac.th

Received March 3, 2026; Revised April 23, 2026; Accepted May 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความสำคัญและความเชื่อมโยงของภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมที่มีต่อการพัฒนาการจัดการภาครัฐในยุคปัจจุบัน ทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ พบว่า การเสริมสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมและการสร้างความโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยเปลี่ยนผ่านระบบราชการจากการบริหารแบบแนวดิ่งที่เน้นการใช้อำนาจสั่งการไปสู่การบริหารแบบเครือข่ายที่เน้นความร่วมมือและการกระจายอำนาจตัดสินใจ ผู้นำที่เปิดโอกาสให้บุคลากรทุกระดับและภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจะสามารถสร้างความปลอดภัยทางจิตวิทยาภายในองค์กร ส่งผลให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลและการคิดค้นนวัตกรรมบริการสาธารณะที่ตอบโจทย์ความต้องการของพลเมืองได้อย่างแท้จริง ในขณะที่มิติของธรรมาภิบาล ภาวะผู้นำรูปแบบนี้จะช่วยยกระดับความโปร่งใสผ่านกลไกการเปิดเผยข้อมูลและการตรวจสอบโดยภาคพลเมือง ซึ่งช่วยลดปัญหาการทุจริตและสร้างความเชื่อมั่นในระบบบริหารราชการแผ่นดิน นอกจากนี้ บทความยังได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการจัดการภาครัฐยุคถัดไป 4 ประการ ได้แก่ การสร้างโครงสร้างเครือข่ายไร้รอยต่อ การออกแบบนวัตกรรมร่วมแบบฝังตัว การสร้างระบบธรรมาภิบาลดิจิทัล และการประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงคุณค่าสาธารณะ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; การมีส่วนร่วม; การพัฒนาการจัดการภาครัฐ

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Scholar

Abstract

This academic article aims to present the importance and connection of participatory leadership to the development of modern public sector management. Analysis and synthesis reveal that, in fostering a culture of innovation and promoting transparency based on good governance principles, participatory leadership is a key driver in transforming the civil service from a vertical, authoritarian system to a network-based system emphasizing collaboration and decentralized decision-making. Leaders who allow personnel at all levels and the public to participate can create a sense of psychological security within the organization, resulting in the flow of information and the creation of innovative public services that truly meet the needs of citizens. In the dimension of good governance, this leadership style enhances transparency through mechanisms for information disclosure and citizen oversight, thereby reducing corruption and building confidence in the public administration system. Furthermore, the article presents four new areas of knowledge regarding next-generation public sector management: creating seamless network structures, designing embedded collaborative innovation, establishing digital governance systems, and evaluating public value outcomes.

Keywords: Leadership; Participation; Development of Public Sector Management

บทนำ

ในกระบวนการบริหารจัดการภาครัฐภายใต้บริบทของโลกยุคปัจจุบันที่มีความผันผวนและความซับซ้อนสูง การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการบริหารงานแบบแนวดิ่งที่เน้นการใช้อำนาจสั่งการจากส่วนกลางไปสู่รูปแบบการบริหารที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างมากขึ้นถือเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจึงก้าวเข้ามาเป็นบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่จะช่วยขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักการพื้นฐานของภาวะผู้นำในลักษณะนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การตัดสินใจของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นการสร้างพื้นที่และโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งข้าราชการ พนักงานของรัฐ และประชาชนทั่วไป ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผน และร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในระบบการทำงานของรัฐ (นัทรพงศ์ วิบูลรังสรรค์ และคณะ, 2568)

การพัฒนาการจัดการภาครัฐในยุคใหม่มุ่งเน้นไปที่การสร้างผลลัพธ์ที่มีคุณค่าต่อสาธารณะ โดยมีเป้าหมายหลักคือการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้นั้น ผู้นำในหน่วยงานภาครัฐจำเป็นต้องปรับบทบาทจากผู้ควบคุมสั่งการมาเป็นผู้สนับสนุนและผู้อำนวยความสะดวก (คณิตา ราษฎร์นุ้ย, 2563) ซึ่งกระบวนการนี้ต้องการการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมช่วยทลายกำแพงของระบบราชการแบบเดิมที่มักติดขัดอยู่กับกฎระเบียบที่เคร่งครัดจนเกินไป โดยการส่งเสริมให้เกิดการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารแบบรอบด้านและการทำงานเป็นทีมข้ามหน่วยงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่ซับซ้อนที่หน่วยงานเดียวไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงได้

ความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมยังสะท้อนผ่านความพยายามในการปฏิรูประบบราชการที่ต้องการความคล่องตัวและการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม เมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้บุคลากรในทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางขององค์กร จะก่อให้เกิดความรู้สึกของการเป็นเจ้าของและความผูกพันต่อภารกิจ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะเป็นไปอย่างราบรื่นและลดแรงต้านทานที่อาจเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมยังเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ ทำให้การใช้ทรัพยากรภาครัฐเป็นไปอย่างคุ้มค่าและลดโอกาสในการเกิดทุจริตคอร์รัปชัน เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจมีความเปิดเผยและสามารถตรวจสอบได้จากหลายมุมมอง (ภัครธรณ์ เี่ยมอำภา, 2567)

ในมิติของการพัฒนาการจัดการภาครัฐนั้น การสร้างนวัตกรรมในการบริการสาธารณะถือเป็นหัวใจสำคัญ ซึ่งภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมเป็นตัวเร่งให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการทดลองวิธีการใหม่ ๆ โดยการรับฟังเสียงจากผู้ปฏิบัติงานหน้างานที่สัมผัสกับปัญหาจริงและเสียงจากประชาชนผู้รับบริการ การรวบรวมมุมมองที่หลากหลายเหล่านี้จะช่วยให้ภาครัฐสามารถออกแบบนโยบายและบริการที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพสูงสุด (กระทรวงมหาดไทย, 2563) การนำภาวะผู้นำรูปแบบนี้มาใช้อย่างได้ผลนั้น ผู้นำต้องมีความอดทนและมีทักษะในการสื่อสารที่ดีเยี่ยม รวมถึงต้องมีความจริงใจในการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้การมีส่วนร่วมนั้นมีความหมายอย่างแท้จริงและไม่ใช่เพียงแค่การสร้างภาพลักษณ์ทางการบริหาร

ดังนั้น การบูรณาการภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมเข้ากับการพัฒนาการจัดการภาครัฐไม่ใช่เพียงการปรับเปลี่ยนเทคนิคการบริหาร แต่เป็นการสร้างรากฐานใหม่ของระบบประชาธิปไตยในเชิงปฏิบัติที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างรัฐและสังคมอย่างยั่งยืน การทำ

ความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ของภาวะผู้นำประเภทนี้จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพาองค์กรภาครัฐไปสู่ความทันสมัยและสามารถเป็นที่พึ่งพาให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงในอนาคต ซึ่งการศึกษาและทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงระหว่างพฤติกรรมผู้นำกับการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการภาครัฐ จะช่วยให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในระบบราชการไทยที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศและประโยชน์สุขของมหาชนเป็นสำคัญ

การเสริมสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมภาครัฐผ่านภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วม

โครงสร้างแบบสายบังคับบัญชาที่เข้มงวด ซึ่งมักจะสกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์และทำให้การตอบสนองต่อปัญหาล่าช้า ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจึงทำหน้าที่เป็นเหตุปัจจัยสำคัญในการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร โดยผู้นำที่เปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้ปฏิบัติงานทุกระดับจะช่วยลดความกลัวในการทำผิดพลาดและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อพนักงานรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดทิศทางงาน พวกเขาจะมีความกระตือรือร้นในการคิดค้นวิธีการทำงานใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมบริการที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้การจัดการภาครัฐเปลี่ยนจากการทำงานตามระเบียบไปสู่การทำงานเชิงรุกที่เน้นผลสัมฤทธิ์

1. การเปลี่ยนผ่านจากวัฒนธรรมการใช้อำนาจสั่งการสู่พื้นที่แห่งการสร้างสรรค์ร่วมกัน ในระบอบการบริหารราชการไทยแบบดั้งเดิม รากฐานของความสัมพันธ์ภายในองค์กรมักยึดโยงอยู่กับโครงสร้างอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เคร่งครัด ซึ่งแม้จะมีข้อดีในเรื่องของการควบคุมและความเป็นเอกภาพ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552) แต่ในโลกยุคการเปลี่ยนผ่านทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมแบบแนวตั้งนี้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางการเกิดนวัตกรรม ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจึงเป็นกลไกสำคัญในการทลายกำแพงดังกล่าว โดยเริ่มจากการที่ผู้นำต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติที่มีต่ออำนาจ จากเดิมที่มองว่าอำนาจคือสิทธิในการตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว ไปสู่การมองว่าอำนาจคือเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกเพื่อให้คนทำงานสามารถใช้ศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่

เมื่อผู้นำเริ่มลดทอนบทบาทของการเป็นผู้สั่งการและเพิ่มบทบาทของการเป็นผู้ฟัง จะเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าความปลอดภัยทางจิตวิทยาภายในทีม ซึ่งเป็นสารตั้งต้นที่สำคัญที่สุดของนวัตกรรม ในสภาพแวดล้อมที่ข้าราชการหรือพนักงานของรัฐรู้สึกว่าการนำเสนอความคิดที่แตกต่างหรือการทดลองวิธีการทำงานใหม่ ๆ จะไม่นำมาซึ่งความผิดพลาดหรือการลงโทษ พวกเขาจะเริ่มกล้าที่จะตั้งคำถามกับกระบวนการทำงานเดิมที่ล้าสมัย ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมใน

บริบทนี้จึงไม่ใช่แค่การจัดประชุมเพื่อขอความเห็น แต่คือการสร้างนิเวศการทำงานที่อนุญาตให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารอย่างสิ้นไหลจากล่างขึ้นบน (เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธน์, 2566)

นวัตกรรมในภาครัฐมักเกิดขึ้นเมื่อปัญหาหน้างานได้รับความสนใจและถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้มุมมองที่หลากหลาย ผู้นำที่เน้นการมีส่วนร่วมจะใช้การทำงานแบบข้ามสายงานเพื่อทำลายระบบแห่งของหน่วยงานรัฐ การเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่จากกองงานที่ต่างกันมานั่งทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน (Bass, B. M., & Avolio, B. J., 1990) จะช่วยให้เกิดการผสมผสานขององค์ความรู้ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังเป็นการเพาะบ่มเมล็ดพันธุ์แห่งความคิดสร้างสรรค์ให้หยั่งรากลึกลงในวัฒนธรรมองค์กร ทำให้การจัดการภาครัฐมีความยืดหยุ่นและพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การเสริมสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมผ่านการมีส่วนร่วมยังเกี่ยวข้องกับการสร้างระบบการให้รางวัลและการยอมรับในรูปแบบใหม่ ผู้นำต้องเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินผลงานจากการเน้นเพียงแค่การทำตามระเบียบให้ครบถ้วน มาเป็นการประเมินที่ให้ความสำคัญกับความพยายามในการปรับปรุงกระบวนการทำงานหรือการสร้างคุณค่าใหม่ ๆ ให้กับประชาชน การที่ผู้นำให้ความสำคัญและยกย่องผู้ที่กล้าคิดกล้าทำ จะเป็นแรงกระตุ้นให้บุคลากรคนอื่น ๆ เห็นว่านวัตกรรมไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือเป็นภาระที่เพิ่มขึ้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีการปฏิบัติราชการที่จะนำไปสู่ความภาคภูมิใจในอาชีพ

2. กลยุทธ์การขยายผลนวัตกรรมบริการสาธารณะผ่านเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาการจัดการภาครัฐให้ก้าวไปสู่นวัตกรรมอย่างยั่งยืนนั้น ไม่สามารถจำกัดวงอยู่เพียงแค่ภายในหน่วยงานราชการเท่านั้น แต่ต้องอาศัยภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมที่แผ่ขยายออกไปนอกองค์กร เพื่อเชื่อมโยงกับภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชนผู้รับบริการ (เลิศชัย สุธรรมานนท์, 2560) หัวใจสำคัญคือการเปลี่ยนสถานะของประชาชนจากผู้รับบริการที่นิ่งเฉย ไปสู่การเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมร่วมกับรัฐ ซึ่งผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เชิงการมีส่วนร่วมจะมองว่าความต้องการและข้อร้องเรียนของประชาชนคือแหล่งข้อมูลอันมีค่าในการพัฒนานวัตกรรม ผู้นำต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโลกสองใบ คือโลกของกฎระเบียบราชการและโลกของความเป็นจริงในสังคม การนำกระบวนการคิดเชิงออกแบบมาใช้ในการบริหารภาครัฐเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของภาวะผู้นำที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยผู้นำจะ

สนับสนุนให้ทีมงานออกไปสัมผัสชีวิตจริงของประชาชนเพื่อทำความเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง และนำข้อมูลเหล่านั้นกลับมาเป็นฐานในการทดสอบแนวคิดต้นแบบ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ช่วยลดความเสี่ยงที่รัฐจะลงทุนมหาศาลไปกับโครงการที่ประชาชนไม่ต้องการหรือไม่สามารถใช้งานได้จริง (พสุ เดชะรินทร์, 2549)

การสร้างเครือข่ายนวัตกรรมยังรวมไปถึงการสร้างความร่วมมือแบบประชารัฐ หรือการทำงานร่วมกับภาคเอกชนที่มีความคล่องตัวสูงกว่า ผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจะต้องกล้าที่จะเปิดเผยปัญหาและข้อจำกัดของรัฐ เพื่อดึงดูดความร่วมมือและทรัพยากรจากภายนอกเข้ามาช่วยแก้ไข ปัญหาบริการสาธารณะ การบริหารจัดการภาครัฐในลักษณะนี้จะมีความคล้ายคลึงกับแพลตฟอร์มที่คอยเชื่อมโยงผู้มีความรู้ความสามารถเข้าด้วยกัน มากกว่าที่จะเป็นโรงงานผลิตบริการขนาดใหญ่ที่ทำงานล่าช้า (Anand, P. & Saraswati, A. K., 2014)

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำงบประมาณท้องถิ่นผ่านแนวคิด Co-production หรือการร่วมสร้างสรรค์บริการสาธารณะถือเป็นมิติใหม่ของการพัฒนา นวัตกรรมบริการของเทศบาลที่ก้าวข้ามการบริหารแบบแนวดิ่งในอดีต โดยเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่เทศบาลเป็นผู้จัดทำ และประชาชนเป็นผู้รับบริการมาสู่การเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่ร่วมกันคิด ตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ (ชัชรินทร์ ทองหม่อมราม, ธานีทธิ์ สันตะพันธ์ และ บรรเจิด สิงคะเนติ, 2568) ตั้งแต่การระบุปัญหาชุมชนไปจนถึงการร่วมออกแบบโครงการ นวัตกรรมที่ตอบโจทย์พื้นที่อย่างแท้จริง กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการ จัดสรรทรัพยากรที่คุ้มค่า แต่ยังสร้างความเป็นเจ้าของ (Sense of Ownership) ให้แก่พลเมือง ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนของนวัตกรรมบริการสาธารณะที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างรัฐและ ราษฎร์อย่างเป็นรูปธรรม

การพัฒนาการจัดการภาครัฐผ่านภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมในมิตินี้ จะส่งผลให้เกิด นวัตกรรมที่เรียกว่านวัตกรรมเชิงสถาบัน คือการที่หน่วยงานรัฐสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนการ ทำงานและระเบียบข้อบังคับให้เอื้อต่อการสร้างคุณค่าในระยะยาว วัฒนธรรมนวัตกรรมจึงไม่ใช่ เพียงเรื่องของเทคโนโลยีใหม่ ๆ แต่เป็นเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างรัฐกับ พลเมือง โดยมีผู้นำเป็นผู้จุดประกายและประคับประคองให้ความร่วมมือนี้เติบโตเป็นวิถีปฏิบัติ ปกติของประเทศไทยในยุคหน้า

การสร้างความปลอดภัยและธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการภาครัฐผ่านกลไกการมีส่วนร่วม

ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่โยงเข้าหาธรรมาภิบาลโดยตรง เมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก เช่น ภาคประชาสังคมและประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบโครงการหรือให้ข้อมูลย้อนกลับ จะทำให้กระบวนการตัดสินใจมีความรับผิดชอบมากขึ้น ความโปร่งใสที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้เป็นเพียงผลจากการทำตามกฎหมาย แต่เป็นผลจากการที่ผู้นำมีทัศนคติที่ต้องการสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งช่วยลดข้อขัดแย้งและทำให้การบริหารราชการแผ่นดินได้รับความยินยอมพร้อมใจจากสังคม

1. การยกระดับความโปร่งใสเชิงรุกด้วยการบริหารจัดการแบบเปิดและกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ในระบอบการบริหารราชการยุคดั้งเดิม ความลับของทางราชการมักถูกใช้เป็นเกราะบังหน้าในการปกปิดข้อมูลที่อาจนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ แต่ภายใต้ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วม ผู้นำจะปรับเปลี่ยนทัศนคติจากการเก็บกักข้อมูลมาเป็นการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะโดยไม่รอให้มีการร้องขอ การสร้างความโปร่งใสในลักษณะนี้เริ่มต้นจากภายในองค์กรเอง โดยผู้นำต้องทำให้กระบวนการจัดสรรทรัพยากรและการเลื่อนขั้นแต่งตั้งข้าราชการมีความเป็นธรรมและชัดเจน (Boyatzis, R.E., 1982) เมื่อบุคลากรภายในเกิดความเชื่อมั่นในความโปร่งใสของระบบบริหารงานบุคคล พวกเขาจะกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญในการรักษามาตรฐานธรรมาภิบาลในงานที่ได้รับมอบหมายต่อไป

กลไกสำคัญในหัวข้อนี้คือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นช่องทางในการสร้างความโปร่งใส ผู้นำต้องส่งเสริมให้มีการเปิดเผยข้อมูลการใช้งานงบประมาณและรายละเอียดของโครงการรัฐในรูปแบบที่ประชาชนสามารถเข้าถึงและทำความเข้าใจได้ง่าย การมีส่วนร่วมไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่การให้ข้อมูล แต่รวมไปถึงการเชิญภาคประชาชนและผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการหรือผู้สังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการวางแผนยุทธศาสตร์ การกระทำเช่นนี้เป็นการแสดงออกถึงความบริสุทธิ์ใจของผู้นำในการบริหารงาน ซึ่งช่วยลดช่องว่างความหวาดระแวงระหว่างรัฐกับประชาชน และสร้างรากฐานของความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้จากทุกทิศทาง (Hay-Group, 1996)

การตัดสินใจร่วมกันยังเป็นกลไกในการป้องกันการใช้อำนาจในทางมิชอบ เมื่อกระบวนการตัดสินใจไม่ได้ผูกขาดอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ผ่านการกลั่นกรองจากคณะทำงานที่ประกอบด้วยตัวแทนที่หลากหลาย ความเสี่ยงในการเอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องจะ

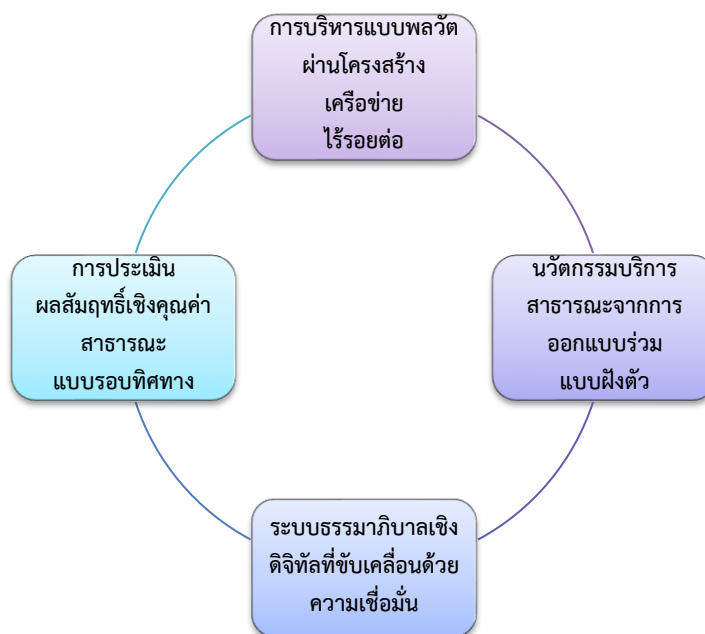

ถูกจำกัดลงโดยธรรมชาติ ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจึงเป็นตัวแปรที่เปลี่ยนการตรวจสอบจากการไล่ตามแก้ไขปัญหาลงไปสู่การสร้างระบบป้องกันปัญหาตั้งแต่ต้นน้ำผ่านความร่วมมือของภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม

2. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลผ่านเครือข่ายภาคพลเมืองและการประเมินผลโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาการจัดการภาครัฐที่ยึดหลักธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง ต้องสามารถสร้างความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานอย่างรอบด้าน ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมมีบทบาทอย่างยิ่งในการออกแบบโครงสร้างที่อนุญาตให้ภาคพลเมืองเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้ร่วมประเมินผลการทำงานของหน่วยงานรัฐ การสร้างช่องทางให้ประชาชนสะท้อนความพึงพอใจและชี้เบาะแสความผิดปกติโดยได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย (ปรัชญา จ่านงค์, 2566) เป็นการสร้างดุลอำนาจที่สมดุลระหว่างรัฐบาลและประชาชน ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐต้องตระหนกอยู่เสมอว่าการปฏิบัติหน้าที่ของตนถูกจับจ้องและประเมินค่าโดยสังคมตลอดเวลา

ในมิติของธรรมาภิบาล ผู้นำต้องทำหน้าที่เป็นผู้สร้างเวทีสาธารณะเพื่อชี้แจงผลการดำเนินงานและรับฟังข้อเสนอนะอย่างสม่ำเสมอ การจัดการข้อร้องเรียนอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมถือเป็นบทพิสูจน์ภาวะผู้นำในเรื่องนี้ เมื่อประชาชนเห็นว่าเสียงของพวกเขามีน้ำหนักและสามารถเปลี่ยนแปลงการทำงานของรัฐบาลได้ ความร่วมมือในมิติต่าง ๆ จะตามมาเองโดยอัตโนมัติ ซึ่งกระบวนการนี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในสังคมที่เกิดจากการขาดข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและการถูกกีดกันออกจากการตัดสินใจในโครงการที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชน (เจริญ ภูสุวรรณ และ กมลวรรณ วรรณชนง, 2566)

การสร้างธรรมาภิบาลผ่านกลไกการมีส่วนร่วมยังส่งผลดีต่อการพัฒนากระบวนการของรัฐให้มีความทันสมัยและเป็นธรรมมากขึ้น เมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมเข้ามาให้ข้อมูลเกี่ยวกับอุปสรรคในการติดต่อราชการ รัฐบาลจะสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงานให้ลดขั้นตอนที่ซับซ้อนอันเป็นบ่อเกิดของการเรียกรับสินบน การจัดการภาครัฐในยุคใหม่จึงไม่ใช่เรื่องของการออกกฎหมายมาบังคับใช้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเรื่องของการสร้างกติกาทางสังคมร่วมกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่โปร่งใสและเป็นธรรม ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนของสถาบันภาครัฐและการยอมรับจากประชาคมโลก ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

1. การบริหารแบบพลวัตผ่านโครงสร้างเครือข่ายไร้รอยต่อ การสร้างพื้นที่การทำงานแบบเครือข่ายที่ยืดหยุ่น โดยภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมทำหน้าที่เป็นตัวประสานให้เกิดการทำงานข้ามหน่วยงานที่ไม่มีกำแพงกัน การบริหารงานในรูปแบบนี้จะเน้นการดึงทรัพยากรและองค์ความรู้จากหลายส่วนมาแก้ปัญหาหนึ่งปัญหา ซึ่งช่วยลดความล่าช้าในขั้นตอนราชการและทำให้รัฐสามารถปรับตัวได้ทันกับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน

2. นวัตกรรมบริการสาธารณะจากการออกแบบร่วมแบบฝังตัว เดิมทีนวัตกรรมภาครัฐมักถูกคิดจากความเชี่ยวชาญของข้าราชการเพียงอย่างเดียว นวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพสูงสุดต้องเกิดจากการฝังตัวของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของการออกแบบ ผู้นำต้องสร้างระบบการทำงานที่ประชาชนไม่ได้เป็นเพียงผู้ประเมินผลตอนจบ แต่เป็นผู้ร่วมกำหนดปัญหาและร่วมทดสอบแนวคิดตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้เกิดนวัตกรรมที่สามารถแก้ปัญหาเชิงลึกได้ตรงจุดและลดการสูญเสียงบประมาณไปกับโครงการที่ไม่ตอบโจทย์สังคม

3. ระบบธรรมาภิบาลเชิงดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อมั่น ความโปร่งใสไม่ใช่เพียงการเปิดเผยข้อมูลตามหน้าที่ แต่เป็นการสร้างระบบนิเวศข้อมูลที่โปร่งใสโดยพื้นฐานผ่านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมต้องผลักดันให้เกิดกระบวนการตัดสินใจที่ตรวจสอบได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความเชื่อมั่นเชิงโครงสร้างที่แข็งแกร่ง เมื่อประชาชน

สามารถเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเงินภาษีกับผลสัมฤทธิ์ของโครงการได้อย่างชัดเจน จะเกิดความยินยอมพร้อมใจในการให้ความร่วมมือกับรัฐในการกิจด้านอื่น ๆ ตามมา

4. การประเมินผลสัมฤทธิ์เชิงคุณค่าสาธารณะแบบรอบทิศทาง การวัดผลงานภาครัฐแบบเดิมมักเน้นที่ตัวเลขความสำเร็จตามตัวชี้วัดภายใน เปลี่ยนมาเป็นการประเมินคุณค่าสาธารณะที่สะท้อนผ่านการยอมรับและความพึงพอใจของทุกภาคส่วน ผู้นำต้องส่งเสริมให้มีการประเมินผลแบบ 360 องศา ที่น้ำหนักของคะแนนไม่ได้มาจากผู้บังคับบัญชาเพียงอย่างเดียว แต่มาจากเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และที่สำคัญที่สุดคือประชาชนผู้รับบริการ เพื่อให้การพัฒนาการจัดการภาครัฐมุ่งเน้นไปที่การสร้างประโยชน์สุขให้แก่สังคมอย่างแท้จริง

สรุป

แม้ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมจะเป็นกุญแจสำคัญสู่การพัฒนาการจัดการภาครัฐสมัยใหม่ แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์ และวัฒนธรรมการทำงานแบบราชการดั้งเดิมที่เน้นการสั่งการจากบนลงล่าง ซึ่งขัดขวางการตัดสินใจที่รวดเร็วและบั่นทอนพลวัตของการทำงานเป็นทีม ข้อจำกัดเรื่องความพร้อมและทัศนคติของผู้นำที่อาจขาดความเข้าใจในทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) มักส่งผลให้การมีส่วนร่วมเป็นเพียงเชิงพิธีกรรมมากกว่าการให้อำนาจตัดสินใจจริง อีกทั้งความล่าช้าในการสร้างฉันทามติท่ามกลางความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลาย ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการภาครัฐไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์ที่เป็นนวัตกรรมได้อย่างเต็มประสิทธิภาพในกรอบเวลาที่จำกัด

นวัตกรรมภาครัฐจะเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อผู้นำสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ลดทอนความกลัวจากการทำผิดพลาดและเปิดพื้นที่ให้บุคลากรทุกระดับได้แสดงศักยภาพ ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมช่วยทลายกำแพงของระบบแท่งในส่วนราชการ โดยการส่งเสริมการทำงานข้ามสายงานและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากผู้ปฏิบัติงานหน้างานสู่ระดับนโยบาย นอกจากนี้การดึงเอาประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม ยังช่วยให้รัฐสามารถออกแบบบริการที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง ลดการสูญเสียทรัพยากร และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศผ่านแนวคิดระบบรัฐเปิดที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพต้องตั้งอยู่บนความเชื่อมั่นของประชาชน ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมทำหน้าที่เป็นกลไกตรวจสอบเชิงรุก โดยเปลี่ยนจากการเปิดเผยข้อมูลตามระเบียบมาเป็นการเปิดเผยข้อมูลเชิงรุกผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้นำที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจะกล้าเปิดรับการตรวจสอบจากภาคประชาสังคมและบูรณาการความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจงบประมาณและโครงการสำคัญ กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดช่องว่างของการทุจริตคอร์รัปชัน แต่ยังเป็นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานที่วัดผลได้จริงจากความพึงพอใจของสาธารณะ

จากการบูรณาการเนื้อหาทั้งหมด นำไปสู่ข้อสรุปเชิงองค์ความรู้ 4 ประการที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าการจัดการภาครัฐ ได้แก่ 1. การสร้างโครงสร้างเครือข่ายที่ไร้รอยต่อเพื่อความคล่องตัว 2. การใช้นวัตกรรมจากการออกแบบร่วมที่ฝังตัวอยู่กับปัญหาจริง 3. การสร้างระบบธรรมาภิบาลดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยความเชื่อมั่นของพลเมือง และ 4. การเปลี่ยนเกณฑ์การประเมินผลงานไปสู่การสร้างคุณค่าสาธารณะแบบรอบทิศทาง

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงการมีส่วนร่วมคือกุญแจสำคัญที่จะเปลี่ยนผ่านระบบราชการไทยจากการเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐไปสู่การเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาสังคม การพัฒนาการจัดการภาครัฐในระยะยาวจึงต้องมุ่งเน้นที่การบ่มเพาะผู้นำที่มีทักษะในการประสานความร่วมมือ มีความโปร่งใสในพฤติกรรม และมีวิสัยทัศน์ที่พร้อมเปิดรับความหลากหลาย เพื่อสร้างระบบบริหารราชการที่เข้มแข็ง ยืดหยุ่น และเป็นที่ยอมรับให้กับประชาชนได้อย่างแท้จริงภายใต้สภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2563). *คู่มือหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- คณิดา ราชภรณ์นุ้ย. (2563). *คู่มือหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. สงขลา: สำนักงานจังหวัดสงขลา.
- เจริญ ภูสุวรรณ และกมลวรรณ วรรณธำ. (2566). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะหลักของพนักงานในเทศบาลเมืองเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(3), 103-117.

- ชัชรินทร์ ทองหม่อมราม, ฌานิทธิ์ สันตะพันธุ์ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2568). เสริมพลัง
ประชาธิปไตย: พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงของการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วมใน
พื้นที่กลาง. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 18(1), 149-178.
- นันทพงศ์ วิบูลรังสรรค์ และคณะ. (2568). การจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาลของ
สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดในเขตพื้นที่ภาคกลาง. *วารสาร มจร เพชรบุรี
ปริทรรศน์*, 8(1), 135-145.
- ปรัชญา จำนงค์. (2566). นวัตกรรมการบริหารจัดการงานบริการขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่น ในจังหวัดนครปฐม. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 7(4), 1402-
1413.
- พสุ เดชะรินทร์. (2549). *การพัฒนาองค์การให้มีขีดสมรรถนะสูง*. กรุงเทพฯ: วิชั่น พรินท์ แอนด์
มีเดีย.
- ภัครธรณ์ เวียงอามา. (2567). ความร่วมมือภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน. *วารสาร มจร เพชรบุรีปริทรรศน์*, 7(1), 33-47.
- เลิศชัย สุธรรมานนท์. (2560). *กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อองค์กรยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). *คู่มือการประเมินผลการปฏิบัติราชการ:
ภาพรวม ระบบบริหารผลงานและระบบประเมินผลการปฏิบัติราชการ*. กรุงเทพฯ:
บริษัท พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- Anand, P. & Saraswati, A. K. (2014). Innovative leadership: A paradigm in modern
HR practices. *Global Journal of Finance and Management*, 6(6), 497-502.
- Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1990). *Transformational leadership development*. California:
Consulting Psychologist.
- Boyatzis, R.E. (1982). *The Competent Manager: A model of Effective Performance*.
New York: John Wiley & Sons Inc.
- Hay-Group. (1996). *Generic Competency Dictionary for Internal Use*. New York:
Harper and Row Publishers.

จากภาวนา 4 สู่พลเมืองตื่นรู้: แนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงอายุ FROM FOURFOLD DEVELOPMENT TO AWAKENED CITIZENSHIP: GUIDELINES FOR STRENGTHENING DEMOCRACY IN AN AGING SOCIETY

บรรณวัชร พลคำ^{1*}

Bannawat Polcum^{1*}

*Corresponding Author E-mail: bannawat_acc@hotmail.com

Received March 6, 2026; Revised April 29, 2026; Accepted May 12, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการในการเสริมสร้างประชาธิปไตยในบริบทสังคมผู้สูงอายุ โดยมุ่งพัฒนาพลเมืองให้มีภาวะ “ตื่นรู้” บนฐานแนวคิด “ภาวนา 4” ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมตามหลักพระพุทธศาสนา การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงเอกสาร โดยวิเคราะห์เอกสารทางพระพุทธศาสนา พจนานุกรมพุทธศาสตร์ และวรรณกรรมวิชาการร่วมสมัย ตลอดจนข้อมูลสถานการณ์ผู้สูงอายุของประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2566 – 2567 ซึ่งพบว่าประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 14,297,425 คน สะท้อนการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ผลการศึกษาพบข้อค้นพบเชิงนวัตกรรมว่า ภาวนา 4 สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบ “สมรรถนะพลเมืองตื่นรู้” ได้อย่างเป็นระบบใน 4 มิติ ได้แก่ (1) ความเป็นวินัยและความรับผิดชอบต่อกติกาสาธารณะ (2) จริยธรรมสาธารณะและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (3) สติและความมั่นคงทางอารมณ์เพื่อลดการแบ่งขั้วและการถูกชักจูงทางข้อมูลข่าวสาร และ (4) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผลและการตรวจสอบข้อมูลก่อนการตัดสินใจเชิงสาธารณะ อันสะท้อนการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดพลเมืองประชาธิปไตยอย่างเป็นรูปธรรมจึงขอเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับปัจเจก ครอบครัว และชุมชน ควบคู่กับข้อเสนอเชิงนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการออกแบบพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุ เพื่อยกระดับ

¹ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี

¹ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ratchaburi Buddhist College

บทบาทจากผู้รับสวัสดิการไปสู่การเป็นผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางสาธารณะ อันจะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ตั้งอยู่บนฐานของเหตุผล จริยธรรม และความยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวนา 4; พลเมืองตื่นรู้ประชาธิปไตย; สังคมผู้สูงอายุ

Abstract

This academic article aims to propose an integrated conceptual framework for strengthening democracy in the context of an aging society by developing citizens to possess an “awakened” state, based on the concept of the “Four Bhavana,” namely physical development, moral development (sila-bhavana), mental development (citta-bhavana), and intellectual development (pañña-bhavana), which constitute a holistic human development process according to Buddhist principles. The research employs a documentary research methodology by analyzing Buddhist documents, Buddhist dictionaries, and contemporary academic literature, as well as data on the situation of older persons in Thailand during 2023–2024 (B.E. 2566–2567). It was found that Thailand has a population of 14,297,425 people aged 60 years and above, reflecting a continuous increase and a complete transition into an aging society. The results reveal an innovative finding that the Four Bhavana can be synthesized into an “Awakened Citizen Competency Framework” in a systematic manner across four dimensions: (1) discipline and responsibility toward public rules, (2) public ethics and respect for human dignity, (3) mindfulness and emotional stability to reduce polarization and susceptibility to information and emotional influence, and (4) the ability to think analytically and rationally, and to verify information prior to making public decisions. This reflects the concrete integration of Buddhist principles with democratic citizenship concepts. Therefore, the study proposes practical guidelines at three levels: individual, family, and community, along with policy recommendations that emphasize lifelong learning and the design of public spaces that facilitate political participation among older persons, in order to elevate their role from welfare recipients to active participants in shaping public directions, ultimately leading to a high-quality democracy grounded in reason, ethics, and sustainability.

Keywords: Four Bhavana; Awakened Democratic Citizenship; Aging Society

บทนำ

การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงวัยเป็นปรากฏการณ์เชิงโครงสร้างที่กำลังเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางสังคมและการเมืองของประเทศไทยอย่างลึกซึ้ง สัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 14,297,425 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2569) ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ได้ส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจหรือระบบสวัสดิการเท่านั้น หากยังมีนัยสำคัญต่อ “คุณภาพประชาธิปไตย” ในภาพรวม เนื่องจากโครงสร้างประชากรสัมพันธ์โดยตรงกับรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าถึงและการใช้ข้อมูลข่าวสาร ความสัมพันธ์ระหว่างรุ่น และความสามารถของสังคมในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ ภายใต้บริบทดังกล่าว ผู้สูงวัยจึงไม่ใช่เพียงผู้รับนโยบายสาธารณะ แต่เป็นพลเมืองที่มีศักยภาพในการกำหนดวาระทางสังคม ถ่วงดุลคุณค่า และธำรงรักษาวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมไทย (มูกรินทร์ ปันระลึก, 2568)

ในบริบทสังคมดิจิทัลร่วมสมัย ได้ปรากฏแนวโน้ม “ความขัดแย้งระหว่างวัย” ที่ทวีความเข้มข้นมากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งลักษณะการสื่อสารที่รวดเร็ว การกระจายข้อมูลที่ยังไม่ได้รับการตรวจสอบ และการแสดงความคิดเห็นที่ขับเคลื่อนด้วยอารมณ์ ส่งผลให้เกิดการแบ่งขั้วทางความคิดระหว่างคนต่างรุ่นอย่างเด่นชัด ความแตกต่างด้านประสบการณ์ชีวิต ค่านิยม และกรอบการรับรู้ข้อมูล ทำให้การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองในหลายกรณีมิได้ก่อให้เกิดความเข้าใจร่วม หากกลับนำไปสู่ความตึงเครียด การเหมารวม และการลดทอนความไว้วางใจระหว่างกัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาของประชาธิปไตยในปัจจุบันมิใช่เพียงปัญหาเชิงโครงสร้างหรือสถาบัน หากเป็นปัญหาเชิง “คุณภาพของพลเมือง” ที่ขาดทักษะในการกำกับตนเอง การใช้เหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างมีจริยธรรมในพื้นที่สาธารณะ (มติ ทาเจริญศักดิ์, 2567)

ภายใต้ความท้าทายดังกล่าว การพัฒนาประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องก้าวข้ามการมุ่งเน้นเพียงกลไกทางการเมือง ไปสู่การเสริมสร้าง “สมรรถนะภายในของพลเมือง” บทความนี้จึงเสนอแนวคิด “พลเมืองตื่นรู้” ในฐานะกรอบอธิบายพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยหมายถึง พลเมืองที่มีความสามารถในการตระหนักรู้ต่อบทบาทหน้าที่ของตน มีสติรู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ปราศจากอคติ และยึดมั่นในจริยธรรมสาธารณะ พร้อมทั้งมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อส่วนรวม แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นสะพานเชื่อมสำคัญระหว่างมิติ “การพัฒนาภายใน” ของมนุษย์กับ “การมีส่วนร่วมภายนอก” ในระบอบประชาธิปไตย ในทางวิชาการ งานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงวัยในประเทศไทยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มุ่งเน้นประเด็นด้านสวัสดิการ คุณภาพชีวิต สุขภาพ หรือการดูแลระยะยาว ขณะที่การศึกษาเกี่ยวกับ “คุณภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมือง” และ “การพัฒนาสมรรถนะพลเมือง” ของผู้สูงวัยยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในมิติของการพัฒนาภายใน เช่น สติ ปัญญา และจริยธรรม อันเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดคุณภาพของเจตจำนงทางการเมือง ของ

ประชาชน บทความนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว ด้วยการนำเสนอกรอบแนวคิดที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ “ภาวนา 4” เข้ากับแนวคิดพลเมืองประชาธิปไตย (วรสิทธิสิน หงส์ทอง, สุกัญญาณัฐ อบสิด, และพระครูนิวาสิตขันธ์, 2566)

หลัก “ภาวนา 4” ซึ่งประกอบด้วย ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา (พระกองสี พรมโพธิ์, 2560) เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งมิติพฤติกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคม คุณภาพจิตใจ และความสามารถในการใช้เหตุผล หลักธรรมดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงแนวทางปฏิบัติทางศาสนา หากสามารถตีความในฐานะ “กรอบการพัฒนามนุษย์” ที่มีโครงสร้างชัดเจนและสามารถแปลงเป็นสมรรถนะทางสังคมและการเมืองได้อย่างเป็นระบบ การบูรณาการภาวนา 4 เข้ากับการพัฒนาพลเมืองในบริบทสังคมผู้สูงวัยจึงมิใช่เพียงการเสริมสร้างคุณค่าทางจริยธรรม หากเป็นการยกระดับประชาธิปไตยจากการเน้นโครงสร้างและกระบวนการ ไปสู่การเน้น “คุณภาพภายในของพลเมือง” อันได้แก่ วินัย คุณธรรม สติ และปัญญา ซึ่งเป็นรากฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีเหตุผล รับผิดชอบ และสร้างสรรค์ อันจะนำไปสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง ยั่งยืน และมีมิติทางจริยธรรมรองรับอย่างแท้จริงในบริบทของสังคมผู้สูงวัยไทย (วรสิทธิสิน หงส์ทอง, สุกัญญาณัฐ อบสิด, และพระครูนิวาสิตขันธ์, 2566)

หลักภาวนา 4

ความหมายของหลักภาวนา 4

หลักภาวนา 4 เป็นกรอบการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีลักษณะเด่นคือมิได้มอง “การพัฒนา” เพียงมิติใดมิติหนึ่ง แต่เน้นการฝึกอบรมชีวิตทั้งระบบ ตั้งแต่การสัมพันธ์กับโลกภายนอก การประพฤติปฏิบัติในสังคม การจัดการจิตใจ ไปจนถึงการใช้ปัญญาเพื่อรู้เท่าทันโลกและชีวิต คำว่า “ภาวนา” ในฐานะคำสำคัญของกรอบนี้ มิได้หมายถึงการนั่งสมาธิอย่างจำกัดความเข้าใจ หากหมายถึง “การทำให้เกิดขึ้น” และ “การทำให้เจริญงอกงาม” ในความหมายของการฝึกอบรมเพื่อสร้างสิ่งที่ยังไม่มีก็ให้มี และสิ่งที่มีอยู่แล้วก็ให้มั่นคงก้าวหน้าขึ้น จึงครอบคลุมการปฏิบัติธรรมทั้งหมดที่มุ่งพัฒนาคุณธรรมภายในตนและการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องเหมาะสม (พระกองสี พรมโพธิ์, 2560)

เมื่อพิจารณาในเชิงคัมภีร์ พระไตรปิฎกมักเสนอหลักภาวนา 4 ในรูป “คุณบทของบุคคลผู้ได้รับการฝึกแล้ว” กล่าวคือ บุคคลผู้เจริญกาย เจริญศีล เจริญจิต และเจริญปัญญา แสดงว่าหลักภาวนา 4 มิใช่เพียงบัญชีรายการแนวคิด แต่เป็น “ชุดคุณสมบัติ” ที่สะท้อนผลลัพธ์ของการฝึกตนจนเห็นได้จริงในพฤติกรรม จิตใจ และท่าทีต่อชีวิต หลักภาวนา 4 จึงเป็นทั้งกระบวนการและผลของกระบวนการ กล่าวคือเป็นทั้ง “วิธีพัฒนา” และ “สภาพของผู้พัฒนาแล้ว” ในเวลาเดียวกัน

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรเน้นในเชิงวิชาการคือ การอธิบายภาวนา 4 มักสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักไตรสิกขา เพราะการฝึกอบรมในพระพุทธศาสนามีแกนเป็น ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาภายใน ส่วนภาวนา 4 เป็นการขยายให้เห็นภาพ “การฝึก” ที่ครอบคลุมทั้งมิตติภายนอกและภายใน โดยเฉพาะกายภาวนาและศีลภาวนาในฐานะการจัดระเบียบความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ขณะที่จิตภาวนาและปัญญาภาวนาเป็นการพัฒนาแก่นภายในให้มั่นคงและรู้เท่าทัน

ในเชิงการตีความเชิงระบบ ภาวนา 4 สามารถอธิบายเป็น “วงจรการพัฒนาชีวิต” ได้ ดังนี้ คือ เริ่มจากการสัมพันธ์กับโลกภายนอกด้วยความรู้เท่าทันและไม่ให้เกิดโทษ ต่อด้วยการวางระเบียบพฤติกรรมให้ไม่เบียดเบียนและเกื้อกูล ต่อด้วยการฝึกจิตใจให้มีคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาวะที่เหมาะสม และสุดท้ายคือการพัฒนาปัญญาให้เห็นตามจริงเพื่อบริหารความคิด อารมณ์ และการตัดสินใจอย่างเป็นอิสระจากอคติ เมื่อทั้งสองส่วนเกื้อหนุนกัน ชีวิตจะมีคุณภาพ และสามารถดำเนินไปเพื่อประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์ร่วมกันได้อย่างมีคุณค่า (พระกongsี พรหมโพธิ์, 2560)

ด้วยเหตุนี้ หลักภาวนา 4 จึงเป็นหลักธรรมที่ “อำนวยการประโยชน์สุข” ในขั้นต้นของการดำเนินชีวิต กล่าวคือทำให้มนุษย์เข้าถึงความเป็นระเบียบ ความสงบ ความสัมพันธ์ที่ดี และความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล ก่อนจะต่อยอดไปสู่ความเจริญขั้นสูงตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นสามารถแจกแจงสาระของภาวนา 4 โดยละเอียดได้ 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1) กายภาวนา

กายภาวนา หมายถึง การเจริญกายหรือการพัฒนากาย ซึ่งในเชิงสาระมิได้จำกัดอยู่ที่การทำให้ร่างกายแข็งแรงหรือเติบโต หากเป็นการพัฒนา “ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ” และการใช้ช่องทางรับรู้ของชีวิตให้เกิดคุณสูงสุด กล่าวคือ มนุษย์ต้องสัมพันธ์กับโลกภายนอกผ่านอินทรีย์ทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย การพัฒนาภายในทางพระพุทธศาสนา จึงเน้น “ความฉลาดในการสัมพันธ์กับสิ่งภายนอก” เพื่อไม่ให้สิ่งที่มากระทบกลายเป็นเหตุให้เกิดโทษ เช่น ความกำเริบของกิเลส ความฟุ้งซ่าน หรือการแสวงหาที่นำไปสู่ความเบียดเบียน แต่ให้สิ่งที่มากระทบนั้นเป็นเหตุให้เกิดประโยชน์ เกิดสติปัญญา และองกามในกุศลธรรม

การอธิบายกายภาวนาในเชิงคัมภีร์ยังทำให้เห็นว่า “กาย” ในที่นี้มีนัยเชื่อมโยงกับอินทรีย์และการสำรวม เพราะเมื่อการรับรู้ผ่านตา หู จมูก ลิ้น กาย ไม่ถูกกำกับด้วยสติ ย่อมพาให้ชีวิตไหลไปตามสิ่งเร้าและความอยาก กายภาวนาจึงเป็นฐานของการจัดการชีวิตในระดับปฏิบัติการ กล่าวคือ ทำให้การใช้ชีวิตประจำวัน (พระกongsี พรหมโพธิ์, 2560) เช่น การบริโภค การใช้ทรัพยากร การใช้เทคโนโลยี และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นไปอย่างรู้คุณค่า ไม่ถูกครอบงำด้วยความโลภหรือความประมาท และไม่ก่อผลกระทบเชิงลบต่อผู้อื่นและส่วนรวม

ในแง่นี้ กายภาวนาเป็นทั้ง “การพัฒนาพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับโลกวัตถุ” และ “การพัฒนาคุณภาพการรับรู้” กล่าวคือไม่ใช่เพียงการกระทำภายนอก แต่เป็นการฝึกให้การรับรู้ภายนอกไม่กลายเป็นเชื้อไฟของอกุศล เมื่อเห็นสิ่งใดก็ไม่ปล่อยให้ความยินดีในร้ายครอบงำ เมื่อได้ยินสิ่งใดก็ไม่เร่งรีบตอบโต้ตามอารมณ์ เมื่อบริโภคหรือใช้สิ่งใดก็เห็นคุณค่าและประมาณพอดี ชั่วเนิ่นเช่นนี้ทำให้กายภาวนาเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาด้านอื่น เพราะหากกายสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างผิดทาง ย่อมทำให้ศีลสั่นคลอน จิตกระเพื่อม และปัญญาไม่อาจตั้งมั่นได้

อีกทั้ง ในเชิงการอธิบายเชิงตัวอย่าง กายภาวนาไม่สอดคล้องกับแนวคิดทรมานร่างกาย เพื่อหวังผลทางจิตวิญญาณ เพราะพระพุทธศาสนานับทางสายกลาง และชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแท้จริงคือการทำให้การสัมพันธ์กับโลกภายนอกเป็นไปอย่างไม่ก่อโทษและเกิดคุณ ด้วยเหตุนี้ กายภาวนาจึงสัมพันธ์กับการฝึกขั้นต้นของผู้ศึกษาในพระธรรมวินัย ที่เน้นการสำรวมและความไม่ประมาทในช่องทางรับรู้ของชีวิต (พระก่องสี พรหมโพธิ์, 2560)

สรุปได้ว่า กายภาวนาเป็นการพัฒนา “มิติการอยู่กับโลก” ให้เป็นประโยชน์ ไม่ใช่เป็นเหยื่อของโลก และเป็นการทำให้ชีวิตภายนอกเป็นฐานของการเจริญองกมภายใน

2) ศิลภาวนา

ศิลปภาวนา คือ การเจริญศีลหรืออบรมศีล อันหมายถึงการพัฒนาความประพฤติและพฤติกรรมให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียน ไม่ก่อความเดือดร้อนเสียหาย และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเกื้อกูล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) ศิลภาวนาจึงมีนัยเป็น “การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม” เพราะชีวิตมนุษย์มิได้อยู่โดดเดี่ยว แต่ดำรงอยู่ท่ามกลางเครือข่ายสัมพันธ์กับบุคคล กลุ่ม และชุมชน การมีศีลที่พัฒนาแล้วจึงหมายถึงการมีหลักปฏิบัติที่ทำให้ความสัมพันธ์นั้นปลอดภัย เป็นธรรม และเอื้อต่อความสงบสุขร่วมกัน

ในเชิงแนวคิด ศิลเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่มี “ความเป็นระเบียบ” ในการดำเนินชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ส่วนวินัยเป็นระบบการจัดระเบียบทั้งระดับตนเองและระดับสังคม ศิลกับวินัยจึงเป็นคู่กันในเชิงโครงสร้าง กล่าวคือวินัยเป็นเครื่องมือเอื้อให้ศีลเกิดขึ้น และเมื่อบุคคลรักษาวินัยย่อมเป็นผู้มีศีล ในบริบทสังคม ศิลภาวนาจึงหมายถึงการฝึกตนให้มีแบบแผนในการอยู่ร่วมกันอย่างไม่เบียดเบียน และสามารถขยายไปสู่ระดับการเกื้อกูล ช่วยเหลือ และร่วมสร้างประโยชน์สาธารณะได้ (พระก่องสี พรหมโพธิ์, 2560)

เมื่อแยกเป็นระดับ ศิลภาวนาครอบคลุมอย่างน้อย 3 ระดับสำคัญ ได้แก่ ระดับแรก คือ การมีระเบียบพื้นฐานที่ไม่ละเมิดต่อชีวิต ทรัพย์สิน คู่ครอง และวาจา รวมทั้งไม่ทำลายสติสัมปชัญญะของตนเอง ระดับนี้สัมพันธ์กับความสุขจิตในความหมายกว้าง ระดับที่สอง คือการยกระดับจากไม่เบียดเบียนไปสู่การ “เกื้อกูล” ซึ่งเป็นการทำความดีเชิงสัมพันธ์ ไม่ใช่เพียงงดเว้นความชั่ว ระดับที่สาม คือการฝึกควบคุมตนทางกายวาจาเพื่อเป็นพื้นฐานให้จิตพัฒนาได้ เพราะหากพฤติกรรมภายนอกยังไร้ระเบียบ จิตย่อมยากจะตั้งมั่นและปัญญาย่อมยากจะเกิด

ดังนั้น ศิลปภาวนาจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้มนุษย์ “อยู่ร่วมกันได้” โดยมีความไว้วางใจและความปลอดภัยเป็นฐาน เมื่อศิลปพัฒนาแล้ว สังคมย่อมมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ และเป็นรากฐานของการพัฒนาจิตใจในขั้นสูงต่อไป

3) จิตภาวนา

จิตภาวนา คือ การเจริญจิตหรืออบรมจิต ซึ่งหมายถึงการฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม และพร้อมต่อการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง จิตภาวนาไม่ได้มองจิตเพียงด้านเดียว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) แต่ครอบคลุมการพัฒนาจิตอย่างน้อย 3 ด้านที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

ประการแรก “คุณภาพจิต” คือการทำให้จิตประณีตดีงามด้วยคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา ความกตัญญูกตเวที ความเอื้อเฟื้อ และทำที่ที่ไม่เบียดเบียน เมื่อคุณภาพจิตสูง การสัมพันธ์กับผู้อื่นจะเป็นไปในทางสร้างสรรค์และลดแรงปะทะในสังคม ประการที่สอง “สมรรถภาพจิต” คือความสามารถของจิตที่จะทำงานได้ดี เช่น สติ สมาธิ ความเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบ และความกล้าต่อการทำสิ่งที่ควรทำ คุณสมบัติกลุ่มนี้ทำให้จิตไม่ไหลไปตามอารมณ์และแรงกดดัน แต่สามารถตั้งมั่นและดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ประการที่สาม “สุขภาพจิต” คือภาวะที่จิตมีความเบิกบาน ผ่องใส มีปิติและความอิ่มใจ จิตที่มีสุขภาพดีไม่ถูกความเครียดหรือความขุ่นมัวครอบงำจนเสียสมดุล (พระก่องสี พรหมโพธิ์, 2560)

ในเชิงความหมายเชิงระบบ จิตภาวนาทำหน้าที่เป็น “ศูนย์กลางของการกำกับชีวิต” เพราะแม้พฤติกรรมภายนอกจะพอจัดระเบียบได้ แต่หากจิตยังอ่อนแอ ฟุ้งซ่าน หรือถูกอารมณ์ครอบงำ การตัดสินใจและการอยู่ร่วมกันย่อมสั่นคลอน จิตภาวนาจึงทำให้มนุษย์มีภูมิคุ้มกันต่อสิ่งกระทบทั้งภายนอกและภายใน กล่าวคือ เมื่อพบเหตุการณ์ที่กระทบใจ จิตที่ฝึกแล้วสามารถรับรู้โดยมีสติ ไม่ถูกอารมณ์พาไปสู่การตอบสนองที่ก่อโทษ และสามารถปรับท่าทีให้เหมาะสมต่อสถานการณ์

กล่าวโดยสรุป จิตภาวนาเป็นการพัฒนาความมั่นคงและความงอกงามของจิต เพื่อให้ชีวิตมีความพร้อมในการทำความดี ดำรงความสัมพันธ์ที่ดี และเป็นฐานให้ปัญญาเกิดได้จริง

4) ปัญญาภาวนา

ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญาหรืออบรมปัญญาให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) รู้เหตุรู้ผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต และสามารถใช้อนุปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในความหมายนี้ ปัญญาภาวนามีใช้เพียงการเพิ่มพูนความรู้เชิงข้อมูล แต่เป็นการพัฒนาความสามารถในการ “เห็นตามจริง” และ “คิดอย่างเป็นอิสระ” จากอคติและแรงปรุงแต่ง

เมื่อแจกแจงในเชิงระดับ ปัญญาภาวนาครอบคลุมอย่างน้อย 4 ระดับสำคัญ ระดับแรกคือการรับรู้และทำให้ประสบการณ์ตรงไม่บิดเบือน กล่าวคือเห็นสิ่งที่เป็นอย่างที่เป็น ไม่เติมแต่ง

ด้วยความลำเอียง ระดับที่สอง คือการคิดวินิจฉัย วางแผน และตัดสินใจอย่างถูกต้อง โดยไม่ตกอยู่ใต้อำนาจอคติที่ทำให้การตัดสินใจผิดพลาด ระดับที่สาม คือความสามารถในการนำความรู้ไปใช้จัดการงานและแก้ปัญหาให้สำเร็จผล เป็นปัญญาเชิงปฏิบัติที่ทำให้ชีวิตและสังคมเดินไปได้จริง ระดับที่สี่ คือความรู้เท่าทันโลกและชีวิตจนจิตใจเป็นอิสระ ไม่ยึดติดจนเกิดทุกข์ กล่าวคือรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามจริง ปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุผล แต่ไม่ผูกมัดตัวเองด้วยความยึดมั่นถือมั่น (พระกongsี พรหมโพธิ์, 2560)

ในภาพรวม ปัญญาภาวนาทำให้มนุษย์สามารถมองเห็นความจริงที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่เป็นไปตามความอยากของตน เมื่อเข้าใจความจริงเช่นนี้ ย่อมลดความขัดแย้งระหว่าง “ความอยาก” กับ “ความจริง” ซึ่งเป็นต้นตอของความคับข้องใจและปัญหาชีวิตจำนวนมาก และเมื่อปัญญามั่นคงขึ้น จิตย่อมมีดุลยภาพและไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ทั้งดีและไม่ดี

โดยวิเคราะห์ได้ดังนี้ หลักภาวนา 4 เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งมิติพฤติกรรม ความสัมพันธ์ทางสังคม จิตใจ และปัญญา ซึ่งทำงานเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ภาวนาช่วยกำกับความสัมพันธ์กับโลกภายนอก ศีลภาวนาสถาปนาระเบียบและจริยธรรมในการอยู่ร่วมกัน จิตภาวนาพัฒนาความมั่นคงและสติในการรับรู้ และปัญญาภาวนาเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลและรู้เท่าทันความจริง เมื่อทั้งสี่มิติได้รับการพัฒนาอย่างสมดุล จะทำให้นบุคคลสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีดุลยภาพ มีความรับผิดชอบ และมีวิจรรณญาณ ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อการพัฒนาตนเอง แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคมร่วมสมัย

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงวัยในสังคมไทย

แนวคิดเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมือง” เป็นฐานสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐในระบอบประชาธิปไตย โดยสาระหลักมิได้จำกัดอยู่เพียงการไปเลือกตั้ง แต่ครอบคลุมถึงการเข้ามามีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในมุมมองของบวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2549) การมีส่วนร่วมหมายถึงการจัดสรรอำนาจเพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้ามามีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม ซึ่งสะท้อนหลักการ “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน” ในเชิงปฏิบัติ กล่าวคือรัฐต้องเปิดช่องทางให้ประชาชนสามารถแสดงความเห็น เสนอข้อเรียกร้อง และส่งผลต่อการตัดสินใจของภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในกรอบแนวคิดเชิงพฤติกรรมทางการเมือง ไมรอน วินเนอร์ ได้เสนอความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะ “การกระทำ” ที่ประชาชนใช้เพื่อสนับสนุนหรือเรียกร้องต่อผลการปฏิบัติงานของภาครัฐ รวมถึงการเลือกสรรผู้นำรัฐบาล เป็นการพยายามเข้ามามีอิทธิพลต่อการปฏิบัติการของภาครัฐและนโยบายสาธารณะ และสำคัญที่สุดคือเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นด้วย

ความสมัครใจ ไม่ใช่การถูกชักจูงหรือถูกครอบงำ (Myron Wiener, 1971 อ้างถึงใน ภูสิทธิ์ ชันติกุล, 2553) แนวคิดนี้ชี้ว่า “ความสมัครใจ” และ “ความมุ่งหมายที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐ” เป็นแก่นของการมีส่วนร่วม มิใช่เพียงการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทั่วไป

จากนิยามทั้งสองแนว สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองคือกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่เกิดจากความสนใจและความตั้งใจในการเข้ามามีบทบาทต่อการเมืองและนโยบายสาธารณะ ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกิจกรรมดังกล่าวอาจอยู่ในรูปการลงคะแนนเสียง การติดตามข่าวสาร การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมเวทีสาธารณะ การชุมนุมหรือการเคลื่อนไหวทางการเมือง การทำประชาพิจารณ์ การเข้าชื่อเสนอหรือผลักดันนโยบาย ตลอดจนการตรวจสอบถ่วงดุลและการถอดถอนผู้ใช้อำนาจอรัฐ ทั้งหมดนี้มีเป้าหมายเพื่อส่งอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในฐานะผู้บริหารบ้านเมือง

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงวัย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่เป็นผลจากปัจจัยหลายด้าน ทั้งภายในบุคคลและบริบทแวดล้อม ทรงยศ รุ่งมณี (2558) อธิบายปัจจัยสำคัญไว้ 2 กลุ่มใหญ่ คือ (1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ทักษะคิดทางการเมือง ความเชื่อ แรงขับ บุคลิกภาพ และความต้องการทางด้านจิตใจและร่างกาย และ (2) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งรวมถึงระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มการเมืองหรือสถาบันทางการเมือง ตลอดจนคุณลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน เช่น อายุ เพศ อาชีพ รายได้ และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม โดยปัจจัยเชิงโครงสร้างเหล่านี้มีความสัมพันธ์สูงกับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นรูปธรรม

ในทำนองเดียวกัน Cohen and Uphoff (1981) ชี้ว่าปัจจัยพื้นฐานที่ส่งอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ อาชีพ รายได้ เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพทางครอบครัว และสถานภาพทางสังคม ซึ่งล้วนเป็นตัวกำหนดทั้ง “ทรัพยากร” ที่ประชาชนมีสำหรับการเข้าร่วม และ “โอกาส” ที่จะเข้าถึงช่องทางการมีส่วนร่วม เมื่อประยุกต์สู่บริบทผู้สูงวัย ปัจจัยเหล่านี้จะยังมีน้ำหนักมากขึ้น เพราะผู้สูงวัยมีข้อจำกัดเฉพาะด้าน เช่น สุขภาพ เวลา การเดินทาง รายได้หลังเกษียณ ความเหลื่อมล้ำดิจิทัล และรูปแบบเครือข่ายสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจและความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงวัยในเมืองใหญ่

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทเมืองใหญ่มีลักษณะเป็นทั้ง “พื้นที่โอกาส” และ “พื้นที่ความท้าทาย” เพราะเมืองใหญ่มีช่องทางการเข้าถึงข้อมูล เวทีสาธารณะ และกลไกทางการเมืองที่หลากหลาย ขณะเดียวกันก็มีความซับซ้อนของปัญหาเมือง ความเหลื่อมล้ำ และการแข่งขันทางผลประโยชน์ที่สูง งานศึกษาหลายชิ้นชี้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในกิจกรรมทางการเมืองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

และเมืองหลวงหรือมหานครมักเป็นพื้นที่ที่ทั้งคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่สามารถเข้ามาแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาบ้านเมืองได้ในหลายรูปแบบ (ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน และ วัชรมน จันรอง, 2565)

เมื่อยึดหลักสิทธิและเสรีภาพตามกรอบกฎหมายสูงสุด แนวคิดเรื่องการเมืองภาคประชาชนได้เน้นย้ำว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมทั้งในด้านการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจ การควบคุมการใช้อำนาจ และการใช้กลไกทางการเมืองเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยสำหรับผู้สูงวัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีนัยสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรก เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองที่สามารถแสดงความเห็น คัดค้าน วิพากษ์วิจารณ์ และกดดันทางการเมืองต่อการดำเนินนโยบายของรัฐได้ ประการที่สอง เป็นสิทธิและเสรีภาพที่ผู้สูงวัยจะเข้าร่วมด้วยความเต็มใจหรือไม่เข้าร่วมก็ได้ เพราะการมีส่วนร่วมต้องตั้งอยู่บนความสมัครใจ ประการที่สาม กลไกการมีส่วนร่วมมีได้หลายรูปแบบ เช่น การเลือกตั้ง การตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การเข้าร่วมประชาพิจารณ์ การลงประชามติ การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย การเสนอประเด็นนโยบาย และการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทั้งหมดนี้สะท้อน “ความเป็นเจ้าของอำนาจร่วม” ของประชาชนต่อการบริหารประเทศ

เพื่อให้สอดคล้องกับบริบท “สังคมผู้สูงวัย” และประเด็นการพัฒนาประชาธิปไตยผ่าน “พลเมืองตื่นรู้” ขอสรุปว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงวัย” หมายถึง การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลสูงวัยทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศ โดยเกิดจากความสมัครใจและมุ่งสะท้อนปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอเชิงนโยบายต่อรัฐ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ (1) การเป็นผู้มีบทบาทในชุมชน (2) การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (3) การติดตามข่าวสารทางการเมือง (4) การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง และ (5) การเข้าร่วมกิจกรรมหรือการประชุมทางการเมืองตามความเหมาะสมและความปลอดภัยของผู้สูงวัย

สังคมผู้สูงวัยกับความท้าทายเชิงประชาธิปไตย

การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงเชิงประชากรศาสตร์ หากเป็นการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างที่มีผลโดยตรงต่อพลวัตของระบอบประชาธิปไตย ทั้งในด้านรูปแบบการมีส่วนร่วม การสื่อสารสาธารณะ และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุรุ่น ภายใต้บริบทที่ประเทศไทยมีสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่อง จนเข้าใกล้และก้าวสู่ระดับ “สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์” ตามเกณฑ์เชิงนโยบายที่กำหนดไว้น้อยกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ประเด็นดังกล่าวจึงมีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการออกแบบสถาบัน กลไก และวัฒนธรรมทางการเมืองให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นมิติสำคัญที่ต้องพิจารณา เมื่อจำนวนผู้สูงวัยเพิ่มขึ้น ปริมาณและรูปแบบการมีส่วนร่วมทางสังคมและการเมืองย่อมปรับเปลี่ยนตาม ทั้งในแง่ความถี่ รูปแบบกิจกรรม และช่องทางการสื่อสาร หากขาดกลไกสนับสนุนที่เหมาะสม ผู้สูงวัยอาจถูกจำกัดบทบาทให้เป็นเพียง “ผู้รับบริการ” ทางสังคมหรือผู้รับสวัสดิการ มากกว่าการเป็น “ผู้ร่วมกำหนดวาระสาธารณะ” และตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ การออกแบบประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยจึงต้องสร้างเงื่อนไขให้ผู้สูงวัยสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีศักดิ์ศรีและมีอิทธิพลเชิงนโยบายอย่างแท้จริง (พระณัฐวุฒิ วรรณพัฒโน, สุรพล พรหมกุล และชาญชัย ฮวดศรี, 2565)

ประการที่สอง ช่องว่างด้านข้อมูลและการรู้เท่าทันสื่อเป็นความท้าทายที่ทวีความสำคัญในยุคดิจิทัล สภาพแวดล้อมข้อมูลที่ซับซ้อน การแพร่กระจายของข่าวบิดเบือน และการสื่อสารที่ปลุกเร้าอารมณ์ ทำให้ผู้สูงวัยบางส่วนเสี่ยงต่อการถูกชักจูงหรือหลงเชื่อข้อมูลที่ไม่ผ่านการตรวจสอบ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตัดสินใจในฐานะพลเมือง ทั้งในระดับการเลือกตั้งและการแสดงความคิดเห็นทางสาธารณะ ความท้าทายนี้มีได้สะท้อนข้อจำกัดเฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่ยังชี้ถึงความจำเป็นในการออกแบบนโยบายการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาทักษะรู้เท่าทันสื่ออย่างเป็นระบบ

ประการที่สาม การจัดการความขัดแย้งในสังคมพหุรุ่นเป็นอีกมิติหนึ่งที่ส่งผลต่อเสถียรภาพประชาธิปไตย ความแตกต่างด้านประสบการณ์ชีวิต ค่านิยม และกรอบความคิดระหว่างคนต่างวัย อาจนำไปสู่ความตึงเครียดหรือการเหมารวมซึ่งกันและกัน หากขาดสติ การรับฟัง และพื้นที่สนทนาที่ปลอดภัย ความขัดแย้งดังกล่าวอาจขยายตัวเป็นการแบ่งขั้วทางสังคม (พระณัฐวุฒิ วรรณพัฒโน, สุรพล พรหมกุล และชาญชัย ฮวดศรี, 2565) การสร้างประชาธิปไตยเชิงคุณภาพในสังคมผู้สูงวัยจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัฒนธรรมการสนทนา การเคารพความแตกต่าง และการจัดการความเห็นต่างอย่างสันติ

การเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยไม่ใช่เพียงความท้าทายด้านโครงสร้างประชากร หากเป็นโจทย์สำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยไทย การออกแบบกลไกการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างทักษะรู้เท่าทันข้อมูล และการสร้างพื้นที่สนทนาในสังคมพหุรุ่น จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นในการทำให้ประชาธิปไตยสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างมีคุณภาพภายใต้บริบทสังคมผู้สูงวัยที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

กรอบแนวคิด “จากภาวนา 4 สู่พลเมืองตื่นรู้”

แนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยโดยบูรณาการหลักภาวนา 4

การเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานคิดที่มองประชาธิปไตยมิใช่เพียงระบบทางกฎหมายหรือกระบวนการเลือกตั้ง หากเป็น

กระบวนการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองในเชิงพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา สังคมผู้สูงวัยมีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านประสบการณ์ชีวิต ทักษะทางสังคม และบทบาทเชิงศีลธรรมในครอบครัว และชุมชน ผู้สูงวัยจึงมิใช่เพียงกลุ่มประชากรที่ต้องได้รับการดูแล หากเป็นพลังสำคัญในการดำรงรักษาและพัฒนาระบบประชาธิปไตย การออกแบบแนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยจึงควรบูรณาการหลักภาวะนา 4 ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม เพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

ในมิติของกายภาวนา การเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยควรมุ่งพัฒนาการใช้สิทธิและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีวินัยและความเหมาะสม กายภาวนาในบริบทการเมืองหมายถึงการจัดความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับกิจกรรมสาธารณะอย่างสมดุล ไม่ตกอยู่ภายใต้แรงกระตุ้นทางอารมณ์หรือการปลุกเร้าทางการเมืองโดยขาดการไตร่ตรอง (พระก่องสี พรหมโพธิ์, 2560) ผู้สูงวัยที่ได้รับการส่งเสริมกายภาวนาอย่างเหมาะสมจะสามารถใช้สิทธิเลือกตั้ง เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ และมีบทบาทในชุมชนอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบของกฎหมายและความสงบเรียบร้อย กายภาวนาจึงเป็นรากฐานของวินัยพลเมืองที่ทำให้การแสดงออกทางการเมืองไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงหรือความแตกแยกในสังคม

ในมิติของศีลภาวนา แนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยต้องเน้นการปลูกฝังคุณธรรมสาธารณะและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ศีลภาวนาในบริบทประชาธิปไตยหมายถึงการเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น การยอมรับความแตกต่างทางความคิดเห็น และการไม่ใช้วาทกรรมที่สร้างความเกลียดชังหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง (พระก่องสี พรหมโพธิ์, 2560) ผู้สูงวัยซึ่งมักได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีประสบการณ์และเป็นแบบอย่างในสังคม หากได้รับการส่งเสริมศีลภาวนาอย่างเข้มแข็ง จะสามารถทำหน้าที่เป็น “ผู้นำทางคุณธรรม” ในชุมชน ช่วยสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนความสุจริตและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของความมั่นคงทางการเมืองในระยะยาว

ในมิติของจิตภาวนา การเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติและความมั่นคงทางอารมณ์ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้สูงวัยจำนวนมากเผชิญกับข้อมูลที่หลากหลาย บางส่วนอาจเป็นข้อมูลที่เท็จหรือข้อมูลที่มีอคติ จิตภาวนาช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ ไม่ตกอยู่ภายใต้ความโกรธ ความกลัว หรือความหวาดระแวง และเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การมีสติในการรับรู้ข้อมูลและในการอภิปรายทางการเมืองจะช่วยลดความรุนแรงเชิงวาทกรรมและลดการแบ่งขั้วทางสังคม ทำให้พื้นที่สาธารณะกลายเป็นพื้นที่แห่งเหตุผลมากกว่าพื้นที่แห่งอารมณ์

ในมิติของปัญญาภาวนา แนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยควรมุ่งพัฒนาวิจรรณญาณและความสามารถในการวิเคราะห์เชิงเหตุผลของผู้สูงวัย ปัญญาภาวนาในบริบทการเมืองหมายถึงการเข้าใจโครงสร้างอำนาจ กระบวนการนโยบายสาธารณะ และผลกระทบของการ

ตัดสินใจทางการเมืองในระยะยาว ผู้สูงวัยที่มีปัญหาภาวะน้ำหนักเกินจะไม่ตัดสินใจทางการเมืองบนฐานของความคุ้นเคยหรืออคติ หากพิจารณาจากข้อมูลที่รอบด้านและผลประโยชน์ส่วนรวม การพัฒนาปัญหาภาวะน้ำหนักเกินเป็นหัวใจของการสร้างพลเมืองผู้ตื่นรู้ ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีคุณภาพและรับผิดชอบต่อนาคตของสังคม

โดยแนวทางเสริมสร้างประชาธิปไตยในสังคมผู้สูงวัยโดยบูรณาการหลักภาวะน้ำหนักเกิน 4 เป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากระดับพฤติกรรมภายนอกไปสู่การพัฒนาคุณภาพภายในของพลเมือง เมื่อกายมีวินัย ศีลมีคุณธรรม จิตมีสติ และปัญญามีความรอบรู้ การมีส่วนร่วมของผู้สูงวัยจะไม่เป็นเพียงการแสดงออกเชิงสิทธิ แต่เป็นการกระทำที่ตั้งอยู่บนความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อันนำไปสู่ประชาธิปไตยที่มั่นคง ยั่งยืน และมีมิติทางจริยธรรมรองรับอย่างแท้จริง

แนวทางเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย

การขับเคลื่อนกรอบ “จากภาวะน้ำหนักเกิน 4 สู่พลเมืองตื่นรู้” ให้เกิดผลในสังคมผู้สูงวัย จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และระดับนโยบายสาธารณะ (ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อนและวัชรมน จันรอง, 2565) โดยยึดหลักว่าการพัฒนาประชาธิปไตยที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพภายในของพลเมืองควบคู่กับการออกแบบโครงสร้างสนับสนุนภายนอก

1 ระดับปัจเจก

ในระดับบุคคล ควรส่งเสริมการฝึกภาวะน้ำหนักเกิน 4 ในฐานะสมรรถนะพลเมืองที่ฝังอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน

กายภาวนาเชิงพลเมืองควรมุ่งสร้างวินัยและความรับผิดชอบต่อกติกาสาธารณะ ผ่านกิจวัตรที่สม่ำเสมอ เช่น การทำงานอาสาในชุมชน การเข้าร่วมเวทีสาธารณะอย่างต่อเนื่อง การเคารพกฎระเบียบของพื้นที่ส่วนรวม และการดูแลสุขภาพตนเองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างยั่งยืน

ศีลภาวนาเชิงสาธารณะควรเน้นการพัฒนาจากและพฤติกรรมที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยเฉพาะในบริบทสื่อสังคมออนไลน์ ผู้สูงวัยควรตระหนักถึงผลกระทบของการเผยแพร่ข้อมูลที่ยังไม่ได้ตรวจสอบ ลดการใช้ถ้อยคำที่สร้างความเกลียดชัง และส่งเสริมการสื่อสารด้วยความสุภาพและจริงใจ

จิตภาวนาเพื่อการอยู่ร่วมควรได้รับการฝึกอย่างสม่ำเสมอ เช่น การฝึกสติในกิจกรรมประจำวัน การสังเกตอารมณ์ตนเองก่อนตอบสนองต่อประเด็นทางการเมืองที่อ่อนไหว เพื่อป้องกันการตัดสินใจหรือแสดงความคิดเห็นด้วยความโกรธหรือความกลัว

ปัญญาภวานาเพื่อการตัดสินใจควรเน้นการพัฒนาวิจารณ์ญาณ โดยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยอ่านข้อมูลจากหลายแหล่ง ตรวจสอบเอกสารและนโยบายของรัฐอย่างรอบคอบ แยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น และฝึกตั้งคำถามเชิงเหตุผลก่อนสรุปหรือแบ่งปันข้อมูล

2 ระดับครอบครัว

ครอบครัวควรทำหน้าที่เป็นพื้นที่พื้นฐานของการเรียนรู้ประชาธิปไตย โดยสร้างบรรยากาศการสนทนาแบบไม่ทำร้ายกัน เปิดโอกาสให้สมาชิกต่างวัยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเคารพซึ่งกันและกัน ผู้สูงวัยสามารถทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตด้วยเมตตาและเหตุผล (วรสิทธิ์สิน หงส์ทอง สุกัญญาณัฐ อบสิน และพระครูนิวิฐศีลขันธ, 2566) ไม่ใช่ด้วยการชี้แนะหรือกดทับความเห็นต่าง การสร้างวัฒนธรรมการรับฟังในครอบครัวจะช่วยลดความตึงเครียดระหว่างรุ่นและเสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในประเด็นสาธารณะ

3 ระดับชุมชนและสถาบันท้องถิ่น

ในระดับชุมชน ควรจัด “เวทีพลเมืองผู้สูงวัย” อย่างสม่ำเสมอ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงวัยได้สะท้อนทักษะการสนทนา การฟังอย่างลึกซึ้ง และการกำหนดวาระสาธารณะร่วมกัน เวทีดังกล่าวควรออกแบบให้ปลอดภัย เป็นกลาง และเอื้อต่อการแลกเปลี่ยนอย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ ควรบูรณาการกิจกรรมฝึกสติและจริยธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น หลักสูตรรู้เท่าทันสื่อที่เชื่อมโยงกับการฝึกจิตภาวนา หรือกิจกรรมเสริมสร้างจริยธรรมสาธารณะที่สัมพันธ์กับศีลภาวนา เพื่อให้การพัฒนาความรู้ควบคู่กับการพัฒนาคุณภาพจิตใจ

การออกแบบพื้นที่สาธารณะควรคำนึงถึงความเข้าถึงได้ของผู้สูงวัย ทั้งด้านเวลา สถานที่ การเดินทาง และรูปแบบการสื่อสาร เช่น การใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย การจัดเวทีในช่วงเวลาที่เหมาะสม และการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อผู้สูงอายุ

4 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในระดับนโยบาย การวางแผนควรตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงประชากรและนิยามเชิงทางการของสังคมผู้สูงวัย เพื่อออกแบบบริการและกลไกการมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับสัดส่วนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น นโยบายควรสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาทักษะรู้เท่าทันสื่อ และการสร้างพื้นที่สาธารณะที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้สูงวัย

ยิ่งไปกว่านั้น ควรบูรณาการกรอบภาวนา 4 เข้ากับยุทธศาสตร์การพัฒนาพลเมืองในระดับชาติ โดยเน้นการสร้างวินัย จริยธรรม สติ และปัญญาเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองทุกช่วงวัย การดำเนินนโยบายเช่นนี้จะช่วยเปลี่ยนมุมมองต่อผู้สูงวัยจาก “กลุ่มเปราะบาง” ไปสู่ “พลังพลเมือง” ที่มีศักยภาพในการร่วมกำหนดทิศทางประชาธิปไตยไทยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

สรุป

ข้อเสนอสำคัญของบทความนี้ชี้ให้เห็นว่า “ภาวนา 4” มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเพื่อการพัฒนาตนในมิติส่วนบุคคล หากสามารถยกระดับเป็นกรอบการพัฒนาพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างเป็นระบบ โดยแปลงองค์ประกอบของกายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ให้เป็นสมรรถนะของ “พลเมืองตื่นรู้” 4 มิติ ได้แก่ วินัยพลเมือง จริยธรรมสาธารณะ สติและความมั่นคงทางอารมณ์ และปัญญาเชิงเหตุผลในการตัดสินใจทางสังคมและการเมือง ในบริบทสังคมผู้สูงวัยที่กำลังเผชิญความซับซ้อนของข้อมูล ข่าวบิดเบือน และความตึงเครียดทางอุดมการณ์ สมรรถนะทั้งสี่ประการนี้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพประชาธิปไตย เพราะช่วยให้การมีส่วนร่วมทางการเมืองตั้งอยู่บนความรับผิดชอบ การเคารพกติกา และการไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลมากกว่าการขับเคลื่อนด้วยอารมณ์

ในมุมมองเชิงอนาคต หากสังคมไทยสามารถนำโมเดล “ภาวนา 4 สู่พลเมืองตื่นรู้” ไปประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมในระดับนโยบาย การศึกษา และชุมชน ย่อมมีแนวโน้มที่จะส่งผลเชิงบวกต่อทั้ง “ดัชนีประชาธิปไตย” และ “ความสุขมวลรวมของสังคม” ในระยะยาว เนื่องจากประชาชนจะมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ มีความอดทนต่อความเห็นต่าง และมีจิตสำนึกสาธารณะที่เข้มแข็ง อันจะช่วยลดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ เสริมสร้างความไว้วางใจในสถาบันทางการเมือง และนำไปสู่สังคมที่มีเสถียรภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

บทความนี้ยังมีข้อจำกัดสำคัญ เนื่องจากการศึกษาเชิงเอกสาร ที่มุ่งเน้นการสังเคราะห์แนวคิดเชิงทฤษฎีเป็นหลัก จึงยังขาดการทดสอบเชิงประจักษ์ในบริบทพื้นที่จริง ดังนั้นการวิจัยในอนาคตควรมุ่งสู่การศึกษาเชิงปฏิบัติการหรือการทดลองใช้โมเดลในพื้นที่นำร่อง เช่น ชุมชนผู้สูงวัย หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม รวมถึงควรมีการพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะ “พลเมืองตื่นรู้” ในแต่ละมิติอย่างเป็นระบบ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของกรอบแนวคิดนี้ในเชิงวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2569) สถิติผู้สูงอายุ. สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2569, https://www.dop.go.th/th/statistics_page?cat=1&id=2594
- บรรศักดิ์ อวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ณรงค์ศักดิ์ บัวอ่อน และวัชรมน จันรอง. (2565). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามแนวอภิธานิยธรรม. วารสารภักดีชุมพลปริทรรศน์, 2(2), 50–62.

- ทรงยศ รุ่งมณี. (2558). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษา การเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดสมุทรสงคราม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท). เพชรบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- พระกองสี พรหมโพธิ์. (2560). ศึกษาวิเคราะห์การดำเนินชีวิตตามหลักภาวนา 4 ใน พระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 2(3), 96–110.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- พระณัฐภูมิ วรวิทย์ (นาคมา), สุรพล พรหมกุล, และชาญชัย ฮวดศรี. (2565). พฤติกรรมทางการเมืองของผู้สูงอายุตามระบอบประชาธิปไตยในอำเภอสว่างพูน จังหวัดเลย. *วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม*, 9(2), 137–150.
- ภูสิทธิ์ ขันติกุล. (2554). พัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของประชาชน 44 ชุมชน เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 3(1), 68–78.
- มติ ทาเจริญศักดิ์. (2567). การเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างปิตามารดาและวัยรุ่นเพื่อส่งเสริมพัฒนาการความคิดทางการเมืองและแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในครอบครัว. *The Periodical of Behavioral Science*, 29(1), 39-57.
- มุกกรินทร์ ปิ่นระลึก (2568). การเมืองเชิงนโยบายกับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุและความคาดหวังของประชาชน: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองชุมพร อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- วรสิทธิสิน หงส์ทอง, สุกัญญาณัฐ อบสิน, และพระครูนิวิฐศีลขันธ. (2566). การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุภายในเขตเทศบาลเมืองพิชัย ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(2), 155–168.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). *Rural development participation: Concept and measures for project design, implementation and evaluation*. Ithaca, NY: Rural Development Committee, Center for International Studies, Cornell University.
- Wiener, M. (1971). Political participation: Crisis of the political process. In L. Pye & S. Verba (Eds.), *Crisis and sequences in political development*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

อภิปัญญา: การประยุกต์สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน METACOGNITION: APPLICATION TO LEARNING MANAGEMENT IN THE CLASSROOM

รัชชานนท์ อินทรพฤษ^{1*}, ยลธร จุลพานนท์²

Ratchanon Intarapruk^{1*}, Yollathorn Jullapanont²

*Corresponding Author E-mail: Intarapruk@gmail.com

Received April 25, 2026; Revised May 23, 2026; Accepted June 10, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการสังเคราะห์แนวคิดอภิปัญญาสู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการนำอภิปัญญาเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้เรียนในมิติต่าง ๆ ซึ่ง อภิปัญญา คือ ความสามารถของบุคคลที่ได้รับการพัฒนา ผ่านการตระหนักรู้ในกระบวนการคิดของตน กระบวนการทบทวนทางปัญญาด้วยตนเอง สามารถสร้างกลยุทธ์ที่เหมาะสม จนสามารถนำตนเองบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ อภิปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนรู้ มิติแรก เป็นกลยุทธ์ที่ครูสามารถใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความตระหนักรู้และทบทวนกระบวนการคิดจนพัฒนาเป็นลักษณะนิสัยได้ในระยะยาว มิติที่สอง อภิปัญญาเป็นความสามารถที่สำคัญในยุคปัจจุบัน ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจพื้นฐานต่อการเรียนรู้และพัฒนาทักษะอื่นได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถออกแบบการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและนำตนเองสู่เป้าหมายที่คาดหวังไว้ตามศักยภาพและความต้องการของตน

คำสำคัญ: อภิปัญญา; การประยุกต์; การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University

² โรงเรียนกาญจนาภิเษก จังหวัดกาญจนบุรี

² Kanchananukroh School

Abstract

This article aims to present the synthesis of metacognitive concepts integrated into classroom learning management, serving as a practical guideline for employing metacognition as a multidimensional strategy for learner development. Metacognition refers to an individual's cultivated ability to be aware of their own cognitive processes and engage in self-reflection. This capability enables learners to formulate appropriate strategies and self-direct toward their established goals. Metacognition is highly significant in learning management across two primary dimensions. In the first dimension, it serves as an instructional strategy that teachers can utilize to stimulate learners' self-awareness and cognitive reflection, ultimately fostering these practices into long-term habits. In the second dimension, metacognition is a vital skill in the contemporary era that equips learners with a foundational understanding of the learning process. It empowers them to autonomously develop other essential skills, design their own learning pathways appropriately, and successfully navigate toward their desired outcomes.

Keywords: Metacognition; Application; Learning management

บทนำ

หากกล่าวถึงปัญหาของผู้เรียนต่อการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน ความท้าทายหลักอาจไม่ใช่การเข้าถึงซึ่งข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ แต่คือการเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากมหาศาล และการเข้าถึงข้อมูลได้จากหลากหลายเครื่องมือ สิ่งสำคัญคือผู้เรียนจะปฏิบัติตนอย่างไรให้เป็นผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถรู้เท่าทันกระบวนการคิดของตนเอง เข้าใจวิธีการเรียนรู้เพื่อนำมาปรับปรุงตนเอง ตลอดจนสามารถขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดชีวิตในยุคที่ระบบการจัดการการศึกษาทั่วโลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ทางมิติด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ถึงองค์ความรู้ที่ไม่มีข้อจำกัด ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงยุค VUCA World โลกแห่งความผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน คลุมเครือ และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) ระบุถึงการศึกษาในยุคดิจิทัลมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการเรียนรู้ ทักษะชีวิตและอาชีพ รวมถึงทักษะด้านสารสนเทศและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นสามทักษะสำคัญที่ผู้เรียนควรมีในยุคดังกล่าว จึงจะสามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่

กรอบการศึกษา ขององค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2019) ได้เน้นย้ำเป้าหมายสูงสุดของการศึกษาคือผู้เรียนต้องมีความสามารถในการกำกับตนเอง และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ปรับตัว วางแผน เข้าถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อย่างไรก็ตาม ความเป็นจริงในชั้นเรียนกลับสะท้อนภาพที่ต่างออกไป ผลการประเมิน PISA ปี 2022 พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยนานาชาติ และผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่สามารถระบุจุดแข็งจุดอ่อนของตนเองได้ รวมถึงขาดกลยุทธ์ในการแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียน (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยของ Dignath and Büttner (2008) พบผลการวิจัยที่น่าสนใจว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแนวโน้มพึ่งพาครูในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้ และขาดความสามารถในการประเมินและปรับกระบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างอิสระ ปัญหาเหล่านี้มีรากฐานมาจากการที่ระบบการศึกษายังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้และการท่องจำ มากกว่าการพัฒนากระบวนการคิดระดับสูงและการตระหนักรู้ในกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง

แนวคิดอภิปัญญา (Metacognition) ซึ่ง Flavell (1976) ได้บุกเบิกนิยามว่าเป็นความรู้และความตระหนักรู้เกี่ยวกับกระบวนการรู้คิดของตนเอง เป็นแนวคิดที่สำคัญที่ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี ทั้งในมิติของครูผู้สอน และในมิติของผู้เรียน กล่าวคือการเป็นเครื่องมือของครูในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักรู้และทบทวนกระบวนการคิดของตนเองอย่างเป็นนิสัย และการเป็นสมรรถนะพื้นฐานของผู้เรียนในการออกแบบและกำกับการเรียนรู้ของตนเองอย่างยั่งยืน

บทความวิชาการนี้จึงมุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับอภิปัญญาอย่างเป็นระบบ ทั้งในเชิงหลักการ แนวคิดและสำรวจวิธีการนำอภิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จากงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำเสนอแนวคิดอภิปัญญาตลอดจนการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงตัวอย่างกลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้ของครูสู่การพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับครู นักการศึกษา และผู้ที่สนใจในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนปัจจุบัน

นิยามของอภิปัญญา

ในปี ค.ศ. 1976 ได้มีการนิยามคำว่า Metacognition โดย Flavell (1976) ว่าการที่บุคคลรู้ถึงกระบวนการคิดของตน รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดของตนเอง เป็นความคิดเกี่ยวกับความคิด (Thinking about Thinking) กล่าวคือ เป็นความรู้ที่บุคคลมีต่อกระบวนการคิดของตนเอง รวมถึงการตระหนักรู้ว่าตนกำลังคิดอะไร คิดอย่างไร และผลของการคิดนั้นเป็นอย่างไร ผ่านการสะท้อนคิด (Active Monitoring) ซึ่งพบในการศึกษาทางจิตวิทยา

การรู้คิด (Cognitive Psychology) และหลังจากปี ค.ศ. 1976 ได้มีการให้นิยามเพิ่มเติม โดยนักวิชาการต่างชาติว่า Metacognition คือ ความรู้ การควบคุม การตรวจสอบ และรวมไปถึง การตระหนักรู้และการจัดการความคิดของตน (Cross and Paris, 1988, Kuhn and Dean, 2004, Columbia Center for Teaching and Learning, online) และต่อมานักวิชาการไทยนิยามคำว่า Metacognition เป็นภาษาไทยว่า “อภิปัญญา” หรือ “การรู้คิด” หมายถึง การควบคุม การประเมินการคิดของตน เป็นความสามารถเฉพาะบุคคลที่ได้พัฒนาขึ้น ผ่านกระบวนการตระหนักรู้ในความรู้เกี่ยวกับการคิด เป็นกระบวนการพัฒนาทางปัญญา และกระบวนการพัฒนาการคิด สามารถใช้เป็นกลยุทธ์ในการปฏิบัติงานจนสำเร็จอย่างสมบูรณ์ (ทิศนา แคมมณี, 2566, พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2544, พาสนา จุลรัตน์, 2556) ดังนั้น บทความนี้จึงขอเสนอ Metacognition เป็นภาษาไทยด้วยคำว่า “อภิปัญญา” ตามนิยามของนักวิชาการไทยในข้างต้น

อภิปัญญาสำคัญอย่างไรต่อการเรียนรู้

อภิปัญญา ถือเป็นความสามารถในการรู้เท่าทันในความคิดของตน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานเสริมการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถามกับตนเอง ช่วยให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพราะผู้เรียนสามารถวางแผน ทบทวน วิเคราะห์ ประมวลความเข้าใจ ปรับวิธีการเรียนรู้ ด้วยตนเองและแก้ปัญหา ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างเหมาะสมกับตน (Haneef Waiyasil, 2025, สถาบันปราชญ์วิสัย, 2565)

ดังนั้นผู้เรียนที่มีอภิปัญญาจะรู้ด้วยตนเองว่าก่อนการเรียนรู้ควรมีการวางแผนอย่างไร มีการตั้งเป้าหมาย ตรวจสอบในระหว่างเรียน และประเมินผลตนเองหลังการเรียนรู้อย่างไร โดยระหว่างเรียนรู้นั้น ผู้เรียนจะสามารถปรับวิธีการในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ (สาวิตรี จิตบรรจง, 2564) อีกประการผู้เรียนที่มีอภิปัญญา หรือ Metacognition สูงจะมีผลการเรียนที่ดีขึ้น เนื่องจากสามารถปรับกลยุทธ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับตนเองได้อยู่เสมอ (Halmo et al., 2022)

องค์ประกอบของอภิปัญญา

อภิปัญญา สามารถแบ่งออกได้ 2 ส่วน โดยนักวิชาการ Flavell (1976) และ Brown (1987) รวมถึงงานวิจัยของ Ertmer and Newby (1996) และ Schraw (1998) ดังนี้

1. **ความรู้ในอภิปัญญา (Metacognitive Knowledge)** เป็นความรู้ที่มีลักษณะเป็นความรู้เชิงพรรณนา (Declarative Nature) เป็นส่วนของความรู้ทั้งหมดที่บุคคลสะสมไว้ในระบบความจำระยะยาว สิ่งที่คุณรู้เกี่ยวกับกระบวนการคิดของตน ข้อมูลหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

กับงาน รู้ว่าตนเองรู้อะไร คิดอะไร และรู้ว่าจะบรรลุเป้าหมายอย่างไร โดยมี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ความรู้ด้านบุคคล (Knowledge of Persons) ความเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน ระดับความรู้เดิมที่มีในเรื่องนั้น ตลอดจน เข้าใจในลักษณะความเป็นตนเอง 2) ความรู้ด้านงาน (Knowledge of Tasks) ความเข้าใจลักษณะงานที่กำลังทำ อุปสรรค ข้อจำกัดของงาน และ 3) ความรู้ด้านยุทธวิธี (Knowledge of Strategies) ความเข้าใจในวิธีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์

2. การกำกับควบคุมทางอภิปัญญา (Metacognitive Regulation) มีลักษณะเป็นความรู้เชิงกระบวนการ (Procedural Nature) เป็นประสบการณ์ทางการคิดที่บุคคลสามารถควบคุมได้ และประสบการณ์นี้มีความสำคัญต่อการกำกับตนเอง (Self-regulation) เน้นการลงมือปฏิบัติเพื่อควบคุมและจัดการกระบวนการคิดให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยมี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) เป็นการรู้ว่า ตนเองคิดว่า จะทำงานนั้นอย่างไร ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมายจนถึงการปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมาย โดยที่มีขั้นตอน คือ การกำหนดเป้าหมาย การเลือกวิธีปฏิบัติ วิเคราะห์และคาดการณ์ปัญหาที่สามารถจะเกิดขึ้นได้ รวบรวมแนวทางเพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมายหรือจัดอุปสรรคที่เกิดขึ้น และการคาดคะเนหรือทำนายผลลัพธ์ไว้ล่วงหน้า 2) การตรวจสอบ (Monitoring) เป็นการทบทวนความคิดเกี่ยวกับแผนที่วางไว้ว่า เป็นไปได้เพียงใด ความเหมาะสมของลำดับขั้นตอนและวิธีการที่เลือกใช้ การกำกับตนเองหรือการตรวจสอบตนเอง (Self-monitoring) ตระหนักในการใช้ยุทธวิธีเพื่อการเรียนรู้ได้เกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติ และ 3) การประเมินผล (Evaluating) เป็นการคิดเกี่ยวกับการประเมินการวางแผนวิธีการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ เพื่อพิจารณาว่าบรรลุเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ และควรปรับปรุงวิธีการอย่างไรในครั้งถัดไป

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของอภิปัญญา

ที่มา : ผู้เขียน

การจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังอภิปัญญา

อภิปัญญาไม่ใช่สิ่งที่มีมาแต่กำเนิด ดังนั้นอภิปัญญาต้องได้รับการสอนและฝึกฝนโดยครูผู้สอน (Gall et al., 1990) การจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมอภิปัญญาวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือการสอดแทรกพร้อมกับเนื้อหาวิชาเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ (Pintrich, 2002) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังอภิปัญญา มีหลักสำคัญ 4 ประการคือ

1. การสอนกลยุทธ์ทางอภิปัญญาของครู

ครูสอนให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจกลยุทธ์การเรียนรู้ต่างๆ ทางอภิปัญญา เพื่อให้ให้นักเรียนเข้าใจ กลยุทธ์ทางอภิปัญญา เพราะความเข้าใจเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่ต้น ดังนั้นครูจึงต้องทำความเข้าใจกับผู้เรียนก่อนในเบื้องต้น ครูผู้สอนควรนำผู้เรียนในการคิดตั้งคำถามหรือตรวจสอบความคิดของตน รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก ได้ตั้งคำถาม และชี้แจงประโยชน์ของกลยุทธ์ดังกล่าวเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและสามารถสร้างเป้าหมายร่วมกับครูได้ (Meyers and Jones, 1993)

2. อภิปัญญากับการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

พุทธศาสตร์กับอภิปัญญามีความสอดคล้องอย่างยิ่ง ด้วยหลักของการพิจารณาสติ และหลักโยนิโสมนสิการ ซึ่งหมายถึงการคิดพิจารณาโดยใช้สติไตร่ตรองอย่างแยบคาย รู้จักคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุและปัจจัยอย่างถูกวิธี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551) กระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนได้รู้เท่าทันในกระบวนการคิดของตน ตลอดจนรู้จักตนเองว่าตนสามารถที่จะพัฒนาหรือวางแผนการกระทำสิ่งต่างๆอย่างมีปัญญาและสติ ซึ่งเป็นการตรวจสอบความคิดภายในของตน และสอดคล้องกับพุทธศาสนสุภาษิตที่ว่า “อตตนา โจทยตตานํ” แปลว่า จงเตือนตนด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการเน้นย้ำเรื่องของการพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบพิจารณาตน ด้วยตนเอง (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังที่กล่าวมาตรงกับนิยามของ Flavell (1976) ที่กล่าวว่า อภิปัญญา คือ ความสามารถในการรู้ตัวและควบคุมกระบวนการรู้คิดของตน

การนำไปสู่การจัดการเรียนรู้การบูรณาการอภิปัญญากับแนวพุทธศาสตร์ในชั้นเรียนสามารถดำเนินการผ่านกระบวนการ ไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่ง Roeser and Peck (2009) ได้เสนอว่าเป็นกรอบการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม (Holistic Learning) ที่ช่วยเสริมสร้างทั้งการกำกับตนเอง (Self-regulation) และความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอภิปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาปัญญาในทาง

พุทธศาสตร์ไม่ได้หมายถึงเพียงองค์ความรู้ แต่หมายถึงความสามารถในการรู้วิธี หรือ รู้คิด ซึ่งตรงกับนิยามของอภิปัญญา

3. หลักการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการอภิปัญญาในชั้นเรียน

ตารางที่ 1 หลักการการบูรณาการอภิปัญญาสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน

ก่อนการเรียนรู้	ระหว่างการเรียนรู้	หลังการเรียนรู้
กระตุ้นให้นักเรียนได้วางแผน โดยใช้คำถามนำ เช่น หากเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นจะแก้ปัญหาได้อย่างไร หรือ มีสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้คาดการณ์คำตอบ หรือ ความยากง่ายของแบบทดสอบก่อนลงมือปฏิบัติ โดยให้ผู้เรียนดำเนินการดังนี้ 1) ตั้งเป้าหมาย 2) ประเมินความรู้เดิมที่มีอยู่ และ 3) เลือกกลยุทธ์ในการดำเนินการ	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบความเข้าใจของตนเองเป็นระยะระยะ เช่น ใช้กิจกรรมจับคู่สนทนากับเพื่อน (Think-Pair-Share) สรุปรูปโน้ตค้นผังกกราฟิก ทำแบบทดสอบย่อย ฯลฯ หรือ ให้ผู้เรียนหยุดอ่านและสรุปสิ่งที่ได้อ่าน	สนับสนุนให้ผู้เรียนได้สะท้อนความคิดของตนและประเมินการเรียนรู้ เพื่อเป็นการตรวจสอบความคิด เช่น การทำแบบประเมินหลังสอบ การเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Journal) เพื่อทบทวนกลยุทธ์ในการเรียนรู้ของตน มีสิ่งใดที่ได้ผลและได้ผล หรือ การถอดบทเรียนหลังการจัดการเรียนรู้ (After Action Review) การเขียนสะท้อนคิด (Reflective Journal)

4. การบูรณาการอภิปัญญากับกลยุทธ์การสอนและการพัฒนาทักษะของผู้เรียน

จากการศึกษาตัวอย่างงานวิจัยสามารถนำเป็นแนวทางการบูรณาการอภิปัญญากับกลยุทธ์การสอนของครูเพื่อส่งเสริมทักษะของผู้เรียนที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 การนำกลยุทธ์การสอนแบบต่าง ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงอภิปัญญา ซึ่งอภิปัญญาเป็นทักษะที่สำคัญที่ผู้เรียนควรมี หากผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงอภิปัญญาดังกล่าว ผู้เรียนจะสามารถวางแผน ตรวจสอบ ปรับปรุงการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างต่อเนื่องตระหนักรู้ในกระบวนการคิดของตนเองและสามารถพิจารณาเลือกกลยุทธ์ในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนได้ จึงขอยกตัวอย่างงานวิจัยขึ้นที่พบถึงกลยุทธ์การสอนที่ครูใช้เพื่อพัฒนาอภิปัญญาของผู้เรียน ได้แก่ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ที่ปรากฏในผลการวิจัยของ Mohamed et al. (2025) ผู้สอนตั้งประเด็นปัญหา เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาและ

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบ ทบทวนกับคำตอบของตนในการแก้ปัญหา นั้น ๆ ของตน และ การใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เพื่อพัฒนาอภิปัญญาตั้ง ตัวอย่างงานวิจัยของ Silva et al. (2022) มีการใช้เทคนิคที่หลากหลายเข้าสนับสนุนการจัดการเรียนรู้เช่น RoundTable และ Think-Pair-Share เพื่อส่งเสริมการอภิปรายและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน ช่วยให้เกิดการสะท้อนความคิดและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งงานวิจัยทั้ง 2 พบว่า กลยุทธ์การสอนดังกล่าวสามารถพัฒนาส่งเสริมอภิปัญญาได้เป็นอย่างดี รวมถึงการคิดเชิงวิพากษ์ได้

ประเด็นที่ 2 นำแนวคิดอภิปัญญาบูรณาการกับกลยุทธ์การสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิด อภิปัญญา ได้แก่ ตัวอย่างจากงานวิจัยของ ยุพิน พลเรือง (2565) ใช้การจัดการเรียนรู้แบบ ปรากฏการณ์เป็นฐานบูรณาการร่วมกับแนวคิดอภิปัญญาโดยใช้ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม ปัจจุบัน เป็น เป็นเครื่องมือร่วมกับแนวคิดทางอภิปัญญา เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้พิจารณาจาก ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหา รวมถึง ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ดีขึ้น และงานวิจัยของ ธิติมา ช่วงชัย และจรรณู แสนราช (2560) ได้นำแนวคิดอภิปัญญาบูรณาการร่วมกับการใช้เทคนิคจับคู่สนทนากับเพื่อน (Think-Pair-Share) ประกอบการการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการสะท้อนของผู้เรียนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ และประเมินการเรียนรู้ของตนได้ดียิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าการนำแนวคิดอภิปัญญาบูรณาการกับ วิธีการสอนที่หลากหลายวิธี สามารถส่งเสริมทักษะของผู้เรียนที่สอดคล้องกับทักษะที่สำคัญใน ยุคปัจจุบันได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาทักษะที่สำคัญต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วยแนวคิดอภิปัญญา ดังที่ ปรากฏในผลงานวิจัยของ Teng and Yue (2022) ว่าสามารถพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่าง หลากหลาย อาทิ ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะการเขียนเชิงวิชาการ เนื่องด้วยแนวคิดอภิ ปัญญา สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิด การตระหนักรู้ในกระบวนการคิดของตน ตรวจสอบ แนวความคิดของตน ส่งผลให้สามารถกันกรองและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่ส่งผลต่อทักษะการ เขียนเชิงวิชาการได้ และงานวิจัยของ Arifin et al. (2025) นำอภิปัญญาไปพัฒนาทักษะการคิด เชิงวิพากษ์ของผู้เรียนเช่นกัน รวมไปถึง การทบทวนวรรณกรรมกระบวนการวิจัยในช่วง ระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาของ Liu et al. (2025) เสนอว่า อภิปัญญาสามารถส่งเสริมการ ตรวจสอบ ตนเอง (Self-Monitoring) การสะท้อนคิด การคิดเชิงวิพากษ์ และการบูรณาการ ความรู้ข้าม และสามารถยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้นที่กล่าวมาจะ

เห็นได้ว่าแนวคิดอภิปัญญา ที่สำคัญของครูผู้สอน ในการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี

เครื่องมือการประเมินอภิปัญญา

การประเมินอภิปัญญาเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งการที่ผู้สอน จะประเมินอภิปัญญาของผู้เรียนได้นั้น ไม่สามารถประเมินจากพฤติกรรมได้โดยตรงเนื่องจาก อภิปัญญาเป็นกระบวนการภายในจิตใจ จึงต้องอาศัยเครื่องมือ ดังนี้ Veenman (2005) ได้เสนอ ไว้ ดังนี้ 1) การใช้แบบประเมินตนเอง เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ครูผู้สอน สามารถนำแบบประเมินนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ 2) การคิดออกเสียง (Think-Aloud Protocols) เป็นกระบวนการทำกับตนเอง ขณะปฏิบัติงาน วิธีการนี้ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนพูดสิ่งที่กำลังคิด วางแผน หรือกำลังตัดสินใจออกมา ในระหว่างการแก้ปัญหา วิธีนี้ช่วยให้ครูสามารถประเมินกระบวนการตรวจสอบ และความรู้ ด้านยุทธวิธี ของผู้เรียนได้ในขณะสถานการณ์จริง และ 3) การเขียนบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ (Reflective Journaling) การให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนความคิดอย่างเป็นระบบ หลังสิ้นสุดการเรียนรู้โดยใช้ชุดคำถามทางอภิปัญญา เช่น “ฉันพบปัญหาอะไรระหว่างการทำงานนี้” “ฉันใช้กลยุทธ์ใดในการแก้ปัญหา” และ “หากทำใหม่ได้ ฉันจะปรับปรุงวิธีการเรียนรู้ของตนเองอย่างไร” การประเมินผ่านร่องรอยการเขียนนี้ ช่วยให้เห็นพัฒนาการทางอภิปัญญาของผู้เรียนในระยะยาว และเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะการนำอภิปัญญาเพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้

การนำแนวคิดอภิปัญญาไปประยุกต์ใช้นั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงธรรมชาติของรายวิชาที่แตกต่างกัน จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า อภิปัญญาสามารถบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะการนำอภิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ข้อเสนอแนะต่อการนำอภิปัญญาไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	1. อภิปัญญากับการคิดเชิงประวัติศาสตร์และการประเมินหลักฐาน
	2. การพัฒนาอภิปัญญาเพื่อส่งเสริมทักษะพลเมืองวิจารณ์ญาณ
	3. อภิปัญญากับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล

ตารางที่ 2 ข้อเสนอแนะการนำอภิปรายไปใช้ในการจัดการเรียนรู้แต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ (ต่อ)

กลุ่มสาระการเรียนรู้	ข้อเสนอแนะต่อการนำอภิปรายไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
	4. การพัฒนากระบวนการคิดเชิงอภิปรายในหลักสูตรผลิตครูสังคมศึกษา 5. การใช้เทคโนโลยีร่วมกับอภิปรายเพื่อดำเนินงานข้อมูลลงทางสังคม
ภาษาไทย	1. การพัฒนาอภิปรายเพื่อการตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน 2. การกำกับตนเองในกระบวนการเขียน 3. อภิปรายกับการวิจารณ์และการตีความวรรณคดีไทย 4. การใช้กลยุทธ์อภิปรายในการฟังเพื่อจับใจความ 5. ความตระหนักรู้ในการใช้ระดับภาษา
คณิตศาสตร์	1. กระบวนการรู้คิดในการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ 2. อภิปรายกับความวิตกกังวลทางคณิตศาสตร์ 3. การกำกับตนเองในการคิดเชิงเรขาคณิตและมิติสัมพันธ์ 4. กระบวนการคิดเชิงอภิปรายในการเปลี่ยนผ่านสู่การคิดเชิงพีชคณิต
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1. การกำกับตนเองระหว่างการสืบเสาะหาความรู้ 2. บทบาทของอภิปรายในวิทยาการคำนวณ 3. อภิปรายกับการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ 4. การใช้ AI เป็นเครื่องมือกระตุ้นอภิปรายต่อการพัฒนาโครงงาน
ภาษาอังกฤษ	1. อภิปรายกับการเรียนรู้คำศัพท์ด้วยตนเอง 2. อภิปรายกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการสื่อสาร 3. ความตระหนักรู้ทางภาษา 4. อภิปรายกับการเรียนภาษาผ่านเทคโนโลยี

อภิปัญญากับการส่งเสริมการเรียนรู้ของครูและผู้เรียน

1. มิติของครูผู้สอน

ครูที่มีอภิปัญญาสามารถรู้ว่าจะจัดการเรียนรู้ได้อย่างไร สามารถวางแผน ตรวจสอบ ปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลในแต่ละกิจกรรมได้เป็นอย่างดีและมีความเหมาะสมกับผู้เรียน (Sword, 2022, The Education Endowment Foundation, 2025) อีกทั้งเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญแก่ครูในการจัดการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่หลากหลาย ดังงานวิจัยของ Stanton et al. (2022) เสนอแนวทางแก่ครูว่าสามารถส่งเสริมอภิปัญญาแก่ผู้เรียนได้โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สะท้อนความคิดและการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้เรียนเอง แม้ว่าอภิปัญญาจะเป็นกลวิธีโดยอ้อม แต่สามารถสนับสนุนและกำกับวิธีการเรียนรู้สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ (Oxford, 1990)

2. มิติของผู้เรียน

ผู้เรียนที่มีอภิปัญญาสามารถที่จะวางแผน ตรวจสอบ และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการมีความตระหนักรู้ในกระบวนการคิด วิธีการเรียนรู้ของตนเอง สามารถพิจารณาและเลือกวิธีการหรือกลยุทธ์ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ของตน พร้อมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ของตนเองตามความต้องการอย่างเหมาะสม เพื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ (Karagianni, 2023, Stanton, et al., 2022) นอกจากนี้ อภิปัญญา ยังช่วยให้นักเรียนพัฒนาความรู้สึกรับผิดชอบในตนเองและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง ซึ่งส่งผลต่อแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น (Ambrose, et al., 2010)

เห็นได้ว่าอภิปัญญา มีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถนำไปเป็นกลยุทธ์ในการเรียนรู้ทั้งมิติของครูและผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้จนเป็นลักษณะนิสัยในระยะยาว ขณะเดียวกันอภิปัญญายังเป็นตัวช่วยในการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งสามารถนำกลยุทธ์ในการออกแบบการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้เป็นอย่างดีเช่นกัน

องค์ความรู้ใหม่

อภิปัญญาคือหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความผันผวนในโลกยุค VUCA ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความรู้ในอภิปัญญา คือ ความรู้เกี่ยวกับตนเอง งาน และกลยุทธ์ และ 2) การกำกับควบคุม คือ กระบวนการวางแผน การตรวจสอบ และการประเมินผล ซึ่งกระบวนการ

เหล่านี้มีความเชื่อมโยงกับหลักพุทธศาสตร์ คือ หลักโยนิโสมนัสสิการสร้างความตระหนักรู้และสติในการกำกับความคิดของตนเองอย่างแยบคายต่อการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทสู่การเป็นต้นแบบการคิด ผ่านกลยุทธ์การสอน 3 ระยะ ได้แก่ 1) ก่อนเรียน ที่เน้นการวางแผนและตั้งเป้าหมาย 2) ระหว่างเรียน ที่เน้นการตรวจสอบความเข้าใจด้วยกิจกรรมที่กระตุ้นการคิด และ 3) หลังเรียน ที่มุ่งเน้นการสะท้อนคิดและการถอดบทเรียน (AAR) เพื่อบ่มเพาะให้ผู้เรียนก้าวไปสู่การเป็นผู้เรียนที่พึ่งพาตนเองได้ นอกจากนี้ องค์ความรู้ยังสามารถบูรณาการเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยครูสามารถใช้เครื่องมือประเมินผลอย่างหลากหลาย เช่น การคิดออกเสียง และบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ เพื่อติดตามและส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังรายละเอียดที่ปรากฏ ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการศึกษา

ที่มา: ผู้เขียน

สรุป

อภิปัญญา ถือเป็นแนวความคิดที่สำคัญเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนได้เกิดการคิดเชิงอภิปัญญาช่วยให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณในการคัดกรองข้อมูลและเท่าทันต่อกระบวนการคิดของตนในโลกที่มีข้อมูลเป็นจำนวนมาก สื่อสารด้วยความรวดเร็ว และมีความผันผวนสูง ลดข้อผิดพลาดที่จะเกิดขึ้นได้จากการตัดสินใจที่ขาดการยับยั้งความคิด ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ อภิปัญญา ยังมีความสำคัญอย่างมากต่อบทบาทของครูผู้สอน กล่าวคือ หากครูมีอภิปัญญาจะสามารถถ่ายทอดและเป็นต้นแบบและผู้ชี้แนะกระบวนการคิด

(Cognitive Modeling) ดังนั้นครูสามารถใช้อภิปัญญาเป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ของในชั้นเรียนทั้งก่อน ระหว่าง และหลังการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการคิดเชิงอภิปัญญาจนสร้างเป็นลักษณะนิสัยในระยะยาว ทำให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมดุลทั้งกายและจิตใจ สามารถเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และวางแผน กำกับ ตรวจสอบการเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเป็นผู้เรียนที่พึ่งพาตนเองได้ (Self-directed Learner) และบรรลุตามเป้าหมายตามที่ตนได้วางไว้ตามศักยภาพอย่างสมดุล

เอกสารอ้างอิง

- ทิตนา แคมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 26) กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิติมา ช่างชัย และจรัญ แสนราช. (2560). การพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นหลักที่มี การเสริมศักยภาพการเรียนรู้เพื่อพัฒนาอภิปัญญา. *วารสารครุศาสตร์*, 45(1), 55-69.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พาสนา จุลรัตน์. (2556). เมตาคอกนิชันกับการเรียนรู้. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 14(1), 5-6.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). *เมตาคอกนิชัน: วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: บริษัทเดอะ มาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน พลเรือง. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปรากฏการณ์เป็นฐานบูรณา การอภิปัญญาและความรู้ในเนื้อหาผนวกวิธีสอนและเทคโนโลยี เพื่อพัฒนาทักษะการ เรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสาร ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 16(2), 137-149.
- สถาบันปราชญ์วิสัย. (2565). *อภิปัญญา (metacognition) สนับสนุนการคิดเชิงวิพากษ์อย่างไร*. สืบค้น 2 เมษายน 2569, จาก <https://wisemention.com>
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). *รายงานผลการประเมิน PISA 2022*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สาวิตรี จิตบรรจง. (2564). เมตาคอกนิชันกับการสอนอ่านเชิงวิเคราะห์. *วารสารครุศาสตร์สาร*, 15(2), 1-15.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

- Ambrose, S. A., et al. (2010). *How learning works: Even research-based principles for smart teaching*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Arifin, S., et al. (2025). Metacognition and cooperative learning based on deliberative democracy moderated by learning style toward critical thinking skill in social studies learning. *Journal of Cogent Education*, 12(1). 1-13.
- Brown, A. L. (1987). *Metacognition, executive control, self-regulation, and other more mysterious mechanisms*. Hillsdale: L. Erlbaum Associates.
- Columbia Center for Teaching and Learning, Metacognition. Retrieved April 2, 2026, from <https://ctl.columbia.edu/resources-and-technology/resources/metacognition/>
- Cross, D. R., & Paris, S. G. (1988). Developmental and instructional analysis of children's metacognition and reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 2(3), 131-142.
- Dignath, C., & Büttner, G. (2008). Components of fostering self-regulated learning among students. *Journal of Metacognition and Learning*, 3(3), 231-264.
- Ertmer, P. A., & Newby, T. J. (1996). The expert learner: Strategic, self-regulated, and reflective. *Journal of Instructional Science*, 24(1), 1-24.
- Flavell, J. H. (1976). *Metacognitive aspects of problem solving*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Gall, M. D., Gall, J. P., Jacobsen, D. R., & Bullock, T. L. (1990). *Tools for Learning: A Guide to Teaching Study Skills*. Association for Supervision and Curriculum Development. Alexandria. n.p.
- Halmo, S. M., Bremers, E. K., Fuller, S., & Stanton, J. D. (2022). "Oh, that makes sense": Social metacognition in small-group problem solving. *CBE—Life Sciences Education*, 21(3), 1-20.
- Haneef Waiyasil. (2568). *ทำความเข้าใจ Metacognition: ทักษะคิดเกี่ยวกับความคิดเพื่อการเรียนรู้เชิงลึก*. สืบค้น 2 เมษายน 2569, จาก <https://contributor.lib.kmutt.ac.th>
- Karagianni, G. K. (2023). *Metacognition as a catalyst for improved learning outcomes in open & distance education*. Retrieved April 2, 2026, from <https://oapub.org/edu/index.php/ejoe/article/view/5567>

- Kuhn, D., & Dean, D. (2004). *Metacognition: A bridge between cognitive psychology and educational practice*. Retrieved April 2, 2026, from https://www.researchgate.net/publication/232869320_Metacognition_A_Bridge_Between_Cognitive_Psychology_and_Educational_Practice
- Liu, C., Abu Bakar, Z., & Xu, Q. (2025). Self-regulated learning and academic achievement in higher education: A decade systematic review. *Journal of Research and Innovation in Social Science*, 9(3), 4488-4504.
- Meyers, C., & Jones, T. B. (1993). *Promoting active learning: Strategies for the college classroom*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mohamed, S. A., Ibrahim, S. A. E., Abdelaalem, M. M., & Eldiasty, N. E. M. (2025). Effect of problem-based learning approach program on meta-cognitive thinking skills and cooperative learning attitude among nursing students: Quasi experimental study. *BMC Nursing*, 24(1), 4-9.
- OECD. (2019). *OECD learning compass 2030*. Paris: OECD Publishing.
- Oxford, R. (1990). *Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know*. New York: Newbury House Publishers.
- Pintrich, P. R. (2002). The role of metacognitive knowledge in learning, teaching, and assessing. *Journal of Theory Into Practice*, 41(4), 219-225.
- Roeser, R. W., & Peck, S. C. (2009). An education in awareness. *Journal of Educational Psychologist*, 44(2), 119-136.
- Schraw, G. (1998). Promoting general metacognitive awareness. *Journal of Instructional Science*, 26(1), 113-125.
- Silva, H., Lopes, J., Dominguez, C., & Morais, E. (2022). Think-Pair-Share and Roundtable: Two cooperative learning structures to enhance critical thinking skills of 4th graders. *Journal of Elementary Education*, 15(1), 11-21.
- Stanton, J. D., Sebesta, A. J., & Dunlosky, J. (2022). *Fostering metacognition to support student learning and performance*. Retrieved April 5, 2026, from <https://www.lifescied.org/doi/10.1187/cbe.20-12-0289>
- Sword, R. (2022). *Metacognition in the classroom: Benefits & strategies*. Retrieved April 5, 2026, from <https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/metacognition-in-the-classroom/>

- Teng, M. F., & Yue, M. (2022). Metacognitive writing strategies, critical thinking skills, and academic writing performance: A structural equation modeling approach. *Journal of Metacognition and Learning*, 18(2), 237-260.
- The Education Endowment Foundation. (2025). *Metacognition and self-regulation*. Retrieved April 5, 2026, from <https://educationendowmentfoundation.org.uk/education-evidence/teaching-learning-toolkit/metacognition-and-self-regulation>
- Veenman, M. V. J. (2005). The assessment of metacognitive skills: What can be learned from multi-method designs? In C. Artelt & B. Moschner (Eds.), *Lernstrategien und Metakognition: Implikationen für Forschung und Praxis*. Münster: Waxmann.

อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี

โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2: กรณีศึกษาสุนทรพจน์ของ มาร์โก รูบิโอ

ในการประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิค ประจำปี 2026

THE POLITICAL IDEOLOGY OF THE UNITED STATES UNDER THE SECOND
PRESIDENCY OF DONALD TRUMP: A CASE STUDY OF THE SPEECH OF MARCO
RUBIO DELIVERED AT THE 2026 MUNICH SECURITY CONFERENCE

ทศพร มุ่งกรอบกลาง^{1*}

Tosaporn Mungkrobglang^{1*}

*Corresponding Author E-mail: tosaporn.mu@kpi.ac.th

Received April 19, 2026; Revised May 25, 2026; Accepted June 4, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ทำการศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2 ผ่านการวิเคราะห์และตีความเนื้อหาสุนทรพจน์ของ มาร์โก รูบิโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ที่เข้าร่วมการประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 ในฐานะตัวแทนของสหรัฐอเมริกา โดยการศึกษาพบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2 จะประกอบด้วย 2 ประเด็นสำคัญ อันได้แก่ 1) การฟื้นฟูสหรัฐฯ ให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ ด้วยการสนับสนุนและดำเนินนโยบายที่ออกห่างจากแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย และ 2) การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ใกล้ชิดและพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯ กับยุโรปขึ้นมา เพื่อฟื้นฟูสหรัฐฯ กับยุโรปให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ร่วมกัน อย่างแข็งแกร่งและมีอำนาจอีกครั้งในภูมิรัฐศาสตร์โลก ด้วยการสนับสนุนและดำเนินนโยบายที่ออกห่างจากแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย เพื่อให้สหรัฐฯ และยุโรปสามารถกลับขึ้นมาเป็น “อารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” อีกครั้ง

¹ วิทยาลัยการเมืองการปกครอง สถาบันพระปกเกล้า

¹ College of Politics and Governance, King Prajadhipok's Institute

หนึ่ง และร่วมกันมุ่งไปสู่การสร้าง “ศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตก” ที่จะกำหนดความเป็นไปของศตวรรษที่ 21 ได้ต่อไป

คำสำคัญ: อุดมการณ์ทางการเมือง; สหรัฐอเมริกา; มาร์โก รูบิโอ; เสรีนิยมประชาธิปไตย

Abstract

This article examines the political ideology of the United States under the second presidency of Donald Trump through an analysis and interpretation of the speech delivered by Marco Rubio, the United States Secretary of State, at the Munich Security Conference 2026, where he participated as a representative of the United States. The study finds that the political ideology of the United States under Donald Trump's second administration consists of two principal dimensions: (1) the restoration of American greatness through the promotion and implementation of policies that depart from the principles of liberal democracy; and (2) the revival and strengthening of the close relationship and alliance between the United States and Europe in order to re-establish both regions as powerful and influential actors within global geopolitics. The latter objective is pursued through policies that depart from the principles of liberal democracy, with the broader ambition of enabling the United States and Europe to once again emerge as the “greatest civilization in human history” and jointly advance toward the creation of a “new century of the West” capable of shaping the trajectory of the twenty-first century.

Keywords: Political ideology; The United States of America; Marco Rubio; Liberal Democracy

บทนำ

สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นสองรัฐมหาอำนาจของยุคสมัยใหม่ที่แข่งขันกันสถาปนาอำนาจนำ (hegemony) อำนาจทางการเมือง และอำนาจทางเศรษฐกิจบนสมรภูมิรัฐศาสตร์โลกมาตั้งแต่ในยุคสงครามเย็น โดยความเข้มข้นของการแข่งขันจะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบททางการเมืองโลกและทิศทางนโยบายของสหรัฐอเมริกากับสาธารณรัฐประชาชนจีน

โดยเฉพาะทิศทางนโยบายของสหรัฐฯ ซึ่งมีโอกาสเปลี่ยนแปลงแบบพลิกฝ่ามือในทุก ๆ 4 ปี เนื่องจากเปลี่ยนแปลงไปตามตำแหน่งของประธานาธิบดีที่มีวาระคราวละ 4 ปี

ในปัจจุบัน โดนัลด์ ทรัมป์ (Donald Trump) ได้กลับเข้ามาสู่ตำแหน่งประธานาธิบดีสหรัฐฯ อีกครั้งเป็นสมัยที่ 2 หลังจากที่เคยดำรงตำแหน่งสมัยแรกไปเมื่อช่วงปี 2017-2021 ถัดจากประธานาธิบดีบารัค โอบามา โดยในการกลับมาครั้งนี้ ทรัมป์กลับมาสานต่อนโยบาย “Make America Great Again” (MAGA) และ “America First” อีกครั้งอย่างเข้มข้นขึ้น โดยเฉพาะผ่านการปราบปรามผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย (Aramayo et al., 2025; Guaranteeing the States Protection against Invasion, 2025) และการตั้งกำแพงภาษีเพื่อลดการถูกเอาเปรียบทางการค้าอย่างไม่เป็นธรรมจากรัฐมหาอำนาจอื่น (Burkhardt & Hammond, 2025; Executive Order 14257, 2025; Kopack & Wile, 2025)

ทั้งนี้ ในส่วนของการตั้งกำแพงภาษีของทรัมป์ ก็ดูเหมือนว่าจะเป็นการเจาะจงทำสงครามการค้ากับสาธารณรัฐประชาชนจีนไปพร้อมกันด้วย (China Briefing, 2026; Office of the United States Trade Representative, n.d.; Williams, 2025) และอาจจะสอดคล้องกับนโยบายการต่างประเทศและการทหารของรัฐบาลสหรัฐฯ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรัมป์สมัยที่ 2 ที่ทำการโจมตีเวเนซุเอลาและบุกจับตัวนิโกลัส มาดูโร (Nicolás Maduro) ประธานาธิบดีเวเนซุเอลา ไปจนถึงร่วมมือกับอิสราเอลเพื่อทำสงครามกับอิหร่าน โดยหนึ่งในเหตุผลของการโจมตีนั้น อาจจะเนื่องจากเข้าใจว่าประเทศทั้งสองเป็นพันธมิตรที่เหนียวแน่นกับจีน และการโจมตีประเทศเหล่านี้จะสร้างผลกระทบสำคัญแก่เศรษฐกิจของจีนในทางใดทางหนึ่ง (Al-Azzawi, 2026; Ayres et al., 2026; Bertrand et al., 2026; Patrick, 2025; Wei, 2026)

สถานการณ์ทางการเมืองโลกที่รัฐมหาอำนาจอย่างสหรัฐฯ เคลื่อนไหวโดยใช้มาตรการทางการทหารกับรัฐที่เล็กกว่า ที่มีความสัมพันธ์อันดีอยู่กับจีน ย่อมสร้างแรงกดดันต่อจีนและมีแนวโน้มที่จะกระทบกับสมดุลทางอำนาจระหว่างรัฐมหาอำนาจทั้งสอง ไปจนถึงทำให้รัฐต่าง ๆ ที่ห้อมล้อมรัฐมหาอำนาจทั้งสอง และเฝ้าดูสถานการณ์โลกอย่างใกล้ชิด เกิดความหวาดระแวงและคาดการณ์ไปถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความเป็นไปได้ว่าอาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งปัจจัยทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ก็อาจจะเป็นสาเหตุที่นำไปสู่การสั่นคลอนของระเบียบทางการเมืองโลก และสร้างความวุ่นวาย รวมถึงช่วงเวลาที่ยากลำบากให้แก่รัฐต่าง ๆ บนโลกได้ต่อไป

เมื่อเป็นเช่นนี้ การศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีทรัมป์สมัยที่ 2 ในปัจจุบัน เพื่อช่วยให้สามารถเข้าใจความ

เคลื่อนไหวของสหรัฐฯ ไปจนถึงคาดการณ์สถานการณ์การเมืองโลกที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ที่มีต้นกำเนิดหรือความเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศมหาอำนาจของโลก จึงเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง โดยการศึกษาอุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐฯ ในช่วงที่ทรัมป์เป็นประธานาธิบดีสมัยที่ 2 นั้น ในทางหนึ่งอาจจะสามารถเริ่มศึกษาได้จากการวิเคราะห์และตีความสุนทรพจน์ของตัวแทนของรัฐ ในงานประชุมระดับโลกต่าง ๆ เช่น ศึกษาจากสุนทรพจน์ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ในงานประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 เป็นต้น

การประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026

เมื่อวันที่ 13-15 กุมภาพันธ์ 2026 การประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 (Munich Security Conference 2026) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในการประชุมทางด้านความมั่นคงที่มีความสำคัญระดับโลก ได้ถูกจัดขึ้นที่โรงแรม Bayerischer Hof ประเทศเยอรมนี โดยรวบรวมผู้นำระดับโลก นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ผู้ว่าการรัฐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะกรรมการการองค์การระหว่างประเทศ ฯลฯ เข้าร่วมพูดคุย ท้าข้อ และแสดงทัศนะต่อประเด็นทางการเมืองโลกที่กำลังเกิดขึ้น

ในการประชุมครั้งนี้ มาร์โก รูบิโอ (Marco Rubio) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ เข้าร่วมการประชุมในฐานะตัวแทนของสหรัฐอเมริกา ชี้แจงว่าสุนทรพจน์โดยมีใจความสำคัญเป็นการรำลึกถึงประวัติศาสตร์ที่พันธมิตรสหรัฐกับยุโรปร่วมฝ่าฟันมาด้วยกัน และเชิญชวนให้ยุโรปมาเข้าร่วมกับสหรัฐฯ ในการฟื้นฟูอำนาจของยุโรปให้กลับขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อให้ยุโรปสามารถกลับมาเป็นพันธมิตรสองฟากฝั่งมหาสมุทรแอตแลนติกที่แข็งแกร่ง ร่วมกับสหรัฐฯ ได้อีกครั้งดังเช่นในอดีต (Rubio, 2026)

ซึ่งการฟื้นฟูนี้ รูบิโอเห็นว่าจะเป็นทั้งการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่าง “เพื่อน” และเป็นการรื้อฟื้น “อารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” ให้ผงาดกลับขึ้นมาอีกครั้งด้วย หลังจากที่ทั้งสหรัฐฯ และยุโรปต่างก็เคยเชื่อในแนวคิดเรื่อง “จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์” (The end of history) และเชื่อในระเบียบโลกเสรีนิยม จนดำเนินนโยบายผิดพลาด หรือก็คือดำเนินนโยบายไปโดยไม่ได้อุปถัมภ์อียิปต์และผลประโยชน์แห่งชาติของตน (Rubio, 2026)

สุนทรพจน์ดังที่กล่าวมา หากฟังหรืออ่านอย่างไม่ละเอียด ก็พอจะเข้าใจความเข้าใจสั้น ๆ ว่า สหรัฐอเมริกาต้องการให้ยุโรปเข้ามาเป็นพันธมิตรร่วมมือกับประเทศของตน อย่างไรก็ตาม

หากนำสุนทรพจน์มาพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วนขึ้น ก็จะได้เห็นว่าในสุนทรพจน์ของรูบิโอกล่าวถึงแนวคิดหลายอย่างที่อาจจะพอสะท้อนอุดมการณ์ทางการเมืองของผู้กล่าว หรือก็คือ อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐฯ ที่มีต่อยุโรปและต่อโลก ได้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกา: จากจุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์สู่ศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตก

มาร์โก รูบิโอ เริ่มต้นสุนทรพจน์ด้วยการเกริ่นถึงความเป็นมาของพันธมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับยุโรปที่เริ่มเกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และต่อเนื่องไปจนถึงในช่วงสงครามเย็น โดยกล่าวสรุปในประเด็นนี้ว่า เมื่อสหรัฐอเมริกากับยุโรปได้ช่วยกันในช่วงสงครามเย็น และกำแพงเบอร์ลินถูกทำลายลงจนเยอรมันตะวันตกกับตะวันออกกลับมารวมกันแล้ว ชัยชนะนี้ก็กลับสร้างให้เกิดภาพลวงตาที่เป็นอันตรายแก่สหรัฐฯ และยุโรป ดังความว่า

“But the euphoria of this triumph led us to a dangerous delusion: that we had entered, quote, “the end of history;” that every nation would now be a liberal democracy; that the ties formed by trade and by commerce alone would now replace nationhood; that the rules-based global order – an overused term – would now replace the national interest; and that we would now live in a world without borders where everyone became a citizen of the world.

This was a foolish idea that ignored both human nature and it ignored the lessons of over 5,000 years of recorded human history. And it has cost us dearly.” (Rubio, 2026)

ภาพลวงตาดังกล่าวก็คือ การเชื่อในแนวคิด “The end of history” หรือ “จุดสิ้นสุดของประวัติศาสตร์” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีหลายความหมายและมีความเป็นมาอย่างยาวนานในการศึกษาประวัติศาสตร์ (Boucher, 1998; Featherstone, 1993) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวกลายเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางและถูกกล่าวถึงหลายครั้ง ตามความหมายที่ปรากฏในหนังสือ “The End of History and the Last Man” ที่เขียนขึ้นในปี ค.ศ. 1992 โดยฟรานซิส ฟูกูยามะ (Francis Fukuyama) นักรัฐศาสตร์ชื่อดังและเป็นที่จดจำจากแนวคิดดังกล่าว

แนวคิด “The end of history” ของฟูกูยามะ มีใจความสำคัญอยู่ที่การอธิบายว่าประวัติศาสตร์จะวิวัฒนาการไปสู่จุดสิ้นสุด และการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีกว่าการปกครองรูปแบบอื่น ทั้งในทางรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และจริยศาสตร์ ดังนั้น ในระยะยาว การปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยจะ

แพร่หลายไปในทุกประเทศ และกลายเป็นรูปแบบการปกครองของทุกประเทศในท้ายที่สุด แทนที่ระบอบอื่น ๆ (Fukuyama, 1989)

เมื่อทุกประเทศปกครองด้วยระบอบการปกครองแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย เสรีนิยมก็จะกลายเป็นระเบียบโลก ความสัมพันธ์ที่เกิดจากการค้าการพาณิชย์จะเข้ามาแทนที่ความเป็นชาติ (nationhood) ทุกคนจะอาศัยอยู่บนโลกที่ปราศจากพรมแดน หรือก็คือทุกคนกลายเป็นพลเมืองโลก และทุกคนจะได้ใช้ชีวิตอย่างมีสิทธิและเสรีภาพ ไม่มีสงคราม ไม่มีการแย่งชิงอำนาจกันระหว่างประเทศต่าง ๆ และประวัติศาสตร์มนุษยชาติจะดำเนินในแนวทางนี้ต่อไปอย่างไม่เปลี่ยนแปลง (Fukuyama, 1989)

รูบิโอกล่าวขยายความแนวคิดดังกล่าวนี้อยู่หลายครั้งตลอดสุนทรพจน์ และวิพากษ์วิจารณ์ว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นภาพลวงตาที่ละเลยทั้งธรรมชาติของมนุษย์ และมองข้ามบทเรียนจากประวัติศาสตร์มนุษยชาติที่มีการบันทึกยาวนานกว่า 5,000 ปี จนเป็นสาเหตุที่ส่งผลให้สหรัฐฯ ที่เคยเชื่อในแนวคิดดังกล่าว ดำเนินนโยบายต่าง ๆ อย่างผิดพลาด หรือก็คือดำเนินนโยบายไปตามครรลองของเสรีนิยม จนลืมนึกถึงอิทธิพลและผลประโยชน์แห่งชาติของตน และปล่อยให้ประเทศอื่น ๆ เข้ามาเอาเปรียบประเทศตนได้

ดังเช่นที่รูบิโอยกตัวอย่างว่า ในขณะที่สหรัฐฯ เชื่อในการค้าเสรี แต่บางประเทศกลับยังปกป้องและปิดกั้นตลาดหรือเศรษฐกิจของตน และดำเนินนโยบายให้การอุดหนุนแก่บริษัทในชาติของตนเพื่อมาตัดราคาสินค้าต่าง ๆ ของบริษัทในสหรัฐฯ จนส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมของสหรัฐฯ ต้องปิดตัว แรงงานระดับกลางและล่างตกงานจำนวนมากหรือย้ายไปทำงานใหม่ที่ต่างประเทศ และสูญเสียความสัมพันธ์ทางการค้าให้แก่คู่แข่ง ดังความว่า:

“In this delusion, we embraced a dogmatic vision of free and unfettered trade, even as some nations protected their economies and subsidized their companies to systematically undercut ours – shuttering our plants, resulting in large parts of our societies being deindustrialized, shipping millions of working and middle-class jobs overseas, and handing control of our critical supply chains to both adversaries and rivals.” (Rubio, 2026)

มากไปกว่านั้น ยังมีในกรณีที่สหรัฐฯ ยอมดำเนินนโยบายด้านพลังงาน ที่สร้างค่าใช้จ่ายและต้นทุนประชาชนของสหรัฐฯ เพื่อร่วมแก้ปัญหาสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อมให้แก่โลก แต่ประเทศคู่แข่งกลับยังคงใช้พลังงานจากน้ำมัน ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่ไม่เพียงใช้ไปเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศตนเท่านั้น แต่ยังใช้มาเป็นเครื่องมือต่อรองและสร้างอำนาจกดดันต่อสหรัฐฯ เองด้วย ดังความว่า:

“To appease a climate cult, we have imposed energy policies on ourselves that are impoverishing our people, even as our competitors exploit oil and coal

and natural gas and anything else – not just to power their economies, but to use as leverage against our own.” (Rubio, 2026)

หรือในอีกกรณีหนึ่ง ในขณะที่สหรัฐากำลังมุ่งหน้าสู่โลกที่ไร้พรมแดน พยายามสลایความเป็นชาติ และตอบรับแนวคิดเรื่องพลเมืองโลก โดยการเปิดชายแดนต้อนรับการอพยพย้ายถิ่นฐานครั้งใหญ่ แต่ผู้อพยพกลับกลายมาเป็นภัยคุกคามที่สร้างความแตกแยกภายในสังคม ไปจนถึงทำลายวัฒนธรรมและอนาคตของพลเมืองอเมริกัน ดังความว่า:

“And in a pursuit of a world without borders, we opened our doors to an unprecedented wave of mass migration that threatens the cohesion of our societies, the continuity of our culture, and the future of our people.” (Rubio, 2026)

รูปโอมองว่าสิ่งเหล่านี้คือความเชื่อและความผิดพลาดที่เกิดขึ้น และส่งผลให้สหรัฐในปัจจุบัน ภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรัมป์สมัยที่ 2 จำเป็นต้องตัดสินใจฟื้นฟูเกียรติยศตนเองให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ มีความน่าภาคภูมิใจ และมีชีวิตชีวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยสหรัฐจะยินดีเป็นอย่างยิ่ง หากจะเข้าร่วมฟื้นฟูตนเองไปพร้อม ๆ กับมิตรสหายเก่าแก่อย่างยุโรป ในฐานะที่ทั้งสองสามารถร่วมกันฟื้นฟูขึ้นมาเป็น “อารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” (the greatest civilization in human history) อีกครั้ง และสามารถจะร่วมกันมุ่งไปสู่ “ศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตก” (a new Western century) ได้ต่อไปในอนาคต ดังความว่า:

“... But the work of this new alliance should not be focused just on military cooperation and reclaiming the industries of the past. It should also be focused on, together, advancing our mutual interests and new frontiers, unshackling our ingenuity, our creativity, and the dynamic spirit to build a new Western century. We do not seek to separate, but to revitalize an old friendship and renew the greatest civilization in human history.” (Rubio, 2026)

โดยในการฟื้นฟูเกียรติยศตนเองของสหรัฐนั้น สหรัฐก็น่าจะมีแนวโน้มการดำเนินนโยบายภายใต้การนำของประธานาธิบดีทรัมป์สมัยที่ 2 ในปัจจุบัน และในอนาคต โดยไม่เชื่อในแนวคิด “The end of history” อีกต่อไป เนื่องจากหากพิจารณาเนื้อหาสุนทรพจน์ของรูปโที่ ยกขึ้นมาก่อนหน้า ก็จะได้เห็นว่ารูปโหรือสหรัฐามองว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นปัญหา เป็นภาพลวงตาที่เคยทำให้สหรัฐสูญเสียผลประโยชน์แห่งชาติมาก่อน ไปจนถึงเสียเปรียบประเทศคู่แข่งในภูมิรัฐศาสตร์โลก

ดังนั้น การฟื้นฟูตนเองให้กลับมามีความยิ่งใหญ่ดังที่รูปโกล่าว จึงน่าจะเป็นไปในทิศทางที่ออกห่างจากระเบียบโลกเสรีนิยม และอาจจะห่างไกลจากแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น

หรือก็คือสหรัฐานั้นอาจจะดำเนินนโยบายในปัจจุบันและอนาคตโดยลดระดับความเป็นเสรีนิยมลง หรืออาจจะถึงขั้นที่มีบางส่วนไม่มีความเป็นเสรีนิยมอีกต่อไป

อีกทั้งในการฟื้นฟูเยียวยาตนเองของสหรัฐฯ แม้สหรัฐฯจะสามารถทำได้ด้วยตนเอง แต่สหรัฐฯก็ต้องการเชิญชวนให้ยุโรปเข้ามาร่วมฟื้นฟูภูมิภาคด้วยกัน เพื่อร่วมกันเป็นอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ และสามารถร่วมกันมุ่งไปสู่ศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตกได้ต่อไปในอนาคต

และหากพิจารณาการเชิญชวนของสหรัฐฯในสุนทรพจน์ของรูบิโอ ก็จะทำให้เห็นต่อไปอีกว่ารูบิโอพยายามเชิญชวนยุโรปโดยการอธิบายแทรกอยู่เสมอว่า สหรัฐฯกับยุโรปมีความเชื่อมโยงกันเนื่องจากสหรัฐฯเปรียบเสมือนเป็นลูกของยุโรป มีรากเหง้ามาจากยุโรป มีประวัติศาสตร์และบรรพบุรุษร่วมกัน และทั้งสองเป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมเดียวกัน ซึ่งก็คือ อารยธรรมตะวันตก (Western civilization) ดังที่รูบิโอกล่าวแทรกอยู่เสมอในสุนทรพจน์ ความว่า:

“We are part of one civilization – Western civilization. We are bound to one another by the deepest bonds that nations could share, forged by centuries of shared history, Christian faith, culture, heritage, language, ancestry, and the sacrifices our forefathers made together for the common civilization to which we have fallen heir.

And if at times we disagree, our disagreements come from our profound sense of concern about a Europe with which we are connected – not just economically, not just militarily. We are connected spiritually and we are connected culturally.” (Rubio, 2026)

และที่สำคัญมากกว่านั้นก็คือ รูบิโอกล่าวหลายครั้งว่า ทั้งสหรัฐฯและยุโรปต่างก็มีศรัทธาแบบคริสต์เตียนร่วมกัน (Christian faith) หรือก็คือเชื่อในพระเจ้าของคริสต์ศาสนาและพระเยซูตามพระคัมภีร์ใหม่เหมือนกัน ซึ่งการสร้างพันธมิตรผ่านการใช้คริสต์ศาสนาหรือศรัทธาแบบคริสต์เตียน เป็นวิธีการที่คล้ายกับในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่คริสต์ศาสนาเข้ามามีบทบาทในการเชื่อมทหารสหรัฐฯกับยุโรปให้ร่วมรบด้วยกันได้อย่างใกล้ชิด (Kallhoff & Schulte-Umberg, 2015)

มากไปกว่านั้น ยังไปคล้ายกับวิธีการของจักรวรรดิโรมัน โดยเฉพาะในสมัยของจักรพรรดิคอนสแตนตินมหาราช ที่ใช้ศรัทธาแบบคริสต์เตียนมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการรวบรวมกลุ่มคนบนอาณาจักรอันกว้างขวาง ที่มีความเชื่อแตกต่างหลากหลาย ให้เข้ามามีเป็นปึกแผ่นอันหนึ่งอันเดียวกันภายใต้พระเจ้าองค์เดียว และอยู่รวมกันเป็นจักรวรรดิโรมัน ซึ่งกินเนื้อที่รอบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนทุกด้าน ตั้งแต่ยุโรปตะวันตก ยุโรปใต้ ไปจนถึงส่วนหนึ่งของแอฟริกาเหนือและเอเชียตะวันตกเฉียงใต้ (Chadwick et al., 2026; Pohlsander, 2004)

ความคล้ายคลึงดังกล่าวทำให้สันนิษฐานต่อไปได้ว่า อารยธรรมตะวันตกที่สหรัฐฯตั้งใจจะฟื้นฟูขึ้นมาร่วมกับยุโรป โดยอ้างถึงการมีศรัทธาแบบคริสต์เตียนร่วมกันนั้น อาจจะตั้งใจให้มีลักษณะคล้ายพันธมิตรสหรัฐฯ-ยุโรปร่วมกันต่อสู่แบบที่เกิดขึ้นในสงครามโลกครั้งที่ 1 หรืออาจจะมีลักษณะคล้ายเป็นจักรวรรดิขนาดใหญ่ที่เกิดจากการร่วมมือกันของสหรัฐฯกับยุโรป ซึ่งมีสังคมคริสต์เตียนและคริสต์ศาสนิกชนเป็นประชากรหลัก ในขณะที่คนต่างศาสนาอาจจะถูกกีดกันให้ได้รับสิทธิประโยชน์ในสังคมน้อยกว่า ไปจนถึงถูกมองเป็นศัตรูก็เป็นได้

แต่ไม่ว่าจะเป็นไปในลักษณะใด และคำว่าศรัทธาแบบคริสต์เตียนกำลังอ้างอิงถึงสิ่งใดอยู่ สิ่งหนึ่งที่ยุโรปและสหรัฐฯต้องการจากยุโรปอย่างชัดเจนในการร่วมมือกันฟื้นฟูอารยธรรม ก็คือ ต้องการให้ยุโรปเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็ง กล้าที่จะปกป้องผลประโยชน์ตนเองและปกป้องตนเองได้ และกล้าที่จะมุ่งไปสู่การเป็นชาตินำภูมิโง่เขลาขึ้น เข้มแข็งขึ้น และมั่งคั่งมากขึ้นเพื่อลูกหลานในอนาคต มีความภูมิใจในมรดกทางประวัติศาสตร์ของตนเอง และเปี่ยมไปด้วยจิตวิญญาณแห่งเสรีภาพ ดังที่รูบิโกล่าวถึงยุโรปที่สหรัฐฯต้องการให้เป็น เอาไว้ว่า:

“An alliance ready to defend our people, to safeguard our interests, and to preserve the freedom of action that allows us to shape our own destiny – not one that exists to operate a global welfare state and atone for the purported sins of past generations. An alliance that does not allow its power to be outsourced, constrained, or subordinated to systems beyond its control; one that does not depend on others for the critical necessities of its national life; and one that does not maintain the polite pretense that our way of life is just one among many and that asks for permission before it acts. And above all, an alliance based on the recognition that we, the West, have inherited together – what we have inherited together is something that is unique and distinctive and irreplaceable, because this, after all, is the very foundation of the transatlantic bond.”

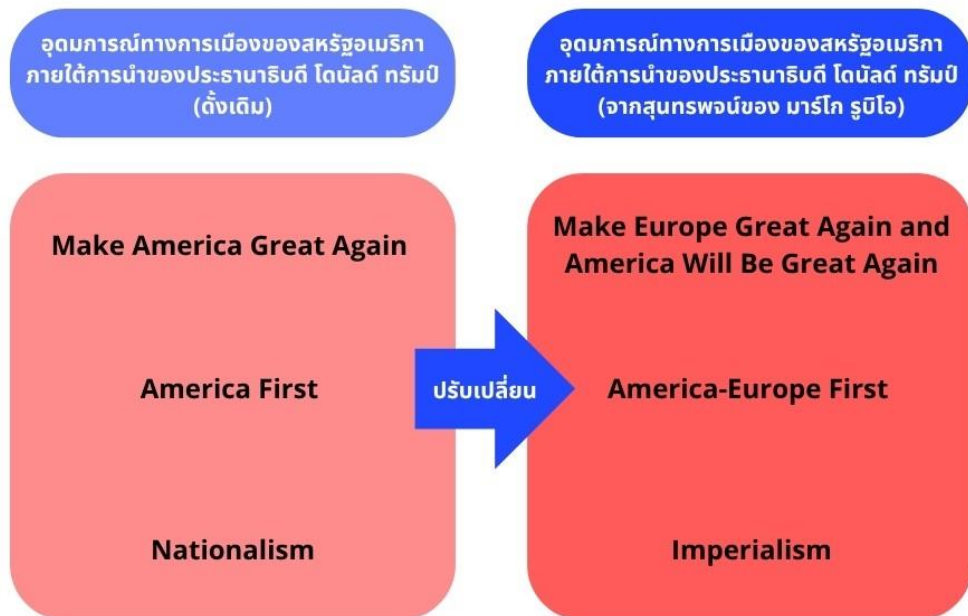
หรือกล่าวในอีกแบบก็คือ สหรัฐฯต้องการให้ยุโรปตระหนักได้ว่า การดำเนินนโยบายตามระเบียบโลกเสรีนิยม ในลักษณะเดียวกับที่สหรัฐฯเคยดำเนินมาก่อนเพราะเชื่อในแนวคิด “The end of history” นั้น เป็นความผิดพลาด และยุโรปควรจะหันมาฟื้นฟูภูมิภาคของตนแบบเดียวกับที่สหรัฐฯกำลังจะทำ โดยร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการทวงคืนผลประโยชน์ ทวงคืนส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจ และทวงคืนภาคอุตสาหกรรมของตนกลับมา เพื่อให้ยุโรปและสหรัฐฯกลับมา มีอำนาจอีกครั้ง และพร้อมยับยั้งภัยที่กำลังคุกคามอารยธรรมตะวันตกของสหรัฐฯและยุโรป ไปจนถึงสร้างศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตก ที่จะกำหนดความเป็นไปของศตวรรษที่ 21

ซึ่งทั้งหมดนี้ ก็คือความต้องการให้ยุโรปรับเอาอุดมการณ์ของประธานาธิบดีสหรัฐฯ โดนัลด์ ทรัมป์ ไปปรับใช้ เพื่อทำให้ยุโรปกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง และเมื่อยุโรปกลับมายิ่งใหญ่

พร้อมกับเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาอีกครั้ง สหรัฐฯก็จะกลับมายิ่งใหญ่ไปด้วย จนนำไปสู่ศตวรรษใหม่แห่งชาติตะวันตก

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการศึกษา

จากเนื้อหาทั้งหมดที่กล่าวมา สุนทรพจน์ในครั้งนี้ได้เผยให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับอุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาตรงที่ช่วยขยายความให้เห็นว่า สาเหตุที่ทำให้สหรัฐฯปรับแนวทางการดำเนินนโยบายในสมัยของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ ไปเป็นในลักษณะที่ลดระดับความเป็นเสรีนิยมประชาธิปไตยและเพิ่มความเป็นชาตินิยมหรือทำเพื่อผลประโยชน์ของชาติมากขึ้น ไปจนถึงสนใจความเห็นของประชาคมโลกน้อยลงนั้น เป็นเพราะฝ่ายบริหารภายใต้การนำของทรัมป์มีการเรียนรู้จากนโยบายแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยในยุคก่อนหน้า และมองว่านโยบายแบบเสรีนิยมที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศอื่น ๆ เข้ามาเอาเปรียบประเทศตน ทำให้สหรัฐฯเสียผลประโยชน์แห่งชาติ ไปจนถึงเสียเปรียบประเทศคู่แข่งในภูมิรัฐศาสตร์โลก

มากไปกว่านั้น สุนทรพจน์ยังเผยให้เห็นอีกว่า สหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2 อาจจะมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดเรื่อง “Make America Great Again” และ “America First” เล็กน้อย จากแต่เดิมที่ทั้งสองแนวคิดเน้นเรื่องการทำให้

สหรัฐอเมริกากลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง โดยการคุ้มครองเศรษฐกิจภายในประเทศ ลดการพึ่งพาต่างประเทศ การจำกัดผู้อพยพ และการส่งเสริมค่านิยมแบบอเมริกันดั้งเดิม ฯลฯ รวมถึงดำเนินนโยบายที่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกามาก่อน และลดภาระต่อพันธมิตรระหว่างประเทศ ไปจนถึงลดบทบาทในองค์กรระหว่างประเทศหรือข้อตกลงพหุภาคี

แนวคิดทั้งสองนี้อาจจะเปลี่ยนไปในลักษณะที่ไม่ได้แค่ต้องการให้สหรัฐกลับมายิ่งใหญ่และให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ของชาติสหรัฐามาก่อนเท่านั้นดังเช่นแต่ก่อน แต่อาจจะต้องการทำให้พันธมิตร หรือยุโรปตามที่กล่าวถึงในสุนทรพจน์ กลับมายิ่งใหญ่เคียงคู่กับสหรัฐฯ และกล่าปกป้องผลประโยชน์แห่งชาติของยุโรปเองด้วย โดยมีสหรัฐฯเป็นต้นแบบ เพื่อให้สหรัฐฯสามารถฟื้นกลับมายิ่งใหญ่ได้อย่างมั่นคง หรือก็คือเปลี่ยนจากแนวคิด “Make America Great Again” ไปเป็น “Make Europe Great Again and America Will Be Great Again” และเปลี่ยนจากแนวคิด “America First” ไปเป็น “America-Europe First” ซึ่งก็คือการเพิ่มเติมปัจจัยเรื่องพันธมิตรเข้าไปในแนวคิดเดิมของสหรัฐฯ และนัยหนึ่งก็เป็นการละทิ้งหรือลดระดับการใช้นโยบายต่างประเทศแบบโดดเดี่ยว (Isolationism) ไปด้วยพร้อมกัน

โดยการปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิมของสหรัฐฯ ให้มีปัจจัยเรื่องพันธมิตรสอดแทรกเข้าไป ก็อาจจะแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาภายใต้การนำของประธานาธิบดี โดนัลด์ ทรัมป์ สมัยที่ 2 ไม่ได้มีแนวคิดชาตินิยม (nationalism) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่อาจจะมีแนวคิดที่มีลักษณะคล้ายแบบจักรวรรดินิยม (imperialism) หรือแนวคิดที่ต้องการควบคุมดินแดนและประเทศอื่นๆ เข้ามาเป็นปึกแผ่นเดียวกันกับสหรัฐอเมริกาอย่างใกล้ชิดเพิ่มขึ้นด้วย ดังเช่นที่สหรัฐฯต้องการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ลึกซึ้งในระดับวัฒนธรรมและจิตวิญญาณกับยุโรป และต้องการให้ยุโรปดำเนินนโยบายลักษณะเดียวกับสหรัฐฯเอง จนดูเหมือนว่าสหรัฐฯจะต้องการสร้างจักรวรรดินิยมร่วมกันระหว่างสหรัฐอเมริกากับยุโรป โดยอาจจะเป็นจักรวรรดินิยมทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และการทหาร ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนแนวคิดทั้งหมดดังที่กล่าวมา อาจจะสรุปออกมาเป็นโมเดลองค์ความรู้เพิ่มเติมได้ ดังนี้

บทสรุป

อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏผ่านสุนทรพจน์ของ มาร์โก รูบิโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ในการประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 แสดงให้เห็นว่าสหรัฐฯต้องการฟื้นฟูเยียวาประเทศของตนให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ มีความน่าภาคภูมิใจ และมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ด้วยแนวทางที่ไม่หลงเชื่อในภาพลวงตาของเสรีนิยมหรือไม่หลงเชื่อในแนวคิด “The end of history” อีกต่อไป และหันไปดำเนินนโยบายในทิศทางที่ออกห่างจากระเบียบโลกเสรีนิยม และห่างไกลจากแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น จนอาจจะถึงขั้นที่ไม่มีความเป็นเสรีนิยมอีก

ทั้งนี้ หากเป็นไปได้ สหรัฐฯยังมีความต้องการที่จะรื้อฟื้นพันธมิตรสหรัฐฯ-ยุโรปขึ้นมาด้วย โดยไม่ใช่เพียงแค่การรื้อฟื้นพันธมิตรทางทหาร ทางเศรษฐกิจ หรือทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังรื้อฟื้นสายสัมพันธ์เก่าแก่ทางวัฒนธรรม ทางจิตวิญญาณ ไปจนถึงศรัทธาแบบคริสต์เตียนที่มีร่วมกันด้วย จนอาจจะกล่าวได้ว่าสหรัฐฯต้องการรวมกับยุโรปเข้าเป็นเนื้อเดียวกันให้ได้มากที่สุด หรือให้สหรัฐฯกับยุโรปสามารถพึ่งพากันและกันให้ได้มากที่สุด ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจจะมีลักษณะคล้ายกับจักรวรรดิขนาดใหญ่ที่เชื่อมรัฐและประชากรภายในเข้าด้วยกัน โดยอ้างอิงถึงการมีศรัทธาแบบคริสต์เตียน วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ไปจนถึงบรรพบุรุษร่วมกัน ดังที่รูปีโอกล่าวไว้ว่าทั้งสหรัฐฯและยุโรปนั้น สามารถร่วมกันรื้อฟื้นขึ้นมาเป็น “อารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” (the greatest civilization in human history) อีกครั้งได้

โดยเป้าหมายของการรื้อฟื้นพันธมิตรดังกล่าว ก็จะเป็นไปเพื่อฟื้นฟูเยียวาทั้งสหรัฐฯและยุโรปให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ มีความน่าภาคภูมิใจ และมีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยในการฟื้นฟูดังกล่าวนี้ สหรัฐฯต้องการให้ยุโรปกระทำการไม่หลงเชื่อในภาพลวงตาของเสรีนิยมหรือแนวคิด “The end of history” อีกต่อไป และหันไปดำเนินนโยบายในทิศทางที่ออกห่างจากระเบียบโลกเสรีนิยม และห่างไกลจากแนวคิดแบบเสรีนิยมประชาธิปไตยมากขึ้น จนอาจจะถึงขั้นที่ไม่มีความเป็นเสรีนิยมอีก เช่นเดียวกับสหรัฐฯ เพื่อให้สหรัฐฯกับยุโรปสามารถกลับมาแข็งแกร่ง มีอำนาจอีกครั้ง และพร้อมยับยั้งภัยที่กำลังคุกคามอารยธรรมตะวันตกของสหรัฐฯกับยุโรป ไปจนถึงสามารถร่วมกันมุ่งไปสู่การสร้าง “ศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตก” (a new Western century) ที่จะกำหนดความเป็นไปของศตวรรษที่ 21 ได้ต่อไปในอนาคต

กล่าวโดยสรุป อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏผ่านสุนทรพจน์ของมาร์โก รูปีโอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ในการประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 จะประกอบด้วย 2 ประเด็นสำคัญ อันได้แก่

1. การฟื้นฟูสหรัฐฯให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ ด้วยแนวทางที่ออกห่างจากเสรีนิยม
2. การรื้อฟื้นพันธมิตรระหว่างสหรัฐฯกับยุโรปขึ้นมา เพื่อฟื้นฟูสหรัฐฯกับยุโรปให้กลับขึ้นมายิ่งใหญ่ร่วมกัน ด้วยแนวทางที่ออกห่างจากเสรีนิยม

โดยเฉพาะในประเด็นที่สอง ซึ่งรูปีโอน่าจะให้ความสำคัญมากกว่า เนื่องจากมีการกล่าวขยายความถึงตลอดทั้งสุนทรพจน์ และยังเห็นว่าการดำเนินการตามแนวทางที่สองนี้ จะช่วยนำให้สหรัฐฯกับยุโรปฟื้นกลับมาเป็นอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ และร่วมกันมุ่งไปสู่การสร้างศตวรรษใหม่ของชาติตะวันตกที่จะกำหนดความเป็นไปของศตวรรษที่ 21 ได้ต่อไปในอนาคตด้วย

อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐฯดังที่กล่าวมานี้ อาจจะกล่าวได้ว่ามีคุณลักษณะเป็นแบบจักรวรรดินิยม (imperialism) ที่ไม่ยึดตามแนวทางแบบเสรีนิยม (illiberal) เนื่องจากสหรัฐฯต้องการรื้อฟื้นอำนาจทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางการเมืองให้กลับขึ้นมาแข็งแกร่ง

ท่ามกลางสมรภูมิรัฐศาสตร์โลกอีกครั้ง ด้วยแนวทางที่ไม่เป็นเสรีนิยม และมีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจเหล่านี้ในการตอบโต้รัฐอื่น ๆ ที่เคยเอาเปรียบสหรัฐฯ เมื่อครั้งที่สหรัฐฯ ยังดำเนินนโยบายตามแนวทางของเสรีนิยม หรือตอบโต้รัฐต่าง ๆ ที่เป็นคู่แข่งและศัตรูในการเมืองโลก เพื่อขยายอำนาจของตนให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง ดังเช่นที่สหรัฐฯ ใช้ปฏิบัติการทางการทหารตอบโต้เวเนซุเอลากับอิหร่านไปแล้วในช่วงต้นปี 2026 โดยไม่ได้ทำให้เกิดประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้ การเชิญชวนยุโรปให้เข้ามาร่วมกับสหรัฐฯ ในการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ที่เก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และศรัทธาแบบคริสต์เตียน เพื่อร่วมกันเป็น “อารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ” จึงสะท้อนความต้องการรวมเป็นปึกแผ่นเดียวกันกับยุโรป หรือรวมเป็นชนกลุ่มเดียวกัน เป็นอารยธรรมเดียวกัน ที่ปกครองพื้นที่ขนาดใหญ่ถึง 2 ทวีป และมีความยิ่งใหญ่หรือเหนือกว่าอารยธรรมหรือชนกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งความต้องการเช่นนี้จะมีลักษณะคล้ายกับวิธีการสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดแก่ประชากรในจักรวรรดิ และคล้ายกับแนวคิดจักรวรรดินิยมที่มักจะมองว่าจักรวรรดิมีความยิ่งใหญ่กว่า เหนือกว่า และมีอารยธรรมมากกว่าชนกลุ่มอื่นที่อยู่นอกจักรวรรดิด้วย

ด้วยเหตุที่ว่ามาทั้งหมดนี้ อุดมการณ์ทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏผ่านสุนทรพจน์ของ มาร์โก รูบิโอ ในการประชุมด้านความมั่นคงที่นครมิวนิคประจำปี 2026 จึงเป็นแบบจักรวรรดินิยมที่ไม่เสรีนิยม (illiberal imperialism) อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวนั้นก็ยังสามารถถูกวิพากษ์วิจารณ์ต่อไปได้ว่า มีความแตกต่างอย่างไรกับแนวคิดจักรวรรดินิยมในยุคสมัยก่อนหน้าที่เสรีนิยมจะกลายเป็นระเบียบโลก เนื่องจากเป็นจักรวรรดินิยมที่ใช้กำลังทหารในการขยายอำนาจและเขตแดน โดยไม่ยึดตามคุณค่าแบบเสรีนิยมเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- Al-Azzawi, J. (2026, March 12). The war of signals: How Russia and China help Iran see the battlefield. Al Jazeera. from <https://www.aljazeera.com/opinions/2026/3/12/the-war-of-signals-how-russia-and-china-help-iran-see-the-battlefield>
- Aramayo, A., Santamaria, K. Y., & Smith, H. R. (2025, February 10). *Recent White House Actions on Immigration*. Congress.gov. from <https://www.congress.gov/crs-product/LSB11265>
- Ayres, G., Burton, R., Federici, J., Morgret, N., & Tsering, L. (2026, March 16). *China-Iran Fact Sheet: A Short Primer on the Relationship*. U.S.-China Economic and Security Review Commission. from <https://www.uscc.gov/research/china-iran-fact-sheet-short-primer-relationship>

- Bertrand, N., Britzky, H., & Cohen, Z. (2026, April 12). *Exclusive: US intelligence indicates China is preparing weapons shipment to Iran amid fragile ceasefire, sources say*. CNN. from <https://edition.cnn.com/2026/04/11/politics/us-intelligence-iran-china-weapons>
- Boucher, G. (1998, November 20). *History and Desire in Kojève*. Marxists.org; “Legacy of Hegel” Seminar. from <https://www.marxists.org/reference/archive/hegel/txt/kojeve-s.htm>
- Burkhart, W. F., & Hammond, K. E. (2025, January 12). *Presidential 2025 Tariff Actions: Timeline and Status*. Congress.gov. from <https://www.congress.gov/crs-product/R48549>
- Chadwick, H., Crow, P. A., Marty, M. E., Sullivan, L. E., Fredericksen, L., Lindberg, C. H., Hick, J., McGinn, B. J., Pelikan, J. J., Hogg, W. R., Spencer, S., Stefon, M., Wainwright, G., & Benz, E. W. (2026, April 14). *The alliance between church and empire*. In Encyclopedia Britannica. from <https://www.britannica.com/topic/Christianity/The-alliance-between-church-and-empire>
- China Briefing. (2026, March 27). *US-China Relations in the Trump 2.0 Era: A Timeline*. China Briefing. from <https://www.china-briefing.com/news/us-china-relations-in-the-trump-2-0-implications/>
- Trump, D. J. (2025, April 2). *Executive Order 14257—Regulating Imports With a Reciprocal Tariff To Rectify Trade Practices That Contribute to Large and Persistent Annual United States Goods Trade Deficits*. The American Presidency Project. from <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/executive-order-14257-regulating-imports-with-reciprocal-tariff-rectify-trade-practices>
- Featherstone, M. (1993). Global and Local Cultures. In J. Bird, B. Curtis, T. Putnam, L. Tickner, & G. Robertson (Eds.), *Mapping the Futures: Local Cultures, Global Change* (pp. 169–187). Routledge.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 16, 3–18.
- Guaranteeing The States Protection Against Invasion*. (2025, January 20). The White House Washington. from <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/guaranteeing-the-states-protection-against-invasion/>
- Kallhoff, A., & Schulte-Umberg, T. (2015). The Committed Soldier: Religion as a Necessary Supplement to a Moral Theory of Warfare. *Politics, Religion & Ideology*, 16(4), 434–448.

- Kopack, S., & Wile, R. (2025, August 1). *Trump sets high tariffs as he reshapes economy*. NBC News. from <https://www.nbcnews.com/business/economy/trump-sets-tariff-levels-reshapes-economy-rcna222387>
- Patrick, I. (2025, November 25). *Xi pledges support for Maduro, criticises US actions in Venezuela*. South China Morning Post. from <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3334007/xi-jinping-pledges-support-nicolas-maduro-and-criticises-us-actions-venezuela>
- Pohlsander, H. A. (2004). *The Emperor Constantine*. Routledge. Office of the United States Trade Representative. (n.d.). *Presidential Tariff Actions*. from <https://ustr.gov/trade-topics/presidential-tariff-actions>
- Rubio, M. (2026, February 14). *Secretary of State Marco Rubio at the Munich Security Conference*. United States Department of State. from <https://www.state.gov/releases/office-of-the-spokesperson/2026/02/secretary-of-state-marco-rubio-at-the-munich-security-conference>
- Wei, A. (2026, January 4). *China urges US to immediately release Maduro, “stop subverting Venezuelan regime.”* South China Morning Post. from <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3338661/china-calls-maduros-immediate-release-accuses-us-breaching-international-law>
- Williams, A. (2025, August 6). *Donald Trump’s new tariff regime deepens global trade war*. Financial Times. from <https://www.ft.com/content/9f642686-d9bf-4d16-a2f6-2d2ab8fb43d2>

พลวัตภาครัฐ: การพัฒนานวัตกรรมเพื่อรับมือโลกยุคเปลี่ยนผ่าน

PUBLIC SECTOR DYNAMICS: INNOVATIONS FOR ADAPTING TO A CHANGING WORLD

สุริวรรณ สุนทรธ^{1*}Sureewan Sukontharos^{1*}

*Corresponding Author E-mail: 6701104248@mcu.ac.th

Received May 3, 2026; Revised June 2, 2026; Accepted June 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอเกี่ยวกับพลวัตภาครัฐในโลกปัจจุบันที่ขับเคลื่อนด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งและซับซ้อน ภาครัฐทั่วโลกเผชิญความท้าทายจากหลายมิติ ทั้งการปฏิวัติทางเทคโนโลยีและดิจิทัลที่พลิกโฉมวิถีชีวิตและความคาดหวังของประชาชน วิกฤตการณ์และความไม่แน่นอนซึ่งกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ ปัญหาที่เชื่อมโยงซับซ้อนข้ามมิติ ตลอดจนข้อจำกัดด้านทรัพยากร ผู้เขียนสังเคราะห์แนวคิดจากกรอบการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ซึ่งให้เห็นว่าภาครัฐต้องก้าวข้ามกรอบคิดและวิธีการทำงานแบบดั้งเดิม โดยอาศัยการสร้างสรรค่นวัตกรรมในห้ามิติ ได้แก่ การปลูกฝังวัฒนธรรมการทดลองและการเรียนรู้ การใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด การเปิดกว้างสู่ความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ การพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีทักษะแห่งอนาคต และการทบทวนกฎระเบียบให้เอื้อต่อนวัตกรรม ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมในประเทศไทย เช่น ระบบบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop Service) แพลตฟอร์มยืนยันตัวตนดิจิทัล ThaiID และการนำปัญญาประดิษฐ์มาวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย บทความสรุปว่านวัตกรรมภาครัฐมิใช่ทางเลือก หากแต่เป็นภารกิจเร่งด่วนที่จะช่วยให้ภาครัฐปรับตัว ยืดหยุ่น และตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ตลอดจนนำพาสังคมไปสู่อนาคตที่ยั่งยืนและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: พลวัตภาครัฐ; นวัตกรรมภาครัฐ; การเปลี่ยนแปลงดิจิทัลภาครัฐ

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Academic

Abstract

This article examines the dynamics of public administration in a world driven by continuous and complex change. Public sector organizations worldwide face multi-dimensional challenges, including the technological and digital revolution that has reshaped citizens' lifestyles and expectations, recurring crises and uncertainties that have become the new normal, interconnected cross-sectoral problems, and resource constraints. Drawing on the conceptual frameworks of New Public Management and New Public Service, this article argues that the public sector must move beyond traditional mindsets and working methods by fostering innovation across five interrelated dimensions: cultivating a culture of experimentation and learning, leveraging data and technology intelligently, opening up to cross-sector collaboration, developing future-ready public servants, and reforming regulations to enable innovation. Concrete examples from Thailand, such as the One-Stop Service platform, the ThaiID digital identity system, and the use of artificial intelligence for evidence-based policy decisions, illustrate these dimensions in practice. The article concludes that public sector innovation is not optional but an urgent imperative that enables government to adapt, remain resilient, and respond meaningfully to citizens' needs, ultimately guiding society toward a sustainable future with a better quality of life.

Keywords: Public Sector Dynamics; Public Sector Innovation; Digital Transformation in the Public Sector

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งนิยามด้วยคำว่า ความไม่แน่นอน (Uncertainty) และ ความซับซ้อน (Complexity) โลกกำลังเคลื่อนตัวด้วยความเร็วและทิศทางที่ยากจะคาดเดา (สุชานุชพันธุ์นัยะ, 2567) การอุบัติขึ้นของเทคโนโลยีพลิกโฉม (Disruptive Technologies) อย่าง ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things) ได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต การทำงาน และการปฏิสัมพันธ์ของผู้คนอย่างถอนรากถอนโคน พร้อมกันนั้น วิกฤตการณ์ระดับโลกที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ตั้งแต่การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุขและเศรษฐกิจทั่วโลก ไปจนถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความถี่และความรุนแรงเพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภายใต้บริบทเช่นนี้ ภาครัฐในฐานะกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และการให้บริการประชาชน จำเป็นต้องเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลายอย่างไม่เคยมีมาก่อน (นราธิป ศรีราม, 2556)

เพื่อให้เห็นขนาดของภาครัฐไทยที่ต้องเผชิญพลวัตเหล่านี้ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) ระบุว่าประเทศไทยมีบุคลากรภาครัฐรวมทุกประเภท ทั้งข้าราชการพลเรือนสามัญ ข้าราชการประเภทอื่น พนักงานราชการ ลูกจ้าง และเจ้าหน้าที่ของรัฐในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจ รวมประมาณ 2.7 ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนใกล้เคียงร้อยละ 4 ของประชากรทั้งประเทศ องค์กรขนาดใหญ่เช่นนี้ย่อมต้องการการบริหารจัดการที่คล่องตัวและกลไกนวัตกรรมที่ทรงพลังเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง

หากภาครัฐยังคงยึดติดกับแนวปฏิบัติแบบเดิม โครงสร้างที่แข็งทื่อ และกระบวนการที่เชื่องช้า อาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศและการตอบสนองความต้องการของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่สะท้อนพลวัตการเปลี่ยนแปลงของนวัตกรรมภาครัฐไทย เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชัน “เป๋าตัง” ที่ใช้กระจายมาตรการเยียวยาในช่วงโควิด-19 การออกระบบยืนยันตัวตนดิจิทัล ThaiID เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการภาครัฐผ่านสมาร์ทโฟน และการพัฒนาแพลตฟอร์ม “ทางรัฐ” (Citizen Portal) ที่รวมบริการภาครัฐกว่า 100 บริการไว้ในจุดเดียว ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนว่านวัตกรรมภาครัฐกำลังเปลี่ยนรูปจากระบบกระดาษไปสู่ระบบดิจิทัลที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง

ดังนั้น บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พลวัตของภาครัฐในบริบทโลกปัจจุบัน สังเคราะห์แนวทางการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐภายใต้กรอบคิดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) และการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) ตลอดจนนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลห้ามิตินวัตกรรมภาครัฐ เพื่อเป็นกรอบในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของภาครัฐไทยให้สามารถปรับตัว ยืดหยุ่น โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การจัดการภาครัฐในอดีตและพัฒนารูปแบบปัจจุบัน

การทำความเข้าใจพลวัตภาครัฐในปัจจุบันไม่อาจแยกขาดจากพัฒนาการในอดีต กรอบแนวคิดการบริหารภาครัฐได้วิวัฒนาการอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองบริบทของแต่ละยุคสมัย อาจแบ่งเป็นสามกระบวนทัศน์หลัก ดังนี้

1. การบริหารราชการแบบดั้งเดิม (Traditional Public Administration) ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดระบบราชการของ Max Weber เน้นโครงสร้างองค์กรแบบลำดับชั้น มีกฎระเบียบที่ชัดเจน และยึดการปฏิบัติตามขั้นตอน แม้ระบบนี้จะสร้างความมั่นคงและความเสมอภาคในการให้บริการ แต่ก็ถูกวิพากษ์ว่ายึดติดในขั้นตอน ขาดความยืดหยุ่น และไม่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management - NPM) เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษ 1980 - 1990 โดยนำหลักการบริหารจัดการของภาคเอกชนมาประยุกต์ใช้ในภาครัฐ เน้นประสิทธิภาพ การกระจายอำนาจ การวัดผลด้วยตัวชี้วัด และการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม NPM ถูกวิพากษ์ในประเด็นการลดทอนคุณค่าสาธารณะและการให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพมากกว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน (Pollitt & Bouckaert, 2017)

3. การบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service) และการบริหารปกครองสาธารณะ (Public Governance): ในศตวรรษที่ 21 แนวคิดของ Denhardt และ Denhardt (2007) ได้เสนอให้ภาครัฐหันมาให้ความสำคัญกับการรับใช้ประชาชน (Serving) มากกว่าการกำกับ (Steering) เน้นคุณค่าประชาธิปไตย การมีส่วนร่วม และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ส่งผลให้แนวคิดธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance) และนวัตกรรมภาครัฐ (Public Sector Innovation) เข้ามามีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน (Bason, 2018; OECD, 2017)

จากพัฒนาการดังกล่าว เห็นได้ว่าภาครัฐกำลังเคลื่อนตัวจากระบบที่เน้นกฎระเบียบและประสิทธิภาพแบบเดียว ไปสู่ระบบที่เปิดกว้าง ยืดหยุ่น และยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ภายใต้บริบทที่เทคโนโลยีและความคาดหวังของประชาชนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ในหน่วยงานไทย เช่น กรณีกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี สะท้อนให้เห็นว่าการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ดังกล่าวกำลังเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ (อริศรา มีสติ และชนิดา จิตตรุทธะ, 2567)

พลวัตภาครัฐในปัจจุบัน

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ภาครัฐทั่วโลกเผชิญแรงกดดันจากหลายทิศทาง ซึ่งมีใช้กระแสชั่วคราว หากเป็นพลวัตที่เป็นธรรมชาติใหม่ของโลก ทำให้บทบาทและหน้าที่ของภาครัฐต้องถูกทบทวนและปรับเปลี่ยนอย่างเร่งด่วน การทำความเข้าใจพลวัตเหล่านี้จึงเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อรับมือกับความท้าทายและคว้าโอกาส (Bason, 2018)

1. การปฏิวัติทางเทคโนโลยีและดิจิทัล แรงขับเคลื่อนสำคัญประการแรกคือการปฏิวัติทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ถูกนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อพยากรณ์แนวโน้มอาชญากรรม ปรับปรุงระบบบริการสาธารณะ และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบาย เทคโนโลยีบล็อกเชนสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบย้อนกลับได้ในระบบทะเบียนที่ดินและการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ขณะที่ 5G และ IoT เร่งให้เกิดเมืองอัจฉริยะ (Smart Cities) เทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลต่อความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการบริการรวดเร็ว เข้าถึงง่าย และเป็นส่วนตัวมากขึ้นไม่ต่างจากบริการของภาคเอกชน (อุษณีย์ มงคลพิทักษ์สุข, 2555)

2. ประชาชนคือศูนย์กลาง พลังการมีส่วนร่วมและความคาดหวังที่สูงขึ้น พลเมืองในยุคดิจิทัลไม่ใช่ผู้รับบริการแบบพาสซีฟอีกต่อไป แต่เป็นผู้ที่มีข้อมูล ความรู้ และความต้องการเฉพาะเจาะจง สามารถเข้าถึงข้อมูลและรวมกลุ่มผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว ภาครัฐจึงต้องปรับบทบาทจาก ผู้ให้บริการ มาสู่ ผู้ร่วมสร้าง (Co-creator) ความโปร่งใส (Transparency) และการตรวจสอบได้ (Accountability) จึงเป็นหลักการพื้นฐานที่ประชาชนคาดหวังจากภาครัฐ (Denhardt & Denhardt, 2007)

3. วิฤตการณ์และความไม่แน่นอน บททดสอบความยืดหยุ่นของภาครัฐ โลกปัจจุบันเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ตั้งแต่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคมทั่วโลก ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติรุนแรงและถี่ขึ้น สถานการณ์เหล่านี้เป็นบททดสอบความยืดหยุ่น (Resilience) และขีดความสามารถในการรับมือภาวะฉุกเฉินของภาครัฐ การวางแผนเชิงรับมืออย่างเดียวนั้นเพียงพอ ภาครัฐต้องสามารถคาดการณ์ วิเคราะห์ความเสี่ยง และปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว เพื่อลดผลกระทบและฟื้นฟูสถานการณ์ (ลัญชร ยอดดอกไม้ และบำเพ็ญ ไมตรีโสภณ, 2567)

4. ความซับซ้อนของปัญหา การทำงานแบบไซโลไม่ตอบโจทย์อีกต่อไป ปัญหาที่ภาครัฐเผชิญในปัจจุบันมิใช่ปัญหาเดียวที่หน่วยงานเดียวสามารถแก้ไขได้ ตัวอย่างเช่น ปัญหาความยากจนมิได้เกิดจากสาเหตุทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมโยงกับปัญหาการศึกษา สุขภาพ โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร และการเข้าถึงเทคโนโลยี การแก้ไขปัญหาดังเช่นนี้ จำเป็นต้องอาศัยการทำงานแบบบูรณาการ (Integration) และความร่วมมือข้ามหน่วยงาน (Cross-agency Collaboration) ทั้งภายในภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา (พัชรราวลัย ศุภณะ, 2562)

5. ความกดดันด้านทรัพยากร ข้อจำกัดที่ต้องเผชิญ แม้ความท้าทายจะเพิ่มขึ้น แต่ภาครัฐกลับต้องเผชิญข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่อาจยังขาดทักษะที่จำเป็นในการรับมือกับเทคโนโลยีและบริบทใหม่ พลวัตนี้บังคับให้ภาครัฐต้องคิดค้นนวัตกรรมที่สามารถ "ทำน้อยได้มาก" (Do More with Less) ด้วยการใช้เทคโนโลยี ปรับปรุงกระบวนการ และบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลให้เกิดประโยชน์สูงสุด (พระมหาสุทิตล จิตตปญโญ และคณะ, 2567)

จากแรงกดดันทั้งห้าประการดังกล่าว ภาครัฐจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนากลไกนวัตกรรมในหลายมิติพร้อมกัน เพื่อก้าวข้ามกรอบคิดแบบเดิมและคงบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่อนาคตที่ยั่งยืน

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐเพื่อรับมือโลกที่เปลี่ยนแปลง

ภายใต้พลวัตที่ซับซ้อนข้างต้น การมุ่งเน้นนวัตกรรมจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วน การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในภาครัฐไม่ได้หมายถึงเพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ หากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) ในทุกมิติ ผู้เขียนสังเคราะห์แนวทางสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมภาครัฐออกเป็นห้าด้าน ดังนี้

1. การปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งการทดลองและการเรียนรู้ (Culture of Experimentation and Learning) หัวใจสำคัญของนวัตกรรมคือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทดลอง การคิดนอกกรอบ และการเรียนรู้จากความผิดพลาด ภาครัฐต้องลดความกลัวการล้มเหลว ส่งเสริมโครงการนำร่อง (Pilot Project) จัดให้มีพื้นที่ทดลอง (Sandbox) ที่ขอบเขตความเสี่ยงควบคุมได้ และมองความผิดพลาดเป็นโอกาสในการเรียนรู้ ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมคือสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (NIA) ที่จัดตั้งห้องปฏิบัติการนวัตกรรมภาครัฐ (Government Innovation Lab) เพื่อเป็นเวทีให้หน่วยงานต่าง ๆ ทดลองแนวคิดใหม่ ๆ ผู้เขียนเห็นว่าการสนับสนุนจากผู้นำ

ระดับสูงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้วัฒนธรรมนี้หยั่งรากในองค์กรภาครัฐ ทั้งนี้ Borins (2014) ได้ศึกษาความต่อเนื่องของนวัตกรรมในภาครัฐและพบว่านวัตกรรมที่ยั่งยืนมักเกิดจากการริเริ่มของบุคลากรระดับปฏิบัติการควบคู่กับการสนับสนุนเชิงนโยบายจากผู้บริหาร

2. การใช้ประโยชน์จากข้อมูลและเทคโนโลยีอย่างชาญฉลาด (Smart Utilization of Data and Technology) เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือทรงพลังในการขับเคลื่อนนวัตกรรม แต่การนำไปใช้ต้องตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริง ตัวอย่างรูปธรรม เช่น ระบบ Big Data Analytics ของกรมสรรพากรที่ใช้วิเคราะห์พฤติกรรมการเสียภาษีเพื่อลดการหลีกเลี่ยงภาษี การพัฒนาแพลตฟอร์มบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One-Stop Service) ผ่านแอปพลิเคชัน "ทางรัฐ" ที่รวมบริการกว่า 100 รายการไว้ในที่เดียว และการเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open Data) ผ่านศูนย์กลางข้อมูลเปิดภาครัฐ (data.go.th) เพื่อให้นักพัฒนาและประชาชนนำไปต่อยอด ทั้งนี้ การเสริมความมั่นคงทางไซเบอร์ (Cybersecurity) เป็นรากฐานสำคัญของความเชื่อมั่นในการใช้บริการดิจิทัล

3. การเปิดกว้างสู่การทำงานร่วมกันและสร้างเครือข่าย (Open Collaboration and Networking) ปัญหาซับซ้อนในปัจจุบันไม่อาจแก้ไขได้โดยภาครัฐเพียงลำพัง การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการระดมความคิดเห็นแบบ Crowdsourcing หรือแพลตฟอร์มประชาพิจารณ์ออนไลน์ ความร่วมมือภาครัฐ-เอกชน (Public-Private Partnerships) ในโครงการโครงสร้างพื้นฐานและบริการดิจิทัล ตลอดจนเครือข่ายกับสถาบันการศึกษาและภาคประชาสังคม จะช่วยให้ภาครัฐสามารถดึงศักยภาพจากภายนอกเข้ามาเสริมความสามารถภายในได้ ผู้เขียนเห็นว่าโมเดล Quadruple Helix ซึ่งบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน เป็นกรอบที่เหมาะสมสำหรับภาครัฐไทย สอดคล้องกับแนวคิดของ Mazzucato (2021) ที่เสนอว่าภาครัฐควรมีบทบาทเชิงรุกในการกำหนดภารกิจร่วม (Mission-Oriented) และร่วมลงทุนกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนของสังคม

4. การพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีทักษะแห่งอนาคต (Future-Proofing Public Sector Workforce) บุคลากรเป็นหัวใจของการขับเคลื่อนนวัตกรรม การลงทุนในการยกระดับทักษะ (Upskilling) และการสร้างทักษะใหม่ (Reskilling) โดยเฉพาะด้านดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล การคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และการบริหารโครงการแบบ Agile จึงเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ การพัฒนาผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง (Change Leaders) และการสร้าง

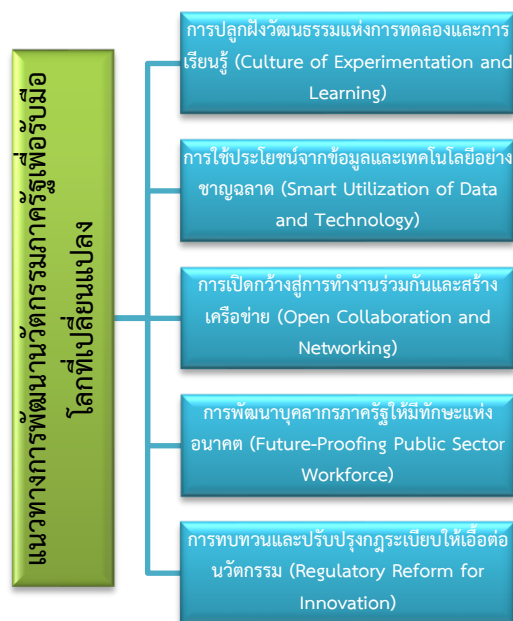

สภาพแวดล้อมที่ดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่มีทักษะด้านนวัตกรรมเข้าสู่ระบบราชการ เป็นปัจจัยที่จะกำหนดความสำเร็จในระยะยาว

5. การทบทวนและปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อนวัตกรรม (Regulatory Reform for Innovation) กฎระเบียบที่ล้าสมัยมักเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรม ภาครัฐต้องทบทวนกฎหมายที่ล้าสมัย พัฒนารอบกฎระเบียบที่ยืดหยุ่น (Agile Regulation) และใช้เครื่องมือ Regulatory Sandbox เพื่อทดลองเทคโนโลยีหรือบริการใหม่ก่อนการขยายผล ตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย คือ Regulatory Sandbox ของธนาคารแห่งประเทศไทยและสำนักงาน ก.ล.ต. ที่เปิดให้ทดลอง Fintech และสินทรัพย์ดิจิทัลในขอบเขตที่ควบคุมได้

การขับเคลื่อนนวัตกรรมภาครัฐมิใช่ภารกิจระยะสั้น แต่เป็นการเดินทางที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความร่วมมือ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การลงทุนในแนวทางห้าด้านข้างต้นจะช่วยให้ภาครัฐปลดล็อกศักยภาพของตนเอง และนำพาประเทศไปสู่อนาคตที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง ผู้เขียนได้สังเคราะห์แนวคิดทั้งหมดออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ดังที่แสดงในภาพที่ 1

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ ประกอบด้วยห้ามิติที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ดังนี้

1) **มิติวัฒนธรรมองค์กร (Cultural Pillar)** เป็นรากฐานที่หล่อหลอมให้บุคลากรทุกระดับยอมรับการเปลี่ยนแปลงและกล้าริเริ่มสิ่งใหม่ หากมิตินี้อ่อนแอ มิติดึงอื่นๆ ก็จะเคลื่อนตัวได้

2) **มิติข้อมูลและเทคโนโลยี (Data & Technology Pillar)** เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการตัดสินใจและพัฒนาบริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน มิติดึงอื่นๆ วัฒนธรรมการทดลองในการนำเทคโนโลยีไปประยุกต์ใช้จริง

3) **มิติเครือข่ายความร่วมมือ (Collaboration Pillar)** ขยายขีดความสามารถของภาครัฐในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนข้ามมิติ โดยอาศัยทรัพยากรและความเชี่ยวชาญจากภาคเอกชน ภาคประชาสังคม สถาบันการศึกษา และประชาชน

4) **มิติทุนมนุษย์ (Human Capital Pillar)** เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามมิติแรกบรรลุผลในทางปฏิบัติ บุคลากรที่มีทักษะแห่งอนาคตจะเป็นผู้ใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ และเป็นผู้สร้างความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ

5) **มิติกฎระเบียบ (Regulatory Pillar)** เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างที่เอื้ออำนวยและกำหนดขอบเขตให้นวัตกรรมในสามมิติแรกสามารถเกิดขึ้นได้จริง การปฏิรูปกฎระเบียบและการใช้ Regulatory Sandbox จึงเป็นกลไกสำคัญที่ปลดล็อกศักยภาพของทุกมิติ

ความสัมพันธ์ระหว่างห้ามิตินี้เป็นแบบเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน (Synergistic Relationship) หากมิติใดมิติหนึ่งอ่อนแอ จะส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของมิติอื่น การพัฒนานวัตกรรมภาครัฐจึงต้องดำเนินไปอย่างสมดุลและพร้อมกันในทุกมิติ ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือองค์กรภาครัฐที่ยืดหยุ่น (Resilient) โปร่งใส (Transparent) ตอบสนอง (Responsive) มีประสิทธิภาพ (Efficient) และมีส่วนร่วม (Participatory) อย่างแท้จริง

สรุป

ในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ภาครัฐต้องเผชิญความท้าทายที่ซับซ้อนและหลากหลายจากการปฏิวัติทางเทคโนโลยีและดิจิทัล ความคาดหวังที่สูงขึ้นและพลังการมีส่วนร่วมของประชาชน วิฤตการณ์และความไม่แน่นอนที่กลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ ปัญหาที่เชื่อมโยงและซับซ้อนข้ามมิติ ตลอดจนข้อจำกัดด้านทรัพยากร แรงกดดันเหล่านี้ผลักดันให้ภาครัฐต้องก้าวข้ามกรอบความคิดและวิธีการทำงานแบบเดิมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

บทความนี้ได้วิเคราะห์พลวัตภาครัฐในบริบทโลกปัจจุบัน ซึ่งมีใช่เพียงการปรับตัวเล็กน้อย หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างและกระบวนการที่ค่อนข้างลึกซึ้ง ผู้เขียนได้สังเคราะห์แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) การบริการสาธารณะแนวใหม่ (NPS) และธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance) เพื่อนำเสนอโมเดลห้ามิตินวัตกรรมภาครัฐ อันประกอบด้วยมิติวัฒนธรรมองค์กร มิติข้อมูลและเทคโนโลยี มิติเครือข่ายความร่วมมือ มิติทุนมนุษย์ และมิติกฎระเบียบ ความสัมพันธ์เชิงระบบของทั้งห้ามิติคือกุญแจสำคัญที่จะทำให้ นวัตกรรมภาครัฐบรรลุผลในทางปฏิบัติ

ข้อค้นพบสำคัญที่บทความนี้เสนอคือ นวัตกรรมภาครัฐไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีมาใช้ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบที่ต้องบูรณาการทุกมิติเข้าด้วยกัน หากภาครัฐดำเนินการเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ลงทุนเฉพาะเทคโนโลยีโดยไม่พัฒนามนุษย์หรือไม่ปฏิรูปกฎระเบียบ นวัตกรรมก็ยากที่จะสร้างผลกระทบในวงกว้าง ดังนั้น การขับเคลื่อนนวัตกรรมในภาครัฐจึงเป็นภารกิจที่เร่งด่วนและต่อเนื่อง เป็นการเดินทางที่ต้องอาศัยความมุ่งมั่น ความเข้าใจในบริบทที่เปลี่ยนแปลง และความกล้าหาญที่จะก้าวออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Comfort Zone) เพื่อนำพาสังคมไปสู่อนาคตที่ยืดหยุ่น โปร่งใส และพร้อมรับมือกับทุกการเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึง

เอกสารอ้างอิง

- นราธิป ศรีราม. (2556). การสังเคราะห์แนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระมหาสุทนต์ จิตตปัญญา และคณะ. (2567). การพัฒนาการจัดการปกครอง: นัยยะสำหรับการปฏิรูปภาครัฐในอนาคต. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7), 1449-1460.
- พัชรพล ศุภะ. (2562). นโยบายสาธารณะและการวางแผนเพื่อจัดการองค์กรภาครัฐ. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลัญจกร ยอดดอกไม้ และบำเพ็ญ ไมตรีโสภณ. (2567). แนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 21(92), 151-166.
- สุชนุช พันธนิยะ. (2567). บทวิเคราะห์การจัดการภาครัฐแนวใหม่ “เหล้าเก่าในขวดใหม่จริงหรือ?”. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 15(1), 319-344.

- อริศรา มีสติ และชนิดา จิตตรุทธะ. (2567). การบริหารจัดการตามแนวทางการจัดการภาครัฐ
แนวใหม่ กรณี กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย,
30(1), 27-39.
- อุษณี มงคลพิทักษ์สุข. (2555). แนะนำหนังสือ การบริหารปกครองสาธารณะ: การบริหารรัฐกิจ
ในศตวรรษที่ 21 Public Governance. วารสารร่วมพฤษ มหาวิทยาลัยเกริก, 30(3),
175-188.
- Bason, C. (2018). *Leading public sector innovation: Co-creating for a better society*
(2nd ed.). Bristol, UK: Policy Press.
- Borins, S. (2014). *The persistence of innovation in government*. Washington, DC:
Brookings Institution Press.
- Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2007). *The New Public Service: Serving, Not
Steering*. New York: M.E. Sharpe.
- Mazzucato, M. (2021). *Mission economy: A moonshot guide to changing
capitalism*. London, UK: Allen Lane.
- OECD. (2017). *Embracing innovation in government: Global trends 2017*. Paris, France: OECD
Publishing. Retrieved 23 May 2026, from. <https://doi.org/10.1787/58344dc5-en>
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public management reform: A comparative analysis
- Into the age of austerity* (4th ed.). Oxford, UK: Oxford University Press.

การบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัลด้วยหลักพละ 5 PUBLIC MANAGEMENT IN THE DIGITAL AGE USING THE FIVE STRENGTHS PRINCIPLE

พิชัย งามบุญนันต์^{1*}

Pichai Ngamboonant^{1*}

*Corresponding Author E-mail: xpickey@gmail.com

Received April 26, 2026; Revised June 7, 2026; Accepted June 15, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัลผ่านการบูรณาการหลักพละ 5 ซึ่งเป็นพลังภายในตามหลักพุทธธรรม เข้ากับการบริหารภาครัฐสมัยใหม่และการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล โดยใช้วิธีศึกษาเชิงเอกสารและสังเคราะห์เชิงวิชาการจากวรรณกรรมไทยและต่างประเทศ พระไตรปิฎก และเอกสารนโยบาย ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การบริการสาธารณะในยุคดิจิทัลไม่ใช่การปฏิบัติหน้าที่ตามระเบียบ แต่เป็นภารกิจเชิงสถาบันที่ยึดหลักสี่ประการ ได้แก่ ประโยชน์สาธารณะ ความเสมอภาค ความต่อเนื่อง และความโปร่งใส ภายใต้สภาวะโลกที่ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ (VUCA) รัฐต้องเปลี่ยนสู่การอภิบาลแบบบิเล็กทรอนิกส์ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ขณะที่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นประสิทธิภาพเชิงปริมาณยังขาดมิติจริยธรรม หลักพละ 5 อันได้แก่ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา จึงทำหน้าที่เป็นแกนคุณธรรมกำกับการใช้เทคโนโลยีให้พ้นจากภาวะไร้ธรรมาภิบาล ความสำเร็จจึงไม่ได้อยู่ที่ความทันสมัยของเครื่องมือ แต่อยู่ที่การผสานเทคโนโลยีกับศักยภาพมนุษย์ ซึ่งผู้เขียนสังเคราะห์เป็นกรอบที่เรียกว่า DIGI-BALA Model และเสนอสามแนวทาง คือ บรรจุหลักพละ 5 ในกรอบสมรรถนะของผู้บริหารและข้าราชการดิจิทัล ประเมินผลกระทบเชิงจริยธรรมก่อนใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการบริการประชาชน และวางกลไกธรรมาภิบาลข้อมูลที่ครอบคลุมประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และมิติจริยธรรม

คำสำคัญ : การบริหารจัดการสาธารณะ; หลักพละ 5; รัฐบาลดิจิทัล; การเปลี่ยนผ่านดิจิทัล; การจัดการภาครัฐแนวใหม่

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Academic

Abstract

This academic article analyzes public management in the digital age by integrating the Five Strengths Principle (Bala 5), a Buddhist teaching on five inner powers, with the modern public administration paradigm and the transition to digital government. The study uses documentary research and academic synthesis, reviewing Thai and international literature, the Tipitaka, and government policy documents. The analysis shows that public service in the digital age is not routine compliance with regulations but an institutional mission resting on four principles: public interest, equality, continuity, and transparency. Under volatile, uncertain, complex, and ambiguous (VUCA) conditions that drive digital transformation, the state must move toward citizen-centered electronic governance, while New Public Management, with its focus on quantitative efficiency, still lacks an ethical core. The Five Strengths faith, effort, mindfulness, concentration, and wisdom guide the use of technology and keep digital development from slipping into poor governance. The success of public management rests not on the modernity of tools but on the union of technology with human capability, which the author synthesizes as the DIGI-BALA Model. The article proposes three approaches: embedding the Five Strengths in the competency framework of digital officials; requiring ethical impact assessment before applying artificial intelligence in citizen services; and establishing data governance covering efficiency, transparency, and ethics.

Keywords: Public Management; Five Strengths; Digital Government; Digital Transformation; New Public Management

บทนำ

สภาวะการณ์ที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้าไปแทรกซึมและปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานของสังคม อย่างรวดเร็ว หรือที่เรียกว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) ทำให้การบริหารจัดการ สาธารณะ (Public Management) ต้องเผชิญกับพลวัตความท้าทายในมิติต่าง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งในด้านความคาดหวังของภาคประชาสังคมที่มีระดับสูงขึ้นต่อความรวดเร็วและความโปร่งใส การจัดการ กับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีความซับซ้อน รวมถึงการสร้างระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ ที่มีประสิทธิภาพ

เพื่อปกป้องอธิปไตยทางข้อมูล ในบริบทของประเทศไทย สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (DGA) ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งเน้นการบูรณาการข้อมูล การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ และการให้บริการแบบดิจิทัลครบวงจร (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2566) ที่สำคัญ งานศึกษาด้านรัฐบาลดิจิทัลที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นมิติของเทคโนโลยี ประสิทธิภาพเชิงกระบวนการ และโครงสร้างของระบบเป็นหลัก แต่ยังให้ความสำคัญกับฐานคุณธรรมภายในของผู้บริหารและปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายดิจิทัลขาดมิติเชิงจริยธรรมที่จะกำกับการใช้เทคโนโลยีให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ การประยุกต์ใช้หลักพละ 5 หรือพลังห้าประการ อันประกอบด้วย ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา มาเป็นฐานรากเชิงจริยธรรมและเชิงยุทธศาสตร์ในการ บริหารจัดการ จึงถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ผู้นำในภาครัฐสามารถขับเคลื่อนนโยบายดิจิทัลได้อย่าง มั่นคงและยั่งยืน โดยพละทั้งห้าประการนี้จะทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนภายในที่ประสานเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างระบบการทำงานที่ตอบสนองต่อวิกฤตการณ์ได้ทันทั่วทั้ง ในบริบทของรัฐบาลนั้น คำว่า บริการสาธารณะ (Public Services) ได้รับการนิยามอย่างหลากหลายโดยนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญ ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ตามบริบทของยุคสมัย เมื่อพิจารณาจากรูปแบบวัตถุประสงค์ และเหตุผลเชิงประจักษ์ ในการกำหนดนิยาม จะพบว่าบริการสาธารณะมิได้เป็นเพียงภารกิจพื้นฐานของรัฐในการอำนวยความสะดวก ให้แก่ประชาชนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงกิจกรรมใด ๆ ที่รัฐจัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมและ ดำรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคม ภายใต้กรอบของกฎหมายและการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น การตีความหมายของบริการสาธารณะจึงต้องคำนึงถึงทั้งมิติเชิงหน้าที่และมิติเชิงคุณค่าที่แปรเปลี่ยนไป ตามความต้องการของสังคมในแต่ละพลวัตการเปลี่ยนแปลง ประยูร กาญจนดุล (2549) ได้ให้ความหมายของคำว่า บริการสาธารณะ (Public Services) ในมิติทางกฎหมายปกครองไว้ว่า เป็นกิจกรรมทางปกครองที่อยู่ภายใต้ การบริหารจัดการหรือการกำกับดูแลขององค์กรฝ่ายปกครอง โดยมีเจตนารมณ์สูงสุดเพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ ส่วนรวมและยกระดับคุณภาพชีวิตของภาคประชาชนอย่างทั่วถึง ซึ่งนิยามดังกล่าวสะท้อนถึงการใช้อำนาจหน้าที่ ของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและสวัสดิการสังคมเพื่อสร้างความเป็นธรรมและเสถียรภาพภายในรัฐ อันเป็นการ ดำเนินงานที่มุ่งเน้นประโยชน์สาธารณะมากกว่าการแสวงหาผลกำไรในเชิงธุรกิจ ส่งผลให้ภารกิจนี้กลายเป็น พันธกิจหลักที่รัฐต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจให้แก่พลเมือง ภายใต้กรอบธรรมาภิบาล (Good Governance) การนำหลักการดังกล่าวมาปรับใช้จึงถือเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนกลยุทธ์การบริหารจัดการภาครัฐให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามบรรทัดฐานทางสังคมและ หลักนิติธรรมอย่างยั่งยืน ในทำนองเดียวกัน สุวัฒน์ บุญเรือง (2545) ได้ให้ความหมายของการบริการสาธารณะ ว่าเป็นการบริการในฐานะที่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่มีอำนาจกระทำเพื่อตอบสนองต่อความ

ต้องการและเพื่อให้ เกิดความพึงพอใจ จากความหมายดังกล่าว สามารถพิจารณาได้ว่าการให้บริการสาธารณะประกอบด้วยฝ่ายผู้ให้บริการ (Providers) และฝ่ายผู้รับบริการ (Recipients) โดยฝ่ายแรกถือปฏิบัติเป็นหน้าที่ที่ต้องให้บริการ เพื่อให้ฝ่ายหลังเกิดความพึงพอใจ

กล่าวโดยสรุป การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐ ทำให้ผู้นำ จำเป็นต้องบูรณาการหลักพละ 5 เพื่อเป็นแกนกลางทางจริยธรรมในการเผชิญกับความท้าทายจากข้อมูลมหาศาล และความคาดหวังของสังคมที่มีต่อความโปร่งใสและระบบความมั่นคงทางไซเบอร์ การดำเนินการกิจบริการ สาธารณะในบริบทสมัยใหม่จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงการอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน หากแต่เป็นการใช้อำนาจ ปกครองเพื่อจัดสรรทรัพยากรและสร้างสวัสดิการสังคมที่มุ่งประโยชน์สุขส่วนรวมมากกว่าผลกำไรเชิงพาณิชย์ ภายใต้หลักนิติธรรมที่ตรวจสอบได้

การบริหารจัดการสาธารณะ

การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล (Digital Transformation) ไม่ใช่เรื่องง่ายและมักพบอุปสรรคทั้งด้านงบประมาณและทัศนคติของคนในองค์กรต่อการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ตลอดจนความไม่ย่อท้อต่อปัญหาทางเทคนิคและความซับซ้อนของการเชื่อมโยงฐานข้อมูลขนาดใหญ่ การก้าวข้ามอุปสรรคเหล่านี้จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นที่จะทำให้ระบบการบริการสาธารณะดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและไม่หยุดชะงัก

1. การบริหารงานสาธารณะ การจัดทำบริการสาธารณะมีหลักเกณฑ์สำคัญ 3 ประการ (อานวย บุญรัตน์ไมตรี, 2559) คือ หลักความต่อเนื่องและสม่ำเสมอ (the principle of continuity) ที่ว่าบริการสาธารณะต้องดำเนินไปต่อเนื่อง ไม่ขาดช่วง เพราะเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อวิถีชีวิตพลเมือง การหยุดชะงักย่อมกระทบเชิงลบต่อผู้รับบริการ หลักความเสมอภาค (the principle of equality) ที่ว่าบริการสาธารณะมุ่งประโยชน์พลเมืองในวงกว้าง ทุกคนเข้าถึงและรับประโยชน์ได้เท่าเทียม ปราศจากการเลือกปฏิบัติด้านค่าบริการและคุณภาพ หน่วยงานควรออกแบบช่องทางเข้าถึงให้หลากหลาย และหลักการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง (the principle of adaptation) ที่ว่าบริการของภาครัฐต้องสอดคล้องกับอุปสงค์ของพลเมืองและบริบทเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลง รัฐต้องทบทวนและยกระดับบริการให้ทันยุค เมื่อความคาดหวังเปลี่ยนรูปแบบบริการต้องเปลี่ยนตาม

2. หลักการสำคัญของการบริหารจัดการสาธารณะสมัยใหม่ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เป็นกรอบความคิดที่ส่งผลต่อการปฏิรูประบบราชการในศตวรรษที่ 21 มีการเรียกหลากหลาย เช่น การจัดการนิยม (Managerialism) การบริหารงานภาครัฐที่อิงกลไกตลาด (Market-based Public Administration) และรูปแบบรัฐบาลที่ทำงานเหมือนผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Government) ตามที่ Hood (1991) นำเสนอ ปัจจัย

ขับเคลื่อนมาจากความจำเป็นต้องรองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก ทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และแรงกดดันจากปัญหาทุจริตและความไร้ประสิทธิภาพของระบบราชการดั้งเดิม รัฐจึงปฏิรูปผ่านการวางแผนยุทธศาสตร์ จัดโครงสร้างองค์กร และบริหารทรัพยากรมนุษย์ พร้อมให้น้ำหนักกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการที่ดี NPM จึงเป็นการประยุกต์แนวคิดเชิงธุรกิจในภาคสาธารณะให้ระบบราชการคล่องตัว แต่ยังคงสถานะองค์กรไม่แสวงหากำไร (รัชยา ภักดีจิตต์, 2557) อย่างไรก็ตาม แม้ NPM จะมีจุดแข็งด้านประสิทธิภาพและความคล่องตัว แต่ได้รับข้อวิจารณ์เชิงคุณค่าและจริยธรรมหลายประการ ประการแรก การให้น้ำหนักตัวชี้วัดเชิงปริมาณและกลไกตลาดอาจสร้างแรงกดดันด้านปริมาณงาน และจำกัดความหมายของ 'ผลสัมฤทธิ์' ให้แคบ จนลดทอนคุณภาพและความเป็นธรรมในระยะยาว (เฟื่องลดา กลิ่นถวิล และวุฒิชัย อารักษ์โพชนงค์, 2566) ประการที่สอง การเน้นประสิทธิภาพและความประหยัดมีเนื้อหาจริยธรรมเบาบาง เสี่ยงต่อการเปลี่ยนผ่านจากตรรกะกฎหมายมหาชนไปสู่ตรรกะตลาดที่กัดกร่อนคุณค่าสาธารณะดั้งเดิม (Voorwinden, 2023) ประการที่สาม NPM มักมองเทคโนโลยีเป็นเพียงส่วนเสริมเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มความเร็ว ไม่บูรณาการกับกรอบกำกับดูแลและจริยธรรมอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดปัญหาความทึบของระบบ ความรับผิดชอบต่ออัลกอริทึม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจเชิงเทคโนโลยี (Voorwinden, 2023) ข้อจำกัดเหล่านี้ชี้ความจำเป็นในการเสริม NPM ด้วยฐานคุณธรรมภายใน ซึ่งหลักพละ 5 จะเข้ามาเติมเต็มในหัวข้อถัดไป

3. ความท้าทายในโลกยุคดิจิทัล ภายใต้ VUCA World ที่ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ การบริหารองค์กรยากกว่าในอดีต ในช่วง 3-5 ปี ภาครัฐและเอกชนเร่ง Digital Transformation แต่งานวิจัยชี้ว่าผลลัพธ์ยังเป็นเพียงการเพิ่มประสิทธิภาพ ไม่สร้างความยั่งยืนเต็มที่ ผู้บริหารจึงต้องวางแผนเป็นระบบ สรุปความท้าทายได้ 4 ประเด็น ประเด็นแรก การสร้างวิสัยทัศน์ที่ตระหนักต่อการเปลี่ยนแปลง โดยโควิด-19 เป็นปัจจัยเร่ง Digital Transformation ในองค์กรอย่างกว้างขวาง ขณะที่ VUCA World ยังบังคับให้องค์กรปรับสู่ยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องเข้าใจประเด็นนี้ สร้างกรอบการปรับเปลี่ยนให้ชัดเจน และสื่อสารให้รับรู้ทั่วองค์กร ประเด็นที่สอง การลงทุนในเทคโนโลยีที่สนับสนุนภารกิจอนาคต องค์กรต้องมองหาเทคโนโลยีล้ำสมัยให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) หุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ คลาวด์คอมพิวติง ด้วยทรัพยากรจำกัดและเทคโนโลยีราคาสูง การวางแผนต้องวิเคราะห์รอบคอบเพื่อให้คุ้มค่า ประเด็นที่สาม การออกแบบกระบวนการทำงานที่ตอบสนองได้ต่อเนื่อง VUCA World เปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและการบริโภค ขณะที่ผู้ให้บริการเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นการทำงานทางไกลและแบบผสมผสาน (Hybrid Working) มากขึ้น พร้อมแรงกดดันจากการแข่งขัน ทำให้บริการต้องดำเนินการได้ตลอดเวลาผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ภัยคุกคามทางไซเบอร์เป็นความเสี่ยงสำคัญ เพราะข้อมูลไหลเวียนผ่านการสื่อสารดิจิทัลตลอดเวลา ดัง

ตัวอย่างความเสียหายจากการโจมตีของแฮกเกอร์ด้วยมัลแวร์เรียกค่าไถ่ (Ransomware) ที่เกิดขึ้นมาก และประเด็นที่สี่ การรักษาบุคลากรและเสริมสมรรถนะดิจิทัล ปรากฏการณ์ The Great Resignation ทำให้องค์กรขาดแคลนแรงงานที่มีความสามารถ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี กลยุทธ์ที่ควรเน้น ได้แก่ การหาบุคลากรทั่วโลก เพิ่มความยืดหยุ่น สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี และวางแผนพัฒนาทักษะ ทักษะดิจิทัลที่จำเป็นรวมถึงการค้นหา ประมวลผล จัดการ และประยุกต์ใช้ข้อมูล (สุรเดช จงวรรณศิริ, 2565)

โดยรวม การบริหารภาครัฐแนวใหม่มุ่งปฏิรูปองค์กรให้คล่องตัวเชิงภาคธุรกิจ เพื่อยกระดับบริการให้มีประสิทธิภาพและเสมอภาคท่ามกลางบริบทโลกที่ผันผวน หัวใจสำคัญคือ Digital Transformation ที่ต้องก้าวข้ามอุปสรรคด้านงบประมาณและทัศนคติ ความท้าทายในยุค VUCA World คือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ ลงทุนเทคโนโลยีอนาคตอย่างคุ้มค่า ออกแบบกระบวนการที่ปลอดภัยจากภัยคุกคามไซเบอร์ เพื่อตอบสนองประชาชนที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

การบริหารงานในยุคดิจิทัล

บริบทสังคมร่วมสมัยถูกขับเคลื่อนด้วยการไหลเวียนของสารสนเทศบนโครงข่ายอินเทอร์เน็ตอย่างเสรี ผู้คนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้แทบทุกแขนง ประกอบกับการประยุกต์ใช้และต่อยอดนวัตกรรมเทคโนโลยีกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ทำให้การติดต่อสื่อสารและการสั่งการดำเนินไปแบบอัตโนมัติ ไม่ว่าจะเป็นการเปิด-ปิดอุปกรณ์ การสั่งงานผ่านแอปพลิเคชัน การควบคุมด้วยเสียง การถ่ายภาพ หรือการพิมพ์ข้อความโดยระบบอัจฉริยะ (ปัญญพัต กัญจนะวสิต, 2560) ปรากฏการณ์ดังกล่าวคือสิ่งที่เรียกกันโดยทั่วไปว่ายุคดิจิทัล ซึ่งสร้างลักษณะสังคมแบบไร้พรมแดนของข่าวสาร ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่กว้างขวาง สะดวก และเข้าถึงได้ง่ายกว่ายุคใด ๆ ในอดีต นอกจากนี้ ยังเป็นสังคมฐานการเรียนรู้ เพราะผู้คนสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้มาก ส่งผลให้สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์และประกอบการตัดสินใจ ทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นสังคมแบบย่อยส่วน เนื่องด้วยการพัฒนาของระบบการสื่อสารต่าง ๆ เช่น ระบบดาวเทียม ระบบอินเทอร์เน็ต และระบบดิจิทัล ซึ่งส่งผลให้โลกแคบลงเนื่องจากการติดต่อสื่อสารสามารถทำได้จากทุกมุมโลก จากที่ไกลก็สามารถใกล้กันได้ เพียงปลายนิ้วสัมผัส อันส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ ทำให้ทุกคนต้องปรับตัวและพัฒนา ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนประเทศชาติ (ธงชัย สมบูรณ์, 2560) จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าว ทำให้ผู้คนในยุคดิจิทัลต้องการการตอบสนอง ที่รวดเร็วทันใจ นอกจากนี้ ยังต้องการความสำเร็จและการยอมรับที่รวดเร็ว ไม่ยึดติดกับองค์กร พร้อมทั้งจะเปลี่ยนงานตลอดเวลา และนิยมทำงานแบบอิสระ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของพลเมืองดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อหน่วยงานภาครัฐที่จำเป็นต้องปรับรูปแบบการให้บริการให้รวดเร็ว ยืดหยุ่น และ

เข้าถึงได้ง่ายขึ้น ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลที่หลากหลาย เพื่อให้สอดคล้องกับคาดหวังของประชาชน ยุคใหม่ที่คาดหวังประสบการณ์การรับบริการในระดับเดียวกันกับภาคเอกชน

กล่าวโดยสรุป ระบบดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทร่วมกับการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้นทุกช่วงเวลา ทั้งความรู้ใหม่ ๆ มากมายทำให้ผู้คนในยุคนี้แสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาไป อย่างรวดเร็ว ในยุคดิจิทัลจึงต้องปรับองค์กรให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั้งภายใน และภายนอก โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยในการบริหารจัดการเป็นเรื่องที่จำเป็น เพราะเทคโนโลยีดิจิทัล จะเป็นเครื่องมือสนับสนุนการบริหารงานองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลักพละ 5

การบริหารยุคใหม่ที่ผันผวน ทักษะเทคนิคอย่างเดียวไม่พอจะประคององค์กรรอดจากวิกฤต ผู้นำต้องมีฐานคุณธรรมภายในเข้มแข็ง พละ 5 หรือพลังห้าประการ เป็นหลักคิดสร้างฐานจิตใจมั่นคงทุกระดับ

1. ศรัทธา พลังแห่งความเชื่อมั่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549) อธิบายว่า ศรัทธาคือความเชื่อความเลื่อมใสในธรรม เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อด้วยเหตุผล เชื่อมั่นในคุณงามความดี เพื่อไม่ให้ลู่ไหลตามสิ่งยั่วยวน พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) (2538) ระบุว่า ศรัทธาเป็นใหญ่ในความเชื่อ ในมิตินี้การประยุกต์ ศรัทธาขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐ สร้างความเชื่อมั่นว่าเทคโนโลยีจะถูกใช้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนอย่างเป็นธรรม จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมที่จำเป็นต่อ Digital Transformation

2. วิริยะ พลังแห่งความเพียร พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มัชฌิมปณณาสก์ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ระบุว่า ความเพียรคือความเพียรทั้งกายและวาจา ไม่ย่อหย่อนพิจารณาธรรมด้วยปัญญาเพื่อความรู้ยิ่ง พระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อธิบายอุปมาอุปไมยธรรมข้อที่ 2 ว่า อัปปวิวนิตา ปธานสมิ คือความไม่ระย่อในการพากเพียร เรียกว่า วิริยพละ วิริยอินทรีย์ และสัมมาวายามะ ในมิตินี้การประยุกต์ วิริยะผลักดันบุคลากรภาครัฐเรียนรู้ทักษะดิจิทัลใหม่ และก้าวข้ามอุปสรรคด้านงบประมาณ เทคนิค และทัศนคติ ทำให้ Digital Transformation เดินต่อไปไม่หยุดชะงัก

3. สติ พลังแห่งความรอบคอบ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549) อธิบายว่า สติคือความระลึกได้ การคุมใจไว้กับกิจ จดจำสิ่งที่ทำและพูดได้แม่นยำ พุทธทาสภิกขุ (2538) ระบุว่า สติคือการแล่นของความรู้และความทรงจำ เป็นเครื่องขนส่งให้ปัญญามาใช้ทันเหตุการณ์ ในมิตินี้การประยุกต์ สติกำกับความรอบคอบในการจัดการข้อมูลอ่อนไหวของประชาชน ประเมินความเสี่ยงไซเบอร์ และตัดสินใจเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ ผู้บริหารที่มีสติย่อมรู้เท่าทันภัยคุกคามและผลกระทบเชิงจริยธรรมของเทคโนโลยีก่อนนำมาใช้

4. สมาธิ พลังแห่งความตั้งมั่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549) อธิบายว่า สมาธิคือความมีใจตั้งมั่น แน่วแน่มิพุ้งซ่าน เป็นภาวะที่จิตตั้งอยู่ในอารมณ์เดียว พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ระบุว่า สมาธิคือจิตมั่นคงไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ภายนอก เรียกอีกอย่างว่า อธิจิตตสิกขา ในมิติการประยุกต์ สมาธิช่วยผู้บริหารรักษาความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายระยะยาว ไม่ไหลตามกระแสเทคโนโลยี และจัดจ่อแก้ปัญหาประชาชนต่อเนื่อง

5. ปัญญา พลังแห่งความรู้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549) อธิบายว่า ปัญญาคือความหยั่งรู้เชิงเหตุผล พิจารณาเรื่องราวให้ทะลุปรุโปร่ง แยกแยะดีชั่วถูกผิดมีหลักเกณฑ์ และก้าวข้ามอุปสรรค พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) (2542) รจนาว่า ปัญญาคือความรู้ชัด ได้แก่ รู้ปัจจุบัน รู้พระไตรลักษณ์ และรู้ร้อยสัจ 4 พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) (2548) ระบุว่า ปัญญาคือความรู้ทั่ว กำกับศรัทธาให้เชื่อมีเหตุผล ไม่มั่งงาย เกิดได้ 3 วิธี คือ สุตมยปัญญา (ฟัง) จินตามยปัญญา (คิด) และภาวนามยปัญญา (อบรมจิต) ในมิติการประยุกต์ ปัญญาเป็นเครื่องมือคัดเลือกเทคโนโลยีให้เหมาะกับบริบทองค์การ ไม่ใช่ตามกระแสหรือราคา รวมถึงประเมินผลกระทบเชิงจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ (AI Ethics) สอดคล้องกับงานของปิยะ ปะตังทาและคณะ (2566) ที่เสนอว่าหลักปัญญา 3 ประยุกต์พัฒนาสมรรถนะบุคลากรภาครัฐในการเรียนเทคโนโลยีดิจิทัลได้เป็นรูปธรรม

กล่าวโดยสรุป พละ 5 คือหลักธรรมอันเป็นพลังห้าประการที่ช่วยให้บรรลุความสำเร็จ ประกอบด้วย ศรัทธา (ความเชื่อมั่น) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ความระลึกได้) สมาธิ (ความตั้งใจมั่น) และปัญญา (ความรู้แจ้ง) ซึ่งทำงานประสานกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและเอาชนะอุปสรรคทั้งปวง

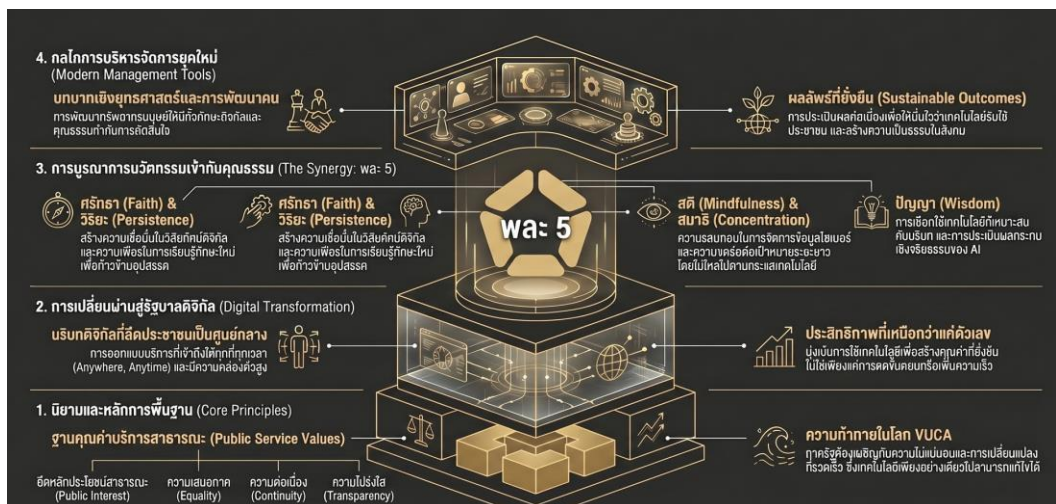
การบูรณาการหลักพละ 5 กับการบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัล

การบริหารยุคดิจิทัลใน VUCA World ที่ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ บังคับให้ภาครัฐต้องปรับตัวเร็วและรอบด้าน ภาครัฐทั่วโลกเร่งลงทุนเทคโนโลยี ทั้งปัญญาประดิษฐ์ ระบบอัตโนมัติ และแพลตฟอร์มบริการประชาชน โดยผลลัพธ์ที่หลายงานวิจัยข้างต้นชี้ตรงกันคือการลงทุนเหล่านี้มักหยุดอยู่แค่การเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการ ไม่ได้สร้างความยั่งยืนเชิงคุณค่าและไม่ได้ตอบโจทย์ความเป็นธรรมของบริการสาธารณะอย่างที่ควรเป็น ปรากฏการณ์นี้สะท้อนข้อจำกัดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นตัวชี้วัดเชิงปริมาณและกลไกตลาด แต่ละเลยมิติจริยธรรม ที่ผ่านมาผู้บริหารภาครัฐต้องเผชิญความท้าทายหลายด้านพร้อมกัน ทั้งการสร้างวิสัยทัศน์ดิจิทัลให้คนทั้งองค์กรเข้าใจตรงกัน การลงทุนเทคโนโลยีให้คุ้มค่าภายใต้ทรัพยากรจำกัด การออกแบบกระบวนการที่ปลอดภัยจากภัยคุกคามไซเบอร์ และการรักษาบุคลากรเก่งที่มีทักษะดิจิทัล ทุกความท้าทายเหล่านี้แก้ไม่ได้ด้วยเทคโนโลยีอย่างเดียว แต่ต้องการคุณธรรมภายในที่กำกับการตัดสินใจของผู้บริหารและปฏิบัติงานในทุกระดับ ผู้เขียนจึง

เสนอให้นำหลักพละ 5 ซึ่งเป็นพลังภายในห้าประการตามหลักพุทธธรรม มาเป็นแกนคุณธรรม ประสานเข้ากับหลักบริการสาธารณะและกลไกบริหารสมัยใหม่ เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านดิจิทัลของ ภาครัฐเดินไปบนรากฐานที่มั่นคงทั้งด้านเทคโนโลยีและด้านมนุษย์

พละ 5 ทำหน้าที่เฉพาะเจาะจงในการรับมือแต่ละความท้าทายของภาครัฐยุคดิจิทัล ศรัทธาเป็นพลังที่สร้างความเชื่อมั่นต่อวิสัยทัศน์ดิจิทัลและคุณค่าของการบริการประชาชน ทำให้คนในองค์กรเดินไปในทิศทางเดียวกัน วิริยะเป็นความเพียรที่ผลักดันบุคลากรให้เรียนรู้ทักษะดิจิทัลใหม่ ปรับตัวต่อระบบงานที่เปลี่ยนแปลง และก้าวข้ามอุปสรรคด้านงบประมาณ เทคนิค และทัศนคติองค์กร สติเป็นความรอบคอบในการจัดการข้อมูลอ่อนไหวของประชาชน ประเมินความเสี่ยงไซเบอร์ และตัดสินใจว่าจะเปิดเผยหรือไม่เปิดเผยข้อมูลภาครัฐ สมาชิกช่วยให้ผู้บริหาร รักษาความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายเชิงนโยบายระยะยาว ไม่ไหลตามกระแสเทคโนโลยีที่เปลี่ยนเร็ว และจดจ่อกับการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนของประชาชนได้ต่อเนื่อง ปัญญาเป็นเครื่องมือคัดเลือก เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร มากกว่าการเลือกตามกระแสหรือราคา รวมถึงการ ประเมินผลกระทบเชิงจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ การประสานกันของพละ 5 กับหลักบริการ สาธารณะและการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล ประกอบขึ้นเป็น DIGI-BALA Model ห้าองค์ประกอบ คือ ฐานคุณค่าบริการสาธารณะที่ครอบคลุมประโยชน์สาธารณะ ความเสมอภาค ความต่อเนื่อง และ ความโปร่งใส บริบทดิจิทัลที่ยืดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา และมี ประสิทธิภาพกับความคล่องตัว แกนพละ 5 ที่กำกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม กลไก บริหารยุคใหม่ที่แปลงคุณค่าเป็นการปฏิบัติผ่านบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ การประเมินผลต่อเนื่อง และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และผลลัพธ์ยั่งยืนที่ตอบโจทย์ความเป็นธรรมและความเป็น มนุษย์ในระยะยาว ทั้งห้าองค์ประกอบทำงานประสานกัน เพื่อให้เทคโนโลยีรับใช้ประชาชน ไม่ใช่ให้ประชาชนรับใช้เทคโนโลยี

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักพละ 5 กับการบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัล

สรุป

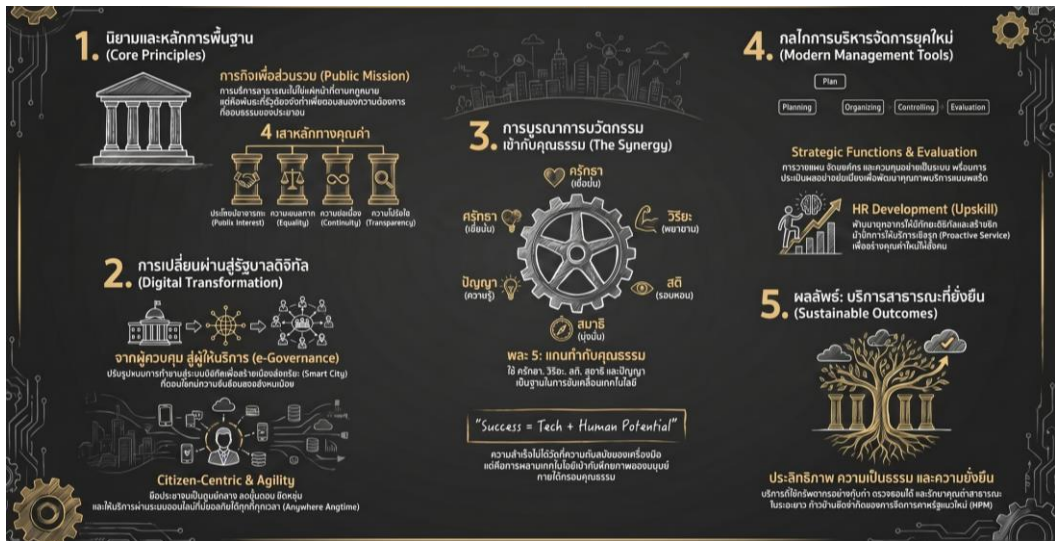
ข้อสรุปเชิงแนวคิดของบทความนี้เสนอว่าการบริหารจัดการสาธารณะในยุคดิจิทัลมีได้จำกัดอยู่ที่การนำเทคโนโลยีมาทดแทนกระบวนการเดิม หากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของภาครัฐทั้งระบบ โดยมีหลักการบริการสาธารณะ 4 ประการเป็นฐานคุณค่า และมีหลักพละ 5 เป็นแกนคุณธรรมที่กำกับการใช้เทคโนโลยี การบูรณาการดังกล่าวซึ่งผู้เขียนเรียกว่า DIGI-BALA Model สามารถตอบโจทย์ข้อจำกัดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ทำให้น้ำหนักกับประสิทธิภาพเชิงปริมาณ แต่มักมองข้ามมิติคุณค่า จริยธรรม และความเป็นมนุษย์ของผู้ให้และผู้รับบริการ

ข้อเสนอเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม 3 ประการ ประการแรก หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดให้หลักพละ 5 เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกรอบสมรรถนะ (Competency Framework) ของผู้บริหารและข้าราชการดิจิทัล โดยบรรจุไว้ในหลักสูตรพัฒนาผู้นำของสำนักงาน ก.พ. และสถาบันพัฒนาข้าราชการในระดับท้องถิ่น ประการต่อมา การลงทุนด้านดิจิทัลของภาครัฐควรกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบเชิงจริยธรรม (Ethical Impact Assessment) ก่อนนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยเฉพาะระบบปัญญาประดิษฐ์ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิประชาชน ประการสุดท้าย ควรวางกลไกธรรมาภิบาลข้อมูล (Data Governance) ที่ครอบคลุมมิติประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และผลกระทบทางจริยธรรม ตามแนวทางของแผนยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566-2570

แนวทางการศึกษาในระยะต่อไป ผู้เขียนเห็นควรให้มีการศึกษาเชิงประจักษ์ใน 3 ทิศทาง ได้แก่ การทดสอบประสิทธิผลของ DIGI-BALA Model ในหน่วยงานภาครัฐที่อยู่ระหว่างการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล การพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะเชิงพุทธสำหรับบุคลากรภาครัฐดิจิทัล และการเปรียบเทียบผลลัพธ์ระหว่างองค์การที่ใช้กรอบบูรณาการเชิงพุทธกับองค์การที่ใช้กรอบบริหารจัดการแบบสากลเพียงอย่างเดียว เพื่อยืนยันคุณค่าของแนวทางบูรณาการที่ผู้เขียนได้นำเสนอ

องค์ความรู้ที่ได้

จากการศึกษาสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ผู้เขียนนำเสนอเป็นโมเดลใหม่ที่เรียกว่า โมเดลการบริหารจัดการสาธารณะยุคดิจิทัลด้วยหลักพละ 5 หรือ DIGI-BALA Model (Digital Governance Integrated with Bala 5) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการบริหารจัดการสาธารณะยุคดิจิทัลด้วยหลักพละ 5

องค์ประกอบทั้งห้าของ DIGI-BALA Model มีรายละเอียดดังนี้

1. ฐาน: หลักการบริการสาธารณะ (Core Principles) รากฐานคุณค่าของระบบราชการ ประกอบด้วยสี่หลัก คือ ประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ความเสมอภาค (Equality) ความต่อเนื่อง (Continuity) และความโปร่งใส (Transparency) หลักทั้งสี่นี้แยกบริการของรัฐ ออกจากบริการเชิงพาณิชย์

2. บริบท: การเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Transformation) ภาครัฐปรับปรุงการ อภิบาลแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Governance) เพื่อสร้างเมืองอัจฉริยะ มีสามคุณลักษณะ คือ ยึด ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centric) เข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) และ มีประสิทธิภาพกับความคล่องตัว (Efficiency and Agility) ปรับกระบวนการทัศน์จากผู้ควบคุมสู่ผู้ ทำงานร่วมกับประชาชน

3. แกนนำ: หลักพละ 5 (Bala 5 as Ethical Core) แกนกลางของโมเดลและ คุณูปการเชิงพุทธบูรณาการ พละ 5 กำกับการใช้เทคโนโลยี เพื่อกันการพัฒนาดิจิทัลออกจาก ภาวะไร้ธรรมาภิบาล ศรัทธาขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ดิจิทัล วิริยะผลักดันการเรียนรู้ทักษะใหม่ สติ กำกับข้อมูลอ่อนไหวและความเสี่ยงไซเบอร์ สมานริรักษาเป้าหมายระยะยาว ปัญญาคัดเลือก เทคโนโลยีให้เหมาะกับบริบทองค์กร ผู้เขียนเน้นว่า ความสำเร็จวัดจากการบูรณาการเทคโนโลยี กับศักยภาพมนุษย์ภายใต้กรอบคุณธรรม

4. กลไก: กลไกการบริหารยุคใหม่ (Modern Management Tools) แปลงคุณค่าและ คุณธรรมเป็นการปฏิบัติ ผ่านสามกลไก คือ หน้าที่ทางยุทธศาสตร์ (Strategic Functions) ครอบคลุมวางแผน จัดองค์การ ประสานงาน ควบคุม การประเมินผลต่อเนื่อง (Continuous

Evaluation) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development) ที่ยกระดับทักษะดิจิทัลและจิตสำนึกบริการเชิงรุก

5. ผลลัพธ์: บริการสาธารณะที่ยั่งยืน (Sustainable Public Service) บริการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใสตรวจสอบได้ เป็นธรรม และยั่งยืนในระยะยาว ตอบข้อจำกัดของการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) ที่เน้นประสิทธิภาพเชิงปริมาณ แต่มองข้ามมิติคุณค่าและความเป็นมนุษย์

โดยสรุป DIGI-BALA Model ชี้ให้เห็นว่าการบริหารจัดการสาธารณะยุคดิจิทัลที่ยั่งยืน ต้องอาศัยทั้งฐานคุณค่าของบริการสาธารณะ บริบทของการเปลี่ยนผ่านดิจิทัล แกนคุณธรรมจากหลักพละ 5 และกลไกการบริหารสมัยใหม่ ทำงานประสานกันเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ตอบโจทย์สังคมในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- ธงชัย สมบูรณ์. (2560). *โลกหลังยุคใหม่ อนาคตทางการศึกษาและปัญญาของชาติ*. สืบค้น 21 เมษายน 2569, จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_783896
- ประยูร กาญจนดุล. (2549). *คำบรรยายกฎหมายปกครอง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมทัต กาญจนะวสิต. (2560). *โลกยุค 4.0 World 4.0*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขานุการกองทัพบก.
- ปิยะ ปะดังทา สุรพล สุยะพรหม และเกียรติกศักดิ์ สุขเหลือ. (2566). การพัฒนาสมรรถนะเชิงพุทธเพื่อการเรียนรู้เทคโนโลยีดิจิทัลของบุคลากรศาลปกครอง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(2), R-1-R-13.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ช่อระกา.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ). (2542). *โพธิปักขิยธรรม 37 ประการ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณโณ). (2538). *พุทธศาสนาในฐานะที่เป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทย*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: เอส.อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.

- พุทธทาสภิกขุ. (2538). *สติ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จักรานุกูลการพิมพ์.
- เพ็ญลดดา กลิ่นถ่อศีล, และวุฒิชัย อารักษ์โพชนงค์. (2566). แนวทางการสร้างความพร้อมการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยการกำหนดตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPIs) ของศูนย์ฝึกการบิน สถาบันการบินพลเรือน. *Strategic Perspectives on Business and Marketing Management*, 10(1), 108-124.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัชยา รักดีจิตต์. (2557). *ธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน). (2566). *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลดิจิทัล พ.ศ. 2566–2570*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน).
- สุรเดช จอจวรรณศิริ. (2565). 4 ความท้าทายของ Digital Transformation ใน VUCA World. สืบค้น 22 เมษายน 2569, จาก <https://www.tris.co.th/digital-transformation-in-vuca-world/>
- สุวัฒน์ บุญเรือง. (2545). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลสุนทรภู่: ศึกษาเฉพาะด้านการจัดเก็บรายได้* (ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นโยบายสาธารณะ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อำนวย บุญรัตน์ไมตรี. (2559). *แนวคิดการจัดทำบริการสาธารณะของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. *วารสารการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 6(1), 25-37.
- Hood, C. (1991). *A public management for all seasons?*. *Public Administration*, 69(1), 3-19.
- Voorwinden, A. (2023). *Smart cities: Private means, public ends? Challenges in regulation and governance of smart city projects* (Doctoral dissertation, University of Groningen). University of Groningen.

วิกฤตพลังงาน 2026 : การเผชิญหน้าของโลกกับจุดเปลี่ยนผ่านเชิงวิกฤต THE 2026 GLOBAL ENERGY CRISIS AND THE GLOBAL ENERGY TRANSITION

ดรชนี ศรีอนันต์รักษา^{1*}

Dadchanee Srianunruksa¹

*Corresponding Author E-mail: dadchanees@gmail.com

Received April 25, 2026; Revised June 18, 2026; Accepted June 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของวิกฤตราคาน้ำมันโลกในปี ค.ศ. 2026 2) ศึกษาผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม การบิน โลจิสติกส์ และการผลิต ซึ่งนำไปสู่แรงกดดันด้านเงินเฟ้อ วิกฤตค่าครองชีพ และความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจในหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าพลังงานสุทธิ เช่น ประเทศไทย และ 3) อธิบายว่าวิกฤตนี้สะท้อนความยั่งยืนของการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลก การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานขององค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ IEA, EIA, IMF, World Bank ตลอดจนบทความวิชาการและงานศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองของพลังงานและภูมิรัฐศาสตร์พลังงาน แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาและเชิงตีความภายใต้กรอบแนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองของพลังงาน ผลการศึกษาพบว่า วิกฤตพลังงานปี ค.ศ. 2026 มีรากฐานจากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในตะวันออกกลางและการหยุดชะงักของเส้นทางลำเลียงพลังงานสำคัญ เช่น ช่องแคบฮอร์มุซ ส่งผลให้ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติปรับตัวสูงขึ้นอย่างรุนแรง และก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลูกโซ่ต่อภาคการผลิต การขนส่ง การบิน และค่าครองชีพของประชาชนทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศผู้นำเข้าพลังงานสุทธิ เช่น ประเทศไทย นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนว่า ความผันผวนของราคาพลังงานมิได้เกิดจากข้อจำกัดด้านอุปทานเพียงอย่างเดียว หากแต่เกี่ยวข้องกับอำนาจตลาด ความคาดการณ์ของผู้ประกอบการ และข้อจำกัดของกระบวนการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลก ซึ่งยังไม่สามารถลดการ

¹ นักวิชาการอิสระ

¹ Independent Scholar

พึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น การรับมือกับวิกฤตพลังงานในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยนโยบายแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงความมั่นคงทางพลังงาน ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม และความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน แม้ว่าหลายประเทศจะมุ่งส่งเสริมพลังงานสะอาด แต่ระบบพลังงานใหม่ยังไม่สามารถทดแทนระบบเดิมได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อสร้างระบบพลังงานที่มีความยืดหยุ่นและสามารถรองรับความไม่แน่นอนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: วิกฤตพลังงาน 2026; ภูมิรัฐศาสตร์พลังงาน; การเปลี่ยนผ่านพลังงาน

Abstract

This academic article aims to: 1) analyze the causes and impacts of the global oil price crisis in 2026; 2) examine its effects on the industrial, aviation, logistics, and manufacturing sectors, which contributed to inflationary pressures, rising costs of living, and economic instability in many countries, particularly net energy-importing countries such as Thailand; and 3) explain how this crisis reflects the contradictions inherent in the global energy transition. This study employs a documentary research approach by analyzing data from international organizations, including the International Energy Agency (IEA), U.S. Energy Information Administration (EIA), International Monetary Fund (IMF), and the World Bank, as well as scholarly literature on the political economy of energy and energy geopolitics. The collected data were analyzed through descriptive and interpretive methods within the framework of the political economy of energy. The findings indicate that the 2026 energy crisis was rooted in geopolitical conflicts in the Middle East and disruptions to critical energy transportation routes, particularly the Strait of Hormuz. These developments led to sharp increases in global oil and natural gas prices and generated cascading effects across production, transportation, aviation, and household living costs worldwide, especially in net energy-importing countries such as Thailand. Furthermore, the study reveals that energy price volatility was not driven solely by physical supply constraints but was also influenced by market power, investor expectations, and the limitations of the global energy transition process, which has not

yet been able to substantially reduce dependence on fossil fuels. The study concludes that addressing energy crises in the twenty-first century requires an integrated policy approach that links energy security, economic efficiency, social equity, and environmental sustainability. Although many countries have accelerated the promotion of clean energy, the emerging energy system has not yet fully replaced the conventional fossil-fuel-based system. Building a resilient energy system capable of coping with future uncertainties therefore remains a critical policy challenge.

Keywords: Energy Crisis 2026; Energy Geopolitics; Energy Transition

บทนำ

ยามคำคืน เมื่อเห็นแสงไฟส่องสว่างในที่ใด นั้นหมายถึงความเจริญได้เข้าถึงพื้นที่นั้น ดังนั้นความเจริญมีความจำเป็นต้องพึ่งพาพลังงาน พลังงานจึงเป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก ความมั่นคงของรัฐ และการดำรงชีวิตของประชาชนในทุกระดับ เนื่องจากพลังงานเป็นปัจจัยพื้นฐานของการผลิต การเกษตร การขนส่ง การสื่อสาร และกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม (Yergin, 2011) ปัจจุบันโครงสร้างการใช้พลังงานของโลก “ข้อมูลล่าสุดจาก Energy Institute (2025) ระบุว่า พลังงานฟอสซิลยังคงเป็นแหล่งพลังงานหลักของโลก คิดเป็นประมาณร้อยละ 81 ของการใช้พลังงานขั้นต้นทั้งหมด โดยประกอบด้วยน้ำมันร้อยละ 31 ถ่านหินร้อยละ 26 และก๊าซธรรมชาติร้อยละ 24 ขณะที่พลังงานหมุนเวียนมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 8 พลังน้ำร้อยละ 7 และพลังงานนิวเคลียร์ร้อยละ 4”

ตะวันออกกลางในฐานะแหล่งผลิตพลังงานสำคัญของโลกแล้ว ตะวันออกกลางยังเป็นภูมิภาคที่มีทรัพยากรพลังงานฟอสซิลหนาแน่นที่สุด โดยถือครองน้ำมันสำรองของโลกประมาณร้อยละ 48 และก๊าซธรรมชาติสำรองประมาณร้อยละ 40 ส่งผลให้ภูมิภาคดังกล่าวมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ต่อความมั่นคงทางพลังงานโลกอย่างยิ่ง ความขัดแย้งหรือความไม่สงบทางการเมืองในภูมิภาคจึงสามารถส่งผลกระทบต่อราคาพลังงานและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจโลกได้โดยตรง โดยเฉพาะบริเวณช่องแคบฮอร์มุซ ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งน้ำมันประมาณหนึ่งในห้าของโลก ดังนั้นเมื่อเกิดความผันผวนของราคาพลังงานโดยเฉพาะน้ำมันดิบ และก๊าซธรรมชาติ เนื่องจากการปิดช่องแคบดังกล่าว ย่อมส่งผลกระทบต่อโครงสร้างต้นทุนของภาคอุตสาหกรรม การค้า การเกษตร และการบริการ ตลอดจนค่าครองชีพของประชาชน (International Energy Agency

[IEA], 2024) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในบริบทดังกล่าว วิกฤตพลังงานจึงมิได้เป็นเพียงปัญหาเฉพาะด้านเศรษฐกิจ หากยังเชื่อมโยงกับประเด็นความมั่นคงระหว่างประเทศ ภูมิรัฐศาสตร์ และทิศทางการพัฒนาโลกในระยะยาว

แนวคิดและทฤษฎี 1) ความมั่นคงทางพลังงาน (Energy Security Theory) หมายถึงความสามารถของรัฐหรือสังคมในการจัดหาหรือเข้าถึงพลังงานที่เพียงพอ ต่อเนื่อง มีเสถียรภาพ ในราคาที่เหมาะสม ที่ประชาชนและเศรษฐกิจเข้าถึงได้ และความมั่นคงของประเทศ ซึ่งแนวคิดที่สำคัญของ Daniel Yergin Robert Gilpin คือรัฐต้องควบคุมทรัพยากรพลังงาน ลดการพึ่งพาต่างประเทศ สร้างอำนาจต่อรองทางภูมิรัฐศาสตร์ 2) แนวคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองพลังงาน (Political Economy of Energy) พลังงานไม่ใช่เพียงสินค้า แต่เป็นเครื่องมือแห่งอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง 3) การเปลี่ยนผ่านพลังงาน Energy Transition หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบพลังงานจากการพึ่งพาฟอสซิล ไปเป็นสู่ระบบพลังงานคาร์บอนต่ำ ที่อาศัยพลังงานหมุนเวียน พลังงานสะอาด และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดภาวะโลกร้อน ซึ่งทฤษฎีที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ Frank W. Geels ซึ่งมองว่า การเปลี่ยนผ่านพลังงานไม่ได้เป็นเพียงการเปลี่ยนเทคโนโลยี แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

ผลกระทบของวิกฤตพลังงาน 2026 มิได้จำกัดอยู่เพียงตลาดน้ำมันหรือก๊าซเท่านั้น หากยังขยายวงกว้างไปสู่ภาคเศรษฐกิจอื่นอย่างเป็นลูกโซ่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการบิน โลจิสติกส์ การผลิต และภาคบริการ ซึ่งล้วนมีต้นทุนพลังงานเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินงาน การเพิ่มขึ้นของราคาพลังงานจึงนำไปสู่ต้นทุนสินค้าและบริการที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดแรงกดดันด้านเงินเฟ้อและวิกฤตค่าครองชีพในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าพลังงานสุทธิ เช่น ประเทศไทย (International Monetary Fund [IMF], 2023) ซึ่งต้องเผชิญทั้งภาระต้นทุนการนำเข้า ราคาสินค้าในประเทศที่ปรับตัวสูงขึ้น และความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมหภาค ขณะเดียวกัน วิกฤตดังกล่าวยังสะท้อนความยั่งยืนของการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างเด่นชัด กล่าวคือ แม้นานาประเทศจะเร่งส่งเสริมพลังงานสะอาดและกำหนดเป้าหมายลดการพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิล แต่ในทางปฏิบัติ ระบบพลังงานใหม่ยังไม่สามารถทดแทนระบบพลังงานเดิมได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งในด้านเสถียรภาพ ปริมาณสำรอง เทคโนโลยี และโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับ ส่งผลให้โลกตกอยู่ในภาวะเปราะบางในช่วงรอยต่อของการเปลี่ยนผ่าน (Sovacool, 2016; IEA, 2023) ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการฉบับนี้จึงมี

วัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์สาเหตุเชิงภูมิรัฐศาสตร์ของวิกฤตพลังงาน 2) ศึกษาผลกระทบเชิงเศรษฐกิจและสังคม และ 3) อธิบายความยั่งยืนของกระบวนการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลก เพื่อเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการรับมือกับความไม่แน่นอนของระบบพลังงานในระยะยาว บทความนี้ ชี้ให้เห็นว่า นานาประเทศ รวมถึงประเทศไทยจำเป็นต้องปรับยุทธศาสตร์จากการ “พึ่งพาพลังงานนำเข้า” ไปสู่การ “สร้างความมั่นคงทางพลังงานจากศักยภาพภายในประเทศ” เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นและความสามารถในการรับมือกับความไม่แน่นอนของโลกในอนาคต

เหตุและผลกระทบของวิกฤตพลังงาน 2026

การเกิดวิกฤตเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2026 วิกฤตครั้งนี้มีรากฐานจากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในตะวันออกกลาง โดยระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ถึง 8 เมษายน 2026 สหรัฐอเมริกาและอิสราเอลได้เปิดการโจมตีอิหร่าน ก่อนที่จะขยายตัวไปสู่ความตึงเครียดด้านพลังงานโลก เมื่ออิหร่าน ใช้ยุทธศาสตร์แบบอสมมาตร และได้ทำการปิดช่องแคบฮอร์มุซ ซึ่งเป็นช่องทางลำเลียงพลังงานที่สำคัญ ซึ่งส่งผลให้ราคาน้ำมันดิบปรับตัวสูงขึ้นอย่างรุนแรง โดยราคาน้ำมันดิบ Brent spot อยู่ที่ 127.61 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ณ วันที่ 2 เมษายน 2026 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในช่วงวิกฤต ขณะเดียวกัน ราคาก๊าซธรรมชาติในตลาดโลกก็ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจากแรงกดดันด้านภูมิรัฐศาสตร์และความเสี่ยงต่อโครงสร้างพื้นฐานพลังงานในตะวันออกกลาง

โครงสร้างพื้นฐานพลังงานในตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นทั้งแหล่ง 1)การผลิต ซึ่งตะวันออกกลางเป็นฐานอุปทานหลักของโลกโดยผลิตน้ำมันอยู่ที่ 31% และก๊าซ 18% ของโลก 2)การขนส่ง อีกทั้งมีโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของท่อขนส่งไปยังท่าเรือ โรงกลั่น ตลาดส่งออก เช่น ท่อส่งน้ำมันของซาอุดีอาระเบียที่ลำเลียงน้ำมันจากฝั่งอ่าวเปอร์เซียไปยังทะเลแดง 3)การแปรรูป ตะวันออกกลางมิได้ส่งออกเฉพาะน้ำมันดิบเท่านั้น แต่ยังมีโรงกลั่นน้ำมันโดยโรงกลั่นเหล่านี้ผลิตน้ำมันสำเร็จรูป เช่น เบนซิน ดีเซล น้ำมันเครื่องบิน และวัตถุดิบปิโตรเคมี 4) การเก็บสำรอง และส่งออกพลังงาน ตะวันออกกลางมีการเก็บสำรองน้ำมันสูงถึง 48% และก๊าซ 40% ของโลก และมีช่องแคบฮอร์มุซเป็นคอขวดทางทะเลที่สำคัญที่สุดของพลังงานโลก เพราะเป็นเส้นทางลำเลียงน้ำมันและ LNG จากอ่าวเปอร์เซียออกสู่ตลาดโลก EIA ระบุว่า ในปี 2024 และไตรมาสแรกของปี 2025 ปริมาณพลังงานที่ผ่านช่องแคบฮอร์มุซคิดเป็นมากกว่าหนึ่งในสี่ของการค้า

น้ำมันทางทะเลทั่วโลก ขณะที่ IEA ระบุว่าในปี 2025 มีน้ำมันดิบเกือบ 15 ล้านบาร์เรลต่อวัน หรือประมาณ 34% ของการค่าน้ำมันดิบโลก ผ่านช่องแคบนี้

ผลการวิเคราะห์วิกฤตพลังงานปี ค.ศ. 2026 ชี้ว่า ความผันผวนของราคาพลังงานโลก มิใช่เพียงปรากฏการณ์เชิงวัฏจักรแต่เป็นผลจากปัจจัยเชิงโครงสร้างที่ทับซ้อนกันระหว่างภูมิรัฐศาสตร์พลังงาน โครงสร้างตลาด และข้อจำกัดของการเปลี่ยนผ่านพลังงาน สอดคล้องกับกรอบเศรษฐศาสตร์การเมืองที่มองว่าพลังงานมิได้เป็นเพียงสินค้า หากยังเป็นเครื่องมือเชิงอำนาจที่กำหนดทิศทางของระบบโลก (Goldthau & Witte, 2010; Yergin, 2011)

ในเชิงภูมิรัฐศาสตร์ วิกฤตนี้ยืนยันได้ว่า พลังงานมิใช่เพียงสินค้าเศรษฐกิจ แต่เป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์ที่สัมพันธ์กับอำนาจของรัฐและเสถียรภาพของโลก ช่องแคบฮอร์มุซ จึงมิใช่เป็นเพียงเส้นทางการเดินเรือระหว่างประเทศ แต่เป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ ของระบบพลังงานโลก เมื่อเกิดความไม่มั่นคงในพื้นที่ดังกล่าว ตลาดพลังงานโลกจึงตอบสนองความเสี่ยงทางการค้าอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นราคาน้ำมัน ค่าระวางเรือ ค่าประกันภัย ต้นทุนความเสี่ยงทางการค้า

ในมิติของกลไกตลาด การปรับขึ้นของราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในช่วงวิกฤตไม่ได้สะท้อนเพียงการขาดแคลนอุปทานเชิงกายภาพ แต่ยังสัมพันธ์กับความคาดการณ์ของตลาดและพฤติกรรมเชิงยุทธศาสตร์ของผู้ประกอบการ ซึ่งอาจปรับราคาสูงกว่าต้นทุนจริง ปรากฏการณ์นี้สะท้อนบทบาทของอำนาจตลาดและเงินเพื่อเชิงคาดการณ์ ทำให้ภาระต้นทุนถูกผลักไปยังผู้บริโภคอย่างไม่สมดุล (IMF, 2023)

ในมิติทางสังคม วิกฤตพลังงานทำหน้าที่เป็นตัวเร่งความเปราะบางเชิงโครงสร้าง ทำให้ปัญหาเดิม เช่น ความเหลื่อมล้ำ หนี้สินครัวเรือน และความไม่มั่นคงในการจ้างงาน รุนแรงขึ้น โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้ความสามารถในการปรับตัวของประชาชนลดลง และเพิ่มความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางสังคมในระยะยาว

ในมิติของนโยบายสาธารณะ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นข้อจำกัดของรัฐในการรับมือวิกฤตเชิงโครงสร้าง โดยเฉพาะการพึ่งพามาตรการระยะสั้น เช่น การอุดหนุนราคา แม้มาตรการดังกล่าวช่วยบรรเทาผลกระทบเฉพาะหน้า แต่กลับสร้างภาระทางการคลังและลดแรงจูงใจในการปรับโครงสร้างพลังงานในระยะยาว จนอาจนำไปสู่ภาวะกักตุนพลังงานเชิงนโยบายได้ นอกจากนี้ วิกฤตพลังงาน 2026 ยังสะท้อนความยั่งยืนของการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลก กล่าวคือ แม้หลายประเทศมุ่งสู่พลังงานสะอาด แต่ในทางปฏิบัติยังคงพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลในระดับสูง โดยเฉพาะในภาคการผลิต การขนส่ง และการผลิตไฟฟ้าที่ต้องอาศัยเสถียรภาพสูง

ส่งผลให้เกิดภาวะความเปราะบางสองชั้น กล่าวคือ ต้องเผชิญทั้งความเสี่ยงจากความผันผวนของพลังงานฟอสซิล และข้อจำกัดของระบบพลังงานใหม่ที่ยังไม่สมบูรณ์ (Sovacool, 2016; IEA, 2023) สำหรับประเทศไทย นโยบายชาติด้านพลังงาน สถานการณ์พลังงานของโลกและผลต่อประเทศไทย และแนวโน้มวิกฤตพลังงาน

1) นโยบายชาติด้านพลังงานของประเทศไทย โดยนโยบายพลังงานที่มุ่งสร้างความมั่นคงทางพลังงาน ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีกรอบนโยบายสำคัญภายใต้ แผนพลังงานชาติ (National Energy Plan: NEP) ซึ่งเป็นแผนบูรณาการด้านพลังงานของประเทศ ประกอบด้วยแผนย่อยด้านการผลิตไฟฟ้า การอนุรักษ์พลังงาน การพัฒนาพลังงานทดแทน และการบริหารจัดการก๊าซธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การสร้างความมั่นคงทางพลังงาน (Energy Security) การเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ (Economic Competitiveness) ประเทศไทยยังประกาศเป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศ โดยมุ่งสู่ความเป็นกลางทางคาร์บอนภายในปี ค.ศ. 2050 และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero) ภายในปี ค.ศ. 2065

2) สถานการณ์พลังงานโลกและผลต่อประเทศไทย ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในตะวันออกกลาง สงครามและมาตรการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ความเสี่ยงต่อเส้นทางลำเลียงพลังงาน การแข่งขันของมหาอำนาจ และความไม่แน่นอนของตลาดน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ วิกฤตพลังงาน ค.ศ. 2026 จึงมิได้เป็นเพียงเหตุการณ์เฉพาะหน้า แต่สะท้อนความเปราะบางของระบบพลังงานโลกที่ยังพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลและเส้นทางขนส่งพลังงานทางทะเลในระดับสูง ประเทศไทย แม้จะอยู่ไกลจากพื้นที่ขัดแย้ง แต่ได้รับผลกระทบด้านวิกฤตพลังงานอย่างรุนแรงด้วยเช่นกัน ประเทศไทยในปี ค.ศ. 2025 ยังคงพึ่งพาการนำเข้าพลังงานในระดับสูงประมาณร้อยละ 70–72 ของการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้น โดยมีมูลค่าการนำเข้าพลังงานประมาณ 1.33 ล้านล้านบาท สะท้อนให้เห็นว่าความมั่นคงทางพลังงานของไทยยังผูกพันอย่างใกล้ชิดกับราคาพลังงานโลก อัตราแลกเปลี่ยน และความเสี่ยงทางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ. การเกิดวิกฤตนี้ประชาชนมีความตระหนักในเรื่องของการขาดแคลนน้ำมัน และน้ำมันปรับราคาสูงขึ้น มีการกักตุน จากผู้จำหน่าย ทำให้มีการแย่งกันซื้อน้ำมันไปกักตุน และปั้มน้ำมันจำกัดการซื้อ ยิ่งส่งผลให้เกิดความตื่นตระหนก ทำให้รัฐบาลต้องออกมาชี้แจงว่ามีน้ำมันเพียงพอก็ตาม ตลาดพลังงานโลกกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคไฟฟ้าและพลังงานสะอาดมากขึ้น โดยองค์การพลังงานระหว่างประเทศชี้ว่า นโยบายพลังงานของไทยกำลังปรับเพื่อลดการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติและรองรับ

พลังงานหมุนเวียนที่มีต้นทุนลดลง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวยังไม่สามารถลดความเสี่ยงจากน้ำมันและก๊าซได้ทันที เพราะภาคขนส่ง การบิน อุตสาหกรรม และการผลิตไฟฟ้าบางส่วนยังต้องพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลอยู่มาก

3) สถานการณ์พลังงานระดับประเทศ ในระดับประเทศ โครงสร้างพลังงานไทยมีลักษณะพึ่งพาพลังงานนำเข้าและพลังงานฟอสซิลในระดับสูง โดยปี 2024 การใช้พลังงานขั้นต้นของไทยมาจาก ก๊าซธรรมชาติประมาณ 41.9% และ น้ำมันประมาณ 40.3% รวมกันมากกว่า 82% ของพลังงานขั้นต้นทั้งหมด ประเทศไทยยังพึ่งพาเชื้อเพลิงฟอสซิลในระดับสูง ขณะที่พลังงานสะอาดในระบบพลังงานรวมยังมีสัดส่วนต่ำ โดยหมวดไฟฟ้าพลังน้ำ ไฟฟ้านำเข้าคิดเป็นประมาณ 3.5% อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเฉพาะภาคไฟฟ้า พลังงานหมุนเวียนมีบทบาทมากขึ้น โดยมีสัดส่วนประมาณ 19.56% ของการผลิตไฟฟ้าไทยในปี 2023 สะท้อนว่าไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านพลังงาน แต่ยังมีข้อจำกัดจากการพึ่งพาน้ำมันนำเข้าและก๊าซธรรมชาติเป็นฐานหลักของระบบเศรษฐกิจและไฟฟ้า สถานการณ์พลังงานในระดับท้องถิ่น ซึ่งผลกระทบต่อโครงสร้างฐานรากจากราคาพลังงานที่สูง เช่นภาคการเกษตรได้รับผลกระทบจากราคาน้ำมันดีเซล ปุ๋ย ค่าขนส่ง เครื่องจักรที่ราคาสูงขึ้น ภาคการประมงกระทบจากต้นทุนน้ำมันเรือ ภาคการท่องเที่ยวมีผลกระทบจากค่าน้ำมัน ไม่ว่าจะต้นทุนค่าขนส่งและต้นทุนการเดินทาง และในส่วนท้องถิ่น ส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้น้อย จึงได้รับผลกระทบต่อค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้มีความเหลื่อมล้ำในสังคมมากขึ้น

ดังนั้นประเทศไทยจึงได้รับผลกระทบจากวิกฤตพลังงาน ค.ศ. 2026 ทำหน้าที่เป็น “กระจกสะท้อน” ความเปราะบางของระบบพลังงานไทย กล่าวคือ เมื่อเกิดแรงกระแทกจากภายนอก ประเทศไทยต้องเผชิญผลกระทบต่อเศรษฐกิจมหภาค ภาคธุรกิจ ท้องถิ่น และครัวเรือนพร้อมกัน ขณะที่รัฐต้องแบกรับแรงกดดันทั้งด้านราคาพลังงาน ค่าครองชีพ เสถียรภาพทางสังคม และวินัยการคลัง

ในทัศนะของผู้เขียน: การรับมือวิกฤตพลังงานของประเทศไทย

ในกรณีของประเทศไทย ความเปราะบางดังกล่าวมีความเด่นชัดยิ่งขึ้น เนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาการนำเข้าพลังงานและมีความเข้มข้นด้านพลังงานในภาคการผลิตสูง ส่งผลให้ประเทศมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนของราคาพลังงานโลก ขณะเดียวกัน ข้อจำกัดด้านนโยบายและแรงกดดันทางการเมืองภายในประเทศยังเป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูปเชิง

โครงสร้าง อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ยังมีข้อจำกัดบางประการ เนื่องจากมุ่งเน้นการวิเคราะห์ในระดับมหภาค จึงอาจยังไม่ครอบคลุมความแตกต่างในระดับจุลภาคระหว่างกลุ่มเศรษฐกิจหรือกลุ่มรายได้ อีกทั้งความไม่แน่นอนของสถานการณ์ภูมิรัฐศาสตร์อาจทำให้ข้อสรุปบางประการต้องได้รับการทบทวนในอนาคต

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระดับการใช้พลังงาน กล่าวคือ ยิ่งเศรษฐกิจขยายตัวมากเท่าใด ความต้องการใช้พลังงานก็ยิ่งเพิ่มสูงขึ้นเท่านั้น สำหรับประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศรายได้ปานกลาง พลังงานจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของประชาชน เมื่อเกิดความผันผวนด้านพลังงาน ย่อมส่งผลกระทบต่อในวงกว้างต่อทั้งภาคเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น การรับมือกับวิกฤตพลังงานจึงมิใช่เพียงมาตรการเฉพาะหน้า หากแต่เป็นภารกิจเชิงนโยบายที่ต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และต้องพึ่งพาแหล่งพลังงานจากศักยภาพภายในประเทศให้มากขึ้นโดยเฉพาะภายใต้บริบทของความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่ออุปทานพลังงานโลก ประเทศไทยจำเป็นต้องเปลี่ยนจากแนวทาง “บรรเทาราคา” ไปสู่แนวทาง “สร้างภูมิคุ้มกันเชิงโครงสร้าง” โดยประกอบด้วย 1) การกระจายแหล่งพลังงานและลดการพึ่งพาการนำเข้า 2) การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในภาคขนส่ง อุตสาหกรรม และครัวเรือน 3) การลงทุนในพลังงานสะอาดและโครงสร้างพื้นฐานระบบไฟฟ้า 4) การช่วยเหลือประชาชนกลุ่มเปราะบางแบบตรงเป้าหมาย และ 5) การกระจายอำนาจด้านพลังงานสู่ท้องถิ่นผ่านพลังงานชุมชนและระบบผลิตไฟฟ้าขนาดเล็ก

องค์ความรู้ใหม่

การรับมือกับวิกฤตการณ์พลังงานสามารถจำแนกได้เป็น 3 ฉากทัศน์สำคัญ ซึ่งแต่ละฉากทัศน์มีนัยต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐแตกต่างกันไป

ฉากทัศน์แรกคือ การลดการพึ่งพิงพลังงาน แนวทางนี้มุ่งลดการใช้พลังงานลงโดยตรงทั้งในภาคการผลิต การขนส่ง และการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชน แม้มาตรการดังกล่าวอาจช่วยบรรเทาความเสี่ยงจากการขาดแคลนพลังงานหรือราคาพลังงานที่ผันผวนได้ในระยะสั้น แต่ก็มีข้อจำกัดสำคัญ คืออาจส่งผลกระทบต่อกำลังการผลิตทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตของประชาชน และประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมโดยรวม

ฉากทัศน์ที่สองคือ การแสวงหาแหล่งพลังงานใหม่เพิ่มเติม โดยการหันไปพึ่งพาแหล่งพลังงานจากภูมิภาคอื่นหรือจากผู้ผลิตรายใหม่ แนวทางนี้ดูเสมือนเป็นการกระจายความเสี่ยง

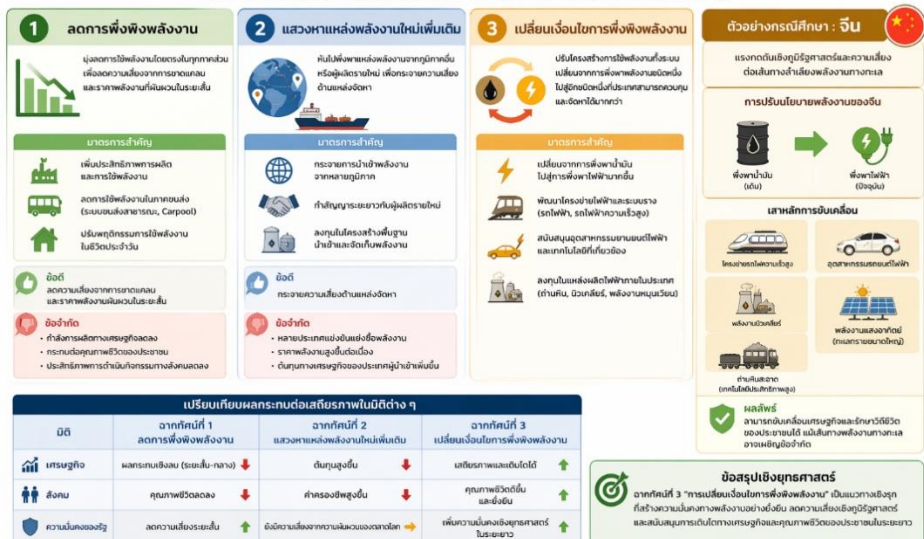

ด้านแหล่งจัดหา แต่ในทางปฏิบัติกลับเผชิญข้อท้าทายไม่น้อย เนื่องจากหลายประเทศต่างมีแนวโน้มใช้ยุทธศาสตร์เดียวกัน จึงอาจนำไปสู่การแข่งขันแย่งชิงพลังงานในตลาดโลก ส่งผลให้ราคาพลังงานปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยังซ้ำเติมต้นทุนทางเศรษฐกิจของประเทศผู้นำเข้า

ฉาบทศน์ที่สามคือ การเปลี่ยนเงื่อนไขการพึ่งพิงพลังงาน ซึ่งเป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ที่มีได้มุ่งลดการใช้พลังงานโดยตรง และมีได้จำกัดอยู่เพียงการแสวงหาแหล่งพลังงานใหม่จากภายนอกเท่านั้น หากแต่เป็นการปรับโครงสร้างการใช้พลังงานทั้งระบบ โดยเปลี่ยนจากการพึ่งพาพลังงานชนิดหนึ่งไปสู่อีกชนิดหนึ่งที่ประเทศสามารถควบคุมและจัดหาได้มากกว่า ตัวอย่างที่มักถูกยกขึ้นศึกษา คือกรณีของจีนซึ่งเผชิญแรงกดดันเชิงภูมิรัฐศาสตร์และความเสี่ยงต่อเส้นทางลำเลียงพลังงานทางทะเล จีนจึงเร่งปรับนโยบายพลังงานจากการพึ่งพาน้ำมันไปสู่อการใช้ไฟฟ้ามากขึ้น ผ่านการพัฒนาโครงข่ายรถไฟไฟฟ้าความเร็วสูง การสนับสนุนอุตสาหกรรมรถยนต์ไฟฟ้า และการลงทุนในแหล่งผลิตไฟฟ้าภายในประเทศ ทั้งจากถ่านหิน พลังงานนิวเคลียร์ และพลังงานแสงอาทิตย์ในพื้นที่ทะเลทรายขนาดใหญ่ แนวทางดังกล่าวช่วยให้จีนมีศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและรักษาวิถีชีวิตของประชาชนได้ แม้ในภาวะที่เส้นทางพลังงานทางทะเลอาจเผชิญข้อจำกัด

3 ฉาบทศน์การรับมือวิกฤตการณ์พลังงาน

ทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของรัฐ

ภาพที่ 1 ฉาบทศน์การรับมือวิกฤตการณ์พลังงาน

ที่มา ดรชนิ ศรีอนันต์รักษา

ในบริบทของประเทศไทย ฉาบทศน์ที่สามนับว่ามีความน่าสนใจอย่างยิ่งในเชิงนโยบาย เนื่องจากเป็นแนวทางที่ไม่จำเป็นต้องลดระดับการใช้พลังงานลงจนกระทบต่อการผลิตและการดำรงชีวิต แต่เป็นการเปลี่ยนชนิดพลังงานและแหล่งพลังงานให้สอดคล้องกับศักยภาพ

ภายในประเทศมากขึ้น กล่าวคือ ไทยควรทบทวนนโยบายพลังงานในระดับยุทธศาสตร์ โดยมุ่งลดการพึ่งพาพลังงานนำเข้า และหันมาเน้นการผลิตพลังงานภายในประเทศให้มากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นพลังงานหมุนเวียน พลังงานไฟฟ้า หรือแหล่งพลังงานทางเลือกอื่นที่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยเสริมความมั่นคงทางพลังงานของประเทศ แต่ยังเป็นการวางรากฐานใหม่ให้ระบบเศรษฐกิจไทยสามารถปรับตัวต่อวิกฤตการณ์พลังงานโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

วิกฤตพลังงานปี ค.ศ. 2026 เป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความเปราะบางเชิงโครงสร้างของระบบพลังงานโลก ซึ่งยังคงผูกพันอย่างใกล้ชิดกับภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ความขัดแย้งในตะวันออกกลางและการหยุดชะงักของเส้นทางลำเลียงพลังงานสำคัญ โดยเฉพาะช่องแคบฮอร์มุซ ได้ส่งผลให้ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติปรับตัวสูงขึ้นอย่างรุนแรง และก่อให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในหลายประเทศทั่วโลก ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความผันผวนของราคาพลังงานมิได้เกิดจากข้อจำกัดด้านอุปทานเพียงอย่างเดียว หากยังเกี่ยวข้องกับอำนาจตลาด ความคาดการณ์ของนักลงทุน และพฤติกรรมเชิงยุทธศาสตร์ของผู้ประกอบการ ภายใต้บริบทของเศรษฐศาสตร์การเมืองพลังงานที่พลังงานมิได้เป็นเพียงสินค้า หากแต่เป็นทรัพยากรเชิงยุทธศาสตร์และเครื่องมือแห่งอำนาจของรัฐ ในกรณีของประเทศไทย วิกฤตดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของโครงสร้างเศรษฐกิจที่ยังพึ่งพาการนำเข้าพลังงานในระดับสูง ส่งผลให้ประเทศมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนของตลาดพลังงานโลก แม้ว่าประเทศไทยจะมีนโยบายด้านความมั่นคงทางพลังงานและการส่งเสริมพลังงานสะอาดอย่างต่อเนื่อง แต่การเปลี่ยนผ่านพลังงานยังเผชิญข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐาน และการลงทุน บทความนี้เสนอว่า แนวทางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศไทยคือ “การเปลี่ยนเงื่อนไขการพึ่งพาพลังงาน” โดยลดการพึ่งพาพลังงานนำเข้าและเพิ่มการผลิตพลังงานจากศักยภาพภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นพลังงานหมุนเวียน พลังงานไฟฟ้า หรือเทคโนโลยีพลังงานทางเลือกอื่น ๆ ควบคู่กับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานและการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน

เอกสารอ้างอิง

- Bridge, G., & Le Billon, P. (2017). *Oil*. Cambridge: Polity Press.
- Goldthau, A., & Witte, J. M. (2010). *Global energy governance: The new rules of the game*. Retrieved April 13, 2026, from <https://www.brookings.edu/book/global-energy-governance/>
- Sovacool, B. K. (2016). *How long will it take? Conceptualizing the temporal dynamics of energy transitions*. Retrieved April 13, 2026, from <https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.12.020>
- Yergin, D. (2011). *The quest: Energy, security, and the remaking of the modern world*. Penguin Press.
- International Energy Agency (IEA). (2024). *Global Energy Review 2024* Retrieved April 13, 2026, from <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2024>
- International Monetary Fund (IMF). (2023). *World Economic Outlook 2023: Inflation and energy shocks*. Retrieved April 13, 2026, from <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
- Energy Institute. (2025). *Statistical Review of World Energy 2025*. Retrieved April 13, 2026, from <https://www.energyinst.org/statistical-review>
- U.S. Energy Information Administration (EIA). (2026). *Short-Term Energy Outlook*. Retrieved April 13, 2026, from <https://www.eia.gov/outlooks/steo/>
- Geels, F. W. (2002). Technological transitions as evolutionary reconfiguration processes: A multi-level perspective and a case-study. *Research Policy*, 31(8–9), 1257–1274.
- Gilpin, R. (2001). *Global political economy: Understanding the international economic order*. Princeton University Press.
- Ministry of Energy. (2024). *National energy plan (NEP)*. Ministry of Energy, Thailand.

การพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะสู่การพัฒนาชุมชน
อย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านแก่งschwลิทวิทยา

COMPETENCY-BASED IDENTITY CURRICULUM DEVELOPMENT TOWARDS
SUSTAINABLE COMMUNITY DEVELOPMENT: A CASE STUDY OF
BANKAENGCHATCHAWALITWITTAYA SCHOOL

จิโรจ จิวแฮม¹, ทินกร พูลพุด², นวลพรรณ วรรณสุธี², โยธิน ศรีโสภา^{2*}

Jirot Jewyam¹, Tinagorn Poolput², Nuanphan Wannasuthi², Yothin Srisopa^{2*}

*Corresponding Author E-mail: yothin.s@cpu.ac.th

Received April 18, 2026; Revised June 19, 2026; Accepted June 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการวิจัยและการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนบ้านแก่งschwลิทวิทยา โดยมุ่งเน้นการนำเสนอการวิจัยเอกสาร ผ่านกระบวนการรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลจากเอกสารหรือหลักฐาน อ้างอิงต่าง ๆ เพื่อชี้ประเด็นความสำคัญของเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ ฐานสมรรถนะเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงของโลกใน ศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ระบบการศึกษา จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและการทำงาน ในอนาคต การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะจึงถูกผลักดันให้เป็นแนวทางสำคัญในการปฏิรูป การศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ในการปฏิบัติจริง ซึ่งมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัด ประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับบริบทโลกยุคใหม่ การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะจึงเป็นกลไก สำคัญในการยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยเน้นความยืดหยุ่นของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิง

¹ โรงเรียนบ้านแก่งschwลิทวิทยา

¹ Bankaengchatchawalitwittaya School

² คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

² Faculty of Humanities and Social Science, Chaopraya University

รุก และการประเมินตามสมรรถนะ ควบคู่กับการเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน ผ่านการใช้ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในพื้นที่เป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ อันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังกรณีศึกษาของโรงเรียนบ้านแก่งชะวลิตวิทยา ที่ใช้ศักยภาพด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำคัญของชุมชน และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นการบูรณาการความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะให้เข้ากับบริบทของชุมชน อันเป็นที่มาของคำว่า “หลักสูตรอัตลักษณ์” เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก เห็นคุณค่า และสามารถนำองค์ความรู้ไปพัฒนาท้องถิ่นได้ ถือเป็นนวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาระบบของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นวัตกรรม; พัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะ; พัฒนาชุมชน

Abstract

This article presents knowledge derived from the research and development process for an integrated local-wisdom curriculum at Bankaengchatchawalitwittaya School. It draws on documentary research by collecting, analyzing, synthesizing, and interpreting data from various documents and references to examine competency-based curriculum development. The findings show that 21st-century changes in economics, society, technology, and the environment require adaptation of the education system so that learners can develop competencies relevant to future life and work. Competency-based education has therefore been promoted as a key approach in Thai educational reform, emphasizing learners' ability to apply knowledge, skills, and attributes in practical situations. This need is reinforced by limitations in existing curricula, teaching methods, and assessment approaches that are misaligned with the modern global context. Developing a competency-based curriculum is therefore a crucial mechanism for improving learner quality, emphasizing curriculum flexibility, active learning, and competency-based assessment, while connecting learning to the community context. Using social capital, local wisdom, and local resources as the basis for learning design supports sustainable development. The case study of Bankaengchatchawalitwittaya School shows how local pottery-making wisdom,

a significant cultural heritage of the community, can be integrated into curriculum development with knowledge, skills, and attributes tied to the community context. This led to the term “identity curriculum,” aimed at promoting awareness, appreciation, and the ability to apply knowledge to local development among learners. It is presented as an innovative approach to curriculum development that fosters sustainable community development.

Keywords: Innovative; Identity Curriculum; Community Development

บทนำ

“หลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะ” เกิดขึ้นจากแนวคิดของ ดร.จิโรจ จิวแหยม ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านแก่งขี้ขลิตวิทยา จากการวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการดำรงชีวิตในอนาคต การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะจึงได้รับการผลักดันให้เป็นแนวทางสำคัญในการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการปฏิบัติงานจริงอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้พร้อมต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ (สินีนาด สว่างศรี และสาโรจน์ เผ่าวงศากุล, 2569) ที่ผ่านมามีการวิจัยการจัดการศึกษาของไทยในอดีตประสบปัญหาด้านคุณภาพทั้งในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผล สะท้อนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่อยู่ในระดับต่ำทั้งจากการประเมินระดับชาติและนานาชาติ รวมถึงการปรากฏของคุณลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การเรียนรู้แบบท่องจำ ขาดทักษะการประยุกต์ใช้ และขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และเกิดจากความด้อยคุณภาพของผู้เรียนที่ไม่สามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำรงชีวิตประจำวันได้ ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนจุดเน้นจาก “ฐานเนื้อหา” (Content-Based) ที่เน้นให้ผู้เรียน “รู้อะไร” ไปสู่ “ฐานสมรรถนะ” (Competency-Based) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน “ทำอะไรได้” สาเหตุสำคัญเกิดจากข้อจำกัดของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลแบบเดิมที่ขาดความยืดหยุ่น ไม่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่และบริบทของผู้เรียน อีกทั้งครูยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ปัญหา

คุณภาพผู้เรียนมิได้เกิดจากครูเพียงฝ่ายเดียว หากแต่เป็นผลจากความสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงระบบที่เชื่อมโยงกันทั้งในระดับหลักสูตร กระบวนการจัดการเรียนรู้ และบริบทแวดล้อมทางการศึกษาโดยรวม การปฏิรูปหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลเป็นภารกิจเร่งด่วนที่จำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคใหม่ โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับเปลี่ยนดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและประสบความสำเร็จในสังคมปัจจุบันและอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ฉะนั้นการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะมิได้มุ่งเพียงการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนในระดับปัจเจกเท่านั้น หากแต่ยังสามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับบริบทของชุมชน โดยใช้ทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรในชุมชนเป็นฐานในการออกแบบการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความตระหนัก เข้าใจปัญหาและศักยภาพของท้องถิ่น สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งสร้างความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563; United Nations, 2015)

โรงเรียนบ้านแก่งซังลิตวิทยา เป็นสถานศึกษาของชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบ้านแก่ง อำเภอเมืองนครสวรรค์ ทางทิศเหนือของจังหวัดนครสวรรค์ อดีตเคยเป็นที่ตั้งของอำเภอบ้านแก่ง เมื่อปี พ.ศ. 2477 ก่อนจะย้ายมาเป็นอำเภอเมืองนครสวรรค์ในปัจจุบัน ระยะทางห่างจากอำเภอประมาณ 20 กิโลเมตร ลักษณะชุมชนเขตชานเมืองที่มีข้อได้เปรียบเชิงพื้นที่โดยเป็นแหล่งผลิตภัณฑเครื่องปั้นดินเผาที่สำคัญของประเทศที่ได้รับการยกย่องให้เป็นสินค้าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์หรือ GI (Geographical Indication) มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวมอญอพยพที่สืบทอดกันมากกว่า 200 ปี และได้รับการเสนอชื่อให้เป็นแหล่งมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ สภาพชุมชนแบบพหุวัฒนธรรมจำนวน 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์คนไทยเชื้อสายจีน มอญ ไทดำ วิถีชีวิตเกษตรกรรมราบลุ่มแม่น้ำปิง มีคลองท่าขมนจีนไหลผ่านมีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ดิน และทรายตามธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งดินเหนียวเนื้อละเอียดในบึงบ้านแก่งที่นำมาใช้ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือมีสีแดงอมส้มเมื่อเผาแล้ว เป็นต้น ซึ่งถือเป็นข้อได้เปรียบเชิงพื้นที่ของตำบลบ้านแก่งที่มีเอกลักษณ์และเป็นมรดกภูมิปัญญาเฉพาะตัว สามารถ

ต่อยอดไปสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่างสมบูรณ์ในฐานะอาณานิคม ระบบของสังคม และจิตวิทยาวัฒนธรรมในทุกมิติ เพื่อให้คนในชุมชนได้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มีความสุขสามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จूरिटัน คิตศิริตัน และคณะ, 2569 ; บุญยิ่ง ประทุม, 2566)

โรงเรียนในฐานะหน่วยย่อยของชุมชนทำหน้าที่ป้อนเพาะเยาวชนให้ได้รับการศึกษา จึงมีหน้าที่หลักที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็งนี้ต่อไป โดยให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นฐานสมรรถนะภายใต้แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์โดยการหลอมรวมคุณลักษณะและเจตคติ (Value & Attitude) ทักษะ (Skill) และความรู้ (Knowledge) เขาด้วยกัน สามารถเชื่อมโยงบริบทของชุมชนสู่การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวทางในพระบรมราโชบายด้านการศึกษาของในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้แก่ การมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง (มีคุณธรรม) การประกอบอาชีพ และเป็นพลเมืองดี

การพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์บนฐานสมรรถนะของโรงเรียนที่เชื่อมโยงกับบริบทชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีสมรรถนะในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นของตน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ประกอบกับแผนแม่บทและนโยบายแห่งรัฐที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้รากฐานของชาติมีความมั่นคง ดำรงชีวิตได้อย่างเป็นสุข ก้าวไปสู่การแข่งขันในภูมิภาคและโลกได้อย่างสง่างามและภาคภูมิใจ และความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาของชาติ ให้เป็นหลักสูตรที่สามารถสร้างและพัฒนาสมรรถนะที่สำคัญจำเป็นของผู้เรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงอาศัยอำนาจตามกฎหมายกำหนดให้ปรับปรุงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช.... ในลักษณะหลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มุ่งให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่สำคัญต่อการใช้ชีวิต การทำงาน และการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ในโลกศตวรรษที่ 21 การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการปฏิบัติจริง การประเมินผลจึงมุ่งวัดความสามารถเชิงสมรรถนะตามความก้าวหน้าและศักยภาพของผู้เรียนแต่ละบุคคล การปฏิรูปหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและเอื้อต่อการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต โดยมุ่ง

เป้าหมายไปที่ทักษะปฏิบัติ (Skill) เป็นตัวนำความรู้ (Knowledge) ฉะนั้นหลักสูตรจึงเป็นประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหมดที่สถานศึกษาวางแผนและจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรมีความสำคัญหลายประการ เช่น มีอิทธิพลต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ เป็นหลักหรือหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นกรอบการกำหนดนโยบายทางการศึกษา เป็นเครื่องชี้แนะจุดมุ่งหมาย สาระ และแนวทางการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนทราบเป้าหมาย และแนวทางการเรียน โดยการพัฒนาหลักสูตรเชิงระบบ คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นขั้นตอนที่มีความสัมพันธ์กัน และมีความเป็นพลวัต ประกอบด้วย ระบบหลัก 3 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบการร่างหลักสูตร 2) ระบบการบริหารหลักสูตร และ 3) ระบบการประเมินหลักสูตร ที่นำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมหลักสูตรที่สำคัญคือ การออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการ ของสังคมได้มากที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564; มารุต พัฒนาผล, 2562)

ผลการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเชิงพื้นที่ของเยาวเรศ ภักดีจิตร (2565) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบนฐานชุมชน (Community-Based Curriculum Development) โดยให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและบริบทชุมชนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ศักยภาพ และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง มีข้อเสนอที่สำคัญว่าหลักสูตรที่มีคุณภาพต้องเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทและทุนทางสังคมของชุมชนอย่างรอบด้าน แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาสังเคราะห์เป็นสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความภาคภูมิใจ และความผูกพันต่อท้องถิ่นของตน อีกประการหนึ่งที่เป็นจุดเด่นของแนวคิดดังกล่าว คือ การเน้น กระบวนการมีส่วนร่วม (Participatory Approach) ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้เรียน เข้ามามีบทบาทร่วมในการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดเป้าหมาย และออกแบบหลักสูตร ส่งผลให้หลักสูตรมีความเป็นเจ้าของร่วม (Ownership) และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทพื้นที่ และยังให้ความสำคัญกับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning) ซึ่งเป็นการนำแหล่งเรียนรู้จริงในชุมชนมาใช้เป็นพื้นที่การเรียนรู้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการสร้างประสบการณ์ตรง อันช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อสังคม

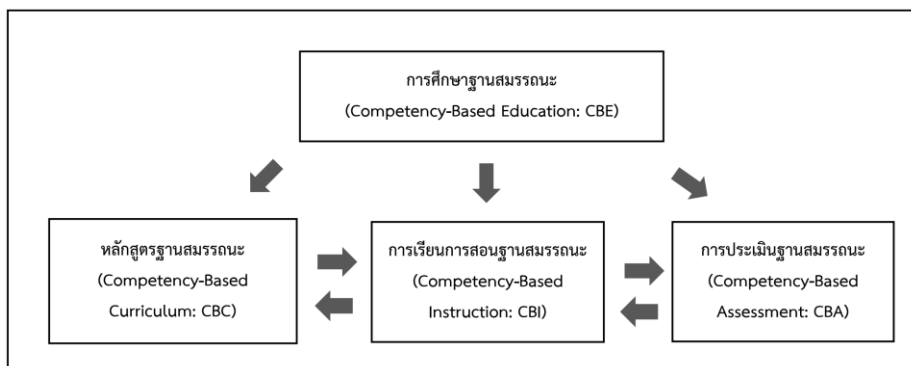
เมื่อพิจารณาในเชิงวิเคราะห์ สามารถสรุปได้ว่าแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว มีลักษณะเป็น แนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรฐานสมรรถนะ และการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ควบคู่กับการสร้างความตระหนักในการอนุรักษ์และพัฒนาท้องถิ่นของตน อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว ประกอบด้วยหลักสำคัญ 5 ประการ คือ 1) การใช้บริบทชุมชนเป็นฐาน 2) มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 3) นำทุนทางวัฒนธรรม/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการเรียนรู้ 4) จัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและลงมือปฏิบัติจริง และ 5) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาชุมชน

ฉะนั้นจึงเชื่อได้ว่ากลยุทธ์การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบเดิมไปสู่หลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ของผู้เรียนแบบองค์รวมที่สถานศึกษาพัฒนาขึ้น จะเป็นการปฏิบัติแนวคิดการจัดทำหลักสูตรแบบอิงมาตรฐานแบบดั้งเดิมไปสู่หลักสูตรที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียนภายใต้คำถามสำคัญที่ว่าผู้เรียน “รู้อะไร และทำอะไรได้” บนพื้นฐานของคุณธรรมที่เข้มแข็งเพื่อเป็นหลักประกันความสำเร็จของการจัดการศึกษา สามารถบูรณาการรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ตอบโจทย์การพัฒนาของชุมชนอย่างยั่งยืน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะของโรงเรียนบ้านแก่งच्छ-วลิตวิทยา

แนวคิดหลัก

เริ่มจากแนวคิดการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่มีเป้าหมายในการจัดการศึกษาเพื่อสร้าง สมรรถนะผู้เรียนให้สามารถพร้อมรับและเผชิญกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตอบโจทย์ความต้องการของประเทศ และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพตามความสนใจ และความถนัดของตน ซึ่งการจัดการศึกษา ดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน ที่ต้องมีความสัมพันธ์และความสอดคล้องกันตลอดแนว (Alignment) ได้แก่ หลักสูตรฐานสมรรถนะ (Competency-Based Curriculum: CBC), การเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency-Based Instruction: CBI) และการประเมินฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment: CBA)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรฐานสมรรถนะ (CBC) การเรียนรู้การสอนฐานสมรรถนะ (CBI) และการประเมินฐานสมรรถนะ (CBA)

ที่มา: สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2567

เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ ของสำนักงานพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (สบน.) จะเห็นได้ว่าการจัดทำเกณฑ์ขั้นพื้นฐานขององค์ประกอบหลักที่สำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ประกอบด้วย การจัดหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ ประกอบด้วยสมรรถนะหลัก ที่เกิดจากการพัฒนาเชิงนโยบาย งานวิชาการด้านการศึกษาของประเทศ และแนวคิดสากลเพื่อกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมในการใช้ชีวิตและพัฒนาสังคม 6 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการตนเอง 2) การคิดขั้นสูง 3) การสื่อสาร 4) การทำงานเป็นทีม 5) การเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และ 6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน โดยจัดกลุ่มเกณฑ์เป็น 7 ด้านหลัก ได้แก่ 1) แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษาฐานสมรรถนะ 2) เป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา 3) แบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ 4) แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 5) แนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ 6) แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ 7) หลักสูตรระดับชั้นเรียน ทั้งนี้ ข้อมูลในเกณฑ์แต่ละด้านจะมี ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ดังนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ของเกณฑ์การพิจารณาหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะทั้ง 7 ด้าน
ที่มา: ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2565, อ้างถึงใน สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2567)

ด้านที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

เริ่มต้นจากการวิเคราะห์แนวคิด ข้อมูลพื้นฐาน และกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยคำนึงถึงหลักการและเหตุผลของการจัดทำหลักสูตรควบคู่กับการศึกษาบริบทของสถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และพื้นที่โดยรอบ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณานโยบายระดับชาติและแนวโน้มการจัดการศึกษาในระดับสากลเพื่อให้หลักสูตรมีความทันสมัยและสอดคล้องกับทิศทางการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรควรดำเนินการผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เพื่อสะท้อนความต้องการและศักยภาพของพื้นที่อย่างแท้จริง ข้อมูลดังกล่าวจะนำไปสู่การกำหนดแนวคิดหลักและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 2 การกำหนดเป้าหมายและพันธกิจของสถานศึกษา

เป็นขั้นตอนสำคัญในการกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยอาศัยการทบทวนข้อมูลพื้นฐานและบริบทจากการวิเคราะห์หลักสูตรในระยะแรก เพื่อนำมาพิจารณาร่วมกับปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาในการกำหนดแนวคิดหลักหรือจุดเน้นของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทและอัตลักษณ์ของสถานศึกษา จากนั้นจึงกำหนดวิสัยทัศน์ที่สะท้อนภาพอนาคตที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน และกำหนดพันธกิจซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็น

รูปธรรมเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ครอบคลุมทั้งด้านการพัฒนาผู้เรียน บุคลากร การบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 3 การจัดทำรูปเล่ม

เป็นส่วนของการเขียนเอกสารหลักสูตรโดยการมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ จุดหมายของหลักสูตร คุณลักษณะของผู้เรียน สมรรถนะหลัก สารการเรียนรู้ และผลลัพธ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และจุดเน้นของสถานศึกษา ตลอดจนตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จากนั้นจึงกำหนดโครงสร้างหลักสูตร รายละเอียดการเรียนรู้ และเวลาเรียนอย่างเหมาะสม พร้อมจัดทำคำอธิบายรายละเอียดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงสมรรถนะ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม

ด้านที่ 4 การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

เป็นการนำแบบแผนของหลักสูตรสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและสมรรถนะตามเป้าหมายของหลักสูตร โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการดำรงชีวิตตามบริบทจริงอย่างเหมาะสม กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องสอดคล้องกับหลักการของการศึกษาฐานสมรรถนะที่เน้นการลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ควบคู่กับการประเมินผลทั้งเพื่อพัฒนาและเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าและระดับสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง

ด้านที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

เป็นการกำหนดระบบการประเมินที่ครอบคลุมทั้งการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) และการประเมินเพื่อตัดสินผล (Summative Assessment) โดยมุ่งวัดระดับสมรรถนะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรและกระบวนการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาต้องออกแบบเครื่องมือและวิธีการประเมินให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ พร้อมกำหนดเกณฑ์การจบการศึกษาในแต่ละระดับอย่างชัดเจน รวมทั้งจัดทำระบบรายงานผลการเรียนที่สะท้อนพัฒนาการและสมรรถนะของผู้เรียนเพื่อสื่อสารแก่ผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านที่ 6 การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ

เป็นการวางระบบสนับสนุนเพื่อให้การนำหลักสูตรไปใช้เกิดประสิทธิผลสูงสุดต่อผู้เรียน โดยครอบคลุมการจัดชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดหาและใช้สื่อ

อุปกรณ์ รวมถึงแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม ตลอดจนการวางแผนพัฒนาบุคลากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เน้นการนำนวัตกรรมทางการบริหารมาใช้เพื่อเสริมประสิทธิภาพการจัดการศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างยั่งยืน

ด้านที่ 7 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

เป็นการนำหลักสูตรสถานศึกษามาสู่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับชั้นเรียน โดยกำหนดโครงสร้างรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบครบวงจร ครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือผลลัพธ์การเรียนรู้ มโนทัศน์และสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน พร้อมทั้งออกแบบสถานการณ์ งาน และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้และสมรรถนะตามเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีการดำเนินงาน

กิจกรรมที่ 1 ปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) กิจกรรมประชุมวางแผนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 1 วัน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมด 2) กิจกรรมสำรวจและวิเคราะห์สภาพชุมชน 2 วัน กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมด และ 3) กิจกรรมอบรมปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยคณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมด กิจกรรมที่ 2 อบรมปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ และกระบวนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผา กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมด กลุ่มนักเรียนแกนนำทุกระดับชั้น และกลุ่มผู้แทนสมาชิกในชุมชน และ กิจกรรมที่ 3 พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านแก่ง: บ้านมอญ กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย คณะครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนทั้งหมดกลุ่มนักเรียนแกนนำทุกระดับชั้น และกลุ่มผู้แทนสมาชิกในชุมชน

บทเรียนความสำเร็จและองค์ความรู้ที่ได้

ผลลัพธ์กิจกรรมที่ 1 ได้หลักสูตรท้องถิ่น “เครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ” หลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ “สรรค์สร้างผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นบ้านมอญ”

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ “สรรค์สร้างเครื่องปั้นบ้านมอญสู่อาชีพ” ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้หลักสูตรท้องถิ่นรายวิชาเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ “หัตถศิลป์ถิ่นบ้านมอญ” ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และ “รักษาศิลป์ถิ่นบ้านมอญ” ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และนอกจากนี้ยังได้หลักสูตรท้องถิ่นเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญบูรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

ผลลัพธ์กิจกรรมที่ 2 ปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้และการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการตามหลักสูตรท้องถิ่นภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านแก่ง: บ้านมอญ ส่งการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ณ ห้องประชุมเทียนสรรค์ โรงเรียนบ้านแก่งชะวลิตวิทยา ให้กับคณะครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียนแกนนำทุกระดับชั้น ผู้แทนสมาชิกในชุมชน โรงเรียนในเขตพื้นที่บริหาร และผู้ที่สนใจ

ผลลัพธ์กิจกรรมที่ 3 เปิดศูนย์ถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องปั้นดินเผาของชาวบ้านแก่ง : บ้านมอญ ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ถาวรของสถานศึกษา

ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะ

สรุป

การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะของโรงเรียนบ้านแก่งชะวลิตวิทยา มุ่งเน้นความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองที่โดดเด่นซึ่งเป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี “ความสามารถในการปฏิบัติได้จริง” โดยไม่เน้นเพียงการจดจำเนื้อหา แต่ให้

ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกปัจจุบัน ผ่านการวิเคราะห์ด้วยมุมมองเชิงระบบตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า ได้แก่การทบทวนข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดลงสู่แนวคิดหลักเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จักท้องถิ่น รู้จักเลือกอาชีพ รู้จักใช้นวัตกรรม และรู้จักมีคุณภาพ ส่งต่อข้อมูลผ่านกระบวนการทำงานอย่างมีส่วนร่วมตามแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการ ผ่านกิจกรรมปฏิบัติการครอบคลุมการพัฒนา การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างแหล่งเรียนรู้ถาวรของสถานศึกษา ทำให้เกิดผลลัพธ์การพัฒนาที่น่าพอใจเป็นหลักประกันคุณภาพการจัดการศึกษาครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนมีคุณลักษณะที่โดดเด่น มีความคิดสร้างสรรค์ ปฏิบัติงานด้วยใจรัก มีสุขภาวะที่ดี เกิดสมดุลในการดำเนินชีวิต เนื่องจากได้ใช้ศักยภาพทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชน ได้อย่างครบถ้วน

นวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรอัตลักษณ์ฐานสมรรถนะของโรงเรียนบ้านแก่งชะวาลิตวิทยา ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาตนเอง (ทรัพยากรบุคคล) ให้มีขีดความสามารถในการรู้จักและพึ่งพาตนเองได้ มีทักษะการคิดขั้นสูงอย่างมีคุณธรรม สามารถสื่อสารอย่างฉลาดรู้สร้างสรรค์ ด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม มีทักษะชีวิตมีคุณธรรม จริยธรรม ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก และเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่อยู่รอบตัว เข้าถึงและรู้เท่าทันวิทยาการเทคโนโลยีเพื่อการดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ตามหลักการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพ และใช้ศักยภาพนั้นไปขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน และสังคมให้ยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคลและสังคมช่วยเชื่อมโยง “การศึกษา” กับ “ชุมชน” ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ผู้เรียนไม่ได้เรียนเพื่อสอบเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายเพื่อพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- จूरรัตน์ คิตศิริรัตน์ และคณะ. (2569). ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านแก่งจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารการบริหาร การจัดการ และการพัฒนาที่ยั่งยืน*, 4(1), 417-432.
- บุญยั้ง ประทุม. (2566). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (เอกสารประกอบการสอน)*. สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ-นครศรีธรรมราช. สืบค้น 3 เมษายน 2569, จาก <https://race.nstru.ac.th>

- มารุต พัฒนา. (2562). *แนวคิดหลักการพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรมการหลักสูตรและการเรียนรู้.
- เยาวเรศ ภัคจิตตร. (2565). การพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ท้องถิ่นบนฐานนครสวรรค์ศึกษาด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 17(1), 61–76.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). *โครงการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช (หลักสูตรฐานสมรรถนะ)*. สืบค้น 3 เมษายน 2569, จาก <https://cbethailand.com>
- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2567). *รายงานฉบับสมบูรณ์: คู่มือการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ*. สืบค้น 3 เมษายน 2569, จาก <https://www.iccs.ac.th/wp-content/uploads/2024/11/คู่มือการจัดทำหลักสูตรฯ.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา*. สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้. สืบค้น 3 เมษายน 2569, จาก <https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1661>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. นนทบุรี: เซ็นจูรี.
- สินีนาด สว่างศรี และสาโรจน์ เผ่าวงศากุล. (2569). ทิศทางการศึกษาไทยกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาในอนาคต*, 4(2), 23–32.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development*. Retrieved April 3, 2026, from <https://sdgs.un.org/2030agenda>

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

1.1 การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด เช่น

1.1.1 สุมาลี บุญเรือง (2562) กล่าวว่า...

1.1.2 ...สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมาลี บุญเรือง (2562) ผลการวิจัยพบว่า...

1.1.3 Sumalee Boonrueang (2019) explains to...

1.1.4 ... consistent with the research of Sumalee Boonrueang (2019) the research results found...

1.2 การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บเปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน เครื่องหมายจุลภาค และปีที่ตีพิมพ์ วงเล็บปิด กำกับท้ายเนื้อความที่ได้ อ้างอิง ดังนี้

1.2.1 อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1.2.1.1 พระไตรปิฎกและอรรถกถา วงเล็บเปิด ชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า วงเล็บปิด แล้วตามด้วย วงเล็บเปิด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จุลภาค ปีที่พิมพ์ วงเล็บปิด ตัวอย่างเช่น “ตถาคตทรงแสดงธรรมจักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลูญในโกศทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

1.2.1.2 ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.3 ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (สุรพล สุขะพรหม และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

1.2.1.4 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สุรพล สุขะพรหมและคณะ, 2560)

1.2.1.5 กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

1.2.2 อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

2.2.1 ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2.2.2 ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอมป์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

2.2.3 ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

2. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาไทย)

2.1 พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา./สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.2 หนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

สุมาลี บุญเรือง. (2569). แนวคิดทางการเมืองของนักคิดที่สำคัญในประเทศไทย.

พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.3 บทความในหนังสือ

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ)./ ชื่อเรื่อง./ (เลขหน้าที่ย่อ)/

สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

พระสุกิจ สุกิน. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปิวิตร ว่องวิระ, ทยุณีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

2.4 บทความในวารสาร

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้าย
ที่ตีพิมพ์.

สุมาลี บุญเรือง. (2563). วิถีทางแห่งการส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน. วารสาร
มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 9(3), 317-331.

2.5 บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก,
น. 12-16).

2.6 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์./ วันที่/ เดือน)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชาชนเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

2.7 สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อวิทยานิพนธ์/ (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

สุมาลี บุญเรือง. (2564). การพัฒนาการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในระบอบ
ประชาธิปไตยที่มีผลต่อการเลือกตั้งทั่วไป (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา
รัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.8 รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานผลการวิจัย)./ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

สุมาลี บุญเรือง. (2563). *การเสริมสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมวัฒนธรรมทางการเมืองภาคพลเมือง* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2.9 สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์./ (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน)./ตำแหน่ง/[บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

2.10 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง./ (ปีที่เผยแพร่)./ชื่อเรื่อง./สืบค้น วัน เดือน ปี./จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

2.11 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง./ (พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่ม ตอน./หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

2.12 หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์, วัน เดือน)./ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์./น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). *เชียร์พระสอนศีลธรรม*. ไทยรัฐ. น. 3.

3. เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม (ภาษาอังกฤษ)

3.1 Tripitaka Commentary

The name of the institution of the scriptures./ (Year)./ *Title of Tripitaka*./Location:/Publisher.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.

3.2 Books

Author./ (Year)./ *Title of the book*./ (Edition ed.)./Location:/Publisher.

Hunt, E. K. & Lautzenheiser, M. (2015). *History of Economic Thought* (3rd ed.). New York: M. E. Sharpe.

3.3 Book Articles

Author./ (Year)./Title of the chapter./In Editor/(Eds.)./Title of the book/(xth ed.)/(pp-pp)/Publisher.

Sparks, D. L. (2003). Environmental Soil Chemistry: An Overview. In Sparks, D. L. (Eds.), *Environmental Soil Chemistry* (2nd Ed.). (pp. 1-42). Academic Press.

3.4 Encyclopaedia articles

Author./ (Year)./Title of Article./In Title of Encyclopaedia/(Pages)/Publisher.

Wasinsarakorn, W. (2004). Psychology and Developmental Psychology. In *Encyclopedia of Education*. Collected edition of specific issues, 4th rank (pp. 99-117). Thanat Printing Co., Ltd.

3.5 Journal Articles

Author./ (Year)./Title of Article./Title of Journal,/Volume(Issue), Pages-Pages.

Limprasert, P. (2022). The Research of Punishment Suspension of Buddhist Monk and Secular of The Criminal Justice in Thailand. *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 7(11), 37-53.

3.6 Newspaper

Author./ (YY, MM DD)./Colum Name./Title of Newspaper./Pages.

Nanuam, W. (2023, January 4). Plans proceeding for joint petroleum production with Cambodia. *Bangkok Post*. p. 22.

3.7 Thesis and Dissertations

Author./ (Year)./Title/(Doctoral or Master's thesis or dissertation)/Location:/Publisher.

Pittayawattanachai, P. (2019). *An Analysis of Buddhism Propagation by using Buddhist Arts and Landscape of Cetiya-phum Monastery, Namphong District, Khonkaen* (Doctoral dissertation). Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

3.8 Interview

Key Informant./ (YY, DD MM)./ Position./ (Interview).

Anuchid, P. (2022, 5 November). Director of the Research Institute. (Interview).

3.9 Website

Author./ (Year)./ *Title*/ Retrieved MM DD, Year,/ from URL address.

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.

บทความวิจัย (12 pt)

ข้อ ๑๖. ข้อใดต่อไปนี้ **ไม่ใช่** ข้อบ่งชี้ความผิดปกติทางจิตเวช (18 pt)

ข้อบทรความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก^{1*} (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม² (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก^{1*} (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม² (อังกฤษ) (14 pt)

*Corresponding Author E-mail: (12 pt)

Received.....; Revised.....; Accepted..... (12 pt)

บทความย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. (16.pt).....
 ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล
 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1.

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม (3-5 คำ) (16 pt)

¹ หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

¹ หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

² หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

² หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทความภาษาไทย

ผลการวิจัยพบว่า

Keywords: Buddhism; Buddhist Management; Innovation (3-5 words) (16 pt)

บทนำ (18 pt) (ไม่เกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง (16 pt)

กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล (16 pt)

ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล (16 pt)

สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt)

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

*หมายเหตุ: กรณีมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1 ข้อ ไม่ต้องระบุเลขข้อ

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ (16 pt)

1. รูปแบบของการวิจัย

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และ/หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ)

ผลการวิจัย (18 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้)

1. (ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1) (16 pt)

.....

.....

.....

2. (ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2) (16 pt)

.....

.....

.....

3. (ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3) (16 pt)

.....

.....

.....

.....

***กรณีมีภาพ นำเสนอภาพตามรูปแบบ ดังนี้**

ภาพที่ 1 ชื่อภาพ (16 pt)

ที่มา: ... (ถ้ามี) (16 pt)

คำอธิบายภาพ

.....

.....

*กรณีมีตาราง นำเสนอตารางตามรูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ต่อ) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt) (อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล)

1. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 (16 pt)

2. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 (16 pt)

3. อภิปรายผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 (16 pt)

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt)

ระบอบองค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล เข้าใจง่าย ได้ภาพ (16 pt)

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (ถ้ามี) (16 pt).....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ (ถ้ามี) (16 pt).....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป (ถ้ามี) (16 pt).....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือ
กรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์) (ถ้ามี)

(16 pt).....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American
Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

.....

.....

.....

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก^{3*} (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม⁴ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก^{1*} (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม² (อังกฤษ) (14 pt)

*Corresponding Author E-mail: (12 pt)

Received.....; Revised.....; Accepted..... (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300-350 คำ)

บทความวิชาการนี้เพื่อศึกษา (16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม (3-5 คำ) (16 pt)

³ หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

¹ หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

⁴ หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

² หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียน (อังกฤษ) (14 pt)

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทความภาษาไทย

Keywords: Buddhism; Buddhist Management; Innovation (3-5 words) (16 pt)

บทนำ (18 pt)

เขียนบทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่าง ๆ ในการเขียนบทความวิชาการ (16 pt)

เนื้อหา (18 pt) (ระบุหัวข้อตามบทความวิชาการที่นำเสนอ)

(16 pt)

*กรณีมีภาพ นำเสนอภาพตามรูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 1.....ชื่อภาพ.....(16 pt)

ที่มา:(ถ้ามี).....(16 pt)

คำอธิบายภาพ.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....